

August Goll.

Med sit fyldte 70 Aar har Danmarks Rigsadvokat Aug. Goll ved Udgangen af August Maaned 1936 taget sin Afsked. Hans Embedsvirksomhed har strakt sig over næsten 50 Aar fra han i 1887 blev ansat som Assistent i Politikammeret i København. Chef for Anklagemyndigheden blev Rigsadvokat Goll i 1925 efter, at han i de mellemliggende Aar havde beklædt Stillingerne som Fuldmægtig i Københavns Politi, Politiinspektør, Byfoged i Aarhus og Civildommer i Københavns Amts nordre Birk.

I Rigsadvokat Goll har Kriminalpolitiken haft sin varmeste og ivrigste Forkæmper. I hele sin Gerning, og udenfor denne med sin straalende Veltalenhed og sin flydende Pen, har han, lige fra han i 1890 indledede sit omfattende kriminalistiske Forfatterskab stadig utrættet bekæmpet Straffen som en blot og bar Hævnaft fra Samfundets Side og arbejdet for Gennemførelsen af en Straffeløvsreform paa kriminalpsykologisk Grundlag. Han saa først dette sit Livs Maal gaa i Opfyldelse ved Gennemførelsen af Straffeloven af 15. April 1930, Resultatet af den i 1917 nedsatte 2' Straffeløvskommission, af hvilken Goll var et særdeles virksomt Medlem.

Den 1. Januar 1933 traadte den ny Straffelov i Kraft, og fra dens Vedtagelse indtil sin Afgang var han ivrigt optaget af Arbejdet med at faa den fort ud i Livet i nøje Overensstemmelse med de Tanker, der havde baaret den frem, og som han mere end nogen anden er fortrolig med. Disse Tanker har han nærmere udformet i et meget instruktivt Cirkulære af 7. Decbr. 1932, i hvilket der indgaaende gives Regler for de Synspunkter, der bør anlægges og de Retningslinier, der bør fastholdes ved Anvendelsen

af de i Loven anviste Særforanstaltninger overfor Vaneforbryderne, de mentalt defekte, Drankerne og de unge Forbrydere, hvis rette Behandling laa ham ganske særligt paa Sinde.

Golls store Interesse for Lovovertræderne og deres Behandling udspringer utvivlsomt af hans psykologiske Interesser, der bl. a. har ført ham ind paa omfattende Shakespeare-Studier, men først og sidst har den sin Rod i hans sjældne menneskelige Forstaaelse, hans Mennesketillid og hans stærke Samfundsfølelse. Hans Forfatterskab saavel som hans Gerning bærer Vidnesbyrd herom. I »Forbrydelse og Straf«, der udkom allerede i 1905, siger han saaledes: »Gennem Kendskab til Forbryderen, gaar Vejen til at finde Midlerne til hans Bekæmpelse og Overvindelse. Naar vi stræber efter at forstaa ham som Menneske, er det ikke, fordi vi, efter at være naaet til at forstaa alt, vil tilgive alt, men fordi vi som Lægen først maa kende Sygdommens Art og Omfang, for vi kan haabe at helbrede den.« Under hele sin Embedsvirksomhed har Goll handlet i Overensstemmelse hermed. Altid søgte han bag Akterne ind til Mennesket for at søge at forstaa og træffe sin Afgørelse derefter. Og samtidig har han formaaet at bevare Troen paa og Tilliden til det gode i Mennesket, den om hvilken han i »Forbrydertyper hos Shakespeare« skriver: »Derfor er ogsaa Forbrydelsens inderste Kærne: Tillidsbrudet. Svig Tilliden ti Gange — den vil dog genoprettes, som Strømmen bliver ved at flyde, hvor ofte dens Lob end plumres. Men dræb Tillidsejnen, Tillidsmuligheden hos Menneskene, og ethvert menneskeligt Samfund er umuliggjort. Strømmens Kilde er afbrudt, og Ufrugtbarheden vil brede sig overalt, hvor der før herskede velsignelsesrig Virksomhed.« Og endelig har hans Samfundsfølelse faaet prægnant Udtryk, naar han i »Forbrydelse og Straf« siger: »Hvor Samfund findes, der maa det være grundlagt paa gensidig Hensyntagen og indbyrdes Bistand; Omsorgen for det hele, maa gaa forud for Kærligheden til sig selv«, eller i »Romeo og Julie«: »For Efterskægtens Skyld maa den Enkelte ofre

sin Lykke, sin Lyst og sin Trang, saa længe hans Bistand overhovedet gores behov.»

Noje i Traad med hele sin samfundsmæssige Indstilling har Rigsadvokat Goll ogsaa paa Omraader udenfor Straffeløvsreformen gjort en betydelig Indsats navnlig i Spørgsmaal af gennemgribende social Betydning. Han har saaledes skrevet Afhandlinger om Sterilisation og Kastration, ligesom han har været Medlem af flere Kommissioner til Politiets Omorganisation og senest Formand for Kommissionen angaaende Lovligheden af Svangerskabsafbrydelse m. v., hvis nylig afgivne Betænkning har givet Anledning til en hidsig Diskussion.

Indenfor det skandinaviske og internationale Samarbejde paa Strafferettens Omraade har Goll altid været blandt de første. Gennem flere Aar var han saaledes Redaktør af »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet« og som Formand for Dansk Kriminalistforening har han bidraget til Gennemførelsen af det nu etablerede Samarbejde mellem de fire nordiske Kriminalistforeninger. Han er endvidere Medlem af Bestyrelsen for internationale Konferencer pour l'unification du droit pénal m. fl. og Danmarks Repræsentant i Commission internationale pénal et pénitentiaire.

Ved sin Tilbagetræden har Goll fra alle Sider høstet Anerkendelse for det store Arbejde, han har øvet under sit lange Virke. Selv har han engang skrevet: »Mennesket forgaar — hans Værker lever maaske lidt længere end han — som Gløder efter en Brand — saa forgaar ogsaa de.« Men det vil vare længe, inden Gløderne slukkes efter det Baal, som hans levende Aand, hans lysende Intelligens har tændt i Samfundets Tjeneste.

Otto Schlegel.

Ændringerne i den danske Strafferetspleje.

Af Byretsdommer VICTOR HANSEN.

I Juni 1929 nedsatte Justitsminister Zahle et Udvalg under Forsæde af Højesteretsdommer V. Topsoe-Jensen til at overveje Ændringer i den danske Retsplejelov. I Februar 1930 afgav Udvalget en Betænkning, i hvilken der stilledes Forslag om en Række vigtige Ændringer i Retsplejeloven, for Størstedelen vedrørende Strafferetsplejen. Flere af disse Ændringer stod i Forbindelse med det Forslag til en ny borgerlig Straffelov, der senere blev gennæmført som Borgerlig Straffelov af 15. April 1930. Men først og fremmest stilledes der eenstemmigt Forslag om Indførelse af Domsmandsinstitutionen og Bevisumiddelbarhedsprincippet.

Justitsministeriet fulgte i det store og hele Udvalgsbetænkningen og fremsatte i Rigsdagssamlingen 1930—31 et Lovforslag¹⁾ i Overensstemmelse hermed. Ved Lov Nr. 209 af 23. Juli 1932²⁾ lykkedes det at gennemføre flere af Lovforslagets Bestemmelser, bl. a. især dem, der var knyttede til den nye Straffelov, men Bestemmelserne om Indførelsen af Domsmandsinstitutionen og Umiddelbarhedsprincippet udgik af Loven. Regeringen fremsatte dog i de følgende Samlinger paany Lovforslag om disse Emner, og samtidig rejstes Spørgsmaalet om Ændringer i Lovens Regler om Nævningsinstitutionen for at skabe større Kontakt mellem Ret-

¹⁾ Dette Lovforslag er omtalt i min Artikel i nærværende Tidsskrift 1931 S. 232—264.

²⁾ Denne Lov er omtalt i min Artikel i nærværende Tidsskrift 1932 S. 291—324.

tens juridiske og dens læge Element. Ved Lov Nr. 112 af 7. April 1936¹⁾ er Sagen nu endelig bragt til Løsning.

Loven af 7. April 1936, der træder i Kraft den 1. Juli 1937²⁾, betyder i Forbindelse med Loven af 23. Juli 1932 en gennemgribende Ændring i den danske Strafferetspleje. Dens Hovedbestemmelser angaar — foruden de nye Regler om Højesterets Votering, jfr. Note 1 — Indførelse af Domsmandsinstitutionen og i Forbindelse hermed af Bevisumiddelbarhed, Nævningeproceduren og Strafferetsplejens Offentlighed.

I. Domsmandsinstitutionen.

A. *Domsmandssagernes Omraade.* Lægdommeres Medvirken i Straffesager blev i Danmark først — bortset fra visse Søsager — indført den 1. Oktober 1919, da Retsplejeloven

1) Denne Lov indeholder foruden de nedenfor omtalte Ændringer, der specielt vedrører Strafferetsplejen, ogsaa nye Regler om Højesterets Voteringsmaade, gældende baade for borgerlige Sager og for Straffesager. Da disse Regler dog i overvejende Grad har Betydning for den borgerlige Retspleje, skal de ikke her gøres til Genstand for nærmere Omtale. Det skal blot nævnes, at den nye Hovedbestemmelse i Lovens § 218, foreskriver, at Højesterets Domme og Kendelser skal indeholde Oplysning om de forskellige Meninger under Afstemningen, saavel vedrørende Resultatet som vedrørende Begrundelsen, med Oplysning om Stemmemaal, men uden Angivelse af Dommernes Navne. Offentlig Votering, saaledes som det var foreslaaet af Regeringen, lykkedes det saaledes ikke at faa gennemført.

2) Overgangsspørgsmaal maa løses efter Reglerne i Retsplejelovens Kapitel 95. Med Hensyn til Domsmands Medvirken vil dette medføre, at dersom Tiltale ikke er rejst inden den 1. Juli 1937, kommer Domsmand til at medvirke efter den nye Lovs Regler, jfr. § 1039. I modsat Fald kommer Domsmand ikke til at medvirke i første Instans og som Følge af Affattelsen af § 692, Stk. 2. — i hvert Fald bortset fra § 925-Sager — heller ikke i Anken, hvilket ogsaa, saafremt Dom i første Instans afsiges inden 1. Juli 1937, vil stemme med § 1040. Om § 925-Sager maa det samme gælde, naar Dom i første Instans afsiges inden d. 1. Juli 1937, og dette vil antagelig lade sig gøre i alle de Tilfælde, hvor Tiltalen til Retsbogen er rejst inden denne Dato.

traadte i Kraft og dermed opfyldte Grundlovens Bestemmelse fra 1849 om Nævningeinstitutionens Indførelse. Nævningesagerne Omraade har imidlertid stadig været meget begrænset, saaledes at Nævningesagerne kun udgør ca. 1 eller 2 Procent af alle egentlige Straffesager. Efter den nu gældende Regel i Lovens § 687 medvirker Nævninger i alle de Straffesager, der paakendes af Landsretterne i første Instans, nemlig foruden de talmæssigt betydningsløse politiske Sager og Sager angaaende Undsigelse (Straffelovens § 75), de Sager, der angaar Bannedrab. (Straffelovens § 238), Fosterdrab (Straffelovens § 242) eller — bortset fra Bedrageri — en Forbrydelse, for hvilken Loven hjemler Straf af Fængsel i 8 Aar eller derover, uden at saadan Straf er betinget af erhvervs- eller vanemæssig Udøvelse af Forbrydelsen (Straffelovens § 82) eller af Gentagelse. Nævningebehandling kan dog — bortset fra de politiske Sager og Undsigelsessager — bortfalde, naar Sigtede i Retten har afgivet en uforbeholden Tilstaaelse og selv ønsker Sagen paakendt ved Underretten efter de enkle Regler, der er givet om Tilstaaelsessager i Lovens § 925.

Alle andre Straffesager end Nævningesager paakendes ved Underretterne af en Enkeltdommer, altsaa uden Læggeres Medvirken. Dette ændres ved Loven af 1936. Ifølge § 688 skal alle Straffesager, der paakendes ved Underretterne, afgøres under Domsmands Medvirken alene med 3 Undtagelser, nemlig:

1. § 925-Sagerne. Den i Retsplejelovens § 925 foreskrevne Behandlingsmaade udmærker sig ved, at Sager, i hvilke der foreligger en uforbeholden og troværdig Tilstaaelse, med Sigtedes og Politimesterens Samtykke kan paakendes uden Anklageskrift og Domsforhandling ved Forundersøgelsens Slutning. Da Domsmand ikke skal medvirke ved Forundersøgelsen, vilde Kravet om Domsmands Medvirken i disse Sager altsaa i Virkeligheden føre til en Ophævelse af § 925-Behandlingsmaaden. Dette har man imidlertid anset for uheldigt. § 925-Sagerne spiller i Praxis talmæssig set en stor Rolle, idet de udgør ca. Halvdelen af de egentlige Straffe-

sager, og en Ophævelse af denne Behandlingsmaade vilde derfor være meget bekostelig. Ogsaa de Sigtede er ofte interesserede i en hurtig Afgørelse af Sagen, særlig naar de er fængslede. Og paa den anden Side frembyder Behandlingsmaaden ikke nogen væsentlig Betænkelighed, da den som nævnt kun kan gennemføres med Sigtedes eget Samtykke. Naar Sigtede er fængslet eller anholdt, skal der altid beskikkes ham en Forsvarer, og i andre Tilfælde skal det udtrykkeligt tilkendegives ham, at han har Ret til at faa Forsvarer beskikket. Hertil kommer yderligere, at § 925-Sagerne i Tilfælde af Anke skal afgøres af Landsretten under Domsmands Medvirken, saa at Sigtedes Samtykke til § 925-Behandling altsaa ikke betyder noget endeligt Afkald paa Lægdommeres Medvirken ved Strafudmaalingen. Og endelig maa det i denne Forbindelse erindres, at § 925-Behandling ifølge Loven er udelukket i visse vigtige Sager, nemlig især i Sager, i hvilke der bliver Spørgsmaal om Anvendelse af Straffelov 1930 § 65 (Sikkerhedsforvaring overfor visse erhvervs- eller vanemæssige Forbrydere), § 70 (Sikkerhedsforanstaltninger overfor en Tiltalt, der frifindes paa Grund af Utilregnelighed som Følge af Sindsygdом eller Aandssvaghed i højere Grad eller paa Grund af varig abnorm Tilstand), § 71 (Sikkerhedsforanstaltninger overfor en Tiltalt, der efter Forbrydelsens Foretagelse, men inden Dommen, er kommen i en saadan Tilstand som lige nævnt) eller § 73 (Anbringelse i Helbredelsesanstalt for Drankere).

Den lette og hurtige § 925-Bebehandlingsmaade har utvivlsomt i det store og hele virket tilfredsstillende i Praxis, og det vilde være meget beklageligt, om Tilbojeligheden til at samtykke i en saadan Behandling skulde tage af under den nye Ordning. Reglen om Domsmands Medvirken i Tilfælde af Anke i § 925-Sager er netop givet for at styrke denne Tilbojelighed. Men det afgørende vil naturligvis være, at Underretsdommerne forstaar, at de Retningslinier, som Praxis i Domsmandssagerne angiver, bor følges ogsaa i § 925-Afgørelser. Det maa nemlig stærkt betones, at Lovens

Hovedregel om Underretssager er, at de behandles under Domsmands Medvirken. Selvom § 925-Sagerne talmæssigt set betyder meget, er denne Behandlingsmaade dog efter Loven at betragte som en Undtagelse. Ethvert Forsøg paa at skabe en anden Praksis i § 925-Sagerne end den, der udvikler sig i Domsmandssagerne, vil derfor være særdeles uheldig og utvivlsomt virke odelæggende for § 925-Behandling, som da vil være dødsdømt. Dersom der derimod opnaas den rette Harmoni paa dette Punkt, skulde der være Grund til at vente, at § 925-Behandling kunde opretholdes i omtrent samme Omfang som nu.

2. Sager, der behandles ved Sø- og Handelsretten i København eller ved Soretterne udenfor København, idet fagkyndige Dommere deltager i disse Sagers Afgørelse.

3. Politisager. Man har anset det for et altfor stort og bekosteligt Apparat at lade Domsmand medvirke i alle Politisager, der jo for en stor Del er Bagatelsager. Politisagernes Antal er meget stort. Alene i København behandles der aarligt over 15000 saadanne Sager. Mange af disse Sager afgøres i Retten af Dommeren med en Advarsel efter Retsplejelovens § 937 eller ved, at Tiltalte vedtager en Bøde efter § 936. At lade Retten bestaa af 3 Medlemmer i disse Sager vilde naturligvis være aldeles urimeligt.

I denne Forbindelse er der Grund til at nævne, at de Motorsager, i hvilke der er Spørgsmaal om Frakendelse af Førerretten, bl. a. især de Sager, hvor Tiltalte er sigtet for at have ført Motorkøretøj i spirituspaavirket Tilstand, efter Loven af 1932 er ophørt at være Politisager og behandles som almindelige Straffesager. I disse Sager vil Domsmand altsaa komme til at medvirke, medmindre § 925-Behandling finder Sted.

I Tilfælde af Anke bestemmer Lovens § 692, at Domsmand skal medvirke ved Landsretten i de Sager, i hvilke Underrettens Afgørelse er truffet under Domsmands Medvirken, samt — som ovenfor nævnt — i § 925-Sager. Derimod skal Domsmand ikke medvirke, naar Søsager, paa-

kendt under Medvirken af fagkyndige Dommere, eller Politisager paaankes.

Den norske Ordning, hvorefter Domme i Domsmandsager paaankes til Nævningeretten (Lagmannsretten) har man ikke fulgt i Danmark.

B. Om *Domsmandsretternes Sammensætning* bestemmer § 18, at Underretten skal bestaa af Underretsdommeren som Formand og 2 Doms mænd, hvilket stemmer med, hvad der gælder i Norge. Dersom Tiltalte mod Dommerens Stemme kendes skyldig i et strafbart Forhold, skal Dommeren ifølge Lovens § 214, Stk. 1, gøre Bemærkning om Afstemningen til Retsbogen. Denne Regel er givet, for at Forsvareren kan faa behørig Vejledning med Hensyn til Ankespørgsmaalet.

Naar Ankesager skal paadømmes af Landsretten under Domsmands Medvirken, skal Retten ifølge Lovens § 6 bestaa af 3 Landsdommere, af hvilke den ene er Rettens Formand, og 3 Doms mænd. I Tilfælde af Stemmелighed skal da ifølge § 216, Stk. 1, med Hensyn til Skyldspørgsmaalet og Strafudmaalingen det for Tiltalte gunstigste Resultat indtræde. Er der Uenighed om, hvilken Mening der er den ugunstigste for Tiltalte, skal der ifølge § 216, Stk. 3, stemmes særskilt herom, og hvis Stemmerne staar lige ved denne Afstemning, gør Formandens Stemme Udslaget. Ifølge Regeringsforslaget var Reglen om, at det for Tiltalte gunstigste Resultat skal indtræde i Tilfælde af Stemmелighed, ikke indskrænket til at gælde Skyldspørgsmaalet og Strafudmaalingen, men denne Begrænsning blev gennemført i Rigsdagen med den Begrundelse, at Reglen kun i disse Tilfælde er anvendelig¹⁾. Straffeloven vil ofte give Valget mellem forskellige Foranstaltninger, om hvilke det vil være umuligt at sige, hvilken der er den for Tiltalte ugunstigste.

¹⁾ Jfr. Landsdommer F. Lucas i U. f. R. 1934 B, Side 73—75, jfr. endvidere nedenfor under II, C om den tilsvarende Begrænsning i § 906 a vedrørende Nævningeproceduren.

Som Eksempler paa saadanne Valg kan nævnes Fængsel i et vist længere Tidsrum eller Psykopatforvaring, almindeligt Fængsel eller Psykopatfængsel, Internering paa den ene eller paa den anden Anstalt, Fængsel i 2 Aar (med Mulighed for Løsladelse paa Prove efter Forlobet af 16 Maanedre) eller Ungdomsfængsel (1—3 (4) Aar), Fængsel i 3 Aar (med Mulighed for Løsladelse paa Prove efter 2 Aars Forlob) eller Arbejdshus (1—5 Aar), Fængsel i 8 Aar (med Mulighed for Løsladelse paa Prove efter Forlobet af $5\frac{1}{3}$ Aar) eller Sikkerhedsforvaring (4 Aar—paa Livstid).

Til Skyldspørgsmaalet og Strafudmaalingen horer formentlig Spørgsmaal om Strafudelukkelsesgrunde (bortset fra Straffelovens §§ 16 og 17, Stk. 1), om Grunde, der medfører eller kan medføre Strafbortfald (derunder Forældelse), om Strafforhøjelses- og Strafnedsættelsesgrunde, om skærpende eller formildende Omstændigheder, i det hele om Anvendelse af Straffelovens Kapitel 10 (om Straffens Fastsættelse) og om Anvendelse af betinget Dom. Reglen medfører saaledes, at Tiltalte ikke vil kunne kendes skyldig hverken af Rettens juridiske Element alene eller af dens læge Element alene. Til Dømfældelse vil kræves mindst 4 Stemmer eller $\frac{2}{3}$ Stemmers Flertal.

Bortset fra Skyldspørgsmaalet og Strafudmaalingen bliver det da i Tilfælde af Stemmeligbed Retsplejelovens almindelige Regel i § 216, Stk. 1, der kommer til Anvendelse, saaledes at Formandens Stemme gør Udslaget. Dette vil være Tilfældet med Hensyn til Spørgsmaalet om Valg mellem paa den ene Side almindeligt Fængsel og paa den anden Side Ungdomsfængsel, Psykopatfængsel, Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring, om Straffelovens § 16, jfr. § 70, og § 17, Stk. 1, jfr. § 70¹⁾, om de øvrige i Straffelovens Kapitel 9 omhandlede Retsfølger — deriblandt altsaa især

¹⁾ Disse Bestemmelser handler om Sikkerhedsforanstaltninger overfor Personer, der ved Handlingens Foretagelse var utilregnelige, eller som da befandt sig i en sjælelig Abnormtilstand og anses for uegnede til Paavirkning gennem Straf.

ogsaa Frakendelse af borgerlige Rettigheder ifølge § 78 — og om Paataleberettigelsen. Med Hensyn til Straffelovens § 16 og § 17, Stk. 1, maa det her antagne Resultat — nemlig at i Tilfælde af Stemmeligbed Retsformandens Stemme er afgørende saavel i Spørgsmaalet om Tilstandens Tilstedeværelse, som i Spørgsmaalet om Anvendelse af de i § 70 nævnte Foranstaltninger — formentlig gælde, uanset om man maatte finde det bedst stemmende med Ordlyden af Reglen i § 216, Stk. 1. Resultatet følger nemlig af Reglens Begrundelse, ligesom det ogsaa stemmer med den nedenfor under II, B omtalte Ændring i Retsplejelovens § 897, Stk. 2, og den bag denne Ændring liggende Begrundelse.

Om Afstemningsrækkefølgen bestemmer § 214, Stk. 1, at Domsmand altid stemmer først og saaledes, at den yngre stemmer for den ældre.

C. Med Hensyn til *Domsmandenes Virksomhed i den enkelte Sag* udtaler § 98 c, Stk. 1, at de medvirker ved Domsforhandlingen og Paakendelsen af Sagen. Derimod skal de ikke deltage i Forundersøgelsen, men da der indfores Bevisumiddelbarhed, vil Forundersøgelsen blive indskrænket til det mindst mulige, jfr. nedenfor under E. Ifølge § 98 c, Stk. 3, virker Domsmand med samme Beføjelser som Dommere under Domsforhandlingen og de i Forbindelse med denne staaende Afgørelser, medmindre andet er særligt fastsat, hvilket er Tilfældet med Hensyn til Afgørelsen af Spørgsmaal om speciel Inhabilitet, jfr. § 66, sidste Stykke, og om Domsmands Fritagelse, Forfald, Udelukkelse, Udeblivelse m. v., jfr. § 98 b. Domsmandene skal f. Eks. deltage i Afgørelsen af Spørgsmaalet om, hvorvidt Dørene skal lukkes efter § 30, jfr. § 29, eller offentlig Gengivelse af Retsforhandlingen forbydes efter § 31, Stk. 3, og i Afgørelsen af Tvistigheder, der maatte opstaa under en Vidneforsel efter § 190. Ligeledes er Domsmandene berettigede til at stille Spørgsmaal til Tiltalte og Vidnerne, se § 965,

Stk. 2, jfr. §§ 868 og 875, § 965 a, Stk. 1, jfr. §§ 868 og 875, samt § 928, Stk. 2 og 3, jfr. §§ 868 og 875. Endvidere skal Doms mænd medvirke ved de i Lovens § 998 omhandlede Afgørelser angaaende en Straffedom's Fortolkning m. v. I andre Afgørelser, som træffes ved Kendelse og ikke staar i Forbindelse med Domsforhandlingen, deltager Doms mænd derimod ikke, altsaa ikke i Afgørelser efter Straffelovens § 17, Stk. 2, 4. og 5. Punktum¹⁾, § 58²⁾, § 66, Stk. 2³⁾, § 70, Stk. 3⁴⁾, § 75⁵⁾ og § 97, Stk. 3⁶⁾. Og endelig bestemmer § 98 c, Stk. 4, at Doms mænd ikke — ligesaa lidt som normalt Nævninger, jfr. § 993 — skal deltage i Afgørelsen af borgerlige Krav, der rejses under en Straffesag.

Hovedbestemmelsen er Lovens Regel i § 98 c, Stk. 3, om, at Doms mændene virker med samme Beføjelser som Dommere. Hermed gives der Udtryk for Hovedgrundsætningen i hele Domsmandsinstitutionen, nemlig at skabe en Domstol, der ligesom en udelukkende af juridiske Dommere dannet Kollegialret bestaar af flere ligestillede Medlemmer med samme Interesser og samme Opgaver. At dette fra første Færd fores ud i Livet paa rigtig og for-

1) Afgørelser af, om Fuldbyrnelsen af en Straf, der udstaaes i Psykopatfængsel, skal fortsættes eller afbrydes, naar der under Straffens Udstaaelse rejses Spørgsmaal om, hvorvidt en Fortsættelse af denne vil være unyttig eller medføre Fare for en alvorlig Forværrelse af den domtes Tilstand.

2) Afgørelser af, om en betinget Dom, uanset at Betingelserne er brudt, dog ikke skal fuldbyrdes, fordi Bruddet er den domte utilregnelig.

3) Afgørelser af, om en Person, der har hensiddet 20 Aar i Sikkerhedsforvaring, fortsat skal forblive under saadan Forvaring, fordi Fængselsnævnet anser Losladelse for betænkelig.

4) Afgørelser af, om Sikkerhedsforanstaltninger, der er truffet overfor en utilregnelig eller abnorm Person, skal ændres eller ophæves.

5) Afgørelser af, om Paalæg eller Foranstaltninger, der er truffet i Anledning af Undsigelse, skal ophæves.

6) Afgørelser af Begæring om Æresoprejsning ved Retskendelse.

staaende Maade, og at enhver Tendens til at dele Retten i to Grupper, en juridisk og en læg, kvæles i Fødslen, vil være af allerstørste Betydning for Institutionens Trivsel. Her vil der være en vigtig Opgave saavel for Dommerne som for Domsmandene, og naturligvis først og fremmest for Retsformanden. Her ligger Hovedfordelen ved Domsmandsinstitutionen i Sammenligning med Nævningeinstitutionen. Erfaringerne fra andre Felter for Samarbejde mellem Jurister og Lægmænd skulde berettige til at nære Haab om, at dette Synspunkt vil lade sig gennemføre i Praksis.

En særlig Provøsten i saa Henseende vil maaske Afgørelserne af Spørgsmaalet om Tiltaltes Tab af borgerlige Rettigheder efter Straffelovens § 78 blive. De juridiske Domstole i Danmark har med Højesterets Tilslutning fortolket denne Bestemmelse meget strengt. Det vil blive af stor Interesse at se, hvorledes Rettens Sammensætning af et juridisk og et lægt Element her vil virke. Som ovenfor nævnt vil ved Landsretten Retsformandens Stemme være afgørende i dette Spørgsmaal i Tilfælde af Stemmелighed. Forhaabentlig vil denne Ordning ikke give Anklagemyndigheden Anledning til altfor mange Ankebeslutninger. Dette vil sikkert være ikke blot til stort Besvær for Strafferetsplejen, men ogsaa til betydelig Skade for Domsmandsinstitutionen. Bedst vilde det sikkert være, om hele Spørgsmaalet om Frakendelse af borgerlige Rettigheder¹⁾ blev løst af Lovgivningsmagten inden Loven af 1936 træder i Kraft.

D. *Udtagelsen af Domsmand* er ordnet paa lignende Maade som Udtagelse af Nævninger, og Reglerne om Udtagelse af Domsmand og Nævninger er derfor i videst muligt Omfang sammenarbejdede, og for de sidstes Vedkommende tillige forenklet en Del.

I store Hovedtræk gaar Ordningen ud paa, at der aarlig for København samt for hver Købstad og Sogneraadskreds blandt Folketingsvælgerne udtages et Antal Personer, der

¹⁾ Jfr. Landsdommer F. Lucas' Artikel i U. f. R. 1934 B, S. 153 ff.

maa anses for særlig egnede og værdige til Lægdommerhvervet, og som danner Grundlisten. Udtagelsen foretages af Grundlisteudvalget bestaaende af 5 Medlemmer, af hvilke et (Formanden) vælges af vedkommende Landsretspræsident, et af vedkommende Underretsdommer og 3 af vedkommende Kommunalbestyrelse, jfr. Lovens § 73.

Af Grundlisterne udtages 3 Slags Aarslister, nemlig Nævningelisterne for hver Nævningekreds, Landsretternes Domsmandslister for hver Nævningekreds og Underretternes Domsmandslister for hver Underretskreds. Denne Udtagelse foretages ved Lodtrækning af Aarslisteudvalget bestaaende af en af Kongen beskikket Formand — i Praxis Amtmanden — samt to af vedkommende Landsretspræsident og to af de kommunale Myndigheder valgte Medlemmer, jfr. Lovens § 78. Domsmandslisternes Størrelse skal fastsættes af Justitsministeriet saaledes, at det kan ventes, at en Domsmand kommer til at virke fire Gange om Aaret.

Af Domsmandslisterne udtages Doms mændene i den Rækkefølge, i hvilken de er blevet opført paa Listen i Henhold til Lodtrækningen. Udtagelsen foretages ved Landsretten af Afdelingens Formand og ved Underretterne af Dommeren, i København af Byrettens Præsident. Doms mændene udtages for en enkelt Dag og deltager i Afgørelsen af alle de Sager, som foretages den paagældende Dag, selv om de ikke naar at blive afsluttede samme Dag. Nogen Udskydningsret som i Nævningesager, jfr. §§ 859—60, er ikke hjemlet. De udtagne Doms mænd indkaldes med mindst 3 Dages Varsel, og dersom de indkaldte Doms mænd ikke alle møder, kan Retten i Stedet for at udsætte Sagen søge det fornødne Antal Doms mænd bragt til Veje ved Indkaldelse af den eller de paa Domsmandslisterne opførte Personer, som formodes lettest at kunne komme til Stede.

Om speciel Inhabilitet gælder ifølge § 66, Stk. 1, de samme Regler som for Dommere.

Hver Gang en Domsmand er udtaget, skal han underskrive en Erklæring, hvori han paa Ære og Samvittighed

lover, at han, som Domsmand opmærksomt vil følge Forhandlingerne i Retten og domme saaledes, som han finder ret og sandt at være efter Loven og Sagens Bevisligheder.

E. *Domsmandssagernes Behandling.* Hvad Straffesagernes første Stadium, Efterforskningen, angaar, har Domsmandsinstitutionens Indførelse kun medført en Ændring i Lovens § 806. Denne Paragraf bestemmer, at Efterforskningens Formaal er at tilvejebringe saadanne Oplysninger, som er tilstrækkelige til at bestemme, om Forfølgning skal indledes ved Retten ved Begæring om Forundersøgelse eller Iværksættelse af Tiltale, eller som er tjenlige til at forberede Sagens Behandling ved Retten, samt at foranstalte Bevisførelse, naar det maa befrygtes, at et Bevis ellers vilde gaa tabt. Til denne Paragraf har Loven af 1936 føjet en udtrykkelig Bestemmelse om, at Efterforskningen ikke maa strækkes udover disse Ojemed.

Bestemmelsen svarer til den tilsvarende Regel i § 818 om Forundersøgelsen (jfr. nedenfor) og blev indsat, fordi det fra Politiets Side¹⁾ blev antydet, at hvis Forundersøgelsen blev indskrænket, kunde det blive nødvendigt at foretage en tilsvarende Udvidelse af Efterforskningen. Da dette naturligvis vilde være i Strid med de Formaal, der ligger bag Bestemmelsen om Forundersøgelsens Indskrænkning, nemlig at skabe en saa frisk Bevisførelse som muligt for den dommende Ret, hvor Doms mændene — i Modsætning til ved Forundersøgelsen — er til Stede, blev Reglen givet.

Hvad dernæst Sagernes andet Stadium, Forundersøgelsen, angaar, bestemmer Lovens § 818, at dens Ojemed er at tilvejebringe saadanne Oplysninger, som udfordres for at afgøre om, for hvilken Forbrydelse og for hvilken Ret Tiltale skal rejses. Iøvrigt har Paragraffen hidtil sondret mellem Nævningesager, i hvilke Bevisumiddelbarhed er gennemført, og hvor Forundersøgelsen derfor ikke har haft

¹⁾ Jfr. Politiaadvokat Krenchels Artikel i U. f. R. 1931 B, Side 36.

yderligere Formaal end det nævnte, og andre Sager, i hvilke der under Forundersøgelsen tillige skal tilvejebringes Bevismateriale til Brug ved Opkæsning for den dømmende Ret. Paa Grund af Nævningesagernes meget ringe Antal er denne Sondring forøvrigt vistnok ikke altid blevet tilstrækkeligt overholdt i Praksis, saaledes at man undertiden i Nævningesager har udstrakt Forundersøgelsen videre end egentligt stemmende med Loven.

Ved Loven af 1936 indføres — som nødvendigt er — Bevisumiddelbarheden ogsaa i Domsmandssagerne, og Sondringen under Forundersøgelsen mellem Nævningesager og andre Sager er derfor ophævet, saaledes at de hidtil om Nævningesager gældende Regler nu gælder ogsaa for alle andre Sager. Yderligere tilføjes det i § 818 udtrykkeligt, at udover de angivne Øjemed maa Forundersøgelsen ikke strækkes.

Det maa herefter forventes, at Forundersøgelsen i Praksis vil blive holdt indenfor de snævre Grænser, som stemmer med Lovens Ordning. Forundersøgelse er efter Loven overhovedet aldrig obligatorisk. Allerede inden Loven af 1932 havde man i Praksis i enkelte Tilfælde oversprunget Forundersøgelsen og rejst Tiltale umiddelbart paa Grundlag af Efterforskningsmaterialet. Efter Loven af 1932 er dette sket i lidt større — omend sikkert i for ringe — Omfang. F. Eks. paadømmes i København de fleste Sager om Automobilkørsel i spirituspaavirket Tilstand uden forudgaaende Forundersøgelse. Efter Loven af 1936 vil der forhaabentlig foregaa en Udvikling videre i samme Retning i Sager, hvor der ikke foreligger eller er Grund til at forvente en Tilstaaelse fra Sigtedes Side. Hvor dette derimod er Tilfældet, vil en Forundersøgelse være naturlig af Hensyn til Muligheden for, at Sagen kan behandles efter Lovens § 925 uden Domsforhandling.

I Forbindelse med Ændringerne i § 818 har man i § 171 ophævet den Forskel, der hidtil har været mellem Nævningesager og andre Straffesager med Hensyn til Afstands-

bestemmelserne for Vidners Modepligt og endvidere givet en almindelig Regel om, at den dømmende Ret eller dens Formand kan beslutte, at et Vidne, uanset hvor langt det bor fra Rettens Sæde, skal give Mode til Afhøring under Domsforhandlingen, naar det skønnes ønskeligt af Hensyn til Sagens Oplysning, jfr. med Hensyn til Syns- og Skonsmænd § 204.

Domsforhandlingen for Underretten vil fremtidig blive Sagens Tyngdepunkt, medens det hidtil ofte har været Forundersøgelsen, til hvilken Hovedinteressen i Sagen var knyttet. Domsforhandlingen vil utvivlsomt tage betydelig længere Tid end hidtil. Til Gengæld vil ganske vist Forundersøgelsen tage mindre Tid, fordi den som ovenfor nævnt indskrænkes. Endvidere vil en betydelig Tidsbesparelse opnaas ved, at Protokollationen indskrænkes, jfr. med Hensyn til Forundersøgelsen den skete Ændring i § 824 og med Hensyn til Domsforhandlingen § 928, Stk. 3, jfr. § 876, hvorefter det væsentligste af de afgivne Udsagn paa samme Maade som i Nævningssager skal optages i en særskilt Bog. Denne Regel kan dog naturligvis ikke være til Hinder for, at der undtagelsesvis, naar særlige Grunde skønnes at foreligge, finder en Protokollation af et Udsagn Sted.

Alt i alt kan det næppe betvivles, at Sagernes Behandling gennemsnitlig vil tage betydelig længere Tid, naar Doms mænd skal medvirke. Men heri er der ikke noget mærkeligt. Lægdommeres Medvirken vil altid medføre et noget langsommere Tempo i Retsforhandlingen.

Proceduren for Underret er i vidt Omfang ordnet som Nævningeproceduren, jfr. §§ 926—929. Bl. a. følger det af § 928, Stk. 1, jfr. § 846, at Tiltalte som Regel skal være personlig til Stede under hele Domsforhandlingen, cfr. hidtil § 928, Stk. 2. Beskikkelse af Forsvarer bliver obligatorisk, jfr. § 731, hvilket dog ikke betyder nogen væsentlig Ændring i Forhold til hidtil gældende Praksis. En tilsvarende Regel til den i § 911 om Nævningesager givne, hvorefter Dommen i det Omfang, hvori den er grundet paa Næv-

ningernes Erklæring, indskrænker sig til en Henvisning til denne, er naturligvis ikke givet for Domsmandssagerne, i hvilke Dommene vedblivende skal affattes med egentlige Præmisser, jfr. § 929, Stk. 2 og 3. At Domsmandene skal være til Stede, ikke blot naar Domsresultatet, men ogsaa naar selve Dommens Formulering vedtages, er udtrykkelig foreskrevet i § 216, sidste Stk. Dette vil sikkert medføre, at man i videst muligt Omfang søger at afsige Dom samme Dag, som Sagen er optaget.

Landsrettens Domsforhandling i Ankesager har været et af de Omraader indenfor Strafferetsplejen, hvor moderne Retsplejegrundsætninger mindst gjorde sig gældende. Proceduren har været præget af kedsommelig Oplæsning af Sagens skriftlige Materiale, idet Bevisumiddelbarhed ikke er gennemført. Denne Behandlingsmaade indskrænkes ved Loven af 1936 til de — forhaabentlig ikke talrige — Sager, hvor Anken ikke omfatter Bedømmelse af Beviserne for Tiltaltes Skyld, jfr. Lovens § 965, Stk. 1. Hvor dette derimod er Tilfældet, skal der ifølge de nye Bestemmelser i §§ 965 a—965 c finde en fuldstændig ny Domsforhandling Sted under fornyet Anvendelse af Bevisumiddelbarhed. Sagens Forberedelse, Behandling og Paakendelse sker i det store og hele efter Reglerne for Nævningeproceduren.

Disse nye Regler kommer efter Loven, der paa dette Omraade ikke sonderer mellem Domsmandssager og andre Sager, ogsaa til Anvendelse i de Tilfælde, hvor Ankebehandlingen finder Sted uden Medvirken af Domsmand, altsaa især i Politisager, naar Anken omfatter Bedømmelsen af Beviserne for Tiltaltes Skyld.

Mens Loven hidtil har foreskrevet, at der til Brug ved Oplæsningen under Domsforhandlingen for Underret og for Landsret i Ankesager skal tilvejebringes trykte eller maskinskrevne Ekstrakter af Sagens Akter — hvilket forøvrigt ikke er blevet anvendt i Praksis ved Underretterne —, er en saadan Forskrift ikke givet i Loven af 1936. Dette staar naturligvis i Forbindelse med, at Oplæsningen indskrænkes

under Anvendelsen af Bevisumiddelbarhed. Man har derfor ikke anset det nødvendigt i Loven at fastsætte en Pligt for Parterne til at tilvejebringe saadanne Ekstrakter, hvilket ej heller har været foreskrevet i Lovens Regler om Nævningeproceduren og om Ankesagers Behandling for Højesteret. Ligesom der imidlertid hidtil i Praksis desuagtet er blevet anvendt Ekstrakter i disse Tilfælde, maa dette naturligvis ogsaa under den nye Ordning opretholdes i det — betydelig formindskede — Omfang, som Ordningen kræver. Den nærmere Fremgangsmaade vil formentlig blive fastlagt ved Aftaler mellem Retterne, Anklagemyndigheden og Forsvarernes Organisation. Ganske særligt maa det iagttages, at Domsmændene altid under Sagens Behandling er forsynede med det samme skriftlige Materiale som Dommerne. Dette stemmer ikke blot med Lovens Bestemmelser, der som Hovedregel stiller Domsmændene lige med Dommerne, men vil ogsaa være aldeles nødvendigt, saafremt man fra første Færd skal komme ind i det rette Samarbejde mellem de juridiske og de læge Dommere.

Ifølge Retsplejelovens § 945, sidste Stykke, kan Anke i Nævningesager ikke grundes paa, at Spørgsmaalet, om Tiltalte skal domfældes, er urigtigt afgjort som Følge af en fejlagtig Bedømmelse af Bevisernes Vægt. Derimod var Højesteret tidligere ikke udelukket fra at paakende saadanne Bevisspørgsmaal i andre Straffesager, nemlig dels Sager, paakendte i første Instans ved Landsret uden Nævninger, dels Sager, paakendte i første Instans ved Underret og paakendte til Højesteret som tredje Instans med Justitsministerens Tilladelse efter Lovens § 966.

Ved Loven af 1932 skete der som ovenfor nævnt den Ændring paa dette Omraade, at Landsretterne i første Instans kun paakender Nævningesagerne, og som Følge heraf har der derefter ikke været nogen Art af Straffesager, i hvilke Bevisspørgsmaalet uden særlig Tilladelse kan bringes frem for Højesteret. Kun naar Justitsministeren i særlige Undtagelsestilfælde i Medfør af Retsplejelovens § 966 giver

Tilladelse til, at en Underretssag føres frem til Højesteret som tredje Instans, har Bevisspørgsmaalet kunnet komme til Afgørelse for Højesteret.

Loven af 1936 har fuldbyrdet Udviklingen i denne Retning, idet Højesteret efter §§ 966 og 967 udelukkes fra at paakende Bevisspørgsmaalet ogsaa i de Tilfælde, hvor det efter Loven af 1932 var muligt. Dette er en naturlig Følge af, at disse Sager normalt vil blive paadømt under Medvirken af Domsmand og under Anvendelse af Bevisumiddelbarhed. Det vil da være det naturligeste, at den Regel, der ifølge § 945, sidste Stykke, som ovenfor nævnt gælder for Nævningesager, ogsaa kommer til Anvendelse paa andre Straffesager.

At Udviklingen saaledes er gaaet i Retning af at indskrænke Højesterets Kompetence i Straffesager, for saa vidt angaar Bevisspørgsmaalet, staar for øvrigt ikke blot i Forbindelse med, at Domsmandsinstitutionen indføres, men er ogsaa en Følge af, at Højesteret næsten aldrig har tilladt Afhøring af Vidner eller Udspørgning af Tiltalte direkte for Højesteret. Under disse Omstændigheder vilde det være betænkeligt, at Bevisspørgsmaalet, efter at være afgjort af Landsretten under Anvendelse af Bevisumiddelbarhed, derefter skulde kunne paakendes af Højesteret paa Grundlag af Protokollater, optagne ved Underretten. Da der i Domsmandssager ikke i Forvejen har fundet nogen udførlig Protokollation Sted, vilde en saadan Ordning forøvrigt ogsaa være meget besværlig.

I denne Forbindelse er der Grund til at bemærke, at med denne Ordnings Gennemførelse bortfalder i det væsentlige de Betæneligheder, som fra forskellig Side — omend næppe med Rette — har været anført mod offentlig Votering i Højesteret i Straffesager.

II. Nævningeinstitutionen.

A. Reglerne om Nævningeudtagelsen er blevet forenklet. De hidtil gældende Regler gaar ifølge Kapitel 9 ud paa,

at Aarslisteutvalget (se ovf. Side 13), hver Gang der skal holdes Nævningeting, af Aarslisten ved Lodtrækningen udtager en Hovedliste og en Hjælpeliste over henholdsvis 18 og 10 Nævninger til Nævningetinget. Blandt disse Nævninger udtages da ifølge §§ 854 ff. af Retten ligeledes ved Lodtrækning de 12 Nævninger til den enkelte Sag. Da imidlertid ogsaa selve Aarslisten er dannet ved Lodtrækning blandt de paa Grundlisterne optagne Personer, har man ment at kunne undvære Lodtrækningerne til Tinget og til den enkelte Sag. De nye Regler i Kapitel 9 gaar derfor ud paa, at Retten selv udtager Hoved- og Hjælpeliste over Nævninger til Tinget i den Rækkefølge, hvori de ved Lodtrækningen til Aarslisten er udtagne og opførte paa denne. Udtagelsen finder Sted i et Møde, der kan holdes paa det Sted, hvor Retten har sit Sæde, selvom det forestaaende Ting skal afholdes paa et af Rettens andre Nævningetingsteder. Paa Tinglisterne opføres Nævningerne da i den samme Rækkefølge, i hvilken de er opført paa Aarslisten, og denne Rækkefølge danner da ligeledes Grundlaget for Udtagelsen af Nævninger til de enkelte Sager under Tinget. Denne Udtagelse foregaar ifølge § 858 saaledes, at man ved Begyndelsen af den første Sag paa Tinget ved Lodtrækning udtager en af de paa Hovedlisten optagne Personer og derpaa udtager man til Nævninger i Sagen de Personer, der er opført paa Listen efter den først udtagne, idet man, naar den sidst optagne er udtaget, begynder forfra paa Listen. Ved Nævningeuttagelser til de følgende Sager under samme Ting fortsætter man da — uden ny Lodtrækning — paa det Sted af Listen, hvor man sidst standsede, og opnaar herved, at alle de paa Listen opførte Nævninger efterhaanden under Tinget kommer i Funktion, medens det under den nugældende Ordning, hvor selvstændig Lodtrækning af alle Nævninger foretages for hver enkelt Sag, kan hænde, at en paa Listen opført Nævning Dag for Dag møder op uden at blive udtrukket.

B. Ifølge Straffelovens § 16 er Handlinger straffri, naar de er foretaget af Personer, der er utilregnelige paa Grund af Sindssygdom eller Tilstande, der maa ligestilles hermed, eller Aandsvagthed i højere Grad, og da der her er Spørgsmaal om en Strafudelukkelsesgrund, er det ifølge Retsplejelovens § 885 Nævningerne, der afgør, om Straffelovens § 16 kommer til Anvendelse. Straffelovens § 17, Stk. 1, bestemmer endvidere, at hvis Gerningsmanden ved Handlingens Foretagelse befandt sig i en ved mangelfuld Udvikling, Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevernerne, herunder seksuel Abnormitet, betinget varigere Tilstand, der dog ikke er af den i § 16 angivne Beskaffenhed, afgør Retten, om han kan anses egnet til Paavirkning gennem Straf. Om en af disse Tilstande har foreligget, skal ifølge Retsplejelovens § 886 ligeledes afgøres af Nævningerne, medens de juridiske Dommere afgør, om den Tiltalte kan anses egnet til Paavirkning gennem Straf.

Om de Spørgsmaal, som med Hensyn til Straffelovens § 16 eller § 17, Stk. 1, stilles Nævningerne, gælder Retsplejelovens § 897, Stk. 2, der bestemmer, at en for Tiltalte ugunstig Besvarelse kun kan vedtages med mindst 8 Stemmer af 12. Det er Retten, der ved Spørgsmaalstillingen, jfr. § 884, Stk. 1, bestemmer, hvilket Svar der maa anses som det for Tiltalte ugunstigste, og denne Afgørelse maa være bindende for Nævningerne.

Medens det ikke volder Vanskelighed at anvende Skelnemærket »ugunstig for Tiltalte« med Hensyn til Skyldspørgsmaalet, er dette Skelnemærke i Virkeligheden uanvendeligt, hvor det drejer sig om at træffe Afgørelse angaaende Tilstedeværelsen af en af de i Straffelovens §§ 16 eller 17 nævnte Tilstande. Følgen af, at Tiltalte erklæres at have handlet i en af disse Tilstande, vil nemlig ganske vist være eller — ved § 17 — kunne være den, at Idømmelse af Straf bortfalder, men i Stedet herfor bliver der da Spørgsmaal om Anvendelse af de i Straffelovens § 70 omtalte

Sikkerhedsforanstaltninger¹⁾. I Praxis har man som Regel ved Spørgsmaal om Tilstedeværelse af en af de i Straffelovens § 16 eller § 17 nævnte Tilfælde betragtet den bekræftende Besvarelse som den for Tiltalte gunstigste, men i hvert Fald i et enkelt Tilfælde har Retten dog truffet den modsatte Beslutning²⁾.

Paa Grundlag af en Indstilling fra det staaende Retsplejeudvalg³⁾ er Vanskelighederne ved den hidtidige uheldige Ordning paa dette Omraade nu ved Ændringer i Retsplejelovens §§ 892, 897, Stk. 2 og 3, og 899 blevet fjernet, idet Nævningernes Svar paa Spørgsmaalet vedrørende Tilstedeværelsen af en af de i Straffelovens § 16 eller 17 nævnte Tilstande vedtages ved simpel Stemmemæltighed, saaledes at Afgørelsen i Tilfælde af Stemmelmæltighed træffes af Retten.

I Forbindelse med disse Ændringer blev der ligeledes efter Indstilling fra Retsplejeudvalget⁴⁾ vedtaget en Ændring i § 897, Stk. 3, gaaende ud paa, at en Nævning, der har stemt for Frifindelse, men er blevet overstemt, vel skal kunne undlade at stemme om subsidiære Spørgsmaal — bortset fra Spørgsmaal angaaende Straffelovens §§ 16 eller 17 —, men dog ikke — som efter den nugældende Regel — skal være udelukket derfra.

C. Den traditionelle skarpe Sndring mellem Rettens og Nævningernes Kompetence har indtil Loven af 1932 været gennemført i den danske Retspleje. Nævningerne afgør Skyldspørgsmaalet, jfr. § 885, medens Retten træffer de derefter følgende Afgørelser, jfr. § 906. Retsformanden afgiver i Retsmødet, naar Nævningespørgsmaalene er fastsat, sin Retsbelæring, jfr. § 893, hvoraf bestemte Dele af Par-

¹⁾ Jfr. Artikler i U. f. R. 1934 B. af Landsdommerne Lucas, Side 75 ff., Bang, Side 147 ff. og Egmont Andersen, Side 278 ff.

²⁾ Se U. f. R. 1934 B. Side 148 øverst.

³⁾ Jfr. Rigsdagstidende 1935—36, Tillæg A. Spalte 2921—32.

⁴⁾ Jfr. Note 3.

terne kan forlanges protokolleret til Brug ved eventuel Anke paa Grund af urigtig Vejledning i Loven, jfr. § 945, Nr. 2. Nævningerne maa, indtil deres endelige Kendelse er afgivet, ikke angaaende Sagen have Samtale eller Forbindelse med nogen anden end Retten gennem dennes Formand, jfr. § 866, og deres Raadslagning foregaar i et særskilt Lokale, som de ikke maa forlade eller andre betræde uden Retsformandens Tilladelse, jfr. § 895. Dersom de under Raadslagningen kommer i Tvivl, maa der derfor ske Henvendelse til Retsformanden, som efter at Retten er formelig sat, giver fornøden Oplysning i Retsmødet, jfr. § 898. Om Raadslagningen og Afstemningen skal Nævningerne iagttage Tavshed, jfr. § 895.

Ved Loven af 1932 blev der paa et enkelt Punkt gennemført en Ændring i den gældende Ordning, idet en ny Regel i § 886 a, jfr. § 889, — svarende til en Bestemmelse i norsk Ret — foreskriver, at en af Parterne eller en af Nævningerne altid kan forlange, at der stilles Spørgsmaal til Nævningerne om, hvorvidt der foreligger formildende eller skærpende Omstændigheder.

Hvis man vil gaa videre i Retning af at ophæve den skarpe Adskillelse mellem Nævningedomstolens juridiske og dens læge Element, uden dog at drage Konsekvensen fuldt ud og gaa over til en egentlig Domsmandsordning, hvor de juridiske og de læge Dommere i Forening danner Retten og samarbejder direkte som ligestillede Medlemmer af denne, frembyder der sig særlig to Muligheder, dels at lade Nævningerne eller nogle Repræsentanter for dem deltage i Rettens Strafudmaaling og de øvrige Afgørelser, der følger efter Nævningekendelsen, dels at lade Retten eller dens Formand overvære eller deltage i Nævningernes Raadslagning og Afgørelse af Skyldspørgsmaalet. Begge Dele er forsøgt i forskellige Lande, hvor man — ligesom i Danmark — har høstet Erfaringer om det uheldige i den traditionelle Ordning. Om Nævningernes Deltagelse i Strafudmaalingen er der saaledes truffet Bestemmelser bl. a. i Frankrig, og om Retsformandens Tilstedeværelse under

Nævningernes Raadslagning findes der Regler bl. a. i Italien og Schweiz.

Den danske Regering har været Tilhænger af at give Nævningerne Andel i Strafdmaalingen og optog derfor i sine Lovforslag efter 1932¹⁾ en ny Bestemmelse i § 906 a, gaaende ud paa, at der, naar Tiltalte i en Nævningesag skulde idømmes Straf eller Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring, af Nævningerne ved Forholdstal skulde vælges 3 Nævninger til at tiltræde Retten og som Medlemmer af denne deltage i de nævnte Afgørelser. Valget af de 3 Nævninger skulde foregaa under Ordførerens Ledelse og efter Andres Valgmaade, saaledes at de nærmere Enkeltheder ved Valgordningen skulde fastsættes ved kongelig Anordning²⁾. De tre valgte Medlemmer kunde ikke bindes ved nogen Forskrift fra de andre Nævninger og var ikke berettigede til at forhandle med disse under Rettens Votering.

Det staaende Retsplejeudvalg, der i en Erklæring af 31. Oktober 1931 havde udtalt ikke at kunne anbefale dette Forslag, udarbejdede i 1935 et Udkast til en noget andet Ordning af Nævningernes Deltagelse i Strafdmaalingen m. m., gaaende ud paa, at samtlige 12 Nævninger skulde tiltræde Retten, saaledes at Nævningerne hver havde een Stemme, Dommerne hver fire Stemmer. Den ligelige Repræsentation af det læge og det juridiske Element i Retten opretholdtes saaledes, men man undgik Nødvendigheden af et Valg blandt Nævningerne, der formentes undertiden at kunne volde Besvær eller dog i hvert Fald tage nogen Tid. Et Forslag i denne Retning var forøvrigt allerede tidligere fremsat af Generalauditor Pürschel under Folketingsudvalgets Arbejde.

Dette af Retsplejeudvalget udarbejdede Forslag blev ganske vist af Udvalget forkastet med 13 Stemmer mod 3, men blev dog optaget i Regeringsforslaget 1935—36 og med forskel-

¹⁾ Rigsdagstidende 1932—33, Tillæg A. Sp. 3031—32 og 3049—52.

²⁾ Et Udkast til Valgregler findes i Rigsdagstidende 1932—33, Tillæg B. Sp. 2469—70.

lige mindre væsentlige Ændringer gennemført ved Loven af 1936 i den nye § 906 a.

Denne Paragrafs Stykke 1 og 2 lyder saaledes:

»Naar Sagen er optaget til Dom paa Grundlag af en af Nævningerne afsagt og derpaa af Retten tiltraadt Kendelse, som gaar ud paa, at Tiltalte er skyldig i et ham paasiglet Forhold eller flere saadanne, og naar der paa Grundlag af Kendelsen skal træffes Afgørelse om en heraf følgende i Straffeloven omhandlet Retsvirkning, sammentræder Dommere og Nævninger til Dommens Vedtagelse under Ledelse af Rettens Formand. Hver Nævning har herved een Stemme, medens den samlede Vægt af de indbyrdes lige Dommerstemmer er lig Nævningernes samlede Tal. Hvis undtagelsesvis kun 11 Nævninger medvirker, har den efter Embedsalden yngste Dommer een Stemme mindre end den eller de øvrige Dommere. Ved lige Stemmetal gælder med Hensyn til Strafudmaalingen det for Tiltalte gunstigste Resultat. Stemme afgives skiftevis af fire Nævninger og en Dommer, saaledes at Nævningerne stemmer først og Retsformanden sidst. Iøvrigt finder Reglerne i §§ 214 og 216 tilsvarende Anvendelse paa Rettens Raadslagning og Afstemning.

Saafernt en Nævning erklærer, at han ikke ønsker at afgive Stemme, kan Stemmeafgivning ikke paalægges ham, men ved Optællingen af de øvrige Stemmer regnes da vedkommendes Stemme som afgivet for den for Tiltalte gunstigste Afgørelse, for hvilken nogen iøvrigt har stemt.»

Af Henvisningen til § 216 følger, at Retsformandens Stemme er afgørende i Tilfælde af Stemmелighed om andre Spørgsmaal end Strafudmaaling, f. Eks. om Valg mellem paa den ene Side almindelig Fængsel og paa den anden Side Ungdomsfængsel, Psykopatfængsel, Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring og om Anvendelse af Straffelovens § 70 eller andre i Straffelovens Kapitel 9 omhandlede Retsfølger, altsaa ogsaa Frakendelse af de borgerlige Rettigheder ifølge § 78. Af Henvisningen til § 214, sammenholdt med Ordene i § 906 a, 1ste Punktum i. f. (»til Dommens Vedtagelse . . .«)

følger, at de nærmere Bestemmelser om, hvorledes Nævningerne skal fordeles i de 3 Afstemningsgrupper, træffes af Rettens juridiske Medlemmer. Nogen Regel svarende til Bestemmelsen i § 214, Stk. 1, om, at den yngre Domsmand stemmer for den ældre, er ikke givet i § 906 a. Antagelig vil man i Praxis følge denne Regel eller lade den Rækkefølge, i hvilken Nævningerne er udtagne være afgørende, idet man dog maaske vil lade Ordføreren stemme sidst. I hvert Fald vil det sikkert være klogt, om man altid følger samme Regel.

Reglen i § 906 a, Stk. 2, maa formentlig forstaas saaledes, at naar en Nævning ikke ønsker at afgive Stemme, medregnes hans Stemme overhovedet kun i Spørgsmaalet vedrørende Straffudmaalingen, jfr. Ordene »den for Tiltalte gunstigste Afgørelse«.

Erstatningsspørgsmaal, jfr. Retsplejelovens Kapitel 89, er ikke — saaledes som det var foreslaaet af Retsplejeudvalget — inddraget under § 906 a, men den nugældende Bestemmelse i § 993, der vist aldrig er benyttet i Praxis, opretholdes. Denne Regel gaar ud paa, at Retten, naar hertil er særlig Grund, kan forelægge Nævningerne Spørgsmaal, saavel om Skade er bevirket ved Forbrydelsen, som om Erstatningens Størrelse. Ved Stemmeafgivningen bliver den Sum gældende, som har over Halvdelen af Stemmerne for sig, naar dertil medregnes de Stemmer, som er afgivne for et højere Beløb.

I Forbindelse med den nye Bestemmelse i § 906 a er den ved Loven af 1932 indførte Bestemmelse i § 886 a om Nævningernes Afgørelse af Spørgsmaal om formildende eller skærpende Omstændigheder ophævet, idet disse Spørgsmaal, som naturligt er, henlægges til Afgørelse efter § 906 a af den af Dommerne og Nævningerne bestaaende samlede Ret.

Om Retsformandens Tilstedeværelse under Nævningernes Raadslagning var der ikke optaget Bestemmelser i Regeringens Løvforslag. Under Rigsdagsbehandlingen blev Spørgsmaalet imidlertid rejst, og Resultatet blev, at der i Loven af 1936 blev gennemført Regler herom i § 895.

Denne Paragrafs to første, nye Stykker lyder saaledes:

»Naar Nævningernes Ordfører skønner, at Nævningerne har haft behørig Lejlighed til en foreløbig Drøftelse af Sagen, paabegyndes den egentlige Raadslagning. Under denne skal Formanden, dersom mindst 5 af Nævningerne udtaler Ønske derom, være til Stede i Nævningernes Forsamlingsværelse for at besvare de Spørgsmaal, som Nævningerne i Anledning af Sagen maatte ønske at stille ham. Endvidere er han da beføjet til selv at tage Ordet, naar han finder det paakrævet for at forhindre Fejltagelser fra Nævningernes Side. Naar Retsformanden udtaler sig i Medfør af disse Bestemmelser, skal Retsskriveren tilkaldes og optage det væsentlige af Udtalelserne i den i § 876 omtalte Bog, hvoraf Forsvareren og Stadsadvokaten kan kræve Udskrift, naar Rettens Dom i Sagen er faldet. Retsformanden kan, naar han maatte finde det rigtigst, vælge at give Nævningerne de fornødne Oplysninger paa den i § 898 foreskrevne Maade.

Naar Nævningernes Ordfører skønner, at Raadslagningen vil kunne afsluttes, forlader Formanden, dersom han har været til Stede under Raadslagningen, Nævningernes Forsamlingsværelse. Herefter afslutter Nævningerne Raadslagningen, inden der skrides til Afstemning.«

Efter denne Bestemmelse vedbliver Nævningernes Afstemning at være hemmelig ogsaa i Forhold til Retsformanden. Raadslagningen deles i 3 Afsnit, en indledende Drøftelse, den egentlige Raadslagning og en Afslutning inden Afstemningen. Under det indledende og det afsluttende Afsnit skal Nævningerne som hidtil være alene, men under den egentlige Raadslagning skal Retsformanden, dersom mindst 5 Nævninger udtaler Ønske derom, være tilstede. Tallet 5 er alene valgt for at tilkendegive, at der bør være en vis, ikke helt ubetydelig Stemning blandt Nævningerne for at tilkalde Retsformanden.

Ifølge Motiverne er Reglen givet, fordi der skønnes at være Trang til en Ordning, under hvilken Nævningerne

kan stille Spørgsmaal til Retsformanden paa en mere formløs og mindre besværlig Maade end den i Retsplejelovens § 898 foreskrevne, i Praksis lidet benyttede Maade, nemlig at sætte Retten. Adgangen til at benytte § 898 i Stedet for den nye Regel er dog opretholdt saavel for Retsformanden som for Nævningerne — hvilket formentlig vil sige enten Ordføreren eller et Flertal af Nævningerne.

Ifølge § 945, Stk. 1, Nr. 2, saaledes som dette Stykke er blevet ændret, vil Anke kunne rejses paa Grundlag af Retsformandens i Nævningeværelset givne Vejledning i Loven paa samme Maade, som hvor der er Tale om den egentlige Retsbelæring efter § 893.

Det er forstaaeligt, at Lovgivningsmagten har søgt at raade Bod paa de Ulemper ved Nævningeproceduren, der er en Følge af den skarpe Adskillelse mellem Retten og Nævningerne. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om der kan opnaas noget virkelig værdifuldt paa anden Maade end ved konsekvent at gaa helt over til Domsmandsinstitutionen, der muliggør et frugtbart Samarbejde mellem Rettens juridiske og dens læge Element ved at knytte dem sammen til en Kollegialret, med lige Beføjelser for hvert af Rettens Medlemmer. Under en Domsmandsordning muliggøres et Samarbejde, uden at der skabes en Gruppedeling mellem Jurister og Lægmænd. Dette lader sig derimod meget vanskeligt gøre under en Nævningeordning, saalænge Skyldspørgsmaalets Afgørelse lægges helt i Læggdommernes Hænder alene. Ændringer, som de ved Loven af 1936 gennemførte, vil næppe kunne betegnes som mere end et halvt Skridt, der vel giver Udtryk for den hidtidige Ordningens Mangler, men ikke skaber Sikkerhed for disses Afbjælpning. Og medens det er tvivlsomt, hvilke Fordele de nye Regler vil bringe, er det givet, at de vil skabe nye Vanskeligheder. Reglen i § 895 føjer til Retsformandens i Forvejen vigtige og ansvarsfulde Hverv en ny vanskelig Opgave, hvis rette Varetagelse vil kræve megen Takt og Forstaaelse, og som maaske trods al anvendt Omhu og

Varsomhed i Udøvelsen vil virke svækkende for Stillingen som Retsformand i Nævningesager. Nogen saglig Begrundelse for, at Retsformandens Nærværelse ikke er gjort obligatorisk, men afhængig af 5 Nævningers Ønske, kan sikkert ikke anføres. Og Reglen i § 906 skaber en Domstol bestaaende af 15 Medlemmer med ialt 24 Stemmer, et Organ, der sikkert vil komme til at virke tungt og langsomt i Sammenligning med Domsmandsretterne. Det er et Spørgsmaal, om man ikke, naar man vilde give Nævningerne Andel i Strafudmaalingen, hellere skulde have valgt Regeringslovforslagets Ordning. Den Tid, som Nævningernes Valg af 3 Repræsentanter vilde tage, vilde antagelig kun betyde en mindre Forsinkelse end den, der bliver en Følge af, at en Ret paa 15 Medlemmer — i Stedet for 6 — skal raadslaa og stemme. Forøvrigt synes det urimeligt, at man, naar Retten og Nævningerne bringes i nærmere Kontakt med hinanden, stadig opretholder det traditionsbundne store Antal af 12 Nævninger i en Nævningesag.

Hvis man havde opretholdt de hidtidige Former for Nævningeproceduren, vilde man i de kommende Aar have haft en udmærket Lejlighed til at anstille Sammenligning mellem Fordelene og Manglerne ved Nævningeinstitutionen og Domsmandsinstitutionen. Ved nu at ændre den førstnævnte saaledes, at den bliver en uklar Mellemform mellem det ene og det andet, glipper denne Mulighed.

III. Strafferetsplejens Offentlighed.

A. Medens Retsplejelovens § 29 allerede inden 1932 indeholdt en Regel om, at Dørene kan lukkes i borgerlige Sager, naar offentlig Forhandling vilde tilføje nogen en ufornoden Krænkelser, fandtes der ikke nogen tilsvarende Regel for Straffesager.

Ved Lov Nr. 209 af 23. Juli 1932 blev der imidlertid i § 31, Stykke 3, indsat en ny Bestemmelse, der blandt andet gaar ud paa, at offentlig Gengivelse af Forhand-

lingerne — ogsaa Domsforhandlingen — i Straffesager, selvom Dorene ikke er lukkede, af Retten undtagelsesvis kan forbydes helt eller delvis, naar særegne Omstændigheder giver Grund til at antage, at saadan Gengivelse vil tilføje en Person, der ikke er sigtet under Sagen, ufornoden Krænkelser, eller naar det begæres af en Sigtet, og Retten skønner, at offentlig Gengivelse vil forvolde ham eller hans nærmeste en uforholdsmæssig stor Lidelse. Denne Ændring skyldtes en Indstilling af det staaende Retsplejeudvalg, der dog havde foreslaaet, at der under de nævnte Betingelser skulde kunne finde en Lukning af Dorene Sted. Retsplejeudvalget rejste i en Skrivelse af 25. November 1935¹⁾ paany overfor Justitsministeriet Spørgsmaalet om at skabe en udvidet Adgang til Lukning af Dorene i Straffesager. Udvalget henviste til, at »Politiets Erfaringer har vist, at der i vidt Omfang — saasom ved Afpresning eller Forbrydelse mod Konssædeligheden — maa regnes med den Kendsgerning, at en Retsforfølgning overhovedet ikke bliver indledet, fordi den, der har været Offer for en Forbrydelse, foretrækker at undlade at reagere, maaske endog at risikere Forbrydelsens Gentagelse, idet han eller hun ikke vil udsættes for Retsmodets Offentlighed og derfor afholder sig fra at gøre Anmeldelse. Der er vistnok særlig Grund til at fremhæve Afpresning, hvorom Københavns Politi i den senere Tid har behandlet et større Antal Sager. Disse Forbrydelser er særdeles farlige, saavel paa Grund af de skæbnesvangre Virkninger, de kan have paa deres Ofres hele Tilværelse, som fordi det maa anses som givet, at Forbryderen ikke alene vil kunne tiltvinge sig økonomiske Fordele, men ogsaa fremkalde ulovlige Handlinger eller usædelige Forhold. Der kan ogsaa nævnes de ikke sjældne Tilfælde, hvor Personer, der driver Homoseksualitet som Erhverv, har gjort sig skyldige i Roveri eller Tyveri overfor Personer, som har søgt Omgang med dem.« Endvidere

¹⁾ Rigsdagstidende 1935—36, Tillæg A, Sp. 2915—20.

henviste Udvalget til Hensynet at skaane for Ulempe og Lidelse dels Personer, der ikke er sigtede, dels — omend med mere Tvivl — den Sigtede eller hans nærmeste, blandt andet i Tilfælde, hvor der er Sandsynlighed for, at be-tinget Dom vil blive givet.

Retsplejeudvalgets Indstilling gik herefter ud paa at hjemle Adgang til at lukke Dørene i de Tilfælde, hvor § 31, Stykke 3, giver Adgang til at forbyde offentlige Gen-givelse, og i Regeringsforslaget blev Indstillingen optaget, omend med Betænkelighed, for saa vidt angaar Hensynet til Sigtede og hans Nærmeste.

Under Behandlingen i Folketinget blev der i Forslaget vedtaget nogle Ændringer, gaaende ud paa, at fremhæve Bestemmelsernes Undtagelseskarakter, at præcisere, at Hen-synet til Sigtede og hans nærmeste kun meget sjældent bør føre til Dørenes Lukning, og at fastslaa, at den nye Bestemmelse ikke bør benyttes i Tilfælde, hvor det skøn-nes tilstrækkeligt at anvende § 31, Stykke 3. Med disse Ændringer blev Reglen gennemført i Loven af 1936, der har givet § 29 følgende Affattelse:

»Retsmøderne er offentlige, hvor ikke det modsatte sær-lig er foreskrevet.

Dog kan Retten undtagelsesvis paa Begæring af en Part eller i Embeds Medfør beslutte, at Dørene skal lukkes, naar Statens Forhold til fremmede Magter eller Hensynet til Sædeligheden eller til Orden og Ro i Retslokalet kræver det.

Det samme gælder i borgerlige Sager, naar offentlig For-handling vilde tilføje nogen en ufor-nøden Krænkelser.

I Straffesager kan Retten beslutte, at Dørene skal lukkes, naar Sigtede (Tiltalte) er under 18 Aar, samt undtagel-sesvis

1) naar særegne Omstændigheder giver Grund til at an-tage, at offentlig Forhandling vilde tilføje nogen en ufor-nøden Krænkelser. I første Række skal dette Hensyn tages til de ved Forbrydelsen forurettede og Vidner, men det

skal ikke være aldeles udelukket, at Bestemmelse i saa Henseende træffes for at undgaa at tilføje Sigtede (Tiltalte) eller hans nærmeste en uforholdsmæssig stor Lidelse. Det er dog i sidstnævnte Tilfælde en Betingelse, at Sigtede (Tiltalte) selv begærer det;

2) med Hensyn til Retshandlinger, som finder Sted uden for Domsforhandling, naar særegne Omstændigheder giver Grund til at antage, at Retsmødets Offentlighed vil være til Hinder for Sagens Oplysning.

Det bør dog iagttages, at Dørene ikke lukkes i Tilfælde, hvor det skønnes tilstrækkeligt at anvende Reglerne i § 31, 3die Stykke.

Domme afsiges stedse i et offentlig Møde.»

Den nye Regel kan benyttes under hele Sagens Behandling, altsaa ogsaa under Domsforhandlingen; det er netop her, at §§ 29 og 31 har vist sig ufyldestgørende, blandt andet i Afpresningssager. Af Formuleringen og Motiverne fremgaar det tydeligt, at Lukning af Dørene af Hensyn til Sigtede eller hans nærmeste skal være en meget sjælden Undtagelse, og det vilde altsaa være i absolut Strid med Bestemmelsen at bringe den til Anvendelse i Almindelighed i Sager, hvor det paa Forhaand er antageligt, at der vil blive givet betinget Dom.

At Sigtedes Begæring skal foreligge, hvor Hensynet til ham selv er det afgørende, synes rimeligt. Derimod synes det ikke konsekvent, naar hans Begæring kræves ogsaa i Tilfælde, hvor det er Hensynet ikke til ham selv, men til hans nærmeste, der tages i Betragtning. I Tilfælde, hvor Sigtedes og hans nærmestes Interesser er modstridende, vil dette kunne føre til et urimeligt Resultat, hvis Sigtede nægter at fremsætte Begæring og derved hindrer Dørenes Lukning. Saadanne Tilfælde vil dog formentlig saa sjældent komme til at foreligge rent, at det er forstaaeligt, at Loven har bortset fra dem og lagt mere Vægt paa, at Sigtede dog altid er Hovedpersonen, og at Lukning af Dørene derfor i disse Tilfælde ikke bør kunne ske uden hans

Samtykke. I Landstinget blev der af et Mindretal stillet Ændringsforslag paa dette Punkt idet Betingelsen om Nødvendigheden af Sigtedes Begæring foresloges helt strøget, men dette blev forkastet.

Naar der ifølge den nye Bestemmelse i § 29, Stk. 4, Nr. 1, holdes Retsmøde for lukkede Døre, skal der ifølge § 731 altid beskikkes Forsvarer for Sigtede.

Efter Begrundelsen for de nye Regler skulde man mene, at disse burde være sat i Kraft snarest muligt. Ikke desto mindre træder disse Bestemmelser ligesom Lovens øvrige Regler først i Kraft den 1. Juli 1937, tiltrods for at der her ingen forberedende Foranstaltninger — saaledes som med Hensyn til Domsmandsinstitutionen — er at træffe, og tiltrods for at man i Landstinget gjorde opmærksom paa Spørgsmaalet.

B. I den senere Tid er det hændt nogle Gange, at Dagspressen, medens Domsforhandlingen i en Straffesag stod paa, har indeholdt Artikler, der ret indgaaende drøftede Mulighederne for Tiltaltes Skyld. Dette er naturligvis overordentlig uheldigt, især i Sager, i hvilke Læghommere medvirker. Om Nævningesager bestemmer Lovens § 866 som ovenfor omtalt, at Retsformanden skal paaminde Nævningerne om, at de, indtil deres endelige Kendelse er afgivet, ikke angaaende Sagen maa have Samtale eller Forbindelse med nogen anden end Retten gennem dennes Formand. Denne Forskrift bliver let ganske illusorisk, naar Nævningerne under en Sag, der tager flere Dage, kan læse Pressens Drøftelse af Skyldspørgsmaalet.

Det omhandlede Forhold fra Pressens Side har imidlertid ikke kunnet rammes, idet det ikke omfattes af den eneste herhenhørende Bestemmelse, Lovens § 1017, ifølge hvilken man straffer den, som i Tale eller Skrift beregnet paa at virke i en videre Kreds, 1) forsætlig eller ved grov Uagtsomhed giver væsentlig urigtige Meddelelser om en Straffesag, der endnu ikke er endeligt afgjort eller bort-

faldet, eller 2) lægger Hindringer i Vejen for Sagens Op-lysning. Denne Bestemmelse, som forøvrigt vistnok aldrig har været anvendt i Praksis, er derfor ufyldestgørende, hvilket særlig vil være uheldigt, naar Lægdommeres Medvirken i Straffesager udvides i et saadant Omfang, som Tilfældet er ved Domsmandsinstitutionens Indførelse.

I en Indstilling af 25. November 1935¹⁾ havde det staaende Retsplejeudvalg derfor indstillet, at Reglen i § 1017 blev udvidet til ogsaa at gælde den, der paa den nævnte Maade »i Tiden fra Domsforhandlingens Begyndelse og indtil Dommens Afsigelse i en Straffesag fremsætter Udtalelser, der — udover en Gengivelse af det i Retten passerede — gaar ud paa at drofte Skyldspørgsmaalet eller Sagens Udfald iøvrigt.«

Under Behandlingen i Folketinget viste der sig Enighed om, at en Regel tiltrænges, men at det burde overvejes, dels om Tidsrummet for Forbudet var rigtigt afgrænset, dels om de Udtalelser, som skulde være forbudt, var karakteriserede paa heldig Maade.

I første Henseende er Forholdet det, at et Forbud, der kun gælder under Domsforhandlingen, ikke med Sikkerhed kunde siges at blive effektivt. Pressens Omtale af Rets-sager finder netop hyppigt Sted, medens Forundersøgelsen løber. Man enedes derfor om at lade Forbudet gælde fra Sagens Begyndelse, indtil endelig Dom i Sagen er afsagt.

Spørgsmaalet om, hvorledes man bør fastsætte Grænsen for de Udtalelser, som under Sagens Gang skal være forbudt, voldt større Besvær. Man befinder sig her paa et Omraade, hvor det sikkert er overordentligt vanskeligt at lovgive, og heldigst vilde det have været, om man kunde have undgaaet dette og overladt Pressen selv at drage Grænsen. Efter indhøstede Erfaringer er det dog forstaaeligt, at man har følt Trang til at søge en Lovregel gennemført.

Lovforslagets af det staaende Retsplejeudvalg formulerede

¹⁾ Rigsdagstidende 1935—36, Tillæg A, Sp. 2933—34.

Affattelse var utvivlsomt allfor vag. Folketinget vedtog en Ændring, hvorefter Forbudet skulde ramme »Udtalelser, der gaar ud paa at fastslaa Sigtedes Skyld eller Ikke-Skyld«. I Landstinget valgte man Formuleringen »Udtalelser, der er egnet til paa uforsvarlig Maade at paavirke Dommerne, Domsmaendene eller Nævningerne«, og denne Formulering blev gennemført i Loven. Efter Formaalet med Bestemmelsen maa denne Formulering sikkert siges at være den heldigste.

Forbudet falder bort, naar endelig Dom i Sagen er afsagt. Endvidere falder det naturligvis bort, naar Sagen er bortfaldet. Dette er ganske vist ikke udtrykkeligt sagt, saaledes som i Paragraffens Nr. 2, men følger deraf, at naar Sagen er bortfaldet, er ogsaa Muligheden for at paavirke Retten med Hensyn til Sagens Afgørelse bortfaldet.

Yderligere er der i Begyndelsen af § 1017 indføjet en ny saalydende Indledning: »Offentlig Gengivelse af Retsforhandlinger skal være objektiv og loyal.« Bestemmelsen er givet efter engelsk Mønster, men man har dog ikke fastsat Straf for Overtrædelser. Herefter er der snarest kun Tale om en Slags Programudtalelse. Dog kan Reglen vel faa nogen Betydning ved Fortolkningen af den efterfølgende Del af Paragraffen, ligesom den vel ogsaa vil kunne give en vis Støtte for Erstatningskrav, som maatte blive rejst overfor Pressen.

C. Under Behandlingen i Folketinget af Lovforslaget skete det, at en Politimester paa særdeles uheldig Maade under Efterforskningen i en Straffesag udtalte sig til Pressen kategorisk om Rigtigheden af den rejste Sigtelse, en Sigtelse som senere viste sig at maatte frafaldes af Anklagemyndigheden. Pressen udnyttede skaanselsløst Politimesterens Udtalelser. Dette gav Anledning til, at der i Loven af 1936 blev indføjet en ny saalydende Bestemmelse i § 1016 a:

»Ingen, som i Embeds Medfør er beskæftiget med en Straffesag, maa, saalænge Sagen ikke er paadømt eller bortfaldet, udtale sig uden for Retten til Offentligheden angaaende Skyldspørgsmaalet.«

I Motiverne siges det, *at* det drejer sig om en Bestemmelse, som vel skulde synes selvfølgelig, men som det dog i Praksis synes tiltrængt at lovfæste, *at* Reglen ogsaa omfatter den valgte Forsvarer, *og at* den ikke udelukker en paa krævet Berigtigelse af muligt fremkomne urigtige Rygter.

Det er beklageligt, at det skulde være nødvendigt at give Lovregler om dette Spørgsmaal. Politiet vil i vanskelige Straffesager ikke sjældent kunne drage Nytte af at være i Kontakt med Pressen, og der er ingen Tvivl om, at den bedste Løsning af Spørgsmaalet var den, at de personlige Kræfter, der har med Strafferetsplejen at gøre, selv var i Stand til uden Lovregel efter konkret Skøn at drage Grænsen for det rigtige paa smidig Maade. En Lovregel vil let virke for stift i Praksis. Dette viser ogsaa Motivernes ovennævnte Bemærkning om, at Reglen ikke udelukker en paa krævet Berigtigelse af muligt fremkomne urigtige Rygter. Dette fremgaar nemlig ikke af Lovteksten og viser, at man ogsaa her bevæger sig paa et Felt, hvor det er særdeles vanskeligt at lovgive. Og der er her den Forskel fra Omraadet for § 1017, at man ogsaa uden en ny Lovregel ad administrativ Vej kunde naa et væsentligt Skridt i den ønskede Retning. I hvert Fald for Anklagemyndighedens Vedkommende maatte de fornødne Bestemmelser kunne gives af Justitsministeren, jfr. Retsplejelovens §§ 106 og 712.

Naar Sagen er paadomt eller bortfaldet, gælder Bestemmelsen i § 1016 a ikke. Heraf følger dog naturligvis ikke, at enhver Udtalelse angaaende Skyldspørgsmaalet skulde være frit tilladeligt, idet der jo bl. a. kan blive Spørgsmaal om Straf for Æreforræmmer og Erstatning. Da Reglen benytter Udtrykket »paadomt«, ikke som § 1017 »endelig afgjort« og »endelig Dom«, vil den kun være gældende, indtil Dom i første Instans er afsagt. Dette staar naturligvis i Forbindelse med, at Reglen hviler paa det Synspunkt, at saakænge der ikke foreligger en Domstols Afgørelse, bør de med Sagen beskæftigede Personer overfor Offentligheden forholde sig tavse med Hensyn til Skyldspørgsmaalet. Dette Synspunkt

gør sig jo ikke længere gældende, naar Dom i første Instans er afsagt, medens det til Grund for § 1017, Nr. 3, liggende Formaal, at forhindre uforsvarlig Paavirkning af Retten, gør sig gældende, saalænge *endelig Dom* ikke er afsagt.

Loven af 1936 vil i Forbindelse med Loven af 1932 betyde saa væsentlige Ændringer i Retsplejelovens tidligere Regler om Strafferetsplejen, at der næsten kan tales om en Fornyelse af denne. Domsmandsinstitutionens Indførelse vil stille betydelige Krav til alle de Faktorer, der medvirker i Strafferetsplejen, Krav, der vil føles ikke mindst af dem, der er Modstandere af Institutionen, hvilket blandt Juristerne ikke er faa, Forhaabentlig vil dog alle — saavel Tillængere som Modstandere — forstaa, at det — set paa langt Sigt — vil være baade rigtigst og klogest, at hver yder den bedst mulige Indsats til Domsmandsordningens heldige Gennemførelse og til Skabelse af det Samarbejde mellem Jurister og Lægmand, der er Grundtanken i hele Ordningen og bestemmende for dens Værdi. Erfaringerne fra andre Felter herhjemme for saadant Samarbejde skulde berettigede til at nære Haab om, at Institutionen vil bestaa sin Prøve, og at den vil blive en værdifuld Nydannelse indenfor vor Strafferetspleje ved at skabe den Forbindelse mellem Domstolene og Befolkningen, som ingen Strafferetspleje i vore Tider i det lange Løb kan undvære, naar Tilliden til Domstolene skal opretholdes. I samme Retning gaar Erfaringerne fra Norge, hvor Domsmandsinstitutionen har virket siden 1890.

Fengselsforholdene og fangebehandlingen i Frankrike.

Selv om Frankrike ikke har vært noe foregangsland, når det gjelder fengselsreformer, har det allikevel vært blandt de første til å ta opp ideene. Det er her opplysningsfilosofene opponerer mot datidens straffeforhold og gir støtet til straffeloven av 1791, mens grev Mirabeau setter seg inn i fengselsforholdene og fremsetter ideer som gjør ham til en forløper for de moderne fengselsreformatorer. Også senere har det vært nok av tillop og reformforsøk, som dels har lyktes, dels ikke. I den senere tid er det særlig centraliserings- og konsolideringsplanene, som har hatt vind i seilene. Det er da først og fremst økonomiske hensyn, som har gjort seg gjeldende, men samtidig er også fengselsorganisasjonen og fangebehandlingen blitt mer ordnet og ensartet.

Det var de samme vanskeligheter, som møtte Frankrike som ellers. Tiden var ikke moden for de nye straffeprinsipper, man stod uten erfaringer og først og fremst manglet man de økonomiske og organisatoriske midler til å gjennomføre reformene. Ved siden av har Frankrike også hatt andre vanskeligheter å kjempe med. De stadige indrepolitiske omveltninger og ytrepolitiske farer gav ikke grobund for reformvirksomheten, man hadde annet å bruke sin tid og sine penger til. Og så kom Frankrike til å ligge bakenfor sin tid og bærer fremdeles spor av de vanskeligheter som ennå ikke er helt overvunnet.

*

Fengselsorganisasjonen er idag i hovedtrekkene enkel. Man skjelner mellom to hovedkategorier: korttidsfengs-

lene eller departementsfengslene, som benyttes overfor varetektsfanger, og dem som er idømt fengselsstraff på høist 1 år og centralfengslene som benyttes overfor dem, som er dømt til lenger tids frihetsstraff.

Administrativt er landet inndelt i fengselsdistrikter (*circonscriptions pénitentiaires*). I spissen for disse står det en direktør. I distrikter hvor det ligger et centralfengsel, er det centralfengslets direktør som samtidig er distriktsdirektør og har ledelsen og overopsynet med de andre. Hvor det ikke er noe centralfengsel, er det direktøren for det største fengsel i distriktet som fungerer som distriktsdirektør, som f. eks. i Lyon, Marseille, Toulouse og Bordeaux. Seine-departementet går ikke inn under denne distriktsinndeling, men direktørene i Seine-fengslene arbeider uavhengig av hverandre.

Centraladministrasjonen ligger hos Fengselsstyret (*l'Administration pénitentiaire*) som siden 1911 sorterer under Justisdepartementet og er delt i tre avdelinger. Ved ministerens side er det en rekke råd med hver sin spesielle oppgave, det overste fengselsråd, komiteen for fengselshygienen, kommisjonen for klassifisering av recidivister o. s. v. I 1930 blev det ved Justisdepartementet besluttet opprettet en direktørstilling for fengselsvesenet. Den stedlige inspeksjon ligger hos *l'Inspection générale des services administratifs*, som sorterer under Innenriksdepartementet.

*

Ellers har fengselsorganisasjonen vært komplisert nok. For korttidsfengslenes vedkommende bestemmer henholdsvis straffeprocessloven av 1808 og straffeloven av 1810, at det i hvert arrondissement skal være et varetektsfengsel, *maison d'arrêt*, for dem som er anklaget for den lavere domstol, *le tribunal correctionnel*, at det i hvert departement skal være et varetektsfengsel, *maison de justice*, for dem som er anklaget for den høiere domstol, *la Cour d'assises*, og at det videre skal være et fengsel, *maison de correction*, for dem som er idømt fengselsstraff.

Ifølge disse bestemmelser skulde det altså opprettes tre forskjellige fengsler, men like etter blev det utferdiget en beslutning, som gir adgang til å forene dem alle i et felles-etablissement, på den betingelse at de forskjellige kategorier av fangene skulde holdes adskilte fra hverandre. Det almindelige er at så er skjedd. Bare i de større byer er det opprettet sær-fengsler. For å holde de forskjellige kategorier adskilte er det innrettet forskjellige kvarterer, hvor sondringen mellom varetektsfangene og de straffedømte er den dominerende. Ved siden av denne hovedsondring er den selvfølgelig sondring mellom kvarteret for menn og kvarteret for kvinner, første gang gjort gjeldende under Ludvig XIV i 1670. Bortsett fra centralfengslene er det sær-fengsler for kvinner bare i Paris og Marseille.

Foruten denne tredeling av korttidsfengslene, blev det også foreskrevet opprettet kommunefengsler, som under navnet *viols municipaux* kom til å tjene som midlertidig opholdssted for de arresterte, som skulde fremstilles for forhørsdommeren, hvorpå de så blev overført til varetekts-fengslet i tilfelle det blev avsagt fengslingskjennelse. Et slikt fengsel har vi i det nylig nedlagte sær-fengsel, som sammen med la Conciergerie lå i selve Justisbygningen i Paris og som bærer det betegnende navn »le Dépôt«. Det huse foruten de arresterte, som skulde for forhørsdommeren, også de prostituerte for det var truffet noen administrativ forføining overfor dem, utviste utlendinger som skulde hjemsendes, og de fanger som skulde overføres fra det ene fengslet til det andre.

Ved siden av denne inndeling av korttidsfengslene som ikke alltid har vært så lett å overholde i de små fengsler, er det i Frankrike en annen bestemmelse som har gjort sig sterkt gjeldende. Det er bestemmelsen om at det skulde være et fengsel ved hoveddomstolen for hvert arrondissement. På den måten blev det en mengde småfengsler som gjorde den foreskrevne sondring enn vanskeligere. Dekretet av 1926 har gjort en ende på dette forhold og avskaffet

arrondissementfengslene samtidig med arrondissementdomstolene. Det var allikevel fortere gjort å avskaffe disse domstoler enn fengslene, og de tidligere arrondissementfengsler fortsatte å eksistere ennå en tid fremover. Men etter den stadig videre førte centralisering fra 1926 og utover er det ene fengsel etter det annet blitt nedlagt.

Korttidsfengslene er inndelt i fire klasser eftersom de har plass til over 100 fanger, mellom 100 og 50, mellom 50 og 25 eller under 25. Etter det siste dekret i 1934 er det nu ikke mer enn 23 store fengsler, 37 av 1. klasse av de små fengsler, 48 av 2. klasse og 66 av 3. klasse.

*

Centralfengslene eller langtidsfengslene består av to slags fengsler, de såkalte *maisons centrales de force*, tukthusene, og *maisons centrales de correction*. De omfatter alle dem som er idømt frihetsstraff på over 1 år, for såvidt de ikke avsoner straffen på annen måte. De omfatter således foruten dem, som er dømt til almindelig fengsel og tukthus, også heftefangene som egentlig skulde vært internert i en festning, dessuten dem som er dømt til tvangsarbeide og skulde vært transportert til koloniene, men som er dispensert; likeledes hender det også at relegerte, som skulde vært sendt til koloniene sitter i centralfengslene. Etersom militærfengslene blir nedlagt, benyttes de almindelige fengsler også overfor militære. Også i centralfengslene blir den nødvendige adskillelse såvidt mulig gjennomført ved inndelingen i kvarterer på samme måten som i korttidsfengslene. I motsetning til disse er det sær-fengsler for kvinner, for tiden bare to, det i Rennes og det i Haguenau. Av mannsfengsler er det for tiden ni: tukthusene i Melun, Caen, Riom og de andre i Poissy, Loos, Clairvaux, Fontevrault, Nîmes og Ensisheim.

*

Hvordan er så de franske fengsler skikket til å fylle de krav som nutiden stiller til fangebehandlingen? Her står

vi ved et av de ømmeste punkter i den franske fengsels-historie. På den ene siden har vi det store monsterfengsel i Fresnes, som blev bygget i 1896 av den berømte arkitekt Poussin. Det ligger en halv times reise fra Paris og har nyttiggjort sig alle fordeler ved å ligge ute på landet. Det er bygget efter paviljongsystemet i retning syd-nord for å få mest mulig sol og består foruten administrasjons- og funksjonærbygningene av fire hovedbygninger. De tre er på fem etasjer hver og forbundet ved en lang korridor på 250 m., som går tvers igjennem dem. Mellom bygningene ligger luftgårdene. Helt adskilt fra disse bygninger ligger så kvinneavdelingen. Fengslet rummer efter de senere utvidelser ca. 2000 fanger. Med undtagelse av avdelingen for de voksne kvinner, er celledsystemet gjennomført. Cellene er innrettet efter moderne hygieniske krav. Vinduene er av almindelig størrelse, ikke slike fengselsglugger som man ellers ofte ser, og de er riflete på innsiden, slik at fangene ikke kan se ut samtidig som lysvirkningen blir bedre. Dessuten er veggene lysmalte og alle hjørner og kanter der vegg- og gulvflatene sløt sammen, er avrundet forat rengjøringen skal være lettere. Det er klosett og rinnende vann i hver eneste celle og et utmerket ventilasjons- og varmesystem. Det er ikke tale om den lukt, som er så karakteristisk for fengsler og store kaserner. Var det ikke for galleriene langs etasjene og luken i dørene, vilde man i det hele tatt mest hatt inntrykk av å være i et hospital.

Men på den annen side er det en hel del fengsler, som er absolutt uskikket. Det er først og fremst alle de gamle klostre og feodal-fengsler, som til dels fremdeles er i bruk og som på ingen måte er istand til å fylle opgaven. Som eksempel kan nevnes det gamle beryktede kvinnefengsel i Paris, Saint-Lazare, som først blev nedlagt i 1927 efter iherdig arbeide fra en komite, som betegnende nok kalte sig »komiteen til kriminalitetens bekjempelse«. Den oprinnelige bygning skrev sig fra det 11. århundre og blev restaurert omkring 1680 og tilbygget noen nye bygninger

under det første keiserdømme. Det skulde si sig selv at bygninger, som er over 200 år gamle ikke egner sig som fengsel i vår tid. Når man kommer fra de nyere fengsler, skulde man tro man kom fra moderne leiligheter over til de usle losjier som ennå er glemt igjen i noen av de gamle kvarterer i Paris, blev det skrevet allerede i forrige århundre. Rummene var bra store, men vi tenker nodig på, hvordan det vilde vært å ligge på en sovesal med 90 senger, som stod tett i tett, uten lys og varme, hvor man hakket tenner om vinteren, mens man holdt på å forgå av varme om sommeren, og hvor det krydde av utoi. Endda verre var det der mødrene holdt til med barna sine. Der var det så utelt at regnet dryppet inn, og følgen var også den at barna døde som fluer. Noe for sig selv var også straffekvarteret, »la Menagère« — en korridor med en rekke bur på hver side.

De utilfredsstillende fengsler skyldes allikevel ikke først og fremst gamle og utjenlige bygninger man ikke har klart å kvitte sig med enda. Feilen ligger i selve det franske fengselssystem, som har gjort tilstanden mulig.

Cellesystemet hadde tidlig sine ivrige forkjempere i Frankrike. Allerede straffeloven af 1791 er inne på tanken, og efter det første keiserdømmes fall begynte man for alvor å ta spørsmålet op. Men først under monarkiet fikk reformplanene vind i seilene, for så å bli avbrutt ved revolusjonen i 1848 og veltet av det annet keiserdømme, som forbød fullførelsen av de cellefengsler og de cellekvarterer, som var under opførelse. Først efter den tredje republikks innførelse blev planene tatt op igjen. Ved lov blev det i 1875 bestemt at alle varetektsfanger og de som er idømt korttidsstraff skal anbringes i enecelle. Det er da det pensylvanske system med avsondring både natt og dag som anvendes. For dem som er idømt langtidsstraff, de som sitter i centralfengslene, er prinsippet derimot den dag i dag fellesskap, bare i Melun praktiseres til dels det auburnske system med avsondring om natten.

Til tross for loven av 1875 er enecellesystemet fremdeles ikke på langt nær satt ut i livet. Her står vi ved det avgjørende misforhold i det franske fengselssystem. Korttidsfengslene eller departementsfengslene, som de med beste grunn kalles, blev ved dekret i 1811 gjort til departementenes eiendom. Departementene fikk derved ansvaret både for fengselsbygningene og fangeunderholdet. Det var dette forhold som også førte til det forpaktningssystem som like til for ganske nylig har rådd i Frankrike. Først blev fangenes arbeide bortforpaktet, dernest forskjellig løsøre som var nødvendig til deres underhold. Da så staten ved finansloven av 1855 overtok ansvaret for fangeunderholdet, mens ansvaret for bygningene fremdeles paahvilte departementene, fortsatte staten i departementenes spor. Og nu blev både mat-, lys og varmforsyningen og til slutt også klesforsyningen bortforpaktet. Forholdet var da ordnet slik, at staten ydet en fast, kontraktmessig pris pr. fange, mens forpakteren tok sig av underholdet med rett til å nyttiggjøre sig fangenes arbeide. For staten har dette vært et spørsmål om den økonomisk mest hensiktsmessige ordning. Det er heller ikke prinsipielle hensyn, som har fått forholdet til å opphøre, men simpelthen det, at det ved kontraktsfornyelsene har vist sig, at forpakterne forlangte for høi pris. For fangebehandlingen er forsåvidt spørsmålet likegyldig, som ydelsene er nøie stipulert i kontrakten, noe annet er det at kontraktsbetingelsene kan volde vanskeligheter i tilfelle lovgivningen krever forbedret behandling av fangene.

Vanskeligheten har først og fremst ligget i den omstendighet at departementene fortsatt har eiet og hatt ansvaret med bygningene. Slik som ordningen er nu, bestyrer staten fengslene, men har ingen adgang til å gripe inn i disse utgifter, mens departementene hvem utgiftene påhviler efter loven, ikke har noe med bestyrelsen og ikke er tilbøielige til å påta sig utgifter som det ikke er sørget for å gjøre obligatoriske.

Når det gjelder loven av 1875 var lovgiverne visstnok så

kloke å tilføie at staten kunde tilstå departementene bidrag til bygning av cellefengsler og cellekvarterer. Men heller ikke her var det sørget for å pålegge departementene en obligatorisk plikt. Dermed blev reformen helt illusorisk. Senere har man forsøkt å overvinne vanskeligheten. Først ved å gi departementene rett til å avhende fengslene til staten og dermed bli fri endel av forpliktelsene efter loven av 1875. Derneft ved å gi staten rett til å gripe inn overfor alle fengsler hvor det ikke var sørget tilfredsstillende for hygiene, sikkerhet, moral og god orden. Departementene hadde da fremdeles å bære utgiftene, men fikk rett til maksimum av det bidrag staten hadde avsett til forbedringen av fengslene. For det tredje fikk departementene rett til å slutte sig sammen og i fellesskap bygge fengslene.

Den dag i dag er allikevel reformen ikke gjennomført. Ytterst få fengsler er blitt avstått til staten, i 1929 bare to. Deklasseringen er bare blitt foretatt en gang og det er overhode ikke et eneste eksempel på samarbeide mellom departementene. Efter centraliseringen i 1926 er det blitt nedlagt en mengde fengsler, men det ser ikke ut til at prinsippet om cellefengsler har vært avgjørende. Blandt de fengsler som er nedlagt er det både fellesfengsler og cellefengsler. Det er altså de administrative og økonomiske hensyn som har hatt mest å si, mens bygningen av fengsler og innretningen av cellekvarterer først og fremst skyldes økonomien og interessen for saken i de respektive departementer. Et dekret av 1930 har nu gitt bevilgning til å anvende inntil 13 millioner francs til nødvendige utgifter til rekonstruering og innretning av de fengsler som blev nedlagt i 1926.

*

Disse forhold har avgjørende betydning for fangebehandlingen. Det er ofte nok fastslått, hvor vesentlig det er å undgå såvel den legemlige som ikke minst den moralske smitte mellom fangene. I de store fengsler hvor fangeantallet tillater en sonndring, vil nok de verste følger kunne undgås.

Men det er oplagt hvordan forholdet vil kunne arte sig i de små fengsler uten celleinnretning. Kaster man et blikk paa de personer, som kan befinne sig i et slikt fengsel, vil misforholdet være iøinefallende. Det er alle som er siktet for en straffbar handling, uansett handlingens størrelse og art, og uansett om det er en førstegangsforbryter eller en recidivist. Dessuten alle de som er idømt straff op til 1 år uansett om det er for en forbrytelse eller for en mindre politiforfeelse med fengselsstraff fra 1—5 dager. Videre en hel del militære, prostituerte og skyldnere som er satt i gjeldsfengsel. Og man kan også treffe ungdom, som foreldre har fått puttet i fengsel, den kuriøse »*correction paternelle*«. Ifølge lov og reglement skal det sondres mellom dem alle, og i praksis beflitter man sig særlig på å skille mellom menn og kvinner, voksne og mindreårige, straffedømte og varetektsfanger. Men med undtagelse av adskillelsen mellom menn og kvinner, som er strengt overholdt overalt, kan sondringen på ingen måte alltid realiseres.

Det er ikke bare kriminalpolitiske hensyn som derved blir tilsidesatt. Det er også med forbauselse man hører citert de smukke ord fra »menneskerettighetenes« land om at staten har nok rett til å straffe, men staten har ikke rett til å påtvinge en en hvilken som helst nabo. Men her kan selv de som skal presumeres uskyldige inntil dom er falt, risikere å bli puttet sammen med det verste ukrutt når plassforholdene er dårlige.

Også ellers har et slikt fellesskap sine vanskeligheter, da behandlingen ikke er den samme for alle. Varetektsfangene er bare pålagt de bånd som fengselsdisiplinen og den gode orden gjør nødvendig. De bærer sine egne klær og kan skaffe sig annen mat. Dessuten har de lov til å nyte vin og annen spirituos, og først og fremst: de har lov til å røke, hvilket ellers er strengt forbudt. De er heller ikke undergitt arbeidstvang. Særregler gjelder delvis også for gjeldsfangene idet det bl. a. sondres eftersom vedkommende står i gjeld til staten eller til private. Selvfølgelig

er heller ikke de mindreårige helt undergitt det almindelige fængselsreglement, i det minste ikke de som er innsatt efter farens ønske og på hans bekostning.

Det kan også nevnes, at det følger en viss fordel med å bli anbragt i celle. Celleanbringelsen regnes for et så stort pluss i straffen at den som sitter der minst 3 måneder, har krav på en straffereduksjon på en fjerdedel. Den som anbringes i celle som sikkerhets- eller disiplinærforanstaltning, regnes selvfølgelig ikke med.

En særstilling inntar også mødrene. De som har barn under 4 år sitter i korttidsfengslene selv om de efter straffen skulde vært anbragt i centralfengsel. De får både en annen mat og inntar en friere stilling for å kunne stelle med barna. I de større fengsler er det innrettet et eget kvarter for dem. Det var unektelig noe av en uventet idyll midt i et fengsel plutselig å stå i »la Pouponnière« i Fresnes. En stor lys sal med vinduene vidt åpne ut mot gressplassene, og så en li mødre som gikk og puslet med barna sine og så ut til å trives svært godt.

I centralfengslene er som nevnt fellesskap prinsippet. Sondringen mellom de forskjellige fanger er forsåvidt av mindre betydning, da behandlingen er den samme for alle uansett om vedkommende har 2 års fengsel eller 20 års tvangsarbeide. Bare for heftefangene og for andre politiske fanger er ordningen en annen. Men disse er ikke mange og har et spesielt kvarter, mennene i Clairvaux og kvinnene i Rennes.

Fængselsreglementene og diverse beslutninger og cirkulærer fastsetter meget nøiaktig detaljene i fangebehandlingen. Vi har de almindelige regler om innsettelse, renslighet, lægetilsyn, fangeutstyr, måltider, visitter, korrespondanse, arbeide, undervisning, religionsutøvelse, disiplin o. s. v. med de avvikelser som fransk fængselshistorie og franske forhold medfører.

Ved innsettelsen skal alle såvidt mulig bades og klærne desinfiseres. Fangen må utlevere alt uvedkommende såsom

smykker, penger, klokke og blir i regelen undergitt en antropometrisk måling. Det står ikke noe om at fangene skal legeundersøkes ved innsettelsen, men man må gå ut fra at det blir gjort med det aller første. Det er i all fall knyttet en lege til hvert fengsel. Alle har også en mer eller mindre vel utstyrt sykeavdeling. De større fengsler har så spesialutstyr f. eks. til bekjempelse av veneriske sykdommer. I Paris er hovedhospitalet i Fresnes med operasjonsstue og helt tidsmessig hospitalutstyr, mens det venerologiske institut ved Saint-Lazare som også er helt tidsmessig, fremdeles består til tross for at selve fengslet er nedlagt.

Varetektfangene og enkelte av gjeldsfangene kan fritt motta visitter og korrespondere, mens de som er idømt korttidsstraff kan motta visitt to ganger uken av foreldre, barn, verge og nærmere familie; de som er idømt langtidsstraff må ha direktorens tillatelse. Korttidsfangene kan skrive brev til familien en gang om uken, langtidsfangene bare en gang om måneden. Visittene foregår i spesielle celler som på midten er delt ved hjelp av to finmaskete nettinger på $\frac{1}{2}$ m. avstand, og under kontroll av vaktene. Dessuten er det særlige rum hvor fangene kan ta imot sine juridiske rådgivere, selvfølgelig uten kontroll og uten noen avsperrings-foranstaltninger.

Lufteliden er 1 time daglig. Hvor cellesystemet praktiseres foregår den i adskilte luftegårder, ellers marsjerer fangene i rad og rekke og i all fall i centralfengslene i dyp taushet og under streng bevoktning. Også luftningen er bare obligatorisk for de straffedomte og for de mindreårige.

Gudstjenesten er nu helt fri. Tidligere måtte man si fra ved innsettelsen, hadde man ikke da sagt fra om at man vilde være fritatt, var man tvunget til å delta. Kirken er slik innrettet at både den katolske og den protestantiske gudstjeneste kan finne sted. De av annen trosbekjennelse mottar sin prest i cellen eller på kontoret. Da adskillelsen mellom fangene er meget streng der den er gjennomført,

er kirken i tilfelle innrettet med »bokser». Når fangene går til og fra kirken eller til og fra luftegardene, has enda den bestemmelse enkelte steder f. eks. i Fresnes, at fangene må ha på sig sin »cagoul» eller »capuchon», en hette av strie som fangene borer hull igjennem til øinene og munnen, når den blir gammel og ugjennemsiktig.

Alle fengsler har et mer eller mindre velutstyrt bibliotek, og analfabeter og mindreårige får den nødvendige undervisning. Konserter og foredrag med lysbilleder blir også holdt iblandt, men såvidt vites er det ikke avsett noe lokale til dette, det blir gjerne kirken som benyttes, selv i Fresnes. I avdelingene for mindreårige hadde man innrettet sig svært praktisk ved å stenge av en del av den brede korridor med tepper. Selv var jeg så heldig å få overvære et foredrag for guttene om »bølgen», som tok sikte på de fremtidige sjømenn, og et for pikene om »Spania». Når det gjelder de unge i Fresnes blir det lagt stor vekt på både den fysiske og psykiske opdragelse.

Dagen begynner kl. 6½ om sommeren og kl. 7 om vinteren, mens det er leggetid kl. 19 i almindelighet, men allerede kl. 18 om søndagen. Denne tidlige leggetid skyldes først og fremst hensynet til beljeningen. Bortsett fra varetektsfangene, de politiske fanger og delvis også gjeldsfangene, har alle arbeidsplikt. Arbeidstiden dreier sig om en 8 timer dagen. Det almindelige arbeide ved fengslet, vedlikehold, rengjøring, kjøkken- og bakeritjeneste og lignende er helt fengslets og statens sak. Men skjönt det tidligere forpaktningssystem blev ophevet i 1926, er forholdet ikke blitt vesentlig anderledes, når det gjelder ordningen av fangenes arbeide. Om fangearbeidet er overlatt til en forpakter eller om staten selv sørger for det, så blir det i begge tilfeller som regel overlatt til en tredjemann, en confectionnaire, som tar sig av utførelsen og tilsynet med fangene og har sine underordnede i fengslet.

Hvad selve arbeidet angår er det svært forskjellig eftersom det gjelder et korttids- eller et centralfengsel. Det kort-

varige opphold gir ikke anledning til arbeide av mer kvalifisert art. Det gjelder mer å sørge for at fangene er optatt med noe, og det hele blir svært avhengig av sted og etter-spørsel. Svært almindelig er det å forarbeide diverse reklamegjenstander, små papirvifter, etiketter o. l., dessuten klæshengere, basargjenstander, arbeider med glassperler, sekker, nett, knapper og like til å pille erter og knekke nøtter. I centralfengslene tillater tiden i regelen en ganske annen opplæring og dyktiggjørelse, og det arbeide som drives her står til dels ganske høit. Det almindeligste blir manufaktur- og konfeksjonsarbeide, sko- og snekkerarbeide, trykkeri og innbinding av bøker, dessuten jern- og metallarbeider og en del arbeide av mer spesiell art.

Av dette arbeide har fangene rett til en viss fortjeneste. Denne blir temmelig ulik for de forskjellige, den avhenger både av arbeidets art, av prisene på stedet, fangens dyktighet og av dommen. De som ikke er arbeidspliktige får f. eks. $\frac{7}{10}$ av arbeidsfortjenesten, førstegangsbrytere $\frac{5}{10}$, tukthusfanger $\frac{4}{10}$, tidligere tukthusfanger $\frac{3}{10}$, tvangsarbeidsfanger som tidligere har vært i tukthus $\frac{2}{10}$, tvangsarbeidsfanger som tidligere har vært dømt til tvangsarbeide $\frac{1}{10}$ o. s. v.

Denne arbeidsfortjeneste går inn under fangens *pécule*, som foruten denne består av de penger fangen var i besiddelse av ved innsettelsen og de penger, som senere er blitt sendt ham. Ifølge beslutningen av 1839 er det forbudt fangene å ha sine penger på sig. Det hele blir overlatt i fengslets varetekt og skrevet inn i hans »livret de *pécule*», for så å utbetales når han blir løslatt. Det fangen tjener i fengslet kan han derimot delvis disponere over i fengslet. Varetektsfangene kan disponere fritt over det hele, men for de andres vedkommende blir arbeidsfortjenesten delt i den disponible *pécule* og den reserverte *pécule*, begge med $\frac{1}{2}$ hver. Det hele skjer i form av bokførsel, slik at fangen har en bok for sin »*pécule disponible*» og en for sin »*pécule réserve*». Også fra den siste kan det foretas visse utbe-

betalinger for fangens regning. Dekretet av 1929 endrer noe på de bestemmelser, som for gjaldt. Den reserveerte pécule opptil henholdsvis 100 og 300 francs er prinsipielt urørlig, det overskytende går til saksomkostninger og erstatninger inntil alt er betalt. Det videre overskytende blir så igjen delt mellom den disponible og den reserveerte pécule.

Det er den disponible pécule, som er av personlig betydning for fangen. Vi står nemlig her ved et system som er almindelig også i andre land, men som spiller en annen og mer gjennomført rolle i Frankrike. Hos andre er det først og fremst et ledd i fangens opdragelse at han tjener penger som dels kan anvendes til å skaffe ham forskjellige småting i fengslet. I Frankrike har man dessuten det hovedprinsipp, at staten selv betaler minst mulig for sine forbrytere. Dette prinsipp kommer tydelig frem i forpleiningen, og da først og fremst når det gjelder måltidene. Det er bare to måltider om dagen i de franske fengsler, det ene kl. 11, det andet kl. 18, eller kl. 7 og kl. 16. I regelen er det »magre dager«, bare om søndagen og andre fest- og helligdager eller to ganger i uken er det »fete dager«. Det vil si, at det er bare de dagene fangene får litt kjøtt, 150 gr. Maten ellers består av det evindelige franske brød, for menn 800 gr. daglig + i almindelighet 130 gr. til den halve liter suppe om morgenen. Ellers består maten vekselvis av ca. $\frac{1}{2}$ l. poteter, erter, linser, bønner, ris eller grønnsaker. Med andre ord en svært mager kost, også etter franske forhold.

For å bøte på dette har man den såkalte cantine å ty til. Også den er mer begrenset når det gjelder de straffedømte enn for varetektsfangene. Den består i en viss adgang til ekstraforpleining, som fangene kan skaffe sig ved hjelp av sin disponible pécule. Denne ekstraforpleining er fastsatt ved flere beslutninger og cirkulærer, det siste fra 1923 som har en liste på ca. 70 spisesaker og et tilsvarende antall bruksgjenstander. Den regner bl. a. op øll, kaffe, cider, rødvin, melk, pølse, postei, hermetikk, sjokolade,

syttetoi, småkaker, ost, frukt, kjøttretter, salater, grønnsaker. Og av bruksgjenstander: børste, kam, såpe, toilett-papir, asjett, skål, gaffel, kniv, nål og tråd, undertoi, bønn-bok o. s. v. Sakene leveres fra fengslet til en fast pris som blir gjennomgått tre ganger årlig av direktøren og godkjent av prefekten.

Noe av den samme tanke er det som går igjen med hensyn til det som kalles pistole, men som nu er nokså sjelden benyttet og bare av varetektsfanger. For å undgå ubehagelighetene ved fellesskapet kan man få leiet sig en celle, enten allene eller sammen med noen andre, en celle som da er mer komfortabelt utstyrt enn vanlig.

Også i Frankrike har man oinene åpne for den betydning det har for disiplinen og for fangen selv å anspore ham til å gjøre sitt beste. Til det skal arbeidslønnen og hans disponible pécule tjene. Foruten de tiendedeler han etter sin klasse har rett til, kan han også som belønning bli tilstått $\frac{1}{10}$ til, og centralfangene nok $\frac{1}{10}$. Den som gir bevis på fortsatt god opførsel får en tresse, stjerne eller lignende for å utmerke ham fremfor de andre, dessuten kan han bli satt til sjef på arbeidsstuen, bli bibliotekar eller få andre mer ettertraktede stillinger. Og han kan få lov til å ha skjegg og langt hår, mens raking og kortklipping er regelen. For å knytte og vedlikeholde båndene mellom ham og hans familie, lar man ham gjerne få ha fotografier av familien hos sig, gir ham lov til å skrive flere brever og ta imot flere visitter. Dessuten ser man gjerne at han både yder og mottar hjelp fra familien. I 1885 blev som et viktig ledd i disse bestrebelser den betingede løslatelse innført.

På den annen side er det også sørget for disiplinære foranstaltninger. Den består for det første i berøvelsen av de opnådde goder, berøvelsen for en viss tid av retten til korrespondanse, visitter, lesning, nytelse av vin, cantine og annen mat med undtagelse av brød og vann. Straffen kan innskrenke sig til en reprimande, den kan bestå i er-

statningskrav på det som er blitt ødelagt. Den kan også være av strengere natur såsom cellestraff med hårdt natteleie eller vedkommende kan bli lagt i jern, håndjernene må dog tas av om natten. I centralfengslene er det dessuten en egen straff, den å bli sendt til disiplinsalen. Fangene er der under streng bevoktning og må marsjere omkring $\frac{3}{4}$ time, sitte ned $\frac{1}{4}$, marsjere igjen, sitte ned og holde det gående på den måten. Denne straff benyttes ikke overfor kvinner, og det hender også ytterst sjelden at en kvinne blir lagt i lenker.

*

Det er på sin plass også å si noen ord om fengselsbetjeningen som ikke har minst å si når det gjelder fangebehandlingen. For de høiere stillingers vedkommende kreves det gode kvalifikasjoner, både praktiske og teoretiske. I regelen kreves det lenger tids ansettelse i mer underordnet stilling for å avansere, og da særlig for direktørenes og distriktsdirektørenes vedkommende. Distriktsdirektørene må f. eks. ha en tjenestetid på 18 eller 16 år for å kunne ansettes. Frankrike har ellers vært tilbøielig til som også andre å anvende militære. Det er det hovedprinsipp loven fastslår samtidig som det gis en viss, noiere bestemt adgang til også å ansette civile. Et dekret i 1932 skjerper betingelsen, det erklærer opsynsstillingene i sin helhet reservert for tidligere soldater, bare i mangel av sådanne ansettes civile mellom 21 og 30 år. Det er altså sterke andre hensyn som spiller inn enn dem man skulde vente var dominerende i en slik stilling. Ved hvert fengsel som tar imot kvinner, må det være en kvinnelig betjent, da det er strengt forbudt de mannlige å befatte sig med de kvinnelige fanger. I de små fengsler er det i regelen overopsynsbetjentens kone, i de større fengsler kreves det større betingelser, men stillingen kan også tilstås avdøde tjenestemenns enker, som har minst to barn! Ved flere av sær-fengslene for kvinner er betjeningen overtatt av nonner.

*

For å kunne gi en samlet oversikt og vurdering av fengselsforholdene og fangebehandlingen i Frankrike, må man også ta i betraktning behandlingen av unge lovover-tredere og behandlingen av de deporterte (politiske fanger), de transporterte (tvangsarbeidsfanger) og de relegerte (recidi-vister), som sendes til koloniene. Begge disse forhold er et kapitel for sig, kanskje mest når det gjelder dem som sendes til koloniene. Det har alltid vært en vanskelig affære, ikke minst fordi det er så mange forskjellige hensyn som spiller inn, ikke bare straffehensynet, men også ønsket om å kvitte sig med sine farligste forbrytere og ønsket om å kolonisere sine besiddelser. Forholdene i koloniene har vært lite påaktet både av myndighetene og av folket inntil kanskje særlig den berømte, nu avdøde journalist, Albert Londres, rusket op i folkeopinionen med sine bøker »Au Bagne« og »Danle n'a rien vu«. Siden da er det blitt endel forandringer. De militære straffekolonier i Afrika er av-skaffet og særlig kontrollen fra myndighetenes side er blitt en annen.

I det hele tatt må man vel enda stille sig noe avventende til forholdene i Frankrike. De har på mange måter vært lite gunstige for reformer, og Frankrike kunde først senere for alvor ta fatt på forbedringene. Fangebehandlingen og i enda høiere grad det forebyggende arbeide, man ellers leg-ger så stor vekt på, har derfor enda ikke nådd dit man håper det vil nå frem til. Noe annet er det om forholdene idag med de nuværende økonomiske og politiske vanskelig-heter gir større håp for den nærmeste fremtid. Det ser stygt ut til, at de vanskeligheter Frankrike i så høi grad har vært utsatt for, fremdeles kan stille sig hindrende iveien. Men det er også stor interesse og sterke krefter igjære for å fore saken frem.

Hanne-Marie Tjensvoll.

Incestbrottet som sociologiskt problem.

Av

SVEND RIEMER, fil. dr.

Incestbrottet har hittills endast i ganska ringa omfattning gjorts till föremål för monografiska vetenskapliga undersökningar. Detta torde finna sin förklaring i att fall av incestuöst könsungämbande endast i relativt ringa utsträckning sysselsätta polismyndigheterna och domstolarna. I Tyskland dömdes under årtiondet 1902—11 av tusen straffmyndiga personer endast 1,1 för incest. Under de båda föregående årtiondena voro motsvarande siffror 1,0 och 1,2¹⁾. I Sverige dömdes år 1931 1735 personer till frihetsstraff, varav endast 20 för incest. Under det närmast föregående och efterföljande året blevo likaledes 20, resp. 22 personer ådömda frihetsstraff för samme brott²⁾.

Härtill kommer ytterligare det förhållandet att incestbrottet för den allmänna moralföreställningen framstår som något så osedvanligt och naturvidrigt, att man vid ytligt betraktande gärna är benägen att anta att det förekommer endast inom en krets av mindervärdiga individer som ligger helt utanför den normala livsföringens ram. En sådan slutledning är icke utan vidare berättigad. Ett närmare studium av incestförbrytarnas härstamning, yrkestillhörighet

¹⁾ Hans v. Hentig und Theodor Viernstein: Untersuchungen über den Inzest. Heidelberg 1925. S. 181.

²⁾ Dessa uppgifter äro hämtade från fängelsestatistiken och ange följaktligen endast de incestförbrytare, som faktiskt införpassats i fängelse. Antalet dömda torde i huvudsak överensstämma med dessa siffror.

och övriga miljöbetingelser ger snart nog vid handen att förekomsten av incestförbrytelser är lokaliserad till vissa bestämda sociala skikt, inom vilka förekomsten av incestbrott även numerärt spelar en betydande roll. Om man vid studiet av incestbrottet icke inskränker sig till den juridiska synpunkten i trängre mening, så måste man uppfatta den egentliga straffhandlingen som ett symptom som ingår i en vidare krets av sociala missförhållanden. Man måste då se incestbrottet som ett uttryck för upplösningen av de sociala normer som möjliggöra ett normalt familjeliv.

Den främsta svårighet man möter vid varje försök till behandling av incestfenomenet ligger i nödvändigheten att iaktta den största försiktighet vid användningen av det i och för sig knapphändiga kriminalstatistiska materialet. Kriminalstatistiken anger endast de fall av incestbrott som kommit till domstolarnas kännedom. Det torde finnas få brottskategorier där man måste räkna med en så stor skillnad mellan antalet faktiskt begångna brott och antalet av domstolarna behandlade fall. Den brottsliga handlingen äger rum inom den trängsta familjekretsen, och i flertalet fall är det endast gärningsmannen och hans offer som känna till denn.

Det ligger sålunda nära till hands att draga i olika avseenden missvisande slutsatser rörande incestbrottens frekvens. Man har anledning antaga att incestbrotten i verkligheten förekomma väsentligt oftare, varigenom deras sociala betydelse framstår i ett helt annat ljus. Vidare är det tydligen omöjligt att enbart ur det statistiska materialet draga några hållbara slutsatser beträffande incestbrottens ökade eller minskade frekvens. Genom förbättringar i övervakningen av de sedliga förhållandena genom polismyndigheterna och sociala myndigheter, framför allt barnavårdsnämnderna, kommer ett större antal brott till offentlig kännedom utan att antalet faktiskt förövade incestbrott för den skull behöver ha undergått någon motsvarande förändring.

Härav framgår att man med utgångspunkt från det material som kriminalstatistiken och fängvårdsstatistiken ställa till förfogande endast erhåller en ytlig inblick i incestbrottets karaktär, dess omfattning och dynamiska spridning. Det fordras därutöver detaljerade intensivundersökningar vilka sedan å sin sida möjliggöra ett kritiskt utnyttjande av föreliggande statistiskt material.

Det saknas icke dylika undersökningar¹⁾. Deras genomgående svaghet är materialets knapphändighet som lätt ger anledning till ensidiga omdömen. Inom den närmaste framtiden kan man för Sveriges vidkommande motse mera ingående utredningar angående incestbrottet, dess psykiatriska, straffrättsliga och sociologiska betydelse. Vid rättspsykiatriska kliniken på Långholmen (Stockholm) är professor Kinberg i samarbete med förf. sysselsatt med ett forskningsarbete som i första hand stöder sig på de vid kliniken utarbetade utlåtandena, vidare på utlåtanden som samlas i det kriminologiska centralarkivet. Glädjande nog sysslar man även på andra håll med liknande undersökningar.

De arbetsmetoder som användas av sociologin, såsom en självständig systematisk vetenskap som arbetar med speciella metoder och på olika forskningsområden gör anspråk på egna problemställningar, är i Sverige — liksom i andra europeiska länder — föga utnyttjade av representanterna för de vetenskaper som övervägande syssla med kriminologiska frågor²⁾. Sociologin är emellertid, om den skall gå

¹⁾ Det enda svenska arbete, som föreligger på området, är prof. O. Kinbergs uppsats: »Om sexualförbrytare» i »Sex läkare om sexualproblemet», Stockholm 1934.

Av utländsk litteratur må här nämnas jämte Viernstein-v. Hentigs redan citerade bok: Heinrich Töbhen: Ueber den Inzest. Leipzig und Wien 1925. — Marcuse: Vom Inzest. Halle 1915.

²⁾ I Sverige har prof. O. Kinberg riktat uppmärksamheten på miljöfaktorernas betydelse för brottets uppkomst. Särskilt är att nämna de nyutkomna arbetena: »Varför bli människor brottsliga?» Stockholm 1935 samt »Basic Problems of Criminology.» London & Copenhagen 1935.

utanför gränserna för den rena spekulationen och ställa sina forskningsresultat till förfogande för de personer — jurister, medicinare, socialpolitiker, o. s. v. — som aktivt ingripa i det sociala livet, nödsakad att intimt samarbeta med de övriga vetenskapsgrenar som sysselsätta sig med de teoretiska grundvalarna för den sociala verksamheten.

Utgångspunkten för sociologens undersökningar är icke den enskilda individen. Hans primärt givna kunskapsobjekt är den sociala gruppen vilken han söker uppfatta icke i en abstrakt, tidlös struktur, utan i dess konkreta historiska gestaltning. I individens handlingsmönster (behaviour pattern) ser han ett uttryck för det sätt varpå denne uppfostrats till social varelse i den miljö från vilken han utgår, av familjen, skolan och den ständiga sociala kontrollen från grannar och arbetskamrater i det dagliga livet. Sociologen söker i första hand förstå individen som ett exemplar av en bestämd social grupp, och därefter frågar han i vad mån individen kan anses vara väl anpassad eller asocial i förhållande till de levnadsregler av vilka denna grupp behärskas. Han ställer alltid med största eftertryck frågan: »anpassad« eller »asocial« i förhållande till vad?

Härtill kommer att i sociologens föreställningsvärld de skilda sociala grupperna och miljöförhållandena icke äro kaotiskt blandade. En bestämd uppfattning om sociala skiktningförhållanden och utvecklingsprocesser, om vilken vetenskapen i stort sett är ense, ger honom ett koordinat-system, med vars hjälp han kan ställa in i ett ordnat sammanhang olika, till synes vitt skilda sociala företeelser.

Den historiska epok som i första hand kommer i fråga för den kriminologiska forskningen kännetecknas av en genomgripande social omvälvningsprocess, en dynamisk rörlighet i händelseförloppen som på det ekonomiska planet är väl bekant under beteckningen »industrialismens genombrott«, men som även ingriper i människornas ömsesidiga sociala relationer. Den patriarkaliska, traditionsbundna

levnadsordningen, inom vilken den enskildes handlande var bundet av arbetsvanorna, av seder och bruk i helg och söcken, räkar i upplösning genom den principiella rationaliseringen av relationerna mellan människorna.

Denna sociala rationaliseringsprocess som utgör ett centralproblem för alla de olikartade sociologiska systemen kan här endast belysas ur några synpunkter som vid varje studium av kriminalsociologiska problem göra anspråk på särskild uppmärksamhet.

Där människans uppförande regleras av traditionens tvingande makt, genom en dag för dag fortlöpande uppföringsprocess genom den ömsesidiga kontroll som utövas av medlemmarna i den sociala gemenskapen, där man aldrig genom erfarenheten av ett föredöme blivit medveten om möjligheten att bete sig annorlunda, där har man skäl att anta att avvikelserna från de sociala normerna skola vara relativt sällsynta. Detta antagande har i den hithörande litteraturen i viss mån bekräftats¹⁾, ehuru man icke kan ernå fullständig visshet härom till följd av bristen på mer utförligt material rörande kriminaliteten inom denna socialtyp.

Förhållandet måste gestalta sig annorlunda, när en ursprungligen statiskt fixerad samhällsorganisation dras in i en av ekonomisk och social rationalisering präglad dynamisk utvecklingsprocess. Då inledes en epok av omflyttning, emigration och inre omflyttning från landsbygden till industrisamhällena. Detta innebär inte bara en lokal omflyttning av befolkningen, det betyder även att individerna ryckas loss ur de arbets- och levnadstraditioner, i vilka de tidigare varit infogade, och att de bli socialt isolerade i en miljö, där de enskilda i tilltagande omfattning träda i enbart rationella förbindelser med varandra.

¹⁾ *Pitirim Sorokin, Carle S. Zimmerman, Charles J. Galpin: Systematic Source Book in Rural Sociology. Minneapolis 1931. Spec. del III, kap. X.*

Miljoner människor uppleva denna utveckling hän emot nästan total social självständighet. Den moderna stadsbon torde i allmänhet sakna känsla för i hur hög grad de människor, för vilka tidigare det enda riktiga handlings-sättet varit givet i en mångfald konkreta handlingsregler, förlora riktlinjerna för sitt beteende, när de ställas inför nya livsformer som avvika från deras egna. Det är inte nog med att olika sociala grupper och följaktligen olika moralföreställningar stöta sammän i städernas befolknings-agglomerationer och framtvinga en förvirrande relativisering av den egna livsinställningen. Den dag för dag, ja, timme för timme upprepade nyanpassningen till andra sociala grupper och deras typiska beteende, denna förmåga att gång på gång ändra attityd blir till en vilkor för den enskildes friktionsfria inlemmande i detta sociala sammanhang. En lagstiftning som drar vissa mycket vida gränser för vad som är tillåtet ger en enbart formal ram, inom vilken rymmes ett kaos av moraliska och sociala normer, vilket knappast kan förväntas utöva ett uppfostrande inflytande på den enskildes livsföring. Jämte förmågan till anpassning och ändrade attityder fordras en i medvetandet fast rotad kännedom om vad lagen tillåter vilken — till skillnad från de genom erfarenhet förvärvade levnadsvanorna i en traditionsbunden social gemenskap — kan inhämtas endast genom en planmässig uppfostringsproces, vars bärare är det moderna samhällets bildningsinstitutioner.

Vikten av dessa utvecklingstendenser kan icke bestridas. Det blir därigenom begripligt att våden för överträdelse av gränserna för vad som är tillåtet i varje ordnad statsorganisation blir väsentligen större, när till följd av de ekonomiska omdaningsprocesserna stora befolkningsgrupper dragas in i ramen av en samhällsordning, för vilken de ej blivit uppfostrade alltifrån ungdomen. Ty det är ju icke nog med kunskap om lagarnas innebörd. Därutöver fordras en inställning gentemot övriga samhällsmedlemmar som endast kan förvärvas genom årlång påverkan. Härtill

kommer att de patriarkaliska livsformerna, som gett upphov till starka gemenskapskänslor inom familjen eller byn också föra med sig en stark familjeegoism som betraktar yttervärlden rätt och slätt som en fiende till de egna intressena, som gentemot yttervärlden intar en fullständigt moraliskt indifferent hållning och i varje fall icke har någon känsla av moralisk förpliktelse gentemot yttervärlden. Max Weber har gett denna inställning det betecknande namnet »Binnenmoral«¹⁾. Följaktligen måste atskilliga förbrytelser, begångna av från landet inflyttade samhällskikt, ur sociologisk synpunkt uppfattas som en följd av en alltför hastig social omplantering som icke gett tid för successiv anpassning och inlemmande i det sociala sammanhanget.

De krav som i ovan antytt avseende ställas av ett mycket rörligt samhälle, äro ytterligt stora. Detta skapar vissa »chanser« för uppkomsten av asociala handlingsvanor: ombyte av yrken, socialt stigande eller synkande, flyttning till annan ort, varigenom den enskilde i loppet av sitt liv passerer genom sociala grupper med de mest olikartade livsuppfattningar. Också isoleringen som sådan, känslan av främlingskap gentemot en omgivning som man ej vuxit in i alltifrån den första ungdomen, denna inställning som lett till stark positiv energiutveckling genom företagarnas vakna initiativ under kapitalismens uppblomstring, får till följd att den moraliska ansvars känslan inskränker sig till en rationel orientering efter de formella gränser som dras av lagstiftningen. Under sådana förhållanden blir i en besvärlig ekonomisk eller personlig situation steget icke så långt till ett överträdande av lagarna, helst som den ekonomiska konjunktursens rytm utsätter den enskildes öde för de starkaste fluktuationer.

Med tanke på de stora krav som kampen för tillvaron i det moderna samhället ställer på den enskildes intellektuella färdigheter är det föga förvånandsvärt att straffbara

¹⁾ Max Weber: Wirtschaftsgeschichte, München und Leipzig 1924.

handlingar i så stor utsträckning — kanske i större utsträckning än man f. n. antar, till följd av det knapp händiga psykiatriska undersökningsmaterialet — begås av psykiskt undermåliga individer. Å andra sidan kvarstår då frågan hur det kommer sig att t. o. m. imbecilla och på annat sätt mindervärdiga individer i vissa bestämda miljöer förhålla sig mycket väl utan att göra sig skyldiga till straffbara handlingar. Om man närmare ingår på detta problem, kan man finna hållpunkter för rationella metoder att på nytt inpassa vederbörande människor i en social miljö, vars anspråk motsvara deras förmåga och de sociala handlingsvanor de utbildat.

I den mån sociologen över huvud taget vågar sig på att bedöma en enskild individ, är han benägen att grunda sitt omdöme på iakttagelser rörande individens sociala handlingsvanor. Han söker ur en viss bestämd synpunkt uppfatta individen funktionellt. Det omfattande material av monografiska eller systematiska miljöundersökningar som numera stå till hans förfogande ger honom möjlighet att påvisa på vilka punkter i det sociala sammanhanget och i vilka faser av den samhälleliga utvecklingsprocessen förutsättningarna äro störst för uppkomsten av kriminella handlingsvanor. Därmed ger han spridning åt insikter som göra det möjligt att på det sociala området motverka kriminaliteten — låt vara på ett ofta synnerligen indirekt sätt — genom socialpolitiska och näringspolitiska åtgärder, genom socialvård och uppfostran. Hans uppgift ligger vid sidan av uppgifterna för de vetenskaper som — åtminstone i Europa — hittills gjort de största insatserna på kriminologins område (kriminalantropologi, rättspsykiatri).

Efter det ovan anförda är det uppenbart att en undersökning av incestbrottet ur sociologiska synpunkter måste sträva hän mot en sammanhängande uppfattning av på vilka punkter i samhällsstrukturen och i vilka faser av utvecklingen det kan inträda en så radikal upplösning av familjelivet, att incesthandlingar bli möjliga. Därvid är det

inte fråga om statistiska undersökningar av elendiga levnadsvillkor och påvisande av yttre korrelationer mellan trångboddhet, alkoholism och incestfall, utan en förklarande tolkning av handlingsvanorna hos de sociala grupper, inom vilka incesthandlingar oftast förekomma. I detta sammanhang får man inte betrakta själva incestbrottet enbart som ett isolerat symptom. Fastmera gäller det att se detta slag av förbrytelser i samband med handlingsvanor på andra områden, vilka peka i samma riktning som själva incestförbrytelse, betraktade såsom uttryck för en bestämd inställning till familjelivet och könsumgänget¹⁾. Incesthandlingen blir ett centralt problem för sociologen därigenom att den blir möjlig endast vid en upplösning av familjelivet i betydelsen av en ordnad och medveten samverkan mellan familjemedlemmarna i det dagliga livet.

Till en början må här framhållas det faktum att antalet barn födda utom äktenskapet eller före äktenskapet är oproportionerligt stort i de familjer, där incesthandlingar förekomma. I fråga om de sociala skikt det här gäller duggar det inte att hänvisa till den gamla allmogeseden att pröva kvinnans fruktsamhet före äktenskapet. Man får icke heller förbise det faktum, att incestförbrytarna ofta äro män som gift om sig eller gift sig med en änka med flera barn. De sistnämnda handlingarna behöva givetvis inte i och för sig tyda på en inställning som syfter hän mot en splittring av familjen. Emellertid är det tydligt, att åtskilligt av det entydiga i de intimaste familjerelationerna måste gå förlorat, när på detta sätt de grundläggande relationerna inom äktenskapet omgestaltas och familjen i sig upptar barn som ej kunna förväntas bli psykologiskt inpassade i familjen.

Ett stort antal incestförbrytare ha själva blivit uppfostrade av en ogift moder. I dessa skikt — det är huvudsakligen

¹⁾ v. Hentig har lyckats påvisa en korrelation mellan förekomsten av incestfall och äktenskap mellan anförvanter. Se nedan.

frågan om de lägre sociala skikten på landsbygden — är det synnerligen vanligt att de unga drängarna och tjänsteflickorna på de olika gårdar där de tagit anställning för kortare tid, stå i sexulla förbindelser med varandra. Om vintrarna sover ofta tjänstefolk av båda könen tillsammans i köket, och i ett ytterlighetsfall har det t. o. m. förekommit att en tjänsteflicka och en ung pojke måste sova i samma säng. När det längre fram blir fråga om att gifta sig, föreligger det inga betänkligheter på grund av dylik promiskuitet före äktenskapet. Den undersökande läkaren fick av en incestförbrytare på fråga om hans hustru hade »gått» med andra pojkar före äktenskapet till svar att det väl knappast var möjligt annat, eftersom hon då var 20 år gammal.

Dylika sexuella förbindelser betraktas sålunda som fullständigt självklara genomgångsstadier i den personliga utvecklingen. Om ett barn födes i en dylik förbindelse, innebär detta ingalunde något tvång till giftermål. Å andra sidan är den ogifta modern endast i ringa utsträckning utslätt för förakt från den närmaste omgivningens sida. Om vi tänka på förhållandena bland statarna, är det mycket vanligt att en dräng och en tjänsteflicka gifta sig för att kunna sluta ett avtal, där hustruns arbete med mjölkning o. dyl. är en väsentlig del. Äktenskapet ingås sålunda åtminstone delvis av ekonomiska skäl. I dylika fall spelar det mysket liten roll, om det finns barn födda utanför eller före äktenskapet.

Det är också intressant att iakttaga vilken betydelse denna ungdomligt vitala period i sexuallivet har. En lantarbetare som förlorat sin hustru, med vilken han sammanlevat på en gård där han tjänade som dräng före äktenskapet, valde sin andra hustru bland de flickor, med vilka han haft förbindelser under samma period av sitt liv. Det kan nästan förefalla som om efter några år av intensivt omväxlande sexuella erfarenheter förmågan att spontant inleda nya könsförbindelser går förlorad. Den isolerade livsföringen och

kraftförbrukningen vid hårt kroppsarbete inskränker till den grad umgänget med andra människor, att mannen vid hustruns sjukdom eller död blir fullständigt handfallen i sökandet efter en ny sexualpartner. Om inte en äktenskaplig förbindelse ligger nära till hands, tack vare minnet av en ungdomskärlek eller det av praktiska skäl motiverade samlivet med en hushållerska, så blir ofta ett incestförhållande enda möjligheten att tillfredsställa den pockande könsdriften.

Det ligger nära till hands att sätta det bortfall av alla moraliske hämningar, som man här kan iaktta, i samband med det hos bondebefolkningen i åtskilliga trakter vanliga bruket att pröva hustruns fruktsamhet före äktenskapet. Dylika sedvänjor äro framkallade av böndernas behov av arvingar och talrika efterkommande. Hos de lägre sociala skikten på landsbygden, vilkas ekonomiska existens enbart baserar sig på ett abstrakt arbetsförhållande, hos vilka barnens medverkan i arbetet endast erbjuder obetydliga förmåner och där barnen lämna sina föräldrar särskilt tidigt, har den gamla seden i detta avseende helt förlorat sin mening. Det är i stort sett en tillfällighet om en ogift moder till sist gifter sig med barnafadern. Barnen utgöra icke längre ett integrerande led i familjere-lationen.

Att äktenskapet i allmänhet ingås av praktiska skäl, med hänsyn till behovet av en permanent sexuell förbindelse, med hänsyn till fördelarna av ett gemensamt hushåll och till de speciella arbetsförhållandena på landsbygden, framgår även av vissa andra egendomligheter vid valet av hustru. Man gifter sig relativt ofta med änkor som redan ha flera barn. Ibland är det en hushållerska, med vilken vederbörande tidigare sammanlevat i ett fritt äktenskap. Själva giftermålet är ofta en rent formell akt inför myndigheterna.

I det material av 24 fall som framlagts i Viernsteins publikation och som även ger upplysning om de psykiska och sociala förhållandena i den vidare släktkretsen förekommer i samtliga fall

på ett eller två när något av dessa symtom. Det vanligaste är en så grotesk anhopning av oäkta barn, könsförbindelser utanför äktenskapet, skilsmässor och omgiften, att man med skäl kan tala om en miljö, där de normativa föreställningarna om familjelivet i stor utsträckning blivit upplösta. v. Hentling har dessutom lyckats sätta frekvensen av incestförbrytelser i en viss relation till frekvensen av ingifte, vadan man knappast längre kan betrakta incestförbrytelserna som isolerade missgärningar av abnorma individer, utan måste gå in för att uppfatta dem som det sista steget i en utveckling som ligger in nuce i vissa sociala gruppers handlingsvanor.

För att utröna huruvida icke en sådan inställning som vi kunna iaktta hos incestförbrytarna endast har sin grund i en viss psykisk undermålighet som vi finna utbredd i helt skilda samhällsgrupper är det skäl att ta upp frågan om deras yrkessammansättning. Som vi redan antytt, är rekryteringen av incestförbrytare i Sverige förvånande ensidig. Förekomsten av incestbrottet är anhopad i de lägre sociala skikten på landsbygden, i synnerhet bland statarna, som i stor utsträckning höra till de »socialt försummade«, förkomma, och föra en nomadtillvaro mellan olika anställningar och boningsorter.

Det vore obefogat att av dessa fakta dra den slutsatsen att de allmänna levnadsförhållandena på landsbygden föra med sig en särskilt stark lockelse till incest. Mot ett sådant antagande talar redan det faktum att i andra länder, såsom Danmark och Tyskland, incestförbrytelserna äro koncentrerade till proletära samhällslager, såsom förkomna arbetare och hantverkare i större och mindre städer. Vi ha redan framhållit svagheter i kriminalstatistiken, när det gäller en sociologisk behandling av detta brott. Det är mycket väl tänkbart att också i Sveriges städer incestförbrytelser förekomma i mycket större utsträckning än vad som kommer till domstolarnas kännedom. Det är icke alldeles otänkbart att vissa myndigheter, såsom barnvårdsnämnderna, till följd av en vidsynt familjepedagogisk inställning i vissa fall icke önska för längre tid ställa familjen utan försörjare,

utan hellre använda sin kännedom om den straffbara handlingen som påtryckningsmedel för att få till stånd en gynnsammare gestaltning av familjelivet. Det svenska materialet uppvisar också faktiskt ett visst antal incestfall bland de lägre, okvalificerade arbetarskikten, bland sjömän o. s. v.

En dylik slutsats kunde nu ge anledning till föreställningen att materialet icke tillåter en sociologisk tolkning av incestbrottet, att det i fråga om gärningsmännens yrkesförhållanden uppvisar alltför stora motsägelser. Man skulle kunna skildra olika typer av incestförbrytare och studera deras miljöförhållanden. Alla försök att komma från en enhetlig konception av incestbrottet äro emellertid vilseledande och ha sin grund i en ytlig uppfattning av miljöförhållandena.

Vissa skikt av de svenska lantarbetarna — framför allt de som mest pregnant representeras av statarna i Mälardalen — utgöra nämligen en socialtyp som i andra länder förekommer endast i ringa utsträckning. I storgodsområdena i Ostelbien tillfredsställdes tidigare behovet av rörlig arbetskraft sålunda genom anställning av polska lantarbetare. I Danmark med dess intensiva småbondebruk har denna lantarbetartyp aldrig uppstått. Det är en lantarbetartyp som uppvisar alla tecken på en social förkommenhet och rotlöshet som man annars finner blott hos vissa lågt stående arbetarskikt i städerna.

Statlare, torpare, grovarbetare, skogsarbetare och kreaturskötare äro de yrken, som vi oftast se representerade bland incestförbrytarna. I de handlingar som samlats å Rättspsykiatriska kliniken i Stockholm finnas en mängd intressanta detaljuppgifter om levnadsförhållandena inom dessa skikt, vilka måhända ge en ytterligtgående bild av situationen, men som i varje fall ge en föreställning om förhållanden varom man kan erhålla upplysning även ur andra källor¹⁾.

¹⁾ Jfr. *Robert L. Lüttmark: Mälardalens Nomader*. Stockholm 1930.

Det är här fråga om människor, vilkas livsföring karakteriseras av ytterst ringa stabilitet i arbetsförhållandena. Betecknande äro de täta ombytena av anställning, ofta årligen, tidvis en gång i månaden. En av dessa arbetare kunde räkna upp 40 anställningar han haft under sitt liv, och det är föga ägnat att förvåna att flertalet incestförbrytare helt enkelt äro ur stånd att ange ordningsföljden och antalet anställningar under vissa perioder av sitt liv. Särskilt i unga är intresset för en stadigvarande anställning föga utvecklat; med hänsyn till den primitiva karaktären av det grovarbete som fordras finns det endast små möjligheter att förbättra sin ställning genom duglighet i arbetet, och somföljd härav utvecklas lätt nog en sådan inställning, att ombyte av arbetsgivare och flytning till annan ort ter sig som en av de fåtalige chanserna att tillfredsställa ett visst behov af omväxling. Även hos de äldre slatterna som en gång varlannat år flytter till annan ort med hustru och barn kan man iaktta, icke blott äventyrslystnad, utan även ett beteende som under vandringsåren i ungdomen mer eller mindre blivit en del av livsordningen.

Förståelsen av de tämligen komplicerade miljöförhållandena som sätta sin prägel på dessa gruppers inställning underlättas om man tänker sig in i den livsrytm som för dem är typisk. Det är nämligen icke nog med att de byta anställning, utan i ett stort antal fall byta de också upprepade gånger yrke. Bland incestförbrytarna påträffa vi lantarbetare, drängar, grovarbetare, industriarbetare; men om man studerar deras levnadshistoria är det påtagligt att det hela tiden är fråga om samma människomaterial som endast med en viss regelbundenhet cirkulerar mellan olika yrken. Knappast en tredjedel av incestförbrytarna har under hela sitt liv varit verksamma på ett enda arbetsfält.

I vissa jordbruksområden är det vanligt att lantarbetarnas söner under den vitala perioden av sitt liv söka utnyttja de större förtjänstmöjligheterna vid de på landsbygden spridda industriföretagen genom att ta anställning där så-

som grovarbetare. Ja, i vissa omraden förhåller det sig t. o. m. så att en dräglig existens är möjlig endast genom en säsongmässig eller på annat sätt periodisk växling mellan jordbruksarbete, å ena sidan, och arbete i skogs- eller stenindustrin, å den andra. Det råder inget tvivel om att de intelligentare lantarbetarna härvid småningom lyckas få mera fast fot i fabriksarbetet genom att tränga sig fram till mera kvalificerade arbetsprestationer. För de äldre lantarbetarnas vidkommande inträder på detta sätt ett negativt urval, eftersom det här är fråga om dem som, när livskraften börjar försvagas och de icke längre orka med det ansträngande grovarbetet i industrin, på nytt och definitivt sjunka tillbaka i den lägre lantarbetarklassens anspråkslösa livsformer. Så länge krafterna räcka till arbeta de som statare och kreatursskötare för att tjäna ett torftigt livsuppehälle och utan andra framtidsutsikter än att få leva på nåder eller sluta sina dagar på ett alderdomshem¹⁾.

Livsrytmen går sålunda för dessa gruppers vidkommende helt och hållet i det primitiva, rent fysiska livets tecken. Det är beaktansvärt att flertalet incestförbrytelser²⁾ ta sin början omkring 45-årsåldern, d. v. s. i en period då — utom de första symtomen på presenila förändringar — livskurven börjar gå nedåt och då en viss hopplöshet och likgiltighet måste komma till synes inför det oundvikliga perspektivet av ett bekymmersamt och glädjelöst levnadsslut.

Samtidigt har en dylik livsföring en i högsta grad upplösande inverkan på varje slags intimare social kontakt och det i så hög grad att t. o. m. familjebanden endast spela en ytterst ringa roll. Man lämnar föräldrahemmet vid 15 års ålder, stundom ännu tidigare. Det ansträngande kroppsarbetet gör det omöjligt att upprätthålla

¹⁾ Jfr. till frågan om livskurvan och dess förlopp inom olika yrkesgrupper *Charlotte Bühler: Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem. Leipzig. 1933.*

²⁾ Inom ramen av denna uppsats skola vi ej ingå på de något mera komplicerade förhållandena vid syskonincest.

intimare kontakt med släkten -- bortsett från att familjebanden ofta bli tämligen betydelselösa till följd av den fullständiga frånvaron av arbetsgemenskap inom familjen.

Om vi nu övergå till en granskning av levnadsödena för de incestförbrytare som icke härstamma från dylika specifika lantarbetarskikt så visar det sig snart nog att deras levnadsbana har samma grundläggande förlopp som är karakteristiskt för dessa skikt och som i andra skikt endast realiserats i enskilda, individuella fall. Det är sjömän som föra ett rodlöst, kringflackande liv utan fastare sociala förbindelser, det är hantverkare och arbetare som till följd av yttre livsomständigheter, men ofta även på grund av en bestämd psykisk konstitution, gång på gång ryckts loss från en bofast och kontinuerlig livsföring. Det är människor för vilka varje planläggning av livet på längre sikt är främmande eller ter sig omöjlig på grund av arbetsvillkoren i deras yrke, människor som leva i enlighet med sina vitala behov i anpassning efter de tillfälliga yttre omständigheterna och vilkas levnadsbana får sitt karakteristiska särdrag endast genom de vitala, kroppsliga krafternas till- eller avtagande.

På detta sätt blir det möjligt att komma fram till en enhetlig uppfattning av incestbrottets sociala förutsättningar. De för levnadsbanan karakteristiska dragen ha redan skildrats, och det återstår blott att säga att för Sveriges del denna struktur i livsföringen och inställningen till yrkeslivet är särskilt vanlig inom vissa bestämda skikt av lantbefolkningen. Det skulle vara en alltför trång synpunkt om man ville anknyta en sociologisk tolkning av incestbrottet till landsbygdens förhållanden som sådana.

Var ha vi nu att söka upprinnelsen till incestbrottet och vilka säregna förhållanden är det som berättiga oss till att uppfatta incestförbrytarna icke endast som en summa av enskilda förkomna individer, utan också som en typisk, om än historiskt begränsad social företeelse.

Den utomordentligt snabba ekonomiska och sociala ut-

veckling som äger rum i ett land under en intensiv industrialiseringsprocess ställer utomordentligt höga krav på förmågan till anpassning och ny inställning hos breda sociala skikt. De olika produktionsgrenarnas behov av arbetskraft ställer den enskilde individen än på den ena platsen, än på den andra. Människorna ryckas loss ur det livssammanhang, vari de tidigare funnit sig till rätta genom sina praktiska erfarenheter i ungdomsåren. De kollidera med andra moraliska åskådningar, men sakna förmågan att bli förtrogna med det moderna samhällets konventioner och dess abstrakta rättsbegrepp. Följaktligen lära de sig att betrakta sina egna livsuppfattningar som ensidiga och oväsentliga. I övergången mellan två olika samhällsformer, av vilka den ena sökt infoga individen i en begränsad gemenskap genom omedelbar praktisk erfarenhet och den andra är baserad på en rationell livsordning, till vilken man når fram endast genom intensiv skolning och planmässig uppfostran, falla vissa skikt offer för en fullständig social desorganisation.

Det kan icke råda något tvivel om att de uppfostringsinstitutioner som för en mansålder tillbaka stodo till förfogande på landsbygden icke voro tillräckliga för att ersätta allt det som i våra dagar med hänsyn till de ständigt växlande arbetsvilkoren och befolkningens starka mobilitet, måste sättas i stället för det omedelbara, erfarenhetsmässiga inlärandet av yrkeslivet inom en viss livsmiljö, genom påverkan från föräldrarna och deltagandet i själva arbetet. Härtill kom ytterligare att arbetstungan bland de lägra sociala skikten på landsbygden till ett minimum inskränkt familjens uppfostrande inflytande, föräldrarnas intresse för sina barn och för dessas utveckling till dugande personligheter.

Följden av detta är att den utveckling av individens självständighet¹⁾ som spelar en avgörande roll

¹⁾ "The process of individualisation" spelar en väsentlig roll i

i uppbyggandet av den moderna samhällsordningen, inom dessa skikt i stor utsträckning lett till social desorganisation. De enskilda individerna förlora varje meningsfull kontakt med sin omgivning. Meningen i deras liv faller tillbaka till de rent fysiologiska funktionerna: kulturella och övriga gemenskapsintressen kommer aldrig till någon utveckling. I socialt avseende kunna dessa skikt icke på något sätt verka strukturbildande. De föra en vegeterande tillvaro såsom en amorf massa utanför den utveckling som äger rum i det kulturella och sociala livet.

Den påfallande slöhet och likgiltighet som incestförbrytarna lägga i dagen gentemot alla frågor som beröra deras livsperspektiv eller deras allmänna intressen torde ingalunda enbart kunna föras tillbaka på imbecillitet eller senilitet. Man måste komma ihåg att ett i kroppsligt avseende fullständigt utmattande arbete helt enkelt ej lämnar någon energi till övers för att under den knappt utmätta fritiden söka en aldrig så blygsam andlig sysselsättning. På frågorna om intressen och sysselsättning under fritiden får man ofta nog till svar att vederbörande alltsedan den tidiga ungdomen helt enkelt aldrig haft någon fritid som han inte helt måst använda till vila. Frågar man vilka tidningar som läsas, svaras det att man emellanåt läser några ortstidningar. Något politiskt intresse kommer knappast till synes. Det enda som intresserar i tidningarna är olyckshändelserna på orten vilka ge den tröttkörda fantasin material till en del konkreta föreställningar. Knappast en enda av incestförbryterna tillhör en förening eller ens en intresseorganisation. Också det kyrkliga livet, som på landsbygden utgör en social faktor med stor gemenskapsbildande förmåga, lämnar dem oberörda. Många av dem ha icke blivit konfirmerade, icke på grund av övertygelse, utan

den amerikanska »rural-urban sociology». Litteraturanvisningar, vilka med hänsyn till mängden av publikationer på detta område ej kunnat göras en tillnärmelsevis uttömmande, finnas i det ovan anförda standardarbetet av *Sorokin, Zimmerman och Galpin*.

därför att de vid tidpunkten för konfirmationsundervisningen hade mycket arbete, eller därför att vägen till undervisningslokalen var för lång, o. s. v. Vi ha redan ovan framhållit den rent formella betydelsen av vigseln och den stora frekvensen av fria äktenskap.

Vid en undersökning av incestbrottet är det av vikt att utröna hur förhållandena inverka på familjelivets gestaltning. Också här måste det understrykas att förhållandena för incestförbrytarnas vidkommande framträda med en särskild skärpa som endast i sin allmänna tendens är karakteristisk för detta sociala område i dess helhet.

Om man icke nöjer sig med att konstatera de yttre symptom som här framträda: stridslystnaden, mannens brutala uppträdande, hustruns grälsjuka, det bristande intresset för barnen o. s. v., enbart som symptom, utan frågar sig vad de ha för betydelse för familjens sociala sammanhållning, så inser man omedelbart att de enskilda familjemedlemmarna äro förbundna med varandra, icke av inre band, utan endast av ett yttre, ömsesidigt beroende med hänsyn till kampen för elementär behovstillfredsställelse. Karakteristisk är en fullständig brist på förståelse för barnets utveckling, en fullständig frånvaro av psykologisk bindning till hustrun av högre ordning. I överbefolkade bostäder, där var och en i ekonomiskt avseende är direkt beroende av den andre, är den enskilde individen i själva verket fullständigt isolerad i sitt inre, han är likgiltig gentemot sin närmaste omgivning.

Om man läser de brev incestförbrytaren skriver från fängelset, kan man lätt övertyga sig om den primitiva egoism som gör att det här ständigt talas om de paket som vederbörande hoppas få från sin familj, även i de fall då familjelivet ter sig såsom fullständigt upplöst, ända till en ömsesidig fiendskap mellan man och hustru.

Man kan vidare iaktta en fullständig intresselöshet och känsla av främlingsskap i synnerhet gentemot barnen, vilken ofta sträcker sig även till

offret för incestbrottet. Också här måste man ställa frågan, om det verkligen beror på intelligensdefekter och inte fastmera på en stor likgiltighet, när incestförbrytaren vid förhöret icke kan ange de olika barnens namn och födelsedag.

Kontinuiteten i familjens öde har blivit bruten. Barnen lämna föräldrahemmet vid unga år, och föräldrarna kunna ej räkna på att bli försörjade av barnen. Sålunda saknas — ett faktum som för denna miljö vidkommande är särskilt viktigt — varje elementär anledning att intressera sig för barnen och deras utveckling. Känslan av ansvar för barnet som en självständig varelse är mycket litet utpräglad på denna kulturella nivå. Från de redan upplösta formerna av gemenskapsliv på landsbygden kvarstår en känsla av äganderätt och förfoganderätt över barnen vilka emellertid icke längre på ett meningsfullt sätt infogas i den stora familjekretsens liv, utan dras med genom åren såsom ett mer eller mindre »överflödigt» påhäng, på grundval av en nödtörftig utkomst.

Likgiltighet, ansvarslöshet och hopplöshet inför framtiden, en känsla av främlingsskap gentemot de egna barnen, som följaktligen vid lägligt tillfälle kunna betraktas som sexualobjekt — sådana äro de attityder, som här måste te sig som rotade i miljön och i väsentlig mån betingade av sociala omständigheter. De upplösa hämningarna mot incest och leda till våldförande av barnet, när driftimpulser och andra retningar till förförelse — vare de sig äro subjektiva, kanske ofta patologiska eller betingade av barnets beteende — komma till.

Protokollen över psykiaterns samtal med incestförbrytaren ge tydligt vid handen att det endast i sällsynta fall föreligger någon förståelse för att blodskamsförhållandet kunnat skada barnet annat än i rent kroppsligt avseende. Särskilt upplysande i detta avseende är incestförbrytarens sätt att urskulda sig och framställa sin gärning som oförarglig. Gång på gång framhålles det att intet våld förekommit, att

man på ett eller annat sätt lyckats förebygga befruktning av barnet, att barnet inte haft några smärter eller rent av själv aktivt deltagit i umgänget. En mycket långt driven känslolöshet ådagalade en av incestförbrytarna som ansåg sig i hög grad ursäktad, emedan han förklarat sig beredd att i sin familj underhålla det i incestförhållandet födda barnet. Den faderlige känslolösheten till barnet har i så hög grad blivit upplöst, att fadern vägar sig på att direkt uppträda i konkurrens med de unga pojkar som hans dotter i »alla fall skulle ha idkat konsumgänge med». I ett samtal heter det att det är bättre att själv vara far till de oäkta barnen, eftersom man ändå själv måste försörja dem. Här kan man i ordets verkliga innebörd tala om en kulturnivå som närmar sig det rent animaliska stadiet. Gärningsmannen har endast förståelse för de rent kroppsliga skådeverkningarna; endast i ett litet fåtal fall är han klart medveten om det moraliskt förkastliga i incestförhållandet.

För att verkligen förstå hur incestbrottet kommer till måste man vidare beakta att det knappast i något individuellt fall är fråga om drifttendenser som avvika från det normala konsumgänget med hustrun eller annan icke besläktad fullvuxen kvinna, utan helt enkelt ett val av ersättare, när den vanliga sexualpartnern av ett eller annat skäl icke står till förfogande. Antingen ligger hustrun på sjukhus, när den sexuella förbindelsen med dottern upptages, eller hon vägrar konsumgänge, hon är frigid eller lever i ett så starkt psykiskt spänningsförhållande till mannen, att dennes sexuella behov icke bli tillfredsställda. Incestförhållandet framkallas då av det vallösa sökandet efter en annan sexualpartner.

Härmed skall icke vara sagt att icke intima psykiska bindningar mellan parterna kunne komma till stånd på grundval av ett incestförhållande. Hela familjestrukturen kan i detta avseende omstöpas så totalt, att mannen tillsammans med sin dotter besöker marknader och andra

festligheter och att de enligt grannarnas utsago bete sig »som fästfolk». I ett annat fall sköter dottern ett litet provisoriskt hushåll åt fadern, vilket denne nödgats inrätta åt sig i närheten av arbetsplatsen som ligger långt borta från familjens boningsort; här utvecklas ett ömt kärleksförhållande som icke brytes i och med att mannen häktas och som klart kommer till synes i bådas brevväxling med varandra. I andra fall, då hustrun dött, leva fadern och dottern i äratal tillsammans i ett kvasiäktenskap. Det föreligger inga moraliska hämningar som skulle förhindra en dylik principiell omgestaltning av familjens struktur, för vilken de elementära sexuella relationerna spela en avgörande roll.

Ehuru det möter svårigheter att erhålla klara indicier förefaller det dock som om mödrarna, även om de misstänka eller känna till dylika förbindelser, icke prestera ett alltför energiskt motstånd. Barnet får endast mottaga i allmänna ordalag hållna varningar eller en uppmaning att på nytt tala om saken för modern nästa gång. Om dottern låter någon få nys om saken, händer det t. o. m. att modern gör henne förebråelser härför. Det förefaller nästen som om modern i många fall utan större svårigheter fann sig i det oundvikliga, helst om hon själv är trött på mannens alltför stora anspråk i det äktenskapliga samlivet.

Det är självklart att driftens genombrott, de första ansatserna till sexuellt närmande förutsätta särskilda situationer som utöva en omedelbar, förledande retning. Det ensliga arbetet på landsbygden ger talrika tillfällen härtill. Mycket ofta sova far och dotter i samma säng och glida nästan omärkligt in i en sexuell förbindelse. Här spelar också alkoholismen en viss roll, ehuru man icke bör skjuta den alltför starkt i förgrunden bland miljöbetingelserna, eftersom den ofta blott är ett symptom på ett vida mera komplicerat samband mellan konstitutionella och miljöfaktorer.

Den omedelbara förförelsessituationen får emellertid sin betydelse endast mot bakgrunden av de sociala förhållan-

den som äro bestämmande för familjelivets och de allmänna arbetsvillkorens karaktär, kulturnivan, de moraliska åskådningarna och incestförbrytarens beteende över huvud. Det är mot denna bakgrund som sociologen i första hand har att rikta sitt intresse.

De psykiska anomalier som paträffas hos incestförbrytarna verka ofta endast förstärkande på uppkomsten av en livsinställning som vi ovan visat vara beroende av vissa bestämda sociala betingelser; det är här fråga om sådana rubbningar i själsverksamheten som omöjliggöra ett ansvarsmedvetet handlande i klar uppfattning om ändamålssammanhang som sträcka sig längre än till stunden, (ex. imbecillitet, senilitet) eller sådana som i hög grad försvåra den själsliga kontakten med den sociala omgivningen (ex. schizoida eller schizofrena tillstånd).

Den sociologiska forskningens uppgift på detta område måste vara att till det föreliggande materialet rörande incestförbrytelser ställa frågan i vad mån en dylik enhetlig uppfattning av detta fenomen — vilken givetvis redan återger det allmänna intrycket av konkreta studier i materialet — kan försvaras. Det gäller att med största möjliga statistiska exakthet studera de enskilda drag som äro karakteristiska för denna miljö; vidare gäller det att i ingående studier rörande incestförbrytarnas livsinställning fastställa de komplicerade mellanleden mellan arbetslivet, fattigdomen och de moraliska åskådningarna, att utröna den inre socialpsykologiska dynamiken hos denna miljö, och att på grundval härav finna en utgångspunkt för de förebyggande åtgärder som göra det möjligt att motverka incestbrottet genom aktiv påverkan av de sociala förhållandena. Det råder intet tvivel om att även den straffrättsliga behandlingen av incestbrottet kan hämta viktiga lärdomar ur en sociologisk undersökning av dess genesis.

Lovgivning.

Dansk Kommissionsbetænkning og dansk Lovforslag angaaende Svangerskabs- afbrydelses Lovlighed.

Efter Retslægeraadets Henstilling nedsatte det danske Justitsministerium under 7. November 1932 en Kommission, hvis Hovedopgave det skulde være at undersøge, om Afbrydelse af Svangerskab bør være tilladt og i bekræftende Fald i hvilket Omfang. Rigsadvokat *Aug. Goll* beskikkedes til Formand for Kommissionen, hvis 19 Medlemmer — hvoraf de 8 var Kvinder — repræsenterede dels den juridiske og legevidenskabelige Sagkundskab, dels de forskellige socialpolitiske Anskuelser. Kommissionen afgav i Juni 1936 Betænkning, som i Oktober s. A. bragtes til Offentlighedens Kundskab.

Til Belysning af Problemet har Kommissionen dels gennem et særligt Udvalg af Sagkyndige ladet foretage en meget omfattende Undersøgelse vedrørende alle de paa de danske Hospitaler i Aarene 1923—32 behandlede Aborttilfælde og herigennem indsamlet et meget stort og interessant lægeligt Materiale angaaende de Farer, der er forbundet med Svangerskabsafbrydelse, og dennes eventuelle Følger, hvorhos man til Sammenligning har tilvejebragt et betydeligt Materiale ogsaa fra andre Lande, især Rusland, dels gennem Kommissionens Sekretær, Byretsdommer *O. Schulz* udarbejdet en fuldstændig Oversigt over dansk Retspraksis med Hensyn til Fosterdrab i Aarene 1928—32. Af de nævnte Undersøgelers Resultater skal alene anføres, at Lægeudvalgets Flertal paa Grundlag af det foreliggende Materiale har anslaaet de kriminelle Aborters Antal i Danmark til mindst 1—2000 aarligt, men at et enkelt Medlem (Læge *Hoffmeyer*) har hævdet, at Antallet maa anslaaes til ikke under 6000 om Aaret. I gæld Modsatning hertil staar den fornævnte Statistiks Oplysninger om, at der i det behandlede Femaar ialt er indledet Politiumdersøgelse mod 82 Kvinder for Fosterfordrivelse; Tiltale blev kun rejst mod 19, og bortset fra 4, hvis Sag efter deres eget Ønske paadømtes uden Medvirken af Nævninger, frifandtes de alle af Nævningeretterne med Undtagelse af en eneste, der tillige havde

gjort sig skyldig i Barnemord. Denne Praksis er fortsat ogsaa efter den 1. Januar 1933, til hvilket Tidspunkt den nye Straffelov af 15. April 1930, der i høj Grad formildede Straffebestemmelserne for Fosterdrab, traadte i Kraft. Man kan dernæst spore en tilsvarende — omend ikke saa udpræget — Tendens hos Nævningerne til at frilinde ogsaa de Personer, der har ydet svangre Kvinder Bistand ved Fosterfordrivelsen, og det ikke blot i Tilfælde, hvor Hjælperen udelukkende har handlet af Medlidenhed eller lignende Grunde, men endog i Tilfælde, hvor Hjælperen har modtaget Betaling for Behandlingen.

Kommissionen har delt sig i et Mindretal paa eet Medlem (Folketingsmedlem, Fru *Gautier-Schmit*) og et Flertal bestaaende af hele den øvrige Kommission.

Flertallets Indstilling fastslaar indledningsvis, at det eneste hidtil benyttede Middel til Beskyttelse af Fosterlivet, Straffen, har vist sig at være et ganske utilstrækkeligt Middel, som ikke uden Grund paa store Dele af Almenheden virker som en Uretfærdighed, og som ikke kan frikendes for paa visse Omraader at virke ligefrem skadelig, idet den netop fremmer, hvad den skulde forhindre (Kvaksalvernes Virksomhed). Man tager dog paa den anden Side skarpt Afstand fra at indføre Straffrihed paa dette Omraade, idet man fremhæver Straffetrustens store præventive Betydning; alene Faren for Politiumdersøgelse m. m. vil af mange Kvinder blive anset for saa stort et Onde, at Frygten herfor maaske omtrent gør samme Nytte som Straf. Selvom Straffrihed ikke er ensbetydende med, at Staten godkender og bifalder disse Handlinger, vilde den almindelige Samfundsopfattelse ikke være i Stand til at sætte Skel mellem det ustrafbare, men dog utilladelige og forkastelige; atter og atter har det i Strafferettens Historie vist sig, at Straffeloven er Befolkningens eneste sikre moralske Rettesnor. Det maatte derfor befrygtes, at Antallet af dem, der af Mageligheds- eller Bekvemmelighedshensyn eller af andre egoistiske Motiver lader sig drive til Svangerskabsafbrydelse, mægtigt vilde forøges, saafremt Handlingen blev straffri. Det vilde derfor være absurd som Middel til Bekæmpelse af de kriminelle Aborter, der altid frembyder en betydelig Fare for Kvindens Liv og Helbred, og som, hvis de foretages i betydeligt Omfang, tillige frembyder Farer og Ulykker for hele Samfundet, at anvise et Middel, der vilde mangedoble disse Farer og Ulykker.

Flertallet indtager da det Standpunkt, at man med principiel Fastholden af Fostrets strafferetlige Beskyttelse bør udsondre de Tilfælde, hvor Svangerskabsafbrydelse efter Samfundets nu raadende Retsopfattelse trods dens Farlighed og de Ulemper, den volder, findes at burde være tilladelig, fra de Tilfælde, hvor denne Betragtningssmaaade ikke bør gælde, idet man til Vejledning tager sit Udgangspunkt i de Tilfælde, som med Støtte i Nodretsgrundsætningen uden direkte Lovhjemmel allerede er anerkendt som lovlige i dansk Ret, nemlig de paa saakaldt medicinsk Indikation foretagne Indgreb. Man konstaterer herved, at Begrebet »medicinsk Indikation«, der i sin Renhed kræver, at der er Fare for Moderens Liv eller Helbred, i en Mængde Lægers Praksis i de senere Aar aabenbart har undergaaet en vis Udvidelse, idet den Grad af Fare, som kræves, sættes meget — ofte vistnok urimeligt — lavt, at psykiske Lidelser i stigende Omfang medtages, og at Hensyn til Livets Vanskeliggørelse for Barnet (slette Familieforhold, Fattigdom o. s. v.) tages ind under Indikationerne. Denne Udglidning er — omend faglig uberettiget — en naturlig Følge af, at medicinsk Indikation for Tiden er den eneste lovlige Hjemmel og derfor paaberaabes, hvor i Virkeligheden andre Grunde, der har forekommet Lægen at være af tvingende Natur, foreligger.

Kommissionsflertallet finder det rigtigt at gengive de medicinske Indikationer deres oprindelige saglige Begrænsning og skabe nye Retsregler for de Tilfælde, som ikke kan betegnes som medicinsk indicerede, men hvor ligeartede Synspunkter af anden Art gør sig gældende paa en saadan Maade og i et saadant Omfang, at en human Betragtning i vore Dage vil finde dem berettigede. Det indrømmes, at det er forbundet med Vanskelighed at formulere Regler for disse Tilfælde, og Forsøg herpaa vil let vække Modsigelse og fremkalde Splid. Flertallet har dog ikke — lige saa lidt som de foreliggende norske og svenske Udkast — villet undlade at gøre dette Forsøg, idet man vil følge samme Linie som de nævnte Udkast, der sondrer mellem 3 Grupper af Indikationer ved Siden af de medicinske, nemlig de etiske, de eugeniske og de sociale (humanitære) Indikationer. Særlig med Hensyn til den sidstnævnte Gruppe udtales, at Praksis maa ledes ud fra den Erkendelse, at der skal meget stærke Skel til for at erklære Fosterlivets Opofrelse for at være af forholdsvis underordnet Betydning i Sammenligning med de Ulemper, der ved dets Bevarelse truer Kvindens sociale

Stilling, og man haaber, at der ret hurtigt vil danne sig nogenlunde faste Gennemsnitsregler for, hvad der skal anerkendes som tilladeligt, navnlig antages det, at man overfor de gifte Kvinder (»forslæbte Modre«) forholdsvis let vil naa til bestemte Retningslinier.

Ifølge det af Flertallet udarbejdede Lovudkasts § 1, 1. Stk. skal det da efter en svanger Kvindes Begæring være tilladt at afbryde hendes Svangerskab:

1) Naar Svangerskabets Afbrydelse foretages for at afværge en paa Grund af Sygdom tilstedeværende Fare for Kvindens Liv eller for en varig og betydelig Forringelse af hendes Helbredstilstand.

2) Naar Kvinden er blevet besvangret under saadanne Omstændigheder, som omhandles i Straffelovens § 210 eller § 210 jfr. § 212 (Blodskam), samt naar Svangerskabet skyldes Krænkelser af Kvindens Kønssfrihed under saadanne Omstændigheder, der omhandles i Straffelovens §§ 216—223 eller disse §§ sammenholdt med § 224.

3) Naar der er nærliggende Fare for, at Barnet paa Grund af arvelige Anlæg vil blive lidende af Sindssygdom, Aands-
svaghed, andre svære mentale Forstyrrelser, Epilepsi eller alvorlig og uhelbredelig legemlig Sygdom.

4) Naar Svangerskabet eller Barnets Fødsel medfører Fare for en varig og betydelig Forringelse af Kvindens personlige, familie- eller samfundsmæssige Stilling, og denne Fare ikke findes at kunne afværges paa anden Maade.

Svangerskabsafbrydelsen skal i alle Tilfælde foretages paa et offentlig Sygehus, paa et privat Sygehus, der modtager offentlig Støtte, eller paa hvilket Patienter indlægges for offentlig Regning, eller paa en af Sundhedsstyrelsen til Foretagelse af saadanne Indgreb godkendt Privatklinik (§ 6).

Medens de under 1) nævnte Tilfælde skal afgøres udelukkende paa Basis af et almindeligt lægeligt Skøn, men dog saaledes at Indgrebet kun maa foretages efter Samraad mellem 2 Læger, maa Afbrydelsen af Svangerskabet i de under 2), 3) og 4) nævnte Tilfælde kun finde Sted paa Grundlag af en skriftlig Erklæring afgiven af to Læger, hvoraf den ene skal være Embedslæge eller en af Sundhedsstyrelsen særlig dertil autoriseret Læge, og den anden skal være den Læge, der skal udføre Operationen.

I de under 2) og 4) omhandlede Tilfælde skal Embedslægen efter Omstændighederne ved Hjælp af en til hans Assistance beskikket Medhjælper fremskaffe de efter hans

Skon fornødne Oplysninger til Konstatering af Indikationens Tilstedeværelse. I de under 3) omhandlede Tilfælde skal indhentes Erklæring fra en Speciallæge, efter Omstændighederne fra Retslægeraadet. Embedslægen tilstiller Kirurgen de foreliggende Oplysninger med Erklæring om, hvorvidt han, efter det oplyste, anser Svangerskabsafbrydelse for hjemlet efter Lovens Bestemmelser, og saafremt Kirurgen er enig med Embedslægen i, at de foreliggende Oplysninger berettiger til Svangerskabsafbrydelse, og der ikke ved den lægelige Undersøgelse findes Kontraindikationer mod denne, medunderskriver han Embedslægens Erklæring og er derefter berettiget til at foretage Indgrebet (§ 3).

I de under 2), 3) og 4) omhandlede Tilfælde gælder endvidere, at hvis Kvinden er under 18 Aar eller umyndiggjort i personlig Henseende skal som Regel Forældremyndighedens Indehaver, henholdsvis Værgen samtykke i Foretagelsen af Indgrebet. Hvis Kvinden paa Grund af Sinds sygdom, Aandssvaghed eller af andre Aarsager er ude af Stand til at forstaa Betydningen af Indgrebet, kan Begæringen om Indgrebets Foretagelse fremsættes af en dertil beskikket Værge eller i visse Tilfælde af Anstaltslederen. Er Kvinden gift og samlever med Ægtefællen, skal der gives denne Lejlighed til at udtale sig, medmindre særlige Omstændigheder taler derimod (§ 2).

Afbrydelsen af Svangerskabet maa ikke foretages efter Udlobet af den 3. Svangerskabsmaaned, medmindre ganske særlige Omstændigheder foreligger (§ 5).

Den, der afbryder eller lader afbryde et Svangerskab, vidende om, at Betingelserne efter § 1 ikke er til Stede, straffes for Fosterdrab efter Straffelovens § 242. Paa samme Maade straffes den Læge, der mod bedre Vidende attester Tilstedeværelsen af de i § 1 nævnte Omstændigheder, hvis Svangerskabet paa Grundlag af hans Erklæring er blevet afbrudt. I modsat Fald er Straffen Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 1 Aar (§ 9). Endvidere findes Straffebestemmelser for den, som iøvrigt yder en Kvinde Bistand til Svangerskabsafbrydelse og herunder overtræder Bestemmelserne om, at Afbrydelse af Svangerskab kun under ganske særlige Omstændigheder maa foretages efter Udlobet af den 3. Svangerskabsmaaned samt om, hvor, ved hvem og paa hvilke nærmere Betingelser en iøvrigt lovlig Svangerskabsafbrydelse skal finde Sted, samt for den Kvinde, der afbryder sit Svangerskab eller lader det afbryde uden at

iagttage Bestemmelserne i § 3 om lægelig Medvirken, selv om hun i og for sig opfylder Betingelserne for at faa det afbrudt (§ 10).

Kommissionens Mindretal er af den Opfattelse, at Flertallets Forslag for Samfundet som Helhed vilde blive af moralsk og sundhedsmæssigt svækkende Karakter uden at yde nogen virkelig Garanti for Bekæmpelse af Kvaksalveri og kriminelle Aborter. Den naturlige Hjælp ud af Vanskelighederne for den normale svangre Kvinde vil være ¹⁾ et fortsat energisk Arbejde gennem Moderhjælpsinstitutionen, der tager Sigte paa etisk, økonomisk og sanitært at støtte Moderen, ²⁾ Udbygning af Borneforsorg, navnlig den forebyggende, og om fornødent ³⁾ en Videreførelse af Sterilisationsloven paa Frivillighedens Grund. Mindretallet er derimod villigt til at medvirke til Lovfæstelsen af Bestemmelser om Svangerskabsafbrydelse paa medicinsk, etisk og eugenisk Indikation.

Den 4. November 1936 har Justitsminister *K. K. Steincke* i Rigsdagen fremsat Forslag til Lov om Foranstaltninger i Anledning af Svangerskab m. v., som paa meget væsentlige Punkter stærkt afviger fra det af Kommissionsflertallet udarbejdede Lovudkast.

I sine Bemærkninger til Lovforslaget udtaler Justitsministeren, at det er Regeringens Opfattelse, at man hidtil har lagt en overvejende Vægt paa Straffens svigtende Betydning og til Gengæld har forsømt gennem Oplysning og Hjælp af forskellig Art at støtte de vordende Modre tilstrækkeligt, medens det rigtige Synspunkt maa være kun at tillade Fosterfordrivelse i Tilfælde, hvor Hensynet til Kvindens Liv eller Helbredstilstand eller til det ventede Barns formentlig Underlødighed efter en almindelig Betragtning maa gøre Indgrebet naturligt og forsvarligt, hvorimod det maa være Samfundets Pligt ad andre Veje at støtte den sunde og normale Kvinde til Gennemførelse af sit Svangerskab, naar Vanskelighederne nærmest er af økonomisk Art. Iøvrigt anføres det, at det for ansvarsbevidste Læger vil være uhyre vanskeligt paa Grund af Begrebets Uklarhed at afgøre, om Betingelserne for Svangerskabsafbrydelse paa social Indikation er til Stede, og for ikke-ansvarsbevidste Læger vil omtrent enhver Ulempe kunne henføres herunder. Man finder derhos, at det er principielt urigtigt og en umulig Opgave for

en Stat gennem sine Embedsmænd at optræde som officiel Fosterfjerner. Der kan være Spørgsmaal enten om Straf eller Tilladelighed, men man kan ikke i al Almindelighed gøre det til en Statsopgave at overveje, om den enkelte skal have sit Foster fjernet eller ej. Men selv om man virkelig kunde tænke sig en saadan embedsmæssig Administration, finder man den af Kommissionsflertallet foreslaaede indviklede Ordning praktisk uheldig. Paa den anden Side er Kommissionens Aftattelse af Begrebet medicinsk Indikation efter Ministeriets Opfattelse for snæver, idet Kvindens Liv eller Helbred meget vel kan være i Fare ogsaa af andre Aarsager end egentlig paaviselig Sygdom, Aarsager, der baade kan være af fysisk og psykisk Karakter, f. Eks. en kronisk Underernæring paa Grund af Nød og Elendighed, Udslidthed paa Grund af talrige Barnefødsler eller f. Eks. voldsom Depression, Selvmordsforsøg eller andre fortvivlede Skridt.

I Overensstemmelse hermed bestemmer Regeringsforslagets § 1, at en svanger Kvinde kan faa sit Svangerskab afbrudt — foruden i de to i Kommissionsudkastets § 1 under 2) og 3) omhandlede, foran omtalte, Tilfælde — naar Svangerskabets Afbrydelse er nødvendig for at afværge en i Sygdom eller andre Forhold begrundet Fare for Kvindens Liv eller Helbred. Det i Udkastets § 1 under 4) optagne Tilfælde er derimod udgaaet.

Afbrydelse af Svangerskab maa kun finde Sted paa et af Statens eller Kommunernes Sygehuse eller paa et privat Sygehus, der modtager offentlig Støtte, eller paa hvilket Patienter indlægges for offentlig Regning (§ 3, 2. Stk.). Indgrebet kan altsaa ikke — som efter Kommissionsudkastet — foretages paa Privatkliniker. Afbrydelsen maa kun foretages af en autoriseret Læge efter Samraad med en anden autoriseret Læge, i Almindelighed Kvindens sædvanlige Læge (§ 3, 1. Stk.). Reglen om Embedslægerens Medvirken er saaledes udgaaet.

Er Faren for Kvindens Liv eller Helbred begrundet i andre Forhold end Sygdom, skal der derhos foreligge Attestation fra en af de i Forslagets § 9 omhandlede Kliniker, der ved det Offentliges Foranstaltning skal oprettes med det Formaal at yde Personer af begge Kon Vejledning i Seksualhygiejne samt give svangre Kvinder Raad og Vejledning med Hensyn til deres Svangerskab. Attesten skal gaa ud paa, at der er givet Kvinden, eventuelt tillige Indehaveren af Forældremyndigheden eller Værgen fuld Oplysning, dels om

Farerne ved og de mulige Følger af en Svangerskabsafbrydelse, dels om den Bistand og de Hjælpemidler af økonomisk og lægelig Art, der staar til Raadighed for hende selv eller til Hjælp ved Forsorgelsen af det ventede Barn, saafremt hun gennemfører Svangerskabet (§ 2, Nr. 1), og Indgrebet maa kun foretages efter Samraad med den ved Kliniken ansatte raadgivende Læge (§ 3, 1. Stk. in fine). Er Kvinden under 18 Aar eller umyndiggjort i personlig Henseende, kræves altid Samtykke henholdsvis fra Forældremyndighedens Indehaver eller Værge (§ 2, Nr. 2). Er Kvinden over 18 Aar men under 21 Aar, maa hendes Værge samtykke i Svangerskabsafbrydelsen; men ønsker hun ikke at søge Bistand hos sin Værge, og er hun ikke umyndiggjort i personlig Henseende, kan Samtykke meddeles af en hertil beskikket særlig Værge (§ 2, Nr. 3). Med Hensyn til Sindssyge m. v. og om Horing af Ægtefællen foreslaas Regler (§ 2 Nr. 4 og 5) ganske svarende til Kommissionsudkastets foran omtalte Bestemmelser.

I alle de øvrige i Forslagets § 1 nævnte Tilfælde, altsaa medicinsk Indikation, forsaavidt Faren for Kvindens Liv eller Helbred er begrundet i Sygdom, samt etisk og eugenisk Indikation, er Afgørelsen med Hensyn til, om Svangerskabsafbrydelse kan finde Sted, alene afhængig af et Lægeskon.

I alle Tilfælde gælder, at Afbrydelse af Svangerskab, naar der ikke er alvorlig Fare for Kvindens Liv eller Helbred, normalt ikke maa foretages efter Udlobet af den 3. Svangerskabsmaaned (§ 1, 2. Stk.).

Med Hensyn til Straffen foreslaar Justitsministeren — i Modsætning til Kommissionsudkastet — Straffelovens § 242 ophævet og erstattet med Forslagets § 6.

Ifølge § 6, 1. Stk. straffes den Kvinde, der selv afbryder sit Svangerskab eller lader det afbryde af en Person, der ikke er autoriseret Læge, selvom de i § 1 foreskrevne Betingelser er til Stede, med Hæfte indtil 3 Maaneder. Afbryder hun sit Svangerskab, eller lader hun det afbryde vidende om, at Betingelserne for lovlig Svangerskabsafbrydelse ikke er til Stede, er Straffen Fængsel indtil 3 Maaneder (den nuværende Straf for Fosterdrab er Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar, men Straffen kan nu under særlig formildende Omstændigheder helt bortfalde). Endelig optages her Straffelovens Bestemmelser om, at Paatale ikke kan finde Sted, naar der er forlobet 2 Aar efter Svanger-

skabsafbrydelsen, og at Forsøg med utjenlige Midler ikke straffes.

Efter § 6, 2. Stk. straffes den autoriserede Læge, der afbryder et Svangerskab eller yder Bistand hertil, vidende om, at de i § 1 foreskrevne Betingelser for lovlig Svangerskabsafbrydelse ikke er til Stede, med Fængsel indtil 2 Aar. Under skærpende Omstændigheder, særlig naar Handlingen er foretaget for Vindings Skyld, eller hvis den har medført Kvindens Død eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred, er Straffen Fængsel indtil 4 Aar. Finder en efter § 1 lovlig Svangerskabsafbrydelse Sted uden lagttagelse af Forskrifterne i §§ 2 og 3, er Straffen Hæfte eller Fængsel indtil 6 Maaneder eller under formildende Omstændigheder Bøde. Afbrydes et Svangerskab uden Kvindens Samtykke er Straffen (ligesom nu i Straffelovens § 242) Fængsel fra 2 til 12 Aar.

For den, som uden at være autoriseret Læge, afbryder et Svangerskab eller yder Bistand hertil, indeholder § 6, 3. Stk. Regler svarende til § 242, 2. Stk. Han straffes altsaa med Fængsel indtil 4 Aar, dog at Straffen under skærpende Omstændigheder, særlig naar Handlingen er foretaget for Vindings Skyld, eller hvis den har medført Kvindens Død eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred, er Fængsel indtil 8 Aar. I Gentagelsestilfælde, eller saafremt Gerningsmanden har handlet uden Kvindens Samtykke, er Straffen Fængsel fra 2 til 12 Aar. Bestemmelsen om Straffen i Gentagelsestilfælde er endog en Skærpelse i Forhold til § 242.

Særligt bemærkelsesværdigt er det, at Sager angaaende ulovlig Svangerskabsafbrydelse efter Forslagets § 6 ikke ubetinget bliver Nævningesager, saaledes som nu Sager efter Straffelovens § 242; men dette har man fra Ministeriets Side fundet ubetænkeligt ud fra den Betragtning, at Straffen navnlig for Kvindens Vedkommende er betydelig nedsat, og at Retsplejelovens Regler om Domsmands Medvirken i Straffesager forlængst vil være traadt i Kraft, naar Forslaget bliver til Lov. Der bliver derimod Tale om Nævnings Medvirken i disse Sager, naar de i Retsplejelovens § 687 a indeholdte almindelige Betingelser for saadan Medvirken er opfyldt, nemlig at Sagen angaar en Forbrydelse, for hvilken Loven, uden at saadant er betinget af erhvervs- eller vanemæssig Udøvelse eller af Gentagelse, hjemler Straf af Fængsel i 8 Aar eller derover. Dette vil saaledes

kunne faa praktisk Betydning med Hensyn til Kvaksalvere.

En helt ny Straffebestemmelse, der tilsigter at værne den svangre Kvinde mod Paavirkning til Fosterfordrivelse, navnlig fra hendes nærmeste Omgivelsers Side, der ofte vil have personlig og økonomisk Interesse i en Afbrydelse af Svangerskabet, findes i Forslagets § 7, der fastslaar, at den, der ved ulovlig Tvang (jfr. Straffelovens § 260) eller ved Trusler om økonomisk Tab eller om Forringelse af Stilling i personlig, familie- eller samfundsmæssig Henseende formaar en svanger Kvinde, der ønsker at gennemføre sit Svangerskab, til at lade dette afbryde, straffes, selv om Afbrydelsen finder Sted under lagttagelse af de herom givne Regler, med Fængsel indtil 2 Aar; Straffen er dog Fængsel indtil 4 Aar, saafremt Afbrydelsen foretages af en Person, der ikke er autoriseret Læge.

Erik Westerkjær.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. 56, Hft. 3.
 Defensor legis. 1936. Nr. 8—9.
 Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund. Årg. 2, Hft. 3.
 Svensk Juristtidning. Aarg. 21, Hft. 6—7.
 Actes du congrès pénal et pénitentiaire international, Berlin Août 1935. Vol. I—V. Bern (Stämpfli & Cie) 1936.
 Eduardo Augusto Garcia: Juicio oral. Tom. 1. La Plata 1936.
 Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 27. Aarg., Hft. 10—11.
 Nils Stjernberg: Ur staternas liv. Uppsala & Stockholm (Almqvist & Wiksalls Boktryckeri A-B) 1936.
 33. Aarsberetning fra Fængselshjælpen. Kbhvn. 1936.
 Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 6, Nr. 8—9.
 Tidskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland. 1936, Hft. 5. med Bihang: Drag ur Åbo Hovrätts äldre historia och ur rättslivet i Finland under förra hälften av 1600-talet, av K. R. Melander.
 Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 302—305.
 Juridisk Bibliotek Nr. 1: Ægteskabet, I: Indgaaelse og Oplosning, ved cand. juris C. Holten Eggert. Kbhvn. (H. Hirschsprungs Forlag) 1936.
 The journal of criminal law and criminology. Vol. XXVII Nr. 3.
 Dansk Tidsskrift — Index. Enogtyvende Aarg., 1935 Kbhvn. (Hagerup) 1936.
 William Healy & Augusta F. Bronner: New light on delinquency and its treatment. New Haven (Yale University Press) 1936.

AUGUST GOLL IN MEMORIAM

Da Tidsskriftet i sit forrige Hefte bragte Statsadvokat Schlegels smukke og varme Hyldest til Rigsadvokat Goll, som fra 1. September 1936 havde fratraadt det Embede, han paa saa fremragende Maade beklædte, havde man ikke tænkt sig Muligheden af, at allerede nu Tiden skulde være inde til at skrive det afsluttende Mindeord om Goll. Tilsyneladende var han bleven helt restitueret efter sin langvarige og alvorlige Sygdom, og ved Dansk Kriminalistforenings Aarsmøde d. 24. November deltog og talte han med sin vante Kraft og sit vanlige Udsyn, ikke mindst i sit Svar paa den Tale, i hvilken Professor Nils Stjernberg paa de tilstedeværende skandinaviske Gæsters Vegne hyldede ham personlig. Men kort efter blev han angrebet af Influenza, hvis videre Forløb nødvendiggjorde Indlæggelse paa Hospitalet, hvor han afgik ved Døden Natten mellem den 30. og 31. December.

Var Goos den store Retstænker paa Strafferettens Felt, saa var Goll den store Kriminalist paa praktisk Strafferets Omraade og som saadan sikkert den største, Danmark har haft. Hans Evne til at gribe det centrale og værdifulde i de nye strafferetlige Tanker, hvor som helst de kom frem, og at udforme og tillæmpe dem efter vore Forhold, og hans Evne til at faa dem omsat i Gerning var uden Lige. Utrættelig virksom, opfyldt af humanistisk og human Aand, arbejdede han for at faa det ufuldkomne Vaaben mod Forbrydelsen, som Straf og straffignende Foranstaltninger vel altid er, gjort saa godt og effektivt som muligt, med klart

Blik for, at Lidelserne for dem, som Straffemekanismen griber, ikke maa være større end, hvad Formaalet absolut kræver, og for Nødvendigheden af det Genrejsningsarbejde efter Strafudstaaelsen, som han ogsaa i sin Egenskab af Formand for Fængselshjælpens Bestyrelse var dybt interesseret i.

Golls straalende og indtagende Personlighed fængslede enhver, som kom i Berøring med ham, baade her og i Udlandet, ikke mindst blandt vore nordiske Broderfolk, og alle vi, der har haft den Lykke at kunne kalde os for hans Venner, føler hans Bortgang som et meget stort og smerteligt Tab.

August Golls Minde vil forblive levende og æret gennem Tiderne.

Olaf Haack.

Om könet som kriminalitetsfaktor vid våldsbrott.¹⁾

Av byråchefen i justitieministeriet, fil. doktor VELI VERKKO.

1. Allmänna uppgifter.

Bland de biologiska faktorer, som inverka på våldsbrott, är könet den förnämsta. I min undersökning »Henki-ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä» (Brotten mot liv och misshandelsbrotten. Om bestämmandet av denna brottslighets utvecklingsriktning och nivå, I och II bandet)²⁾ framhöll jag vikten av att man vid bestämmandet av våldsbrottens storleksförhållanden även fäster avseende vid uppgifter angående könet. Om könets betydelse vid våldsbrott nämnde jag följande: »Beträffande brottens antal, motiv och sättet för dessas utförande kan man med avseende å brottsligheten hos män och kvinnor iakttaga mycket stora avvikelser. Därför vore man frestad att anse, att de av män begångna och av kvinnor begångna brotten rentav bilda ett slags undergrupper inom en och samma brottsart. Tydligast träda dessa avvikelser i dagen vid brotten mot liv och misshandelsbrotten. Och är man icke böjd att gå så långt

¹⁾ Denna artikel utgör ett något omarbetat avsnitt av författarens år 1933 utkomna arbete »Biologisluontoisten tekijäin vaikutuksesta henki-ja pahoinpitelyrikollisuuteen». (Om de biologiska faktorernas inverkan på brotten mot liv och misshandelsbrotten). Helsingfors 1933. Förkortat i det följande till BTV.

²⁾ Helsingfors 1931. Förkortningen KTM. I avser första bandet av detta arbete, förkortningen KTM. II andra bandet.

som att betrakta de enbart av män och enbart av kvinnor begångna brotten såsom undergrupper inom en och samma brottsart, äro uppgifterna om brottslighetens fördelning på män och kvinnor i alla fall ytterst viktiga, icke blott som specialuppgifter om de brottsligas egenskaper, men även såsom material vid bestämmandet av brottens utvecklingsriktning.¹⁾

Av denna orsak innehåller min nämnda undersökning ett rikligt statistiskt material om de båda könen andel i våldsbrotten, ett material, som nu står oss till buds vid utredandet av kausalsammanhanget mellan kön och våldsbrott.²⁾ Dock vilja vi begränsa vår uppgift sålunda, att den icke kommer att omfatta de våldsbrott, som ingå i finska strafflagens 22 kapitel, näml. barnamord och fosterfördrivning m. m. Den subjektiva sidan hos dessa brott avviker näml. så kännbart från andra våldsbrott, att de förstnämnda bäst lämpa sig för behandling i en särskild undersökning. Dessa brott förorsakas oftast dels av moderns eller den havande kvinnans själskval, vilka ha sin grund i skamkänsla och andra bekymmer, och dels av hennes kroppsliga och själsliga svaghetsstillstånd, således av motiv, som rätt starkt avvika från motiven för de vanliga våldsbrotten.³⁾

En annan brottsgrupp, som undersökningen icke heller kommer att omfatta, utgöres av de kulpösa våldsbrotten.

2. *Statistiskt material från olika länder belysande våldsbrottens fördelning på de båda könen.*

I följande framställning kommer, så vitt möjligt, främst att anföras uppgifter om de båda könen andel i samtliga brott mot liv, dock med undantag av dödsvällande och barnamord, då ett uteslutande av dessa är möjligt, samt

¹⁾ KTM. I, s. 67. Jfr. även KTM. I, s. 78.

²⁾ Då de statistiska uppgifterna i nämnda undersökning sluta med år 1926, följer härav, att även denna artikel icke kommer att innehålla nyare uppgifter.

³⁾ KTM. I, s. 6 och 7.

därjämte i alla avsiktliga misshandelsbrott utan dödlig utgång. Därefter skola meddelas uppgifter över männens och kvinnornas andel i de olika slagen av brott mot liv och misshandelsbrott. Talen utvisa vanligen de åtalade och sakfällda kvinnornas antal på 100 män. Dessa tal basera sig åter på de åtalade och sakfällda männens och kvinnornas relativa tal räknade per en miljon av resp. befolkning.

Först må statistiska uppgifter meddelas från Finland.

Antalet kvinnor, räknat per 100 åtalade eller sakfällda män, utgjorde för samtliga avsiktliga brott mot liv (exkl. barnamord), d. v. s. mord, viljadråp, dråp utan uppsåt att döda, även i slagsmål (FSL 21:1—4, 6—9): åren 1895—1904 åtalade 12, sakfällda 9, 1905—1914 å. 7, s. 5, 1915—1919 å. 10, s. 9, 1920—1922 å. 5, s. 5, 1923—1924 å. 4, s. 3, 1925 å. 4, s. 2 och 1926 å. 3, s. 2. Motsvarande uppgifter för misshandelsbrott, även i slagsmål (FSL 21:5—9, 11, 12) voro: åren 1895—1904 å. 5, s. 4, 1905—1914 å. 5, s. 3, 1915—1919 å. 8, s. 6, 1920—1922 å. 4, s. 3, 1923—1924 å. 3, s. 2, 1925 å. 2, s. 1 och 1926 å. 2, s. 1.¹⁾

I det följande indela vi gruppen »samtliga avsiktliga brott mot liv, utom barnamord«, i tvenne undergrupper: mord, viljadråp (FSL 21:1—3) och dråp utan uppsåt att döda, även i slagsmål (FSL 21:4,6—9) samt meddela dessutom uppgifter om grovt slagsmål med dödlig utgång (FSL 21:8, 9). Av misshandelsbrotten meddela vi uppgifter om grovt slagsmål, varav följt svår kroppsskada (FSL 21:8, 9).

På 100 åtalade eller sakfällda män kommo följande antal kvinnor: i mord, viljadråp: åren 1895—1904 åtalade 32, sakfällda 32, 1905—1914 å. 17, s. 14, 1915—1919 å. 16, s. 16, 1920—1922 å. 8, s. 9, 1923—1924 å. 7, s. 7, 1925 å. 8, s. 6 och 1926 å. 6, s. 6.

Beträffande dråp utan uppsåt att döda, även i slagsmål, voro motsvarande tal: åren 1895—1904 å. 2, s. 1, 1905—1914 å. 2, s. 1, 1915—1919 å. 2, s. 2, 1920—1922 å. 2, s. 1, 1923—1924 å. 2, s. 1, 1925 å. 1, s. 1 och 1926 å. 1 och s. 1.

¹⁾ KTM. I, s. 167 och tab. XXXI och s. 125, tab. X.

I grovt slagsmål med dödlig påföljd voro talen: åren 1905—1914 å. 1, s. 1, 1920—1922 å. 1 och 1923—1924 å. 1. I grovt slagsmål, varav följt svår kroppsskada, voro motsvarande tal: åren 1905—1914 å. 1, s. 1 och 1915—1919 å. 3. För perioden 1895—1904 saknas uppgifter över båda dessa brott, och under de bortlämnade perioderna har ingen kvinna deltagit i dessa brott.¹⁾

Det må observeras, att kvinnornas andel i gruppen mord, viljadråp är betydligt större än i gruppen dråp utan uppsåt att döda, även vid slagsmål. I de bägge slagsmålsbrotten är kvinnornas andel nästan ingen alls.

Efter detta kunna vi anföra specialuppgifter om kvinnornas andel i mord (FSL 21:1) och viljadråp (FSL 21:2).

Mot 100 för mord sakfälda män svarade följande antal kvinnor: åren 1895—1904 37, 1905—1914 18, 1915—1919 19, 1920—1922 14, 1923—1924 16, 1925 16 och 1926 18.

Motsvarande tal för viljadråp utgjorde: åren 1895—1904 21, 1905—1914 10, 1915—1919 12, 1920—1922 9, 1923—1924 6, 1925 1 och 1926 3.²⁾

Dessa specialuppgifter ådagalägga, att kvinnornas andel i mord är vida större än i viljadråp.

För åren 1924—1926 anföres i det följande statistik om kvinnornas andel i våldsbrott av olika slag.

Mot 100 åtalade och sakfälda män svarade följande antal kvinnor:

i mord: år 1924 åtalade 10, sakfälda 7, 1925 å. 16, s. 15, 1926 å. 10, s. 14, i viljadråp: år 1924 å. 2, s. 2, 1925 å. 2, s. 1, 1926 å. 4, s. 3, i misshandel med dödlig påföljd (FSL 21:4): år 1924 å. 2, s. 1, 1925 å. 1, s. 1, 1926 å. 1, s. 1, i misshandel, varav följt svår kroppsskada (FSL 21:5): år 1924 å. 1, s. 1, 1925 ingen, 1926 å. 1, s. 1, i misshandel, varav mindre kroppsskada eller lyte följt (FSL 21:11): år 1924 å. 1, s. 1, 1925 å. 1, s. 1, 1926 å. 1, s. 1, i misshandel, varav ringa eller ingen skada följt: år 1924 å. 4, s. 3, 1925 å. 2, s. 1, 1926 å. 3, s. 2.³⁾

Dessa tal lägga i dagen särskilt den omständigheten, att kvinnornas andel i de lindrigare misshandelsbrotten är större än i de grövre.

¹⁾ KTM. I, s. 125, tab. X, s. 138, tab. XVI.

²⁾ KTM. I, s. 150, tab. XXI.

³⁾ KTM. I, s. 126, tab. XI.

Huvudresultatet av denna undersökning är således, att — vad brotten mot liv angår — kvinnornas andel är störst i det grävsta brottet mot liv, mordet och — vad misshandelsbrotten angår — i det lindrigaste misshandelsbrottet.

Sådant är läget i Finland. I det följande skall undersökas, huru förhållandena se sig i andra länder.

Vi börja med Sverige och undersöka först gruppen samtliga brott mot liv, med undantag av dödsvållande och barnamord. Mot 100 åtalade och sakfällda män svarade följande antal kvinnor: åren 1895—1904 å. 14, s. 11, 1905—1914 å. 15, s. 11, 1915—1919 å. 13, s. 8, 1920—1922 å. 20, s. 12, 1923—1924 å. 20, s. 14, 1925 å. 18, s. 7.¹⁾

Denna grupp sönderfaller i tvenne undergrupper, och vi undersöka nu förhållandet särskilt vid mord, viljadråp och särskilt vid misshandel med dödlig påföljd, även vid slagsmål.²⁾ I mord, viljadråp kommo på 100 män följande antal kvinnor: åren 1915—1919 åtalade 21, sakfällda 22, 1920—1922 å. 47, s. 36, 1923—1924 å. 36, s. 36, 1925 å. 48, s. 24.

I misshandel med dödlig påföljd, även vid slagsmål, voro motsvarande tal: åren 1915—1919 å. 7, s. 2. Under de påföljande åren t. o. m. 1925 har ingen kvinna åtalats för dessa brott.

I brottsgruppen mord, viljadråp var således kvinnornas relativtal, såsom ock i Finland, betydligt större än i brottsgruppen misshandel med dödlig påföljd, även vid slagsmål.

Må vi ännu undersöka kvinnornas andel särskilt vid mord och särskilt vid viljadråp.³⁾ Vid mord svarade mot 100 sakfällda män följande antal kvinnor: åren 1895—1904 67, 1905—1914 46, 1915—1919 13, 1920—1922 41, 1923—1924 42 och 1925 97. Vid viljadråp var motsvarande tal: åren 1915—1919 36 och 1920—1922 23. Åren 1923—1925 funnos bland de för nämnda brott sakfällda inga kvinnor.

Om vi icke taga i betraktande den exceptionella tiden 1915—1919, observera vi sålunda, att kvinnornas andel i morderna var betydligt större än i viljadråpen.

¹⁾ KTM. I, s. 167, tab. XXX.

²⁾ KTM. I, s. 170, tab. XXXIV.

³⁾ KTM. I, s. 172, tab. XXXVII.

Slutresultatet beträffande brotten mot liv är således det-samma som i Finland.

I Norge svarade mot 100 för mord eller viljadråp sakfällda män följande antal kvinnor:¹⁾ åren 1905—1914 29, 1915—1919 68 och 1920—1922 17. Bland de åren 1923—1924 sakfällda förekommo icke kvinnor. Om misshandel med dödlig påföljd kunna uppgifter icke meddelas, då detta brott i den norska statistiken ingår bland andra misshandelsbrott. Därför kunna vi icke heller meddela uppgifter om kvinnornas andel i antalet för samtliga brott mot liv sakfällda personer.

Vi övergå nu till Danmark och taga först under behandling totalgruppen avsiktliga brott mot liv. På 100 för mord, viljadråp eller misshandel med dödlig påföljd sakfällda män kommo följande antal kvinnor:²⁾ åren 1895—1904 17, 1905—1914 18, 1915—1919 20, 1920—1922 33 och 1923—1924 10.

För åren 1905—1914 finnas uppgifter om fördelningen på män och kvinnor att tillgå för de olika brotten mot liv. Under denna tid utgjorde de för mord sakfällda männens antal 0.60 per en miljon och kvinnornas 0.21 (på 100 män kommo således 35 kvinnor). Antalet för viljadråp sakfällda män utgjorde per en miljon 3.25 och sakfällda kvinnor 0.86, så att mot 100 män svarade 26 kvinnor. De för misshandel med dödlig påföljd sakfällda männens antal var per en miljon 1.66. Kvinnor förekommo ej bland de sakfällda.³⁾

Även dessa tal, ehuru få till antalet, utvisa, att kvinnornas andel i mord är större än i andra brott mot liv.

I Ryssland blevo under åren 1903—1912 sammanlagt 107582 män och 6259 kvinnor eller årligen i medeltal 10758 män och 626 kvinnor vid kretsdomstolarna och rättshoven åtalade för avsiktliga brott mot liv, med undantag av slagsmål med dödlig utgång, brott mot liv, begångna under excess i nödvärn, och barnamord. Räknat per en miljon utgjorde årliga medeltalet sakfällda män.

¹⁾ KTM. I, s. 188.

²⁾ KTM. I, s. 195.

³⁾ KTM. I, s. 196.

138.32 och sakfällda kvinnor 8.04. Mot 100 män svarade således 6 kvinnor. Så ställde sig talen för alla brott mot liv, med ovannämnda undantag.

Dela vi den nu anförda gruppen i tvenne undergrupper, de för mord och viljadråp åtalade samt de för misshandel med dödlig påföljd åtalade, komma vi till följande tal:

Mord, viljadråp: åtalade under nämnda decennium inalles 48 766 män och 5 024 kvinnor. Det årliga medeltalet blir således 4 877 män och 502 kvinnor, så att relativtalen per en miljon utgjorde 62.71 och 6.46. Antalet kvinnor per 100 män var 10.

Misshandel med dödlig påföljd: åtalade inalles 58 816 män och 1 235 kvinnor. Det årliga medeltalet 5 882 män och 123 kvinnor eller per en miljon 75.63 och 1.58. Mot 100 män svarade således 2 kvinnor.¹⁾

Kvinnornas andel i misshandelsbrotten med dödlig utgång var således även i Ryssland betydligt mindre än vid mord och viljadråp.

I Tyskland svarade i brotten mot liv, med undantag för barnamord och dödsvållande, åren 1918—1926 mot 100 sakfällda män följande antal sakfällda kvinnor: år 1918 26, 1919 17, 1920 11, 1921 14, 1922 10, 1923 12, 1924 15, 1925 10 och 1926 11.²⁾

Vi meddela nu motsvarande tal för de skilda brotten mot liv.

I brottsgruppen: mord, viljadråp, dödande av annan på dennes egen begäran varierade antalet kvinnor per 100 män åren 1918—1926 mellan 21 och 41, endast under det exceptionella året 1918 var kvinnornas andel större, 41. I misshandel med dödlig utgång varierade kvinnornas andel under samma tid mellan 2 och 8.

Uppgifter om misshandel, varav följt svår kroppsskada, stå även att fås. De sakfällda kvinnornas antal per 100 män växlade nämligen åren 1918—1926 mellan 9 och 2, om vi ej taga i betraktande året 1918, då relativtalet var 36.³⁾

¹⁾ De absoluta talen, se KTM. I. s. 266, tabellbilaga 61. Vid uträkning av relativtalen ha befolkningstalen i publikationen »Statistitjeskij jezegodnik Rossij«, diverse årgångar, blivit använda.

²⁾ KTM. II, s. 16, tab. LXV och BTV, s. 32.

³⁾ KTM. II, s. 16, tab. LXV.

Därefter meddela vi utförligare uppgifter för brotten mot liv och misshandelsbrotten för åren 1924—1926.¹⁾ I mord svarade mot 100 män följande antal kvinnor: år 1924 20, 1925 21 och 1926 17. I viljadråp voro motsvarande tal: år 1924 20, 1925 12 och 1926 16 samt i misshandel med dödlig påföljd år 1924 4, 1925 2 och 1926 2.

Vi övergå nu till misshandelsbrotten utan dödlig utgång. I misshandel, varav följt svår kroppsskada, var antalet kvinnor per 100 män år 1924 4, 1925 5 och 1926 2, medan åter motsvarande tal för lindrigare och lindrig misshandel var år 1924 9, 1925 8 och 1926 7.

Kvinnornas andel är således med avseende å brotten mot liv störst vid mordet och med avseende å misshandelsbrotten vid lindrigare misshandel.

I England och Wales svarade i brotten mot liv (Murder och Manslaughter) åren 1921—1926 mot 100 åtalade män följande antal åtalade kvinnor:²⁾ år 1921 25, 1922 28, 1923 37, 1924 35, 1925 35 och 1926 27.

För de motsvarande specialtalen för Murder och Manslaughter ha vi uppgifter från en längre period, åren 1911—1926. I Murder-brotten varierade kvinnornas antal per 100 åtalade män under denna tid mellan 34 och 82, och höll sig åren 1923—1926 omkring 70. I Manslaughter-brotten varierade kvinnornas motsvarande tal under åren 1911—1926 mellan 44 och 5 och höll sig under åren 1923—1926 mellan 15 och 5.³⁾

I Murder-brottet, som i allmänhet har karaktär av överlagt brott, är kvinnornas andel således betydligt större än i Manslaughter-brottet.

I Frankrike kommo på 100 för samtliga avsiktliga brott mot liv, med undantag av barnamord, åren 1919—1923 åtalade och sakfälda män följande antal kvinnor: ⁴⁾ år 1919 åtalade 11, sakfälda 10, 1920 å. 13, s. 9, 1921 å. 11, s. 10, 1922 å. 13, s. 10 och 1923 å. 8, s. 4.

Må vi nu granska de motsvarande talen i brottsgrupperna mord, viljadråp samt misshandelsbrotten med dödlig utgång,

¹⁾ KTM. II, s. 17, tab. LXVI.

²⁾ KTM. II, s. 30, tab. LXX och LXXI samt BTV, s. 33.

³⁾ KTM. II, s. 30, tab. LXX och LXXI.

⁴⁾ KTM. II, s. 48 och 49 och BTV, s. 33.

men för en längre period, åren 1905—1923, med undantag för krigsåren. De för mord och viljadråp åtalade kvinnornas antal per 100 män växlade under denna tid mellan 6 och 14. Ännu mindre voro kvinnornas tal beträffande de sakfällda och varierade mellan 4 och 11.¹⁾ Anmärkningsvärt är, att kvinnornas andel i misshandelsbrotten med dödlig påföljd var ungefär lika stor som vid mord och viljadråp, växlande under denna tid mellan 5 och 13 på 100 män för de åtalade och 4 och 21 för de sakfällda.²⁾ Fenomenet får sin förklaring senare.³⁾

Efter att ha behandlat Finland och dess grannländer samt de stora väst- och centraleuropeiska länderna övergå vi till Balkan och de sydromanska länderna.

Först följer Bulgarien. På 100 för mord, viljadråp eller annans dödande på dennes egen begäran sakfällda kommo: år 1910 1 kvinna, 1911 1 kvinna och 1912 2 kvinnor. Bland de för misshandel med dödlig påföljd under nämnda tid sakfällda funnos inga kvinnor.⁴⁾

Av dessa uppgifter framgår även, att kvinnornas andel i brotten mot liv, betraktade såsom en grupp, med undantag av barnamord, är försvinnande liten.

I Grekland blevo åren 1911—1913 sammanlagt 79 personer sakfällda för mord (inkl. förgiftning). Av dessa voro 6 eller 7.59 % kvinnor.

Under samma tid sakfölldes för dråp 899 personer, varav kvinnor blott 18 eller 2.00 %.⁵⁾

Kvinnornas relativtal äro således synnerligen små.

I Italien varierade antalet kvinnor vid mord, viljadråp samt misshandel med dödlig påföljd per 100 sakfällda män: under femårsperioderna 1906—1910 mellan 3 och 5, 1911—1915 mellan 4 och 6 samt 1916—

¹⁾ KTM. II, s. 48, tab. LXXIX.

²⁾ KTM. II, s. 49, tab. LXXX.

³⁾ Se senare, s. 109, anm. 2.

⁴⁾ KTM. II, s. 81, tab. CIII.

⁵⁾ KTM. II, s. 181, tabellbil. 86.

1920 mellan 5 och 10.¹⁾ Kvinnornas andel i brotten mot liv är således i Italien mycket liten.

Från Spanien kunna uppgifter erhållas om alla under åren 1921—1924 i rannsaknings- och straffängelserna intagna personers kön, vilka anhängits för brott mot liv. Talen avse mord, viljadråp och misshandel med dödlig påföljd. Relativtalen utvisa, att på 100 män kommo följande antal kvinnor: år 1921 4, 1922 5, 1923 4 och 1924 5.²⁾

Av de siffror, som ligga till grund för dessa relativtal, framgår även fördelningen på män och kvinnor vid de skilda brotten mot liv. Åren 1921—1924 inkommo för ovan nämnda brott mot liv i rannsaknings- eller straffängelserna sammanlagt 11 114 personer, varav kvinnor 509 eller 4.58 %.

Detta antal fördelar sig enligt brottens art på följande sätt. Mord (inkl. förgiftning och dödande av släkting) 3 118, varav kvinnor 232 eller 7.44 %. Viljadråp och misshandel med dödlig påföljd (även i samband med rån) 7 996, varav kvinnor 277 eller 3.46 %.³⁾

Även i Spanien är kvinnornas andel vid mordbrotten således större än vid andra brott mot liv.

Från Portugal ha vi uppgifter om de för mord eller viljadråp (inkl. förgiftning) åren 1908—1919 sakfälda personernas kön.⁴⁾ Dessa uppgifter ådagalägga, att antalet kvinnor per 100 sakfälda män varierade åren 1908—1913 mellan 1 och 5 samt 1914—1919 mellan 1 och 4.

Både från Spanien och Portugal kunna vi anteckna kvinnornas synnerligen obetydliga andel i brotten mot liv.

Efter dessa uppgifter från flere europeiska länder, kommer turen till tvenne betydande utomeuropeiska länder, från vilka uppgifter finnas att tillgå.

Först anföra vi tal, visserligen ganska bristfälliga, från stormakten i fjärran östern, Japan.

¹⁾ KTM. II, s. 181, tabellbil. 87. Männens och kvinnornas relativtal ha fatts från publikationen »Statistica della Criminalità. Notizie complementari alla statistica giudiziaria penale». Åren 1906—1920, texttabeller. BTV, s. 35.

²⁾ KTM. II, s. 94, tab. CXI.

³⁾ KTM. II, s. 182, tabellbil. 88.

⁴⁾ KTM. II, s. 97, tab. CXIV.

De för brott mot liv (inkl. även barnamord) sakfälda kvinnornas antal per 100 sakfälda män varierade åren 1918—1921 mellan 29 och 35 samt åren 1922—1925 mellan 18 och 28.¹⁾

Jämföra vi åter de för brott mot liv och misshandelsbrott åren 1918—1925 sakfäldas antal med varandra,²⁾ finna vi, att kvinnornas relativa andel i brotten mot liv är flerfaldigt större än i misshandelsbrotten. Till detta resultat har i någon mån kunnat bidra den ovannämnda omständigheten, att barnamorden äro inbegripna i antalet brott mot liv.

Sedan övergå vi till Amerikas Förenta Stater. Från detta stora land kunna uppgifter om kvinnornas andel erhållas för åren 1910 och 1923. Dessa uppgifter avse brottslingar, som under nämnda år intagits i straffinrättningarna. Brotten mot liv äro indelade i tvenne grupper: Grave homicide och Lesser homicide, av vilka den förra närmast torde motsvara Murder eller överlagt brott mot liv och den senare Manslaughter. Kvinnornas procenttal utgjorde i den förra gruppen år 1910 2.4 och år 1923 3.5 samt i den senare gruppen år 1910 5.7 och år 1923 8.1. I misshandelsbrotten (Assault) var kvinnornas procenttal år 1910 6.5 och år 1923 6.6.³⁾

Anmärkningsvärt är, att kvinnornas relativtal äro större vid de lindrigare brotten mot liv än vid de grövre. Detta torde bero på, att barnamorden vanligen räknas till Manslaughter-brott och således till gruppen Lesser homicide.⁴⁾

Efter det vi avslutat denna något enformiga, men oundvikliga internationella översikt, lämna vi här en sammanfattning av resultaten.

Betrakta vi kvinnornas andel i totalantalet avsiktliga brott mot liv, med undantag av barnamord, märka vi betydande olikheter i skilda länder.

Alldeles försvinnande liten är kvinnornas andel i Finland,

¹⁾ KTM. II, s. 112, tab. CXVII. BTV, s. 37.

²⁾ KTM. II, s. 183, tabellbil. 91.

³⁾ KTM. II, s. 132 och 133.

⁴⁾ Jfr. KTM. II, s. 134. Bland de konstaterade brotten mot liv är barnamordens relativa antal visserligen mycket litet, men här är fråga om ett material av annat slag. Jfr. KTM. II, s. 125 och 126.

Ryssland (före världskriget), på Balkan och i sydromanska länder, för att inskränka oss till europeiska länder. Betydligt större är den åter i Skandinavien samt väst- och centraleuropeiska länder.

Oberoende av dessa växlingar håller dock den regeln streck, att kvinnornas andel i brotten mot liv och miss-handelsbrotten i allmänhet är mycket liten jämförd med männens våldiga brottsfrekvens.

Men övergå vi till de särskilda brottsarterna, uppvisa de för kvinnorna funna ringa relativtalen olika grader, vilka i allmänhet tydligt skilja sig från varandra.

Sålunda kan man i stort sett konstatera, att mordet, det överlagda brottet, är det brott, som kvinnorna relativt mest föröva. Viljadråp och i ännu högre grad misshandel med dödlig påföljd och slagsmål med dödlig utgång höra nästan uteslutande till den maskulina brottslighetens gebit.

Vid misshandelsbrotten utan dödlig utgång är skalan, vad grovhetsgraden vidkommer, omvänd. De grövre miss-handelsbrotten äro rent maskulina, medan åter vid de lindriga misshandelsbrotten kvinnornas andel är större än vid de grövre.

3. *Den feminina våldsbrottslighetens säregna uttrycksformer.*

Såsom i början av denna artikel nämndes, komma vi icke att behandla de brott den franske forskaren *C. Granier* betecknar med det gemensamma namnet »moderskapsbrottslighet» (*criminalité maternelle*), åsyftande med denna benämning huvudsakligen barnamord och fosterfördrivningar.¹⁾ Några ord om dessa brotts betydelse äro dock här på sin plats. Barnamorden äro i allmänhet karakteristiska för orter med outvecklade förhållanden. Sålunda äro barnamorden talrikast på landsbygden, fosterfördrivningarna åter i städer.²⁾

¹⁾ *Granier, C.*, *La femme criminelle*, Paris 1906, s. 83 o. följ

²⁾ *Aschaffenburg, G.*, *Brottet och dess bekämpande*, övers. av doc. *Olof Kinberg* och dr. *Julia Kinberg*, Stockholm 1911, s. 63.

Gemensamt för barnamorden och fosterfördrivningarna är, att man icke på grund av statistiska tal kan draga slutsatser om dessas utvecklingsriktning.¹⁾ Härtill kommer, att uppläcktsprocenten för de begångna fosterfördrivningsbrotten är alldeles minimal. Dessa brott, som genom sin talrikhet skulle i betydande grad öka kvinnobrottslighetens annars obetydliga tal, stanna således till största delen inom den förborgade brottslighetens krets.²⁾ Att här verkligen är fråga om stora tal, framgår av att i Frankrike fosterfördrivningsfallens årliga antal uppskattats till c:a 200 000,³⁾ enligt en annan uppgift åter till 185 000.⁴⁾ Det oaktat utgjorde antalet brottmål angående fosterfördrivning i Frankrike år 1912 45 och år 1913 89.⁵⁾ I Tyskland uppskatta flere läkare fosterfördrivningarnas årliga antal till 600—700 000, varav dock en del äro utförda av läkare.⁶⁾ Och dock var i Tyskland antalet för fosterfördrivning (tyska SL 218, 219 §) sakfälda år 1925 blott 7 188 och år 1926 blott 6 253.⁷⁾

Härefter övergå vi att analysera de brott som särskilt äro föremål för denna artikel.

Vid undersökning av delaktighetens art i brotten mot liv finna vi, att kvinnornas tal äro stora vid anstiftan och medhjälp till brott, men däremot mycket små vid de

1) KTM. I, s. 64 och 65.

2) Den allmänna opinionen har i flere länder en böjelse att utveckla sig i en sådan riktning, att fosterfördrivningen icke mer skulle anses utgöra straffbar gärning, utom då den bedrivs professionellt, jfr. *Kinberg, Olof*, Aktuella kriminalitetsproblem i psykologisk belysning, Stockholm 1930, s. 116 och 117.

3) *Roux, J.-A.*, Répression et prévention, Paris 1922, s. 20.

4) *Michels, Robert*. Sittlichkeit in Ziffern? Kritik der Moralstatistik, München und Leipzig 1928, s. 113.

5) KTM. I, s. 65.

6) *Michels*, nämnda arb., s. 113.

7) Statistik des Deutschen Reichs. Kriminalstatistik. Åren 1925 och 1926. Se även doktor *Ernst Roesners* artikel »Die kriminalpolitische Bedeutung der Abtreibung im Spiegel der Statistik«, Sonderbeilage der Kriminalistischen Monatshefte 1936.

överlagda brott, som förutsätta egenhändigt utförande av detsamma. Detta beror dels på kvinnans större fysiska svaghet, dels på hennes motvilja att själv utföra blodsdåd.

Belysande statistiska uppgifter stå endast att få från Finland. Åren 1895—1926 sakfölldes för anstiftan till mord (inkl. till mordförsök) sammanlagt 26 personer, därav 10 kvinnor, således ett betydande antal, om man tar i betraktande männens och kvinnornas relativtal vid mordbrotten i allmänhet. För anstiftan till viljadråp hade samtidigt 2 kvinnor blivit sakfälda, men icke en enda man.

För medhjälp till mord (inkl. till mordförsök) hade under denna tid 49 personer blivit sakfälda, därav 14 kvinnor, samt för medhjälp till viljadråp (inkl. medhjälp till försök) 14 personer, därav 5 kvinnor.

Däremot voro kvinnorna i helt liten minoritet, så snart man kommer till tal, som utvisa fullbordade brott och försök till mord och viljadråp.¹⁾

Beträffande sättet för brottets utförande framträda även olikheter hos de båda könen. Mannen använder oftast som vapen slidkniv eller annat vasst tillhygge, skjutvapen eller trubbigt tillhygge. Kvinnorna bruka vid våldsbrott mycket ofta gift, numera även skjutvapen, som kan användas utan att råka i direkt kontakt med offret. Vid affektartade våldsbrott användes även svavelsyra (vitriol), som kastas mot offrets ansikte.

Må vi först behandla de våldsbrott, vid vilkas utförande gift blivit använt.

Så känd är kvinnornas andel i giftmorden, att hela brottet med överdrift kallats för kvinnornas monopol.²⁾

Den kände franske skildraren av rättsprocesser *Gayot de Pitaval* skrev i sitt redan år 1735 utkomna arbete »Causes célèbres et intéressantes avec les jugements qui les ont déci-

¹⁾ KTM. I, s. 151.

²⁾ *Wulffen, Erich*, Das Weib als Sexualverbrecherin, Berlin 1923, s. 182.

dées« följande betecknande ord: »förgiftning är i högre grad kvinnornas än männens brott, emedan de förstnämnda, vilka icke ha mod att hämnas öppet och med bruk av vapen, välja ett medel, som lämpar sig för deras skygghet och döljer deras brott.«¹⁾

Från antikens dagar ha vi exempel på kvinnor, som använde gift vid mord. *Titus Livius* berättar i sin romerska historias VIII del om en förgiftningsepidemi under konsulatets tid, varvid 70 patriciskor befunnos skyldiga. Dylika förgiftningsepidemier förekommo under renässansens tid ävensom på Ludvig XIV:s och Ludvig XV:s tid i Frankrike. Ännu under åren 1840—1860 var detta brott enligt den officiella statistiken ganska allmänt i Frankrike. I våra dagar ha förgiftningsbrotten till antalet betydligt minskats.²⁾ Den franske psykiatrikern *Paul Aubry* anser, att detta är en följd av den medicinska vetenskapens stora framsteg, då man numera vid obduktion vanligen kan konstatera dödsorsaken. Han påstår, att gift numera brukas endast av personer på låg ståndpunkt, och detta sitt påstående stöder han med siffror ur franska kriminalstatistiken, vilka utvisa, att giftmord förekomma endast i de franska departement, i vilka folkbildningen är låg.³⁾ Den berömde chefen för kriminallaboratoriet i Lyon *Edmond Locard* anser även, att minskningen i giftmordens antal delvis föranletts av de framsteg toxikologin gjort, men anser för mest

1) *Ryckère, Raymond de*, La servante criminelle. Étude de criminologie professionnelle, Paris 1908, s. 264.

2) *Ryckère*, anf. arb., s. 264 och 265 samt *Aubry, Paul*, La contagion du meurtre. Étude d'anthropologie criminelle, Paris 1896, s. 136, 138.

3) *Aubry*, anf. arb., s. 137. Den kände franske forskaren *G. Tarde* säger träffande: giftmordet har numera blivit de obildades brott, efter att under XVII seklet ha varit ett brott för aristokratin (*Tarde*, La criminalité comparée. Huitième édition, Paris 1924, s. 190 och 191, anm.). För några år sedan har på den ungerska landsbygden en förgiftningsepidemi blivit uppdagad, varvid de skyldiga voro enkla bondkvinnor.

sannolikt, att här blott är fråga om ett mode, vilket kommit ur bruk och i framtiden kan återkomma.¹⁾

I det följande framlägga vi statistiska uppgifter från olika länder, vilka belysa de båda könen andel i förgiftningsbrott.

Från Finland saknas uppgifter om mord, vid vilka gift blivit använt som dödande medel, för den tid den nuvarande strafflagen varit i kraft. Blott för förgiftningsbrott utan uppsåt att döda och antingen med dödlig utgång eller ej (FSL 21:7) finnas uppgifter.²⁾ Enligt gällande strafflag utgör nämligen överlagd förgiftning icke någon särskild brottsart, utan ingår i begreppet mord. Icke ens genom att granska originalmaterialet, personaluppgifterna, är det möjligt att få kännedom om dessa förgiftningsfall.

Antalet för förgiftning utan uppsåt att döda, men med dödlig påföljd till tukthusstraff åren 1895—1926 dömda personer utgjorde endast 7 och av dessa voro 3 kvinnor. För förgiftning utan uppsåt att döda och utan dödlig påföljd till tukthusstraff dömda personer utgjorde under nämnda tid 12, av vilka 5 voro kvinnor.³⁾ Då för sistnämnda brott i vissa fall även kan ådömas fängelse, äro dessa tal ofullständiga.

För tiden före år 1895 finnas vissa uppgifter om förgiftning (MB 17:1) sakfällda, även de knapphändiga och för en kort period. För fullbordat förgiftningsbrott dömdes åren 1891—1894 två personer till döds- eller tukthusstraff, av vilka den ena var kvinna. För försök till dylikt brott dömdes en person (kvinna). Därjämte dömdes för förgiftning utan uppsåt att döda och utan dödlig påföljd (motsvarar nuvarande SL 21:7) till tukthusstraff under nämnda tid 4 personer, av vilka 3 voro

¹⁾ *Locard, Edmond, Le crime et les criminels*, Paris 1925, s. 234.

²⁾ Dessa torde i vanliga fall vara övervägda brott, fastän deras rätta natur ej har kunnat påvisas.

³⁾ KTM. I, s. 152.

kvinnor.¹⁾ Andra uppgifter om förgiftarnas kön från tiden före den nuvarande strafflagens ikraftträdande finnas ej att tillgå.

I Sverige blevo under decenniet 1844—1853 sammanlagt 56 män och 79 kvinnor åtalade samt 15 män och 26 kvinnor sakfällda för förgiftning eller försök därtill (MB 17:1).²⁾

Från Ryssland finnas uppgifter att tillgå från senare tid. Dessa utvisa antalet vid kretsdomstolarna och rättshoven åren 1903—1912 för förgiftning eller försök därtill åtalade eller sakfällda personer enligt kön.³⁾ Antalet under denna tid åtalade män utgjorde sammanlagt 355 och åtalade kvinnor 391 samt sakfällda män 141 och sakfällda kvinnor 125.

Från Tyskland finnas uppgifter om personer, som sakfällts för Vergiftung (tyska SL 229 §), således förgiftningsbrott utan uppsåt att döda och med dödlig påföljd eller ej, enligt kön. Vergiftung motsvarar fullt det i finska strafflagens 7 § nämnda brottet.

För detta brott sakfölldes åren 1918—1920 23 personer, därav 17 kvinnor, åren 1921—1923 24 personer, därav 17 kvinnor, samt åren 1924—1926 30 personer, därav 12 kvinnor.⁴⁾

I Frankrike blevo åren 1905—1913 för förgiftning (empoisonnement, franska SL, art. 290) åtalade 20 män och 41 kvinnor samt sakfällda 10 män och 21 kvinnor.⁵⁾

Från Spanien finnas uppgifter om i rannsaknings- eller straffängelserna åren 1921—1924 intagna, för förgiftningsbrott (envenenamiento) anhållna enligt kön. Män- nens antal utgjorde under denna tid 38 och kvinnornas 14.⁶⁾

¹⁾ KTM. I, s. 248 och 249, tabellbil. 29.

²⁾ KTM. I, s. 256, tabellbil. 41.

³⁾ BTV, s. 135, tabellbil. 2.

⁴⁾ Statistik des Deutschen Reichs, Kriminalstatistik, diverse årgångar.

⁵⁾ BTV, s. 135, tabellbil. 3.

⁶⁾ KTM. II, s. 182, tabellbil. 88.

I Portugal blevo under åren 1908—1919 sammanlagt 11 män och 17 kvinnor sakfälda för förgiftning (*envenenamento*, portugisiska SL art. 353).¹⁾

Alla dessa tal från olika länder utvisa, hur betydlig kvinnornas andel vid förgiftningsbrott är.

Kvinnornas stora andel härrör främst därav, att vid brottets förövande våld ej behöver användas. Förgiftandet är ej ett våldsbrott i vanlig bemärkelse och förutsätter icke fysisk kraft. Den miljö, i vilken kvinnan rör sig, är synnerligen lämplig för förövande av detta brott. Den kände ledaren för den franska kriminalistiska skolan eller Lyonska skolan *A. Lacassagne* yttrar: »detta är ett brott, som främst förövas av dem, som befinna sig i offrets närhet och icke kunna hos honom väcka misstankar».²⁾ Det är uppenbart, att en kvinna lättare än en man kan föröva detta brott utan att väcka samma misstankar, t. ex. genom att vid tillredning av maten blanda gift i den.

Förgiftningsbrottet riktar sig ofta mot den bedragne äkta mannen, som skall röjas ur vägen. Lugnt övervägande och hemlighetsfullhet äro för detta brott karakteristiska. Annat är fallet med s. k. passionsbrott (*crimes passionnels*), och detta framgår av de olika sätt, på vilka detta brott utföres.

När en man vägrar att gifta sig med en kvinna eller överger henne, brukas vanligtvis skjutvapen, aldrig gift.³⁾ På en otrogen älskare tages hämnd genom att kasta svavelsyra (*vitriol*) i hans ansikte (*vitriolöserna*).⁴⁾ Härvid är avsikten anlingen att döda honom eller åtminstone att för-

¹⁾ KTM. II, s. 183, tabellbil. 90.

²⁾ *Ryckère*, *anf. arb.*, s. 264.

³⁾ *Wulffen*, *anf. arb.*, s. 152. jfr. även *Guilhermel, G.*, *Comment devient-on criminel?* Paris (tryckningsåret icke uppgivet), s. 88.

⁴⁾ Stundom kan brottets offer även vara en rival. Sålunda funnos i Frankrike under ett år bland 26 offer för vitriolöserna 16 otrogna älskare och 4 rivaler. *Wulffen*, *anf. arb.*, s. 170.

störa hans utseende så, att han icke mera kan behaga någon annan kvinna.¹⁾

Passionsbrotten utföras i motsats till förgiftningarna offentligt och på ett så uppseendeväckande sätt som möjligt. Offret har ofta under flera dagar blivit bevakat, hotat och förföljt.²⁾

Kvinnobrottslighetens speciella karaktär framträder även i den brottsligas förhållande till sitt offer. Brottet riktar sig i flere fall mot en person, till vilken brottets förövare står i ett nära förhållande, antingen mot make, älskare, barn eller andra anförvanter. Många sådana

¹⁾ Detta brott är enligt *Aubry* ett utslag av psykisk smitta. För att tillfredsställa sitt hämndbegär kastar den försmådda svavelsyra i sin älskares ansikte. För detta död får hon svara inför domstol. Men hon blir icke sakfälld, utan domstolen t. o. m. lyckönskar henne. Följande dag innehålla tidningarna detaljerade beskrivningar av rättegången, de skildra den åtalades grace, hennes toalett, hennes tidigare levnad; de avtrycka några av hennes brev och publicera t. o. m. hennes porträtt (boken är skriven i början av 1890-talet). Behövs det mera för att reta en ofta ganska ointelligent kvinnas fantasi? Dadet är ju så lätt att utföra, man kan vara säker på att bli frikänd och att utgöra allmänt samtalsämne under 48 timmar. Frestelsen att begå detta dåd är så stor, att man måste förundra sig över, att det ej finnes flere vitriolöser (*Aubry*, anf. arb., s. 107 och 108).

Även de italienska kriminologerna *Lombroso* och *Ferrero* giva en synnerligen ofördelaktig bild av vitriolöserna. Se *Lombroso, G.* och *Ferrero, G.*, *Das Weib als Verbrecherin und Prostituirte*. Autorisirte Uebersetzung von Dr. Med. *H. Kurella*, Hamburg 1894, s. 419.

²⁾ Passionsbrotten räknas i Frankrike, ifall de haft dödlig utgång, till misshandel med dödlig påföljd. Detta torde vara orsaken till att kvinnornas andel i misshandelsbrotten med dödlig utgång är lika stor som deras andel i mord och viljadråp (inkl. förgiftning), medan i andra länder det förstnämnda brottet nästan h. o. h. tillhör den maskulina brottslighetens gebit (se KTM. II, s. 48, tab. LXXIX och s. 49, tab. LXXX. Jfr. även denna artikel, s. 99).

Om passionsbrotten har fransmannen *Louis Proal* utgivit en diger undersökning »Le crime et le suicide passionnels», Paris 1900.

brott ingå i de uppgifter vi redan anført. I det följande meddela vi några uppgifter, tyvärr knapphändiga, som gälla närmast våldsam dödande.

Från Finland förekomma uppgifter endast för åren 1891—1894. De gälla personer, som sakfällts i första instans för dråp av föräldrar, barn, maka, make eller syskon (MB 14 : 1). Hela antalet sakfälda var 12, av dessa voro 10 kvinnor.¹⁾

Från Ryssland kunna vi meddela uppgifter för åren 1903—1912. De gälla personer, som åtalats och sakfällts för mord eller dråp av maka, make eller släkting, med undantag av föräldrar, samt för försök till dessa brott. Antalet åtalade män steg under denna tid till 3702 och åtalade kvinnor till 2137. Av de sakfälda voro 2274 män och 968 kvinnor.²⁾

De anförda uppgifterna från Ryssland omfatta som sagt icke dödande av föräldrar. Så vitt man kan döma av tillbudsstående uppgifter, är kvinnornas delaktighet i dessa brott minimal.

Slutresultatet blir, att kvinnornas brottslighet vid brott mot liv och kroppslig integritet till sin sammansättning väsentligt avviker från männens motsvarande brottsfrekvens. Alkoholen, som vid männens brottslighet ofta spelar en avgörande roll, träder beträffande kvinnornas brott tillbaka

¹⁾ KTM. I, s. 248 och 249, tabellbil. 29.

²⁾ BTV, s. 136, tabellbil. 4.

Den ryska läkaren *Pauline Tarnowskaja* har på 1890-talet fäst uppmärksamheten vid kvinnornas stora andel i dessa brott. Vid undersökning av 160 brott mot individens person, utförda av kvinnor på den ryska landsbygden, observerade hon, att av dessa voro 70 maricide-brott (riktade mot makens liv). huvudsakligen utförda med gift. Maricide-brottens stora frekvens i Ryssland härleder *Tarnowskaja* från den gifta kvinnans undertryckta ställning på den ryska landsbygden. *Tarnowskaja, Pauline, Criminalité de la femme. Congrès international d'anthropologie criminelle. Compte rendu des travaux de la quatrième session, tenue à Genève du 24 au 29 août 1896. Genève 1897.*

för andra motiv. Kvinnobrottsligheten saknar nästan totalt den prägel av tillfällighet, som är så karakteristisk för en betydande del av de maskulina våldsbrotten.

4. Lagbundenheter i de båda könen delaktighet i brotten mot liv.

Vid en granskning av det vidlyftiga material, som finnes samlat i min undersökning om bestämmandet av våldsbrottens storleksförhållanden (*»Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä«*, I och II bandet), har jag konstaterat förefintligheten av vissa lagar, vilka ingen tidigare forskare observerat och icke heller kunnat observera, då våldsbrottens storleksförhållanden tidigare icke blivit underkastade en utförligare metodisk undersökning. Jag har nämligen kunnat fastslå, att de båda könen andel i frekvensen av brott mot liv i ett givet land städse är beroende av denna brottsfrekvens' volym.

En statisk och en dynamisk lag belysa närmare denna regels innebörd.

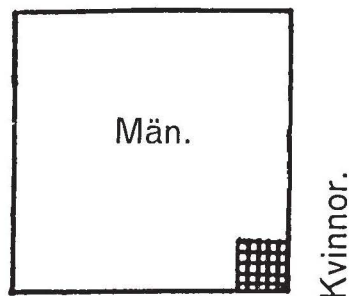
Den statiska lagen lyder sålunda:

I länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv är kvinnornas andel i denna brottsfrekvens liten, och omvänt: i länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv är kvinnornas andel i denna brottsfrekvens betydligt större än i länder med stor brottsfrekvens.

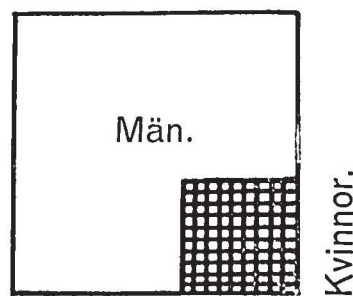
Diagrammen I och II belysa schematiskt förhållandet i länder med stor och med liten brottsfrekvens.

Följande förteckning, som baserar sig på de uppgifter vi publicerat i denna artikel (ä s. 93—101) och som utvisar kvinnornas ungefärliga procentuella andel i brotten mot

Diagr. I. Schematisk framställning av fördelningen på de båda könen i länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv.

Diagr. II. Schematisk framställning av fördelningen på de båda könen i länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv.

liv med undantag av dödsvållande och barnamord i olika länder, torde bevisa giltigheten av denna statistiska lag.¹⁾

Länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv:

Finland (sakfälllda) . .	1	0/0
Ryssland (åtalade) . .	3	0/0
Bulgarien (sakfälllda)	$1\frac{1}{2}$	0/0
Grekland (sakfälllda) .	$2\frac{1}{2}$	0/0
Italien (sakfälllda) . .	$2\frac{1}{2}$	0/0
Spanien	$2\frac{1}{2}$	0/0
(i straffanstalterna eller rannsökningsfängelserna intagna)		
Portugal (sakfälllda) .	2	0/0

Länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv:

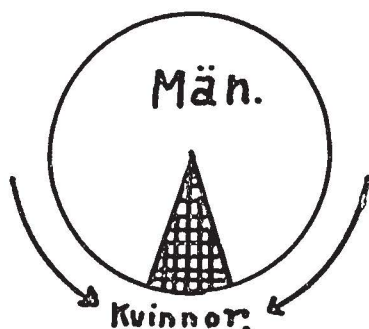
Sverige (sakfälllda) .	7	0/0
Norge (sakfälllda) . .	$8\frac{1}{2}$	0/0
Danmark (sakfälllda)	10	0/0
Tyskland (sakfälllda)	7	0/0
England och Wales		
(åtalade)	15	0/0
Frankrike (sakfälllda)	8	0/0

Den dynamiska lagen har följande lydelse:

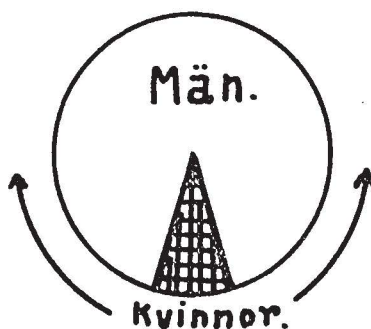
Om brottsfrekvensen vid brott mot liv i ett givet land är stadd i ökning, hänför sig ökningen huvudsakligen till de brottsliga människans antal och omvänt: om brottsfrekvensen vid brott mot liv i ett givet land håller på att minskas, hänför sig minskningen till de brottsliga människans antal.

¹⁾ Jfr. även min artikel »Metoden vid jämförande undersökning av brottsfrekvensen i olika länder«, Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1936, s. 285 och 286. Om allmängiltigheten av s. k. statistiska lagar, se KTM. I, s. 45.

Diagr. III. Schematisk framställning av förskjutningen i kvinnornas andel i länder, i vilka brottsfrekvensen vid brott mot liv befinner sig i ökning.

Diagr. IV. Schematisk framställning av förskjutningen i kvinnornas andel i länder, i vilka brottsfrekvensen vid brott mot liv befinner sig i avtagande.

Diagrammen III och IV belysa schematiskt fluktuationen i de båda könens andel.

Denna lag kan härledas från den statiska lagen. Utmärkt bevismaterial för lagens förra del föreligger från Finland, i vilket land brotten mot liv från 1890-talet befunnit sig i ökning. Betrakta vi kurvorna för brotten mot liv i diagrammen V och VI, iakttaga vi för det första, att i brottsgruppen »mord, viljadråp» (diagr. V) kvinnornas antal, oberoende av alla växlingar i männens antal, under den långa perioden 1891—1926 utvisar en förundransvärd jämnhet, och för det andra, att även i brottsgruppen »dråp utan uppsåt att döda, även vid slagsmål» (diagr. VI) trots en enorm ökning i männens antal, kvinnornas antal icke visat någon klar tendens att följa med.¹⁾

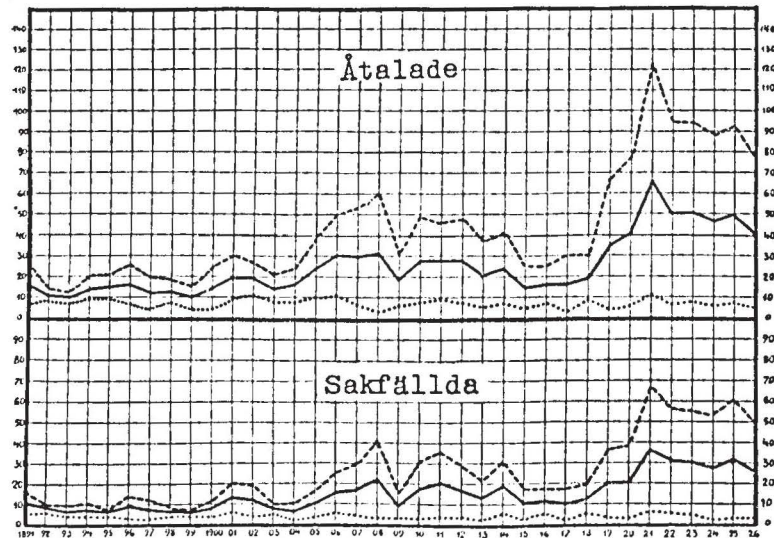
För att även med siffror belysa den kvinnliga brottsfrekvensens okänslighet för den manliga brottsfrekvensens skiftningar anför vi några relativtal för den finska strafflagens begynnelseår 1895 och 1896 samt åren 1925 och 1926, således 30 år senare.²⁾

¹⁾ KTM. I, s. 121 och 122.

²⁾ KTM. I, s. 120, tab. IX.

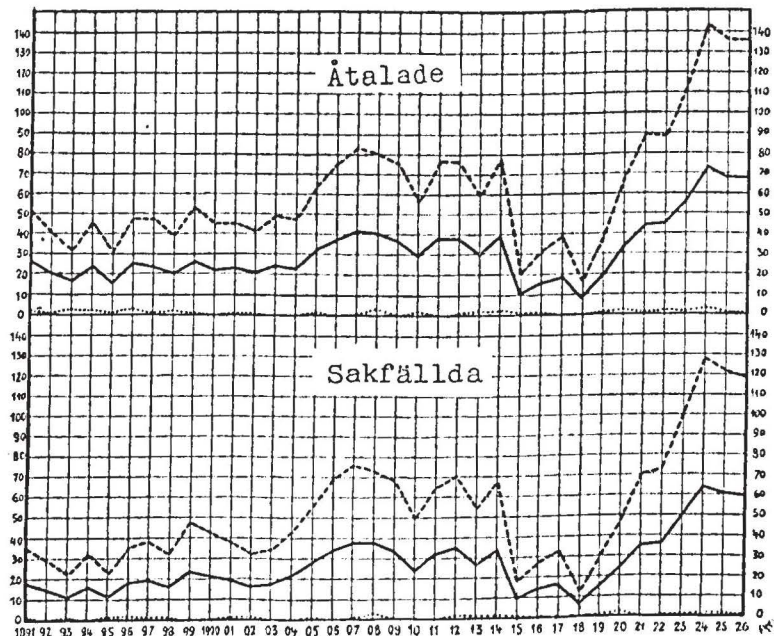
Diagr. V. Finland. För mord eller viljadrap (FSL 21:1—3) åren 1891—1926 åtalade och sakfällda, räknat per en miljon av resp. befolkningstal.

Män ----- Kvinnor Hela antalet ———

Diagr. VI. Finland. För drap utan uppsåt att döda, även vid slagsmål (FSL 21:4, 6—9) åren 1891—1926 åtalade och sakfällda, räknat per en miljon av resp. befolkningstal.

Män ----- Kvinnor Hela antalet ———

1) Brottsgruppen »mord, viljadråp«, sakfälda män och kvinnor per en miljon.

År	Män	Kvinnor
1895	7.22	3.90
1896	14.23	3.08
1925	60.27	3.36
1926	50.05	2.77

2) Brottsgruppen »dråp utan uppsåt att döda, även vid slagsmål«, sakfälda män och kvinnor per en miljon.

År	Män	Kvinnor
1895	21.67	0.78
1896	34.80	1.54
1925	122.26	1.12
1926	119.44	1.11

Diagrammen V och VI kunna även tjäna som bevis för giltigheten av den dynamiska lagens senare del. Ty då i Finland brotten mot liv under världskriget starkt minskades, hade denna minskning ingen inverkan på kvinnornas brottslighet, medan männens undergick en kolossal förändring.¹⁾

5. Betydelsen av de konstaterade lagbundenheterna.

Nyttan av de nu fastställda lagbundenheterna framträder i de talrika fall, då de kriminalstatistiska uppgifterna om brotten mot liv från olika länder förete luckor. Dessa kunna med tillhjälp av lagbundenheterna ofta fyllas. Veta vi, att i ett givet land, t. ex. Chile eller Albanien, brottsfrekvensen vid brott mot liv är synnerligen stor, kunna vi därav sluta, att kvinnornas andel i denna frekvens är obetydlig.

¹⁾ Både den statiska och den dynamiska lagen kan sannolikt tillämpas även på misshandel, varav följt svår kroppsskada. På grund av uppgifternas bristfällighet kan fullt bindande bevis icke presteras. Jfr. dock KTM. I, s. 123, diagr. VIII, varav framgår, att kvinnornas andel i misshandelsbrotten i allmänhet (utan dödlig påföljd) är mycket liten och icke uppvisar de tvära växlingar, som äro utmärkande för männens kurva.

Veta vi däremot icke, om ett givet land har stor eller liten brottsfrekvens vid brott mot liv, men råka äga kännedom om fördelningen på de båda könen av åtalade och sakfälda inom brottsgruppen »mord, viljadråp» och utvisa uppgifterna därjämte, att kvinnornas andel i denna brottsgrupp är liten, kunna vi draga den slutsatsen, att kvinnornas delaktighet i de avsiktliga brotten mot liv överhuvudtaget är liten, ty den andra avsiktliga brottsgruppen »misshandel med dödlig påföljd» hör i allmänhet nästan enbart till den maskulina kriminalitetens gebit. Och på grund av de konstaterade lagbundenheterna veta vi, att länder med liten feminin delaktighet ha en stor brottsfrekvens vid brotten mot liv.¹⁾

I de ovananförda fallen har den statiska lagen kommit till användning. Med stöd av den dynamiska lagen kan man på förhand bestämma, huru fördelningen på de båda könen i ett givet land kommer att växla, om brotten mot liv uppvisa en stadigt växande eller avtagande tendens. Om t. ex. i Finland den stora brottsfrekvensen vid brotten mot liv skulle av någon orsak uppvisa en avsevärd minskning, kunde man på förhand bestämma, huru denna förändring komme att inverka på de skyldiga männens och kvinnornas antal.

6. Orsaker till kvinnornas ringa del i våldsbrotten.

De anförda lagbundenheterna ha sin rot i det faktum, att den på kvinnor fallande brottsfrekvensen vid brott mot liv är bildligt talat en konstant storhet, vilken håller sig oförändrad även då den manliga frekvensen starkt ökas. Detta är en följd av, att kvinnan i sitt förhållande till våldsbrotten är starkt beroende dels av sina fysiska och psykiska egenskaper, dels av den omgivning, i vilken hon

¹⁾ Med tillhjälp av denna metod kan man konstatera, att t. ex. Portugal är ett land med stor brottsfrekvens vid brott mot liv

lever och vilken är underkastad mindre förändringar än den miljö, i vilken mannen befinner sig.¹⁾

Den berömde belgiske forskaren *Adolphe Quetelet* anförde för c:a 100 år sedan vissa orsaker, på vilka kvinnans ringa delaktighet i våldsbrotten beror; de äro enligt hans åsikt följande: kroppslig svaghet, socialt beroende, moralisk öm-fålgghet samt alkoholens frånvaro som brottsbefrämjande faktor.²⁾ Denna analys, fastän bristfällig och kanske något föråldrad, utpekar dock de gränser, som natur och sam-hålle ställt för kvinnans delaktighet i våldsbrotten.³⁾

1) När den miljö, i vilken kvinnan lever, undergår en förän-dring, inverkar detta även på kvinnans kriminalitet. Världskrigets tid utgör ett exempel härpå. Medan en stor del av den manliga befolkningen tillbragte flere år vid fronten, fingo kvinnorna i betydande utsträckning utföra männens göromål. Och detta var ej, såsom sagt, utan inverkan på kvinnobrottsligheten.

Den franska kriminalstatistiken utvisar, att kvinnornas andel i brottsfrekvensen från år 1914 till år 1918 betydligt ökats. Öknin-gen hänför sig till stölder, handelsbedrägerier och olovlig speku-lation, men även till barnamord och fosterfödrivningar (*Compte général de l'administration de la justice criminelle* 1919, s. VII och VIII).

Den tyske forskaren *Sebastian von Koppenfels* har i sin under-sökning: »Die Kriminalität der Frau im Kriege» (*Kriminalistische Abhandlungen herausgegeben von Dr. Franz Exner*, Heft II, Leip-zig 1926) behandlat kvinnobrottsligheten under världskriget i Tysk-land. Han konstaterar, att kvinnornas andel i egendomsbrotten då betydligt ökades, medan åter deras andel i brotten mot individens person samt mot staten och den allmänna ordningen betydligt minskades. Anf. arb., s. 20. Jfr. även BTV, s. 46, anm. 2.

2) *Granier*, *La femme criminelle*, s. 19.

3) Den italienske kriminologen *Napoleone Colajanni*, ledaren för »la terza scuola», är av den mening, att kvinnans brottsfrekvens är fullkomligt beroende av den miljö, i vilken hon lever. Om således kvinnan verkar inom samma sociala förhållanden som mannen, är hennes brottsfrekvens lika stor som hans. Således går *Colajanni* i sitt motstånd mot den kriminalantropologiska skolans läror om de medfödda anlagns avgörande betydelse till den andra ytterligheten och lämnar h. o. h. utan avseende de av

7. Är kvinnan till sin natur mindre brottslig
än mannen?

Mycket bläck har flutit med anledning av denna tviste-fråga. Ett onekligt faktum är, att männens andel i brottsfrekvensen är större än kvinnornas. Men inlåter man sig i diskussion om, vilketdera könet har starkare brottsliga anlag, blir diskussionen utan resultat, då man icke kan avskilja de medfödda anlagen från miljöns verkningar eller riktigare sagt från de förvärvade egenskaperna. Människan födes till världen icke som en »tabula rasa», och de brottsliga anlagen, om sådana finnas, uppträda vanligtvis såsom latent. På miljöns verkningar beror det ofta, om dessa komma till utbrott och i vilken form.¹⁾ Den omständigheten, att kvinnobrottsligheten ikläder sig andra former än mannens, har sin orsak, såsom ovan nämnts, i olika fysiska och psykiska egenskaper samt i olika miljö.²⁾ Ett påstående, att kvinnan eo ipso i mindre grad besitte brottsliga anlag, vore därför egendomligt. Om så vore fallet, skulle kvinnan i mindre grad än mannen vara beroende av ärftlighetslagarna.³⁾

miljön oavhängiga omständigheterna, vilka giva åt kvinnobrottsligheten en annan riktning och andra uttrycksformer än mannens brottslighet har. *Colajanni, Napoleone, La Sociologia Criminale, Catania 1889, II vol. s. 96.*

¹⁾ Frågan, om miljön ensam kan förvandla en människa till grov brottsling, är oavgjord. Material finnes, som talar emot en dylik möjlighet. Jfr. *Lange, Joh., Verbrechen als Schicksal, Leipzig 1929, s. 93.* Se även *Stumpfl, Friedrich, Erbanlage und Verbrechen, Berlin 1935,* samt samme författares undersökning »Die Ursprünge des Verbrechens», Leipzig 1936.

²⁾ Här är endast fråga om grövre brottslingar.

³⁾ Den ryska läkaren *Pauline Tarnowskaja* har i sitt arbete »Les femmes homicides» behandlat de båda könens andel i våldsbrotten och samtidigt generaliserat sina resultat att gälla även andra områden av brottsfrekvensen. Mot denna uppfattning har den schweiziske forskaren *H. Léale* riktat ett skarpt angrepp. Han påstår, att kvinnan med avseende å den faktiska brottsligheten är lika brottslig som mannen. Men huvuddelen av kvinnobrottsligheten kommer

8. *Offren för brotten mot liv. Lagbundenheter mellan de dödades kön och brottsfrekvensens storlek.*

Såsom jag i min artikel »Metoden vid jämförande undersökning av brottsfrekvensen i olika länder»¹⁾ påvisat, utgöra dödsorsaksstatistikens uppgifter över personer, som dödats genom brott mot liv, i likhet med motsvarande uppgifter i polisstatistiken en utmärkt källa vid uppskattandet av faktiska antalet brott mot liv. Men så snart vi komma till de dödade personernas antal och gå in på detaljer, såsom offrens kön, ålder m. m., lämna vi på sätt och vis området för den kriminalstatistiska forskningen. Ett överskridande av detta område är dock tillrådligt, ty ägna vi vår uppmärksamhet åt brottsoffrens kön, finna vi liknande intressanta lagbundenheter mellan kön och brottsfrekvensens storlek, som vi just konstaterat beträffande de brottsliga.

I mitt arbete om bestämmandet av våldsbrottens storleksförhållanden ingå uppgifter, hämtade från dödsorsaksstatistiken över brottsoffrens antal i samtliga länder, som publicera dylika uppgifter. Offrens kön framgår även av dessa uppgifter. Och vid närmare undersökning av dessa har jag konstaterat ovan antydda lagbundenheter mellan brottsoffrens kön och brottsfrekvensens volym. En regel kan upp-

icke fram i officiella uppgifter och förblir hemlig. Om man till den ringa del av kvinnobrottsligheten, som kommer till domstolsprövning (*criminalité judiciaire*), lägger den stora del, som förblir okänd (*criminalité extrajudiciaire*), kommer man sannolikt till tal, som utvisa, att de båda könen andel i brottsfrekvensen är lika stor. (Detta måste anses vara ett ganska djärvt påstående. Förf:s anmärkning.)

Det brottsliga anlagets styrka varierar icke hos de båda könen. Dock kan brottskvantiteten vara olika och större hos det kön, vars brottsliga anlag äro utsatta för inflytelser av tillfällig art och inverkan av en för detta kön säregen miljö. *Léale, H.*, De la criminalité des sexes. Archives d'anthropologie criminelle et de criminologie, tome XXV, Lyon 1910, s. 401—430.

¹⁾ Nordisk Tidsskrift för Strafferet, 1936, s. 257—261.

ställas, som har följande lydelse: offrens för brott mot liv fördelning enligt kön i ett givet land är städse beroende av denna brottsfrekvens' storlek.

En statisk och en dynamisk lag belysa närmare denna regels innebörd.

Den statiska lagen lyder på följande sätt:

I länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv är de kvinnliga dödsoffrens relativa antal litet och omvänt: i länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv är de kvinnliga dödsoffrens relativa antal betydligt större än i länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv.

För att schematiskt belysa förhållandet i länder med stor och med liten brottsfrekvens, kunna vi betjäna oss av diagr. I och II (s. 112). Det gäller blott att i stället för de manliga och kvinnliga brottslingarna infoga de manliga och kvinnliga brottsoffren.

För att bevisa giltigheten av denna lag anför vi först uppgifter från länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv. Dessa uppgifter kunna indelas i tvenne kategorier, nämligen för det första sådana uppgifter, som omfatta alla kända offer för brott mot liv, och för det andra uppgifter, om vilka man kan sluta, att de endast omfatta en del av hela antalet brottsoffer. I mitt arbete om våldsbrottens storleksförhållanden har jag funnit, att Finland, Serbien, Bulgarien, Italien och Chile höra till den förstnämnda kategorin, medan Rumänien, Grekland, Spanien och Amerikas Förenta Stater sannolikt måste räknas till den senare kategorin. Då de senare kunna giva en falsk bild av brottsoffrens fördelning enligt kön, måste de bortlämnas.

Följande förteckning utvisar procentsatsen för de kvinnliga brottsoffren i länder med stor brottsfrekvens och tillhörande den första kategorin.¹⁾ Årtalen inom parentes utvisa tidpunkten.

¹⁾ Finland KTM. I, s. 109, tab. III, Serbien KTM. II, s. 72, tab. XCV, Bulgarien s. 79, Italien s. 86, Chile 139.

Finland (1921—1926).....	4 ‰
Serbien (1901—1908).....	8 »
Bulgarien (1903—1912).....	5 »
Italien (1913—1924).....	9 »
Chile (1922—1925).....	9 »

Sedan komma vi till länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv. Uppgifter om brottsoffren kunna anföras från Sverige, Norge, Danmark, Preussen, England och Wales, Schweiz och Japan. Av dessa är Japan det enda landet med ofullständiga uppgifter om brottsoffren, och måste förty bortlämnas.

Förteckningen över de kvinnliga brottsoffrens procentsats i länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv erhåller därför följande sammansättning.¹⁾

Sverige (1915—1924).....	22 ‰
Norge (1915—1924).....	18 »
Danmark (1920—1926).....	38 »
Preussen (1920—1925).....	28 »
England och Wales (1917—1926) ..	48 »
Schweiz (1917—1926).....	32 »

Vi kunna således konstatera, att procentsatsen för de kvinnliga brottsoffren i länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv håller sig under 10 procent, medan den i länder med liten frekvens pendlar mellan 20 och 50 procent.

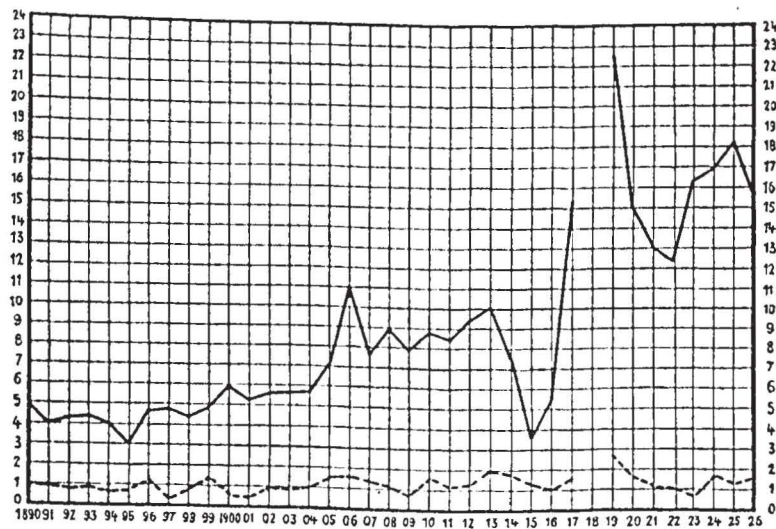
Den dynamiska lagen har följande lydelse:

Om brottsfrekvensen vid brott mot liv i ett givet land ökas, hänför sig ökningen till de manliga brottsoffrens antal och omvänt: om brottsfrekvensen vid brott mot liv i ett givet land minskas, hänför sig minskningen till de manliga brottsoffrens antal.

¹⁾ KTM. I, Sverige, s. 159, tab. XXV, Norge, s. 182, tab. XLIV, Danmark, s. 192, tab. LI, Preussen, KTM. II, s. 8, England och Wales, s. 25, tab. LVIII, Schweiz, s. 53.

För att schematiskt belysa fluktuationen i de manliga och kvinnliga brottsoffrens andel vid ökning eller minskning av brottsfrekvensen, hänvisa vi till diagr. III och IV (s. 113).

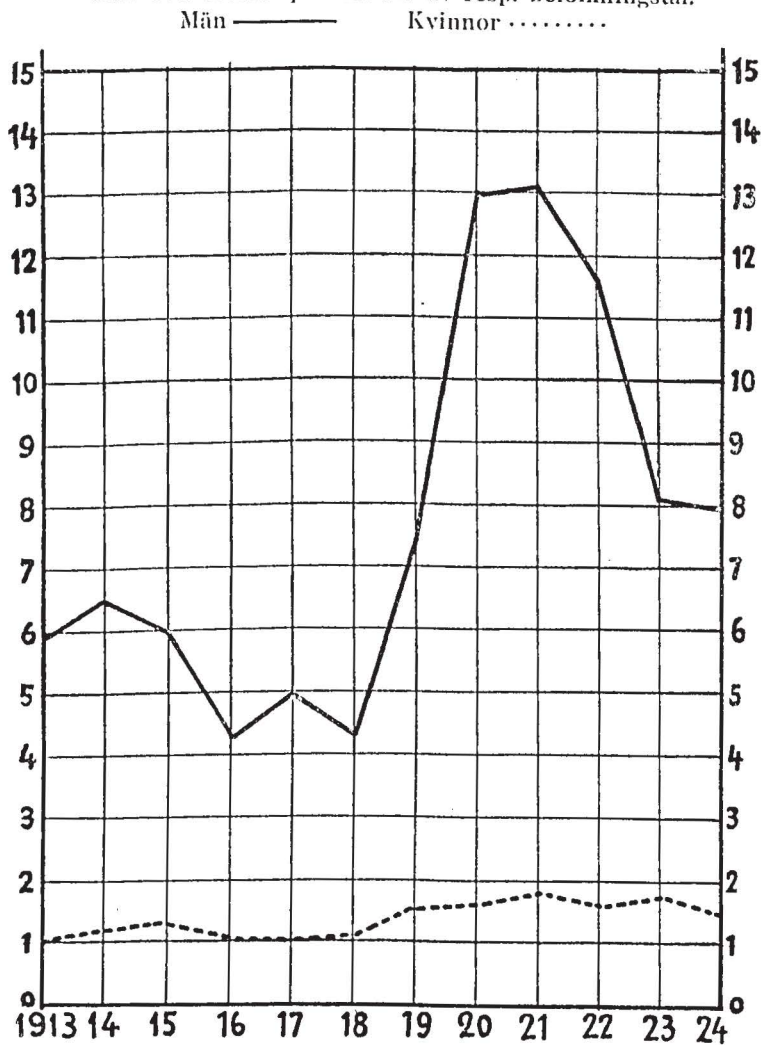
Diagr. VII. Finland. Dödsoffren för brotten mot liv, med undantag av offren för dödsvallande och barnamord, grupperade enligt kön åren 1890—1926 och räknat per 100 000 av resp. befolkningstal.
Män ————— Kvinnor

Denna lag kan härledas från den statiska lagen; som bevismaterial anför vi trenne diagram (VII, VIII och IX), ett från Finland, ett från Italien och ett från Sverige;¹⁾ de tvenne förstnämnda utvisa de manliga och de kvinnliga brottsoffrens kurva i länder med starka växlingar i brottsfrekvensen, den tredje (s. 124) åter är typisk för ett land med jämnt och långvarigt avtagande tendens. Alla utvisa de tydligt, att kurvan för de kvinnliga brottsoffren i allmänhet har ett jämnt och lugnt förlopp både vid häftiga omkastningar i brottsfrekvensen och vid lugnt avtagande ten-

¹⁾ Finland, KTM. I, s. 109, Italien, KTM. II, s. 86, Sverige, KTM. I, s. 159.

Diagr. VIII. Italien. Dödsolfren för brotten mot liv, med undantag av offren för dödsvållande¹⁾, grupperade enligt kön åren 1913—1924 och räknat per 100 000 av resp. befolkningstal.

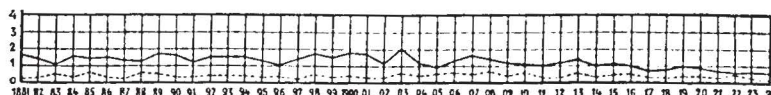

dens. Skiftningarna återspeglas fullt tydligt endast i de manliga brottsoffrens kurva.

Barnamord ingår i Italien i dödsorsakerna, men de konstaterade offren för dessa brott äro i dödsorsaksstatistiken så få, att de ej ha något inflytande på relativtalen. Mellan åren 1917 och 1921 varierade offrens årliga antal mellan 1 och 5. KTM. II, s. 86.

Diagr. IX. Sverige. Dödsoffren för brotten mot liv, med undantag av offren för dödsvallande och barnamord, grupperade enligt kön åren 1881—1921 och räknat per 100 000 av resp. befolkningstal.

Män ————— Kvinnor

9. *Betydelsen av lagbundenheterna beträffande de manliga och de kvinnliga offren för brotten mot liv.*

De nu anförda lagarna äro till nytta, då uppgifterna om brotten mot liv äro bristfälliga. Vi veta t. ex., att Albanien och Kaukasien höra till länder med stor brottsfrekvens vid brott mot liv. Men härtill inskränka sig också våra uppgifter. På grund av den statiska lagen kunna vi sluta oss till, att i dessa länder en ringa procent av antalet brottsoffer utgöras av kvinnor. Annorlunda ställer sig saken i länder med liten brottsfrekvens vid brott mot liv. I dessa länder kan de kvinnliga brottsoffrens antal närma sig de manligas.

Den dynamiska lagen har sin betydelse däri, att den utvisar utvecklingsriktningen för brottsoffrens fördelning enligt kön vid ökning eller minskning i antalet brott mot liv.

Den statiska och den dynamiska lagen ha som sin grundval det faktum, att kvinnan lever i en delvis annorlunda beskaffad och mera fredad miljö än mannen och att denna miljö även i mycket mindre grad är underkastad förändringar än den miljö, i vilken mannen verkar.

Kriminalitet og Mentalhygiene.

Foredrag i Mentalhygienisk Forening, Oslo, 7. desember 1936.

Av HARTVIG NISSEN, direktør for Botsfengslet.

I 1905 holdt universitetsstipendiat *Ragnar Vogt* en rekke forelesninger for jurister om sinnssygdommer, alkoholisme og forskjellige sociale skader, utgitt som bok under navn av »Samfundssygdommer.« Blandt dem finner vi forbrydelsen. Professor Vogt gjorde selv opmerksom på at ved forbrydelse — som ved løsgjengeri og prostitusjon — handles det ikke om sykdom i medisinsk forstand. »Ikke destomindre,« fortsetter professor Vogt, »stiller det sig snart sagt i hvert eneste tilfelle spørsmål av psykiatrisk natur. En ordning,« heter det videre, »som turde ha fremtiden for sig, er den at der under »varetekt« regelmessig finner sted en »observasjon« ved sakkyndige. Ved et organisert samarbeide mellem læger og praktiske kriminalister skal det herunder slås fast om angjeldende i tilfelle har sin rette plass i sinnssykeasylet, kuranstalten, pleiehjemmet, arbeidshuset eller fengslet.«

Det er ikke tvilsomt, at den opfatning som den psykiatriske videnskapsmann her ga uttrykk for, skurret stygt i manges ører. Ganske visst var samfundssykdom brukt i overført betydning. Men allikevel, sammenligningen med sykdom blev iethvertfall tilbake. Og forbrydelsens tilnærming til sykdom blev jo understreket ved ordene om at det nær sagt i hvert eneste tilfelle reistes spørsmål av psykiatrisk natur. Hvad var dette for snakk? Vil man begynne å undskylde disse kjeltringerne som bryter loven, stjeler og raner vår eiendom og gjør samfundsforholdene usikre? Nei,

fingerne av fatet! Tyven, voldsmannen og alle de andre illgjerningsmenn har da virkelig sin fri vilje, de kan ubetinget velge om de vil gjøre forbrydelsen eller la den være! Ut fra sit onde sinn har de valgt å utføre sit forbryderske forsett. Vel, da får de sandelig også finne sig i at vi gjengjeller deres forbrydelse ved å straffe dem ganske eftertrykkelig! Slik lærte Moses, slik har vi lært i vår barnekerdom. Viljens frihet er da virkelig ikke til å komme utenom!

De gamle trossetninger innenfor strafferetten har et seigt liv. De har nok fast tak i folk flest den dag idag. Det er ikke mange årene siden en offentlig straffelovkomité her hjemme hevdet, at straffeloven måtte bygges på forutsetningen om at den almindelige opfatning går nu engang ut fra viljens frihet som en urokkelig setning.

De siste 30 års utvikling har i stigende grad gitt professor Vogt rett. Det er bare det å merke at nutidens videnskabelige forskning og med den all moderne kriminalpolitikk krever endnu større differentiering enn den som det blev stillet krav om dengang.

Skal det offentlige sundhetsvesen kunne forebygge at sykdommer brer sig, skal den praktiserende læge kunne helbrede den sykdom, patienten lider av, må den medicinske videnskap først skaffe klarhet over sykdommens årsaker. Det er årsaksforholdet som bestemmer midlene, hvad enten det gjeller å forebygge eller helbrede. Vi regner det nu som helt selvfølgelig at en formålsmessig lægebehandling nødvendigvis må ta sit utgangspunkt i årsakssammenhengen.

Hvorledes forholder det sig så på tilsvarende måte ved forbrydelsene?

Det har fra gammel tid vært hevdet som et etisk prinsipp, at det onde forbryderen har gjort, skal gjengjeldes med et onde, nemlig straffen. Han er skyld i forbrydelsen og må derfor lide et onde som svarer til det onde han har tilføiet andre. Forbrydelsen må sones med straffen. Skal rettferdigheten skje fyldest, må det skapes likevekt

mellem brøde og straff. Det er dette, som har fått sit uttrykk i billedet av Rettferdighetsgudinnen med sine to vektskåler. Den rettferdige gjengjeldelse krever at vektskålene skal være i balanse.

Denne primitive soningstanke har den dag idag stor plass i vår som andre lands strafferettspleie. Men den er ikke på nogen måte egnet som grunnlag for nutidens strafferett, og det av to grunner: for det første fordi det onde som samfundet tilføier den skyldige, så altfor ofte går langt utover selve straffen, og for det annet fordi en strafferett bygget på balanse mellom brøde og straff, en straff som svarer til brøden, i stort omfang kan bli på den ene side unødig hård, på den anden side ikke effektiv nokk til å fremme det formål, som dog i al fornufts navn må være strafferettens hovedopgave, nemlig i samfundsbeskyttelsens interesse å motarbeide kriminaliteten. Hertil kommer at det i virkeligheten er et blendverk, et rent selvbedrag å ville utmåle en straff, som opveier brøden. For brøde og straff er jo ikke kommensurable størrelser. Det har derfor dannet sig et »takstsystem«, hvorfor straffutmålingen, for å tale med riksadvokat *Kjerschow*, har fått »et preg av skablonmessighet, vilkårlighet og usikkerhet.«

La oss ta for oss den første grunn: det onde som tilføies den skyldige, går så altfor ofte langt utover selve straffen.

Det skulde ligge i soningstanken, at når lovbrøyteren har utholdt det onde som samfundet gjennom sine rettsorganer har pålagt ham til gjengjeld for det onde han har gjort, så skulde alt være op- og avgjort fra samfundets side. Men dette er jo ikke på nogen måte tilfelle, fremforalt ikke hvor det gjelder lovbrudd av nogen betydning. Enhver som på nærmeste hold har sett straffens virkninger, må nødvendigvis erkjenne, at når den domte er ferdig med å sone sin straff, er han slett ikke ferdig med å sone sin brøde. Selve straffavsoningen er kanskje enndog det minste onde, som tilføies den domte. Soningen fortsetter efterat

straffen er utstått, ja den likefrem skjerpes i det oieblikk den straffede opdager sin store feiltagelse: Jeg er jo ikke ferdig med straffen! Han går fra dør til dør for å søke arbeide til livsophold for sig og sine. »Arbeide til dig? Du er jo straffet!« »Ja ganske visst. Men jeg har jo sonet min brode.« »Sonet? Hvad er det for latterlig tanke? En straffet mann har jeg ikke bruk for.« Slik svarer folk flest. Undtagelser gis det heldigvis. Og så en ting til: Det er den menneskelige rettferdighetstrang, som krever soningen. Men gjennom dette soningskrav over rettferdigheten stor urettferdighet overfor andre og helt uskyldige mennesker, nemlig overfor den dømtes nærmeste og fremforalt overfor dem, som er økonomisk avhengig av ham, særlig da hans kone og barn. Hvad disse må lide, både socialt og økonomisk, har intet med skyld å gjøre. Men de »soner« allikevel med ham. Det er meget i det, som konen til en fange fra en av Finnmarksfjordene skrev til ham på Botsfengslet: »Vi hadde gledet oss til at du skulde komme til høstfisket, så at vi en gang om uken hadde fått kokemat; men nu må vi leve på vann og brød. Så største straffen har jeg og barna.«

Det heter gjerne i utformningen av tanken om straffen som soning for urett, at bevisstheten om å ha sonet er skikket til å fortrenge skyldfølelsen. Ja, det er nokk mulig at det finnes dem som går ut av fengslet med en viss tilfreds følelse av, at nu har jeg gjort op, nu har jeg god samvittighet, nu er alt godt igjen. Men jeg tror nokk, at det i almindelighet er ganske andre følelser som behersker ham, som forlater fengslet efter å ha utstått sin straff. Det er nokk oftest en dukknakket mann som går ut, med store bekymringer for fremtiden, med frykt for sine medmenneskers ubarmhjertighet og med følelsen av å være en knekket mann.

La oss undersøke litt, hvorledes den straffede selv ser på dette, at når straffen er endt, er forbrydelsen sonet. Jeg holder mig til noen spredte trekk fra mine egne erfaringer på Botsfengslet.

En fange, dømt for underslag og falsk, skriver til sin forlovede, at det »å være innesperret er ingenting mot skammen over sig selv. Å sitte i et fengsel noen måneder er vel for et sundt mannfolk ikke noe mot konsekvensene av det for fremtiden. Stemplet straffange, det kan aldrig vaskes bort.« En omstreifer sa mig rent opgitt, at »det er ikke en av hundre som vil ta mig i arbeide, når de får høre, at jeg har sittet inne.« — En ung tyv skriver til en prest om hjelp til hyre. »Men«, legger han til, »de referatene i avisene med mit fulle navn legger kanskje hindringer i veien for Deres anstrengelser for å skaffe mig hyre? Det vilde jo ikke være mere enn rimelig, da folk nødig vil ha straffede personer i sit arbeide.« — En ung tyv kunde ved reisen til sit hjemsted langt nordpå få følge med sin søster den siste del av reisen. »Men det vil jeg ikke,« skriver han til henne. »Jeg vil ikke at du skal bli anstøtt av den opmerksomhet, som vil bli henledet på mig av kjente folk. Jeg vil derfor helst vise mig alene.« — Ved sin annen innsettelse i Botsfengslet ga en ung tyv sit mismot uttrykk i de ord, at »Jeg imoteser med gru den dag jeg skal ut igjen til skammen og arbeidsløsheten.« — En ung tyv skrev ved sin tredje innsettelse i Botsfengslet: »Fengselsstraffen er bare innledningen til den virkelige straff. Det å bli stemplet som en forbryder er værre enn noe fengselsophold. En straffet kan ikke regne sig for mere enn 25 prosent menneske mere. Det å få slengt efter sig på gaten, at han har sittet i fengsel, er værre enn piskeslag.« — En ung sjømann, tyv, skriver til en venn: »Du sier, at jeg skal la den gamle skitten gå i glemmeboken. Det skulde jeg så gjerne gjøre, men vil andre gjøre det samme? Det betviler jeg, folk liker nu besst å snuse i avfall og helliggjøre sig selv på andres bekostning. --- Jeg gruer for den dagen, jeg atter skal sette min fot på hjembyens grunn, for jeg vet at først da begynner mine virkelige gjenvordigheter.« — Efter løslatelsen skrev en ung mann, som lå høiere på samfunnsstigen enn fangene flest, i et brev til en av fengslets tjene-

stemenn, at han hadde lest biskop Berggravs bok: »Fangens sjel — og vår egen«, hvorpå han sier: »Specielt synes jeg han treffende skildrer forholdet efter løslatelsen, — thi jeg er av den mening, at det er den værste del av straffen. Dette var igrunnen også årsaken til, at jeg så hurtig forlot Oslo. Jeg orket ikke være der og gå i en stadig angst for å møte kjente.« — Endelig tilslutt noen ord av en ung gårdsgutt, som ved sin sjette tyvdom kom inn i Botsfengslet for første gang. Hans bror hadde også vært i Botsfengslet for tyverier, men hadde nu holdt sig bra i flere år. Jeg tar med litt mere av hvad han sa mig, enn det som strengt tatt angår soningstanken. På mit spørsmål om han kan holde sig fra tyverier fremover, svarte han: »Det skal være sikkert, når jeg først har været her.« Han var tilbutt hjelp til å søke om å få sone straffen i det lokal-fengsel, hvor han satt i varetekt. »Men«, fortsetter han, »jeg syntes det var besst å komme hit for å få en skrekk i livet. Broren min har været her, og da syntes jeg det var besst å komme hit jeg au. Han har gitt sig, han, efter å ha vært her, og da håber jeg at jeg skal slutte, jeg au.« Om tiden efter løslatelsen sier han: »Da ser man ikke op til en. Da synes en, at alle ser ned på en. Det er først da, en får straffen.«

Slik kunde jeg fortsette. Gang på gang gir fangene uttrykk for den tanke, at ved løslatelsen er de ikke færdig med straffen. Det er først da soningen for alvor begynner. Og den ene efter den annen legger til: »Det er værst for dem der hjemme.«

Dette de straffedes eget syn på straffen som noget meget mere enn en rettfærdig soning, vekker til eftertanke. I virkeligheten ligger deri en sterk dom over det almene straffebegjær. De dømte roper til os alle: »Vær varsom i kravet på straff! Dens virkninger rekke så altfor ofte uendelig meget længere inn i fremtiden og uendelig meget dypere ned i nutiden, enn folk flest forstår!«

En må i det hele ikke tape av syne hvad fængselsstraffen ødelegger, helt utenfor straffens formål. Det er nokk

så, at hvilken idé mann enn legger til grunn for straffen, kommer en ikke utenom straffens ulykkelige og ikke tilsiktete eftervirkninger for den skyldige og dens ikke mindre ulykkelige sidevirkninger for hans uskyldige pårørende. Enhver der som jeg daglig omgås de straffede, personlig kjenner dem, personlig får ett sterkt inntrykk av, hvad straffen betyr både i nuet og i fremtiden for ham og hans, vil gi mig rett i, at det er umulig å begrense straffens virkninger til straffen selv. Da det bare er straffen og den alene, som kan kalles soning for broden, ligger heri at det onde, som samfundet tilføier den skyldige, går langt utover hvad soningstanken krever. Straffen blir et meget værre onde enn rettfærdig gjengjeldelse. Men når så er tilfellet, går det ikke an å si, at man legger soningstanken til grunn for straffen.

La oss så ta for oss den annen grunn til ikke å bygge straffen på gjengjeldelsen.

Vi har her hjemme allerede i nogen grad opgitt å bygge våre reaksjoner mot lovbrøtterne på den gamle soningstanke. På den ene side krever vi i visse stykker ikke soning, ikke gjengjeldelse, hvor sådan likefrem finnes uheldig, således når påtalemyndigheten betingelsesvis unnlater tiltale eller domstolene ilegger betinget dom, på den annen side griper vi til reaksjoner som går langt utover hvad soningstanken krever, nemlig når vi tar ihærdige tilbakefallsforbrydere eller samfundsfarlige forbrydere i forvaring på lange tider utover den straff, som svarer til broden. Men i de fleste tilfeller, nemlig i alle dem som ligger mellem disse ytterligheter, der bygger vi fremdeles den strafferetslige reaksjon på soningstanken, den rettfærdige gjengjeldelse gjennom en straff som tenkes å passe til den forbrydelse, som er gjort. Når eksempelvis en mann i løpet av 1 år 8 måneder — ett år og otte måneder — får fem dommer for tyverier, nemlig 45 dager, 60, 90, 120 og 90 dager (den sidste i Høiesterett satt op til 8 måneder), så tilfredsstiller dette soningstanken og gjengjeldelsesprinsippet. Men samfundets krav på be-

skyttelse tilfredsstilles ikke på denne måte. Sådan og lignende straffebehandling ser vi stadig, det kunde regnes op mangfoldige tilfeller av slik fremgangsmåte overfor de allerede flere ganger straffede tilbakefallsforbrydere. Det er den primitive soningstanke i full blomst vi her har for oss: litet utbytte av tyveriet liten straff, større tyveri større straff, atter noget mindre utbytte av tyveriet noget mindre straff. Det er slikt som professor *Olof Kinberg* i en artikkel i »Psykisk Hygien« med full føie kaller »parodi på kriminalpolitikk.«

Alle som i straffen ser ikke en retferdig gjengjeldelse, men ett av samfundets midler til å motvirke kriminaliteten og fremforalt til å holde denne individuelle gjerningsmann borte fra nye forbrydelser, må efter mit skjønn nødvendigvis kreve, at strafferetten ikke lukker øinene for hvad arvelighetsforskningen, psykologien og psykiatrien har klarlagt om årsakene til de menneskelige handlinger. Det må endelig engang bli avgjørende røkket ved den sats at »viljens frihet er en urokkelig setning.« Strafferetten må bygge på læren om den relativt frie vilje, den må med andre ord gå ut fra, at menneskenes handlinger er i større eller mindre grad årsaksbestemte. Men heri ligger også, at menneskene har et tilsvarende personlig ansvar, mindre eller større, som veksler gjennom alle mulige overgangsformer, fra den sinnssykes fullstendige ansvarsfrihet til den helt sinnssundes store personlige ansvar. Vi må opgi soningstanken som straffens kjerne. Vi må bygge straffens idé ikke på et helt sviktende spekulativt grunnlag, men på en realistisk, naturvidenskabelig tankegang, nemlig på idéen om hvad erfaringen finner formålstjenlig til å motvirke kriminaliteten og fremforalt formålstjenlig til å holde den gjerningsmann det i det enkelte tilfelle gjeller, borte fra nye forbrydelser. Hertil kreves sterk differentiering, rikt utvalg av virkemidler, vekslende fra meget lempelige til meget strenge. Den forfoining som velges, må tilfredsstille formålet, men ikke være strengere enn nødvendig. Soningstanken, gjengjeldelsen, blir fremdeles stående som den

strafferettlige reaksjons utgangspunkt — uten brøde, ingen straff. Men reaksjonens innhold og form må ikke bygges derpå.

Og da blir det helt klart: Skal vi bygge våre forføininger overfor lovbrysterne på det formålmessige, må strafferetten følge de samme linjer som lægevidenskapen gjør: Midlene til bekjempelse av kriminaliteten forutsetter det besst mulige kjennskap til kriminalitetens årsaksforhold, thi ellers handler vi rent i blinde. Og den kunnskap som dette studium gir, må tillempes på det enkelte tilfelle ut fra en alsidig bedømmelse av den enkelte gjerningsmanns samlede personlighet.

Strafferetten må som lægevidenskapen bli en erfaringsvidenskap. Den maa i langt høiere grad enn nu bygge på et inngående studium av menneskene i sin almindelighet, deres psykiske og deres sociale, deres normale og deres patologiske forhold, og fremforalt på studiet av mennesket i den enkelte lovbryster. Først på sådant grunnlag vil strafferettspleiens myndigheter kunne velge den reaksjonsmåte, straff eller andre midler, som sikrest fører frem til målet, som er: den besst mulige bekjempelse av kriminaliteten under hensyntagen såvel til det hele samfunds krav på effektiv beskyttelse gjennom formålmessige og tilstrekkelige forføininger, som til den enkelte gjerningsmanns krav på human behandling.

Det er først og fremst psykiaterne, som har gransket årsaksforholdene. Det blir derfor også særlig dem som blir våre veivisere, når det gjelder å stake ut kriminalpolitikens vei fremover. Den tyske strafferettsprofessor *Hans von Hentig* gir denne tanke uttrykk i sin bok »Straffen«, hvis store verdi kjennetegnes ved at professor *Stephan Hurwitz* i Kjøbenhavn ifjor fannt å burde bringe boken til almenhetens kunnskap gjennom oversettelse til dansk. v. Hentig siger bl. a., at »jo videre psykiatrien trenger frem, jo mere man lærer å iaktta det menneskelige viljesliv som kausal foreteelse, å analysere viljedannelsen i dens kausale elementer

og sammenholde disse med nøiaktig studerte sygdoms- og degenerasjonsprosesser, desto alvorligere rystes skyld-ideen.« Senere heter det: »Fra psykiatriens utvikling faller en hånets stråle også over strafferetten.«

Før jeg går videre, vil jeg feste oppmerksomheten ved at kriminalitet og kriminalitet er høist forskjellige ting.

Jeg behøver bare å peke på den vesensforskjell, som det er mellom den som volder en annens død ved ren uakt-somhet (her finnes jo ikke forbrydersk forsett) og den rovmorder, som tar en annens liv med fullt overlegg. Eller forskjellen mellom den som gjør sig skyldig i et rent leilighetsstyveri, og den tyv som går løs på pengeskapet etter en omhyggelig lagt plan. Vi må videre ha øinene åpne for den forskjell, som det er mellom dem som forgår sig bare en enkelt gang, hvad enten det nu er f. ex. liden-skapen, som tar makten fra dem, eller det er økonomiske vanskeligheter som leder dem ut i forbrydelsen, og dem som forgår sig gang efter gang, tross straffene de har sonet.

Tar vi for oss dem som i 10-året 1925—1934 var begyn-nere på forbryderbanen, vil vi finne følgende tall for de menn, som var skyldige i forbrydelser: mot 8000 blev påtale betingelsesvis undlatt, 3400 vedtok forelegg, 10700 fikk betinget dom, 6800 fikk ubetinget dom. Summen av disse tall gir 28900, men antallet av forskjellige personer er ikke fullt så stort, idet de som dommes efter tidligere å ha fått betinget undlatelse av påtale, er ført op som ustraffet, altså som begyndere. Vi må kunne anslå 10-årets samlede antall begyndere til mellom 27000 og 28000. Det er selv-innlysende, at hvis ikke hovedmassen av disse stanset på forbryderbanen allerede efter første reaksjon, så vilde vi jo i tidens løp ganske overveldes av tilbakefallsforbrydere, og vi vilde trenge den mangedobbelte fengselsplass av den vi har. Tilbakefallsforholdet kan vi tenke oss frem-stillet som en trappeformet pyramide: vi har en sokkel av dem, som forgår sig første gang, ovenpå der et lag av dem

som forgår sig annen gang o. s. v. Hovedmassen av dem som det første gang er reagert mot, ser vi heldigvis ikke mere til innenfor strafferettspleien, — den er nemlig altfor vidtgående og derfor feilaktig den opfatning som vi får gjennem *Falladas* bok, at den som engang har spist av blikfatet, nødvendigvis må vende tilbake til fengslet. Og etter hvert tilbakefall er det alltid en skare, men en stadig mindre skare, som forlater forbryderbanen. For hvert tilbakefall blir det absolutt sett stadig ferre, som forgår sig påny. Men det relative antall stiger, således at vi f. ex. blandt de tyvene, som har gått inn og ut av fengslene en rekke ganger, finner tilbakefall på mere enn 80 %. Dette vil si, at vi i midten av pyramiden får en bred soile av dem, som har gått inn og ut av fengslene til hoit op i årene, mest tyver, og meget ofte mennesker som er begynt på sine forbrydelser allerede i barndommen eller de første ungdomsår. Jeg vil uttrykkelig gjøre opmerksom på, at det fremforalt er disse tilbakefallsforbrydere mit foredrag gjeller. Det virkelig store og vanskelige kriminalistiske problem reises nemlig av disse tilbakefallsforbrydere sammen med løsgjengerne og de drikfeldige, tre grupper, som i hoi grad går over i hverandre.

Det er meget karakteristisk for den yderst langsomme utvikling strafferetten har undergått, at det først var langt ute i siste halvdel av forrige århundrede det blev reist spørsmål om å utforske forbrydelsenes årsaker og bygge de strafferettlige reaksjoner på resultatene av sådan gransking. Sålenge det var helt uomtvistelig at straffen skulde være et gjengjeldelsens onde som blev tilføiet forbryderen, var det ingen grunn til å spørre efter årsakene til, at han hadde forbrutt sig. Det vil være vel kjent, at det var den italienske psykiater *Lombroso*, som for alvor reiste kravet om utforskning av kriminalitetens årsaksforhold. Hans antropologiske skole hevdet, at det var et stort antall fødte forbrydere, en opfatning som nogen år senere blev sterkt bekjempet av den sosiologiske skole, hvis ledende

mann var den franske professor *Lacassagne*. Også denne skole innrømmet, at individets særegenheter har avgjørende betydning for forbrydelsen, men hevdet at disse egenskaper ikke er annet enn et produkt av miljøforholdene, såsom hans ernæring, boligforhold, omgang o. s. v. Den sosiologiske skoles lære har i tilspisset form fått uttrykk i den bekjente setning, at »ethvert samfund har bare de forbrydere, det fortjener.« Brytningen mellem disse to ensidige retninger har ledet til dannelsen av den tredje skole, som vel nu har slått igjennem: forbrydelsenes årsaker er ikke å søke enten i anleggene eller i miljøet, men både i anlegget og i miljøet.

Lombroso vil for alle tider ha fortjenesten av å ha slått avgjørende til lyd for nødvendigheten av å granske forbrydelsens årsaksforhold og fremforalt forbryderens egen personlighet. Men hans lære om de mange predestinerte forbrydere er avløst av læren om de mange predisponerte.

Det har vært forsøkt å bringe på det rene hvor stor procent av et visst antal forbrydelser skyldes enten anleggene eller både anlegg og miljø eller miljøet alene. Sådanne undersøkelser har ledet til at miljøforholdene er tillagt en dominerende rolle. Undersøkelsene har dog efter mitt skjønn som oftest liten verdi. Vi må jo huske på, at det er meget lett å påvise et dårlig miljø, men et meget omfattende arbeide som krever inngående undersøkelser, å bestemme anleggene. Og sådanne undersøkelser vil aldrig fullt ut gi et riktig bilde av forholdene. Enhver av os vet, hvor ytterst mangelfullt og overfladisk det kjennskap er, som vi i vår egen slekt har til tidligere generasjoners psykiske personlighet. Og denne store svakhet ved sådanne undersøkelser blir særlig fremtredende, når det gjelder undersøkelser av forbryderes arveanlegg, idet disse jo som oftest hører til befolkningslag som erfaringsmessig har endnu mindre rede på tidligere generasjoner enn de fleste andre. Verdien av opplysninger om anleggenes betydning må derfor nødvendigvis bli ringere enn tilsvarende opplysninger om miljøforholdene.

Det har stått og vil vel fremdeles stå strid, om det er arven eller miljøet, anleggene eller kårerne, de innre eller yttre årsaker, som er den viktigste kriminalitetsfaktor. Det synes dog som om meningene mere og mere samler sig om den opfatning, at anleggene og miljøet er så sammenfiltret, at det oftest er umulig å avgjøre, hvilken av disse faktorer er den viktigste forbrydelsesårsak i det enkelte tilfelle: begge medvirker.

I den forelesning om forbrydelse av professor *Ragnar Vogt*, som jeg allerede har nevnt, har professoren uttalt, at en navngitt tysk forfatter er tilbøielig til å overdrive de yttre vilkårs betydning. »Man må jo nemlig ikke glemme«, fortsetter professor Vogt, »hvorledes det gjennemgående er de mindreverdige og sinnssvekkede individer, som efterhvert synker ned i proletariatet, og denne omstendighet vil igjen nødvendigvis ytre sig som mindre gode anlegg hos proletariatets barn. Men tas der ikke hensyn hertil, vil der oien-synlig bli lagt større vekt på de yttre betingelser enn riktig er.« Den tanke som professor Vogt her har antydnet, nemlig at det kan være årsakssammenheng mellem dårlige anlegg og dårlig miljø, er kommet til uttrykk også hos andre forfattere. Overlæge *Sigurd Dahlstrøm* fremholdt at »man kan nesten si, at arven lager miljøet. Instinktene driver individet til en viss grad inn i det miljø, som passer det. --- Derfor kan man vel også si, at miljøet kun har innvirkning på de individer, hvis anlegg er slik at miljøvikningen kan gjøre sig gjeldende. --- Arv og miljø er tannhjul som griper inn i hverandre. --- Miljøet aktualiserer forhåndenværende muligheter.« Overlæge *Johan Scharffenberg* har ved forskjellige anledninger gitt uttrykk for de samme tanker. »Visse endogene faktorer disponerer«, sier overlægen, »men de exogene determinerer«, d. v. s. at de medfødte anlegg disponerer, men at miljøet virker bestemmende. Et annet sted sier Scharffenberg: »Under ellers like kår vil som regel de arvelige anlegg avgjøre hvem som faller, og hvem som

står. --- Min erfaring er,« sier han, »at arven er undervurdert som årsak til kriminalitet i forhold til kärene. --- Og selv om man ofte finner, at tyvene stammer fra dårlige hjem, må man huske, at foreldre med dårlige anlegg også skaper dårlige hjem, mens foreldre med gode anlegg kan skape gode hjem selv i små kår.« Ved en senere anledning har overlægen uttrykt sig slik, at »vekselspillet mellem »arv« og »kår« er mer innviklet, enn mange tenker sig.« I det arbeide som sekretær frk. *Signy Arctander* og overlæge *Sigurd Dahlström* for nogen år siden ga ut i fellesskap, om hvorledes det er gått de vergerådsbarn, som Oslo vergeråd flytter over i annet miljø, fremholdt forfatterne sterkt det meget gunstigere resultat for dem som var satt bort for 8-årsalderen enn for dem, som var satt bort senere. Forfatterne understreker at det var selve den tidlige miljøveksling som var årsak til den store forskjel i resultatene. De gjorde imidlertid oppmerksom på, at det materiale, de bygget på, ikke gav grunnlag for undersøkelse av de dypere liggende årsaker og meddelte, at de i en fortsettelse av arbeidet vilde ta disse spørsmål op. Efter overlæge Dahlströms altfor tidlige bortgang har frk. Arctander alene tat op den opgave å prøve å finne årsakssammenhengen mellem de oprinnelige forhold og den negative eller positive utvikling. Resultatet er blitt, at frk. Arctander i sin siste avhandling om »Vergerådsopdragelsen og dens resultater« finner å måtte legge langt større vekt på anleggene enn den forrige avhandling gjorde. Frk. Arctander skriver nemlig bl. a.: »De forskjellige deler av denne avhandling viser klart betydningen av de oprinnelige anlegg for resultatet. --- Dette statistiske materiale viser tydelig tendensen til sammenheng mellem de utpregede sinns-, karakter- og forstandsmangler og den negative utvikling. Dette går igjen i alle undersøkelsene. Særlig synes karaktermangler, utpreget slette anlegg og tilbøieligheter fra barne- og ungdomsårene av å gi dårlige chancer. Likeså et svært ulikevektig sinn. Også tydelige

forstandsmangler gir dårlige chanser.« — I et foredrag om »Brottsligheten som biologisk företeelse,« har den finske arvelighetsforsker *Harry Federley* som konklusjon på en nærmere utredning av spørsmålet formet sin mening i de ord, »at forbrydelsen først og fremst betinges av arveanleggene, mens miljøet blot forsterker eller avsvækker virkningen av disse, i sjeldne tilfeller helt undertrykker dem.« Tar vi så for oss den gullgrube for alle kriminalitetsforskere, som ligger i professor *Olof Kinbergs* to bøker »Aktuelle kriminalitetsproblem i psykologisk belysning« og »Varför blir människor brottsliga?« vil vi bl. a. finne, at »den sosialt betydningsfulle forbryderskhet --- henger hovedsaklig sammen med biologisk betingede mangler i individenes tilpasning, og denne mangel beror vesentlig på visse psyko-fysiologiske funksjonsforstyrrelser. --- Utenfor sådanne tilfeller hvor den psyko-fysiologiske mangel er av sådan art og intensitet, at forbryderskhet, uavhengig av ytre omstendigheter, er en uundgåelig følge derav, er asosialitet, som viser sig i forbryderske gjerninger, resultatet av en utvikling under vekselvirkning med miljøet.« Et annet sted bruker Kinberg det ord, at »forbryderskheten fremfor alt har sin rot i individenes patologiske beskaffenhet.«

Min personlige opfatning av disse spørsmål bygger i ikke liten grad på de erfaringer, jeg har gjort under mit arbeide på Botsfengslet. Jeg har ikke kunnet undgå å hefte mig sterkt ved følgende forhold: Det er meget almindelig, at de unge fanger hører til store søskenflokker. Om det enn forekommer tilfeller, hvor flere av barna har gjort sig skyldig i forbrydelser, er det dog i almindelighet, efter alt hvad Botsfengslet har kunnet få rede på, bare denne ene eller kanskje noen få av søskene som er kommet galt ivei. Det spørsmål har da tvunget sig frem: Er det så at det først og fremst er miljøet som er kriminalitetsfaktor, hvorfor er det da ikke gått galt med flere av flokken, som har levet op under de samme miljøforhold? For mig synes det ikke tvilsomt at forholdet er, hvad jeg har gitt uttrykk for

også ved en tidligere anledning, at det dårlige miljø leder ut i forbrydelse de individer, som bærer på dårlige eller svake anlegg, således at individer med gode anlegg holder sig på rett vei tross dårlig miljø, og at individer med dårlige eller svake anlegg kan holde sig på rett vei under gunstige miljøforhold. Det dårlige miljø virker med andre ord drivende, hvor anlegget har beredt jordbunden for kriminell utvikling. Men det er også individer, som forgår sig trods gode kår. Og hos disse vil man ofte kunne påvise psykopatiske anlegg, liten intelligens eller lignende.

Jeg har her gjort rede for noen nordiske forfatters syn på anleggenes og miljøets innbyrdes forhold som årsak til kriminalitet. Jeg skal ikke opholde tiden med å fortsette en sådan gjennomgåelse av andre forskeres resultater. Bare en enkelt manns syn på disse ting vil jeg gjerne få gjøre rede for i al korthet, fordi han har et særlig godt navn innenfor kriminalistenes kreds. Det er psykiateren, professor dr. *Gustav Aschaffenburg* i Köln jeg tenker på. Hans ord må tillegges så meget større vekt, som videnskapsmannens forskning her er forenet med den rike praktiske erfaring, det dyptgående personlige kjennskap til de kriminelle, han har vunnet gjennom meget lang tjeneste som læge ved et stort straffengsel.

Straks efter siste århundreskifte var Tyskland gått igang med å forberede sin straffelovsreform. Som et organ for nye tanker på strafferettens område stiftet Aschaffenburg allerede i 1904 sit verdenskjente tidsskrift »Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform.« Han redigerte det i nesten 32 år, inntil han i sit 70de år fantt å burde overgi redaksjonen til yngre krefter. I det siste hefte han redigerte, utgitt i februar 1936, avsluttet han sin redaktørvirksomhet med et »Rückblick und Ausblick,« som krever vår oppmerksomhet. Det heter her bl. a. at »etterhvert var, ikke minst som følge av Lombrosos fremstøt, mangesteder den tanke dukket op, at det ved utforskningen av forbryderproblemet dreiet sig ikke om et utelukkende juridisk, i bessefall

heller ikke om et etisk spørsmål. At her også medisineringen, særlig psykiateren hadde et viktig ord å si, blev stadig mere innlysende og blev til en av de grunner«, sier Aschaffenburg, »som beveget mig til å sette det nye tidsskrift ut i livet. Det skulde være et basseng, hvori strømmen av juridiske og medisinske, sosiologiske, psykologiske og filosofiske arbeider skulde samles i fellesskap, forsåvidt disse forskjellige forskningsområder hadde stillet sig i strafferetsreformens tjeneste. --- Tidsskriftets annen, viktigere opgave var den å utdype vårt kjennskap til forbrydelsens årsaker, forbryderens personlighet, virkningen av straffene og av de øvrige metoder som tjener til bekjempelse av forbryderskheten.« Etter å ha omtalt kort utviklingen i tidsskriftets levetid, fortsetter Aschaffenburg: »Stadig mere viste sig personligheten som det utslaggivende, de yttre innflydelser trådte i viktighet tilbake. Ikke som om de var blitt likegyldige for vår bedømmelse. De former mangelen gang forbrydelsens art, de er det som kaster den litet befestede ut av banen og som regel sperrer for den, som engang har snublet, veien tilbake til den fredelige borgers liv, de ødelegger bare altfor ofte alt strev fra straffullbyrdelsen og opdragelsesforanstaltninger.«

Da Aschaffenburg startet sit tidsskrift, hadde han allerede gitt ut sin berømte bok »Das Verbrechen und seine Bekämpfung.« Ennu i annen utgave, som kom i 1905, behandles ikke arveanleggene som kriminalitetsfaktor. Det er først i tredje utgave, i 1923, at han tar op dette spørsmål. Han gjengir nogen i de mellemliggende år foretatte undersøkelser og fortsetter så med disse forsiktige ord: »Det er ikke usannsynlig at vi i fremtiden må skjenke arvegangen mere opmerksomhet enn hittil vanlig.«

Allerede dette gir uttrykk for den utvikling som i 1900-tallets første desennier var foregått innenfor den videnskabelige bedømmelse av kriminalitetens årsaksforhold. Som målestokk for forskningens utvikling på dette område skal vi se, hvorledes Aschaffenburgs eget syn på anleggene betydning som årsak til forbrydelse senere utviklet sig.

Det var, hørte vi, i 1923 at Aschaffenburg antydde som ikke usannsynlig at fremtiden vilde skjenke arvegangen større oppmerksomhet. Bare 10 år senere, i 1933, gir han sit nåværende syn på disse kriminalitetsforskningens grunnspørsmål uttrykk i en stor artikkel »Kriminalanthropologie und Kriminalbiologie.« Her heter det blandt annet »at anlegget gir rammen, oppdragelse og miljø gir anlegget preg, men netop bare innenfor den gjennom anlegget fastlagte og uforanderlige ramme.« Videre gir Aschaffenburg oss bl. a. følgende høist bemerkelsesverdige ord, at det bare er mulig å nå strafferettens endelige mål, nemlig å beskytte den fredslike borger og den almindelige rettssikkerhet mot angrep av lovbrøyttere, »hvis vi blir oss bevisst, hvor stort antallet er av dem som ikke kan bevege sig i samfundet uten inn-
grep i andres rettsfære, og her viser sig hvor velsignelsesrik *Lombrosos* virksomhet har vært. Det vil også nu fremdeles bli et stridsspørsmål om det gis et større antall mennesker der er født som forbrydere; det kan ikke strides om at det gis tallose mennesker som er født til forbrydelsen. Født til forbrydelsen — det betyr,« fortsetter Aschaffenburg, »at deres skjebne er forbrydelsen.«

Såvidt Aschaffenburg. Vi forstår av det vi hittil har utviklet at om enn forskerne er klar over at forbrydelsens årsaker må søkes både i anlegget og miljøet, og at disse er så sterkt sammenfiltret at det kan være umulig å avgjøre hvilken av disse faktorer i det enkelte tilfelle er den viktigste, så er det dog en utbredt opfatning at det, sett i sin almindelighet, først og fremst er anleggene som avgjør kriminell utvikling. Men samtidig er alle enige om at det i motarbeidelsen av kriminaliteten må legges den største vekt også på miljøet, på de sociale årsakers store betydning.

Enhver vil forstå at sådant som dårlige forhold i hjemmet, dårlige boligforhold, dårlig strøk og slette kammerater, misbruk av alkohol, arbeidsløshet kan medvirke til kriminalitet. Det kunde sies meget herom. Men det ligger utenfor mit emne å ettervise miljøskadenes betydning som med-

virkende årsak til forbrydelse. Jeg vil bare ha sterkt understreket, at ethvert arbeide til bedring av de sociale forhold likefrem er et skritt fremover i motarbeidelsen av kriminaliteten, et skritt fremover i samfundets beskyttelse mot forbrydelsen. Det er nemlig riktig hvad Tysklands store kriminalist professor *Frantz von Liszt* har sagt, at »ulike mere dypttrengende og ulike sikrere enn straffen og enhver med den beslektet forholdsregel virker socialpolitiken som middel til bekjempelse av forbrydelsen,« en tanke som Belgias ikke mindre fremragende kriminalist professor *Adolphe Prins* har uttrykt i den sats at »de forebyggende sociale lover er meget virkningsfullere i kampen mot forbrydelsen enn de besste repressive lover.«

Før jeg forlater denne fremstilling av anleggenes og miljøets betydning i sin almindelighet, vil jeg gjerne få gjengi noen ord av professor *Ragnar Vogt* fra de seneste år. De berører ikke det innbyrdes forhold mellom anlegg og miljø, men begge disse faktorerens betydning som årsak til forbrydelse.

Verneforeningenes Landsforbund samlet og offentliggjorde i 1933 uttalelser fra en rekke fremtredende kvinner og menn til støtte for verneforeningenes arbeide. Blandt dem som uttalte sig, var også professor *Vogt*, som bl. a. skrev: »Å verne et ungt menneske mot å bli forbryder — og fremforalt fortsette som forbryder — må dog stå på like linje med å verne det mot tuberkulose, for å nevne et eksempel. For individet selv og hans familie er forbrydelsen snarere et større onde. Den molsetning at sykdom som regel skal være uforskyldt, men forbrydelse selvforskyldt, holder neppe stikk, om man går årsaksforholdet noiere efter. — Hvad kan det enkelte menneske for det arvestoff han trekkes med, det miljø hvori han er vokset op, den påvirkning han var utsatt for i de tidligste barneår o. s. v.? Og det er dog sådanne omstendigheter som med uhyre vekt bestemmer menneskets moralske holdning og således dets sociale tilpasning. En sak er det at enhver skal opøve sig

i å være sig sit eget personlige ansvar bevisst, noget annet er det at man skal søke å legge forholdene således tilrette for andre, at disse kan klare sit ansvar».

Jeg går over til i all korthet å peke på nogen av de trekk som finnes særlig fremtredende hos lovbrysterne og begynner med en almindelig karakteristik av de straffede, slik som den fortøner sig for mig efter mine erfaringer fra Botsfengslet.

Det er alle mulige aldersklasser, fra 16-17 års gutter til gamle menn. Det er folk fra alle landets kanter, fra alle mulige erhverv, alle overganger fra rene lasaroner til folk i betrodde stillinger, fra arbeidssky løsgjengere til arbeidsomme og strevsomme familieforsorgere. Ikke så få er helt uskikket til å slå sig gjennom livet ved egen hjelp, likefrem livsuduelige puslinger som adskillige av dem er, folk som selv under de besste arbeidsforhold vil gå arbeidsløse, fordi ingen kan bruke dem, og som derfor i det fri liv ofte fører den usleste tilværelse, ynkkelige menneskeskjebner som kaller på ens dypeste medfølelse. Samtidig er det ikke så få lederskikkelser, som under fengselsforhold med omfattende fellesskap mellem fangene kan bli sterke agitatorer, fremkalle uro i fangeflokken, enndog likefrem volde optøier og i det hele skape store vanskeligheter for fengslets ledelse, men som er slu nokk til å holde sig selv i bakgrunnen. Overført til fengsel med gjennomført celledsystem opfører disse folk sig oftest pyntelig, — der har de ingen å sette op og ingen å spille for. De fleste andre fanger er godmodige, høflige, snille og taknemlige. Men under fengselsforhold med meget samvær mellem fangene kan også mange av disse volde vanskeligheter, idet de ikke har kraft nokk til å stå imot ledernes tryk, de »tør ikke la være å være kammerat«, som det så betegnende er sagt av dem selv, av frykt for overløst fra ledernes side enten i fengslet eller efter løslatelsen. — De fleste misbraker alkohol, som sikkert i mange tilfeller spiller en stor rolle som medvirkende årsak til deres forbrydelser. Det er meget betegnende hvad

en fange sa mig, da jeg spurte ham om han ved forbrydelsen var påvirket eller beruset. »Å, jeg var ikke så ille full, men i sånt humor at en går med på det som blir foreslått! Dette er visselig et treffende uttrykk for årsaken til mangfoldige tyverier. — Mange er flegmatiske, andre kan ha et heftig sinn, som under særlige forhold kan bringe dem i rent raseri og herunder kan lede dem til de frykteligste voldshandlinger. Manges seksuelle driftsliv er rolig og behersket, andre kan ha å kjempe med voldsomme lidenskaper, som kan ta makten fra dem og lede dem ut i uhyggelige sedelighetsforbrydelser. — Det er alle mulige overganger fra meget svakt begavede til hoit intelligente. De fleste er i mental henseende normale, men det er også en stor procent abnorme. Efter en undersøkelse av 500 fanger i Botsfengslet var ialt 17 % ikke normale, stigende fra 8 % av voldsforbryderne til 14 % av tyvene og andre vinningsforbrydere og videre til 33 % av sedelighetsforbryderne. Ved en specialundersøkelse av 331 sedelighetsforbrydere viste det sig at abnormprocenten var 23 % av dem som var dømt for utuktig omgjengelse med barn på 14 og 15 år, 38 % av dem som var dømt for utuktig omgjengelse med mindre barn. Av de sedelighetsforbrydere som var minst 60 år gamle, var ikke mindre enn omtrent 63 % ikke normale. — Tar vi for oss spørsmålet om straffens betydning for dem selv, vil vi finne at det er ikke så ganske få fanger for hvem selve straffavsoningen i og for sig er overflødig som påvirkning til å holde dem borte fra nye forbrydelser. For mange — og det er kanskje de fleste — er straffen formålstjenlig, idet dels den alvorlige advarsel som ligger i straffen, og dels den påvirkning som de på forskjellig vis kommer under i fengslet, blir dem en kraftig støtte til å holde sig på rett vei fremover. Men så er det også mange, desværre altfor mange, for hvem straffavsoningen er likefrem nytteløs, fangebehandlingen forgjeves, — naturligvis bortsett fra den negative nytte at de hindres fra å bega nye forbrydelser i selve straffetiden, folk som der-

for burde være under forvaring eller annen samfundsmessig kontrol gjennom lange tider. Jeg understreker denne skala: overflødig — formålstjenlig — nyttelos. Det er derfor ikke riktig det som en mangen gang kan høre, at fengslene oftest arbeider forgjeves. Så høist forskjellige som fangene er, finner vi blandt dem alle mulige overganger fra dem som tross alt er gode og verdifulle mennesker til en del likefrem ondsinnede mennesker, folk som mangen gang er både kloke og energiske og derfor farlige.

Mange kommer inn for sit livs hittil eneste, men store forbrydelse, såsom drapsmenn, andre voldsmenn, underslagere, sedelighetsforbrydere. De fleste av dem er folk som ikke forgår sig påny.

Men så har vi den store masse av dem som straffes gang efter gang. Det er først og fremst tyvene, men også mange helere og bedragere. Her finner vi svært mange gutter og unge menn, som efter en rekke småstraffer, mest for tyveri, omsider kommer inn i Botsfengslet, og hvorav mange er godt kjent av vergeråd og skolehjem.

Blandt tilbakefallstyvene er det en del, visselig ikke svært mange, som er bevisst kriminelle, antisociale mennesker som gjør forbrydelsen til levevei, folk som vil fortsette sine forbrydelser i håb om engang å gjøre det store kupp og i tillid til at deres lykkelige stjerne vil hjelpe dem til ikke å bli grepet.

Resten av tilbakefallstyvene, og det er hovedmassen av dem, hører til en annen type. Når de løslates efter utsont straff, forsikrer de som de fleste andre fanger, at flere straffer skal det ikke bli. De er ferdig med tyvebanen nu. Og jeg er ikke i tvil om, at de aller fleste virkelig mener dette alvorlig. Om enn ikke alle, kanskje enndog de ferreste, angrer sine forbrydelser og innser det moralsk forkastelige i å trosse loven, så er de dog klar over, at de kan gjøre noget bedre ut av livet enn å gå inn og ut av fengslene, og ialfall at tyvebanen ikke »lønner sig.« Svært mange av

dem er også i øieblikket fullt på det rene med den ulykke, sorg og skam som de på denne måte velter inn over far og mor, kone og barn. Men —. Det går nokk altfor ofte så at de gode forsetter blir borte når vanskeligheter av forskjellig slag møter dem, eller når kammeratene lokker og alkoholen svekker deres dømmekraft. Hvad er så grunnen til at det går så galt med mange av dem og det gang efter gang? Jo, det ligger først og fremst i deres skrøpelige personlighetsutstyr. Disse tilbakefallstyvene skiller sig i almindelighet meget tydelig fra andre lovbytere gjennom en rekke svake karaktertrekk. Deres store ulykke er upålidelighet, liten arbeidslyst utenfor fengslet, de er uten stadighet i arbeidet, vekslende fra den ene jobb til den annen, de er uten balanse, de er som svaiende siv, er gjerne med på det som skaper spenning og eventyr, tankeløse øieblikksmennesker. Samlet i et ord: det er holdningsløshet som preger dem. Det har stor social interesse, at vi meget sjelden finner faglærte håndverkere eller faglærte arbeidere blandt tyvene. Grunnen dertil ligger snublende nær: den som vil bli en faglært mann må nødvendigvis ha en rekke gode karakteregenskaper for å gjennomføre sin plan, nå det mål han har satt sig. Han må ha den stadighet i arbeidet, den flid og utholdenhet som tilbakefallstyvene oftest mangler. Og hertil kommer, at den faglærte mann har meget lettere for å skaffe sig forholdsvis godt lønnet arbeide og sikker stilling enn losarbeideren formår, hvorfor denne lettere enn den faglærte står overfor også den fristelse til tyveri som for svake sjeler ligger i utilstrekkelige inntekter til livsophold for sig og sine.

Alt ialt får vi i fengslene et sterkt inntrykk av hvad et skrøpelig karakterutstyr betyr for svært mange af lovbyterne, fremforalt når de lever under vanskelige miljøforhold. Jo mere en ser av disse tragiske livsskjebner, desto mindre streng blir en i sin moralske dom over dem. Men samtidig ser en også, hvor utilstrekkelige de er, de forføininger som nu tas for å motarbeide kriminaliteten. Vår

kriminalpolitikk er ikke effektiv nokk. Det ligger utenfor min oppgave ikveld å gå inn på, hvad det bør gjøres for å rette på disse forhold. Det som det efter min mening bør gjøres på strafferettens område i det stykke, har jeg tidligere utviklet på annet hold.

Rundt om i landene er det i de senere år foretatt mange undersøkelser av kriminelles intelligens og karakter. Også forskjellige norske forskere har ydet verdifulle bidrag til belysning av disse meget viktige spørsmål.

Således fantt overlæge *Sigurd Dahlström* at gjennomsnitts-intelligensen for 200 mannlige varetektsfanger under 25 år var bare vel $12\frac{1}{2}$ intelligensår.

Videre har overlæge *Johan Scharffenberg* i et foredrag om »Den psykopatiske belastnings betydning for kriminaliteten« gjort rede for sine undersøkelser med hensyn til sinnssykdom og kriminalitet innenfor 534 flere ganger straffede tyvers nære slekt. Det viste sig, at nesten $12\frac{0}{10}$ av tyvene hadde sinnssykdom i slekten, et forhold som tyder på, siger overlægen, »at forekomsten av sinnssykdom i tyvenes nære slekt ikke er påfallende stor; --- hvis det var mulig å få sikre opplysninger, helst gjennom psykiatrisk undersøkelse av et visst antal slekter, vilde man sansynligvis finne mer av lettere abnormiteter, navnlig av undermålsevner (inferioritet, imbecillitet) og karakterfeil.« Kriminalitet i tyvenes slekt viste langt høiere tal enn sinnssykdom. Omtrent $11\frac{0}{10}$ av tyvene hadde straffet far, og ikke mindre enn $27\frac{0}{10}$ hadde straffede søsken. »Det kan ikke være nogensomhelst tvil om«, siger Scharffenberg, »at tallene for kriminalitet i slekten hos tyvene ligger langt over gjennomsnittet. Det er ikke nogen rimelighet for, at nesten $11\frac{0}{10}$ av alle voksne menn skulde ha straffet far eller mer enn hver fjerde voksne mann ha straffede søsken. Tallene er påfallende høie, men,« fortsetter overlægen, »deres tydning er tvilsom, — de kan tolkes som uttrykk både for dårlig arv og dårlige kår, sannsynligvis betyr de begge deler.« Om de 534 tyvers egen sinnstilstand opplyses, at ialt $16,5\frac{0}{10}$ ikke var normale. Av

Oslo-tyvene under 26 år var dette tilfelle med enndog over 21 %.

Overlege *Scharffenberg* har videre i dagspressen offentliggjort resultatene av sine undersøkelser om kriminalitet blandt omstreiferne, bygget på undersøkelse av 70 menn. 65,5 % hadde straffet far, 90 % hadde straffede slektninger. Jeg skal bare nevne et eneste eksempel: I en omstreifers slekt kjennes 55 straffede personer, som er i blodsband med ham. Av dem hadde 33 vært i Botsfengslet, derav 19 tillike i Akershus. Både far, farfar og farfars far hadde vært i Botsfengslet, altså søn etter far i fire generasjoner. Blandt de mange andre straffede i slekten finner vi farmor og farfars mor. »Det er ingen tvil om«, siger *Scharffenberg*, »at det finnes uforholdsmessig mange abnorme mennesker blandt omstreiferne, og det ligger nær å forklare disses livsførsel som et utslag av deres sinnstilstand, uten at det dog er mulig av disse undersøkelser å treffe objektive slutninger om skyldfordelingen mellem arv og kår.«

Ganske nylig har distriktslege *Rolf Sollman Fischer* utgitt sin bok »Intelligensundersøkelse av voksne«, omfattende undersøkelse av 440 voksne personer, menn og kvinner, derav 62 fanger i Botsfengslet. Disse var »utvalgte blandt forbrytere i egentlig forstand, altså ikke leilighetsforbrytere,« alle under 35 år. Den gjennomsnittlige intelligenskvotient (d. v. s. intelligensalderen dividert med levealderen) var 78,8, svarende til I. A. $127/12$. Dette betyr at gjennomsnittlig var de sinker. Men intelligensen svinget mellem imbesil og begavel. Vel 74 % lå under det normale.

En meget alsidig undersøkelse av tyvenes karakterologiske forhold har dr. med. *Gabriel Langfeldt* isommer levert i sin avhandling »Der Dieb und der Einbrecher«, bygget på dyptgående granskning av 50 tyver. Det var 17 av tyvene (34 %) som viste utpregede intelligensdefekter. Intelligensdefekten er dog, fremhever dr. Langfeldt, bare en side av deres personlighet. Deres viljesvakhet og lite utviklede

folelsesliv synes å måtte tillegges en måske større rolle som årsak til deres kriminalitet. I mange tilfeller var det allerede i den tidlige barndom påvist holdningsløshet og viljesvakhet. En meget stor del hadde ikke fullendt skolegangen på vanlig måte. Flere karakteriseres ved skoleskulk og ikke mindre enn en tredjedel ved tyverier og naskerier under skolegangen. Omtrent halvparten var debile eller imbesille. I anledning av at 16, hvorav 9 med intelligenssvikler, opgav arbeidsløshet som årsak til tyveriene, uttaler dr. Langfeldt, visselig meget treffende, at arbeidsløsheten må opfattes mere som en følge av deres defekte personlighet, enn som årsak til deres kriminalitet. Det går i i det hele som en rød tråd gjennom dr. Langfeldts undersøkelser, hvilken stor rolle forskjellige sterkt fremtredende karakterfeil spiller for tyvenes kriminelle utvikling.

Til disse undersøkelser av norske forskere skal jeg bare føie noen få ord om et tysk arbeide, som har vakt megen opsikt. Psykiateren *Friedrich Stumpf* i München offentliggjorde ifjor en høist interessant undersøkelse om »arveanlegg og forbrytelse.« Han sammenlignet to grupper av kriminelle, nemlig 195 grove tilbakefallsforbrydere, som da sonet straff i tugthuset i Straubing i Bayern og hadde tidligere minst fem fengsels- eller tukthusstraffer, og 166 som bare hadde vært straffet én gang med en straff på minst 3 måneder, og som i de siste 15 år hadde holdt sig fulstendig straffri. Blandt de mange resultater, som undersøkelsene ledet til, skal nevnes at det var et betydelig større antall kriminelle og særlig av tilbakefallsforbrydere i tilbakefallsforbrydernes nærmeste slekt enn i de engang straffedes slekt. Videre kan nevnes, at omtrent $\frac{2}{3}$ av tilbakefallsforbrydernes fedre var enten psykopater eller drankere eller kriminelle eller flere av disse ting samtidig. Tilbakefallsforbryderne var nesten uten undtagelse abnorme personligheter, psykopater. Derimot var av de engang-straffede det overveiende flertal ikke psykopater. Stumpf finner, at bestemte karakteregenskaper (og karakterabnormiteter) betinger svær

tilbakefalls kriminalitet, når de forekommer sammen med bestemte andre karakteregenskaper, og således er å opfatte som ekte forbrydelsesårsaker, og at sammenhengen mellom svær kriminalitet og visse former av psykopati er arvebiologisk å forstå.

Det er i de siste desennier blitt hevdet stadig sterkere, at de kriminalistiske spørsmål er på mange måter medisinske spørsmål. Forståelsen derav har naturligvis først og fremst gjort sig gjellende innen lægevidenskapen. Men i stigende grad har strafferettsjuristene sluttet sig til disse synsmåter. Det er derfor nu også blandt dem en vidt utbredt opfatning, at en formålmessig strafferettspleie krever et meget inngående samarbeide med lægevidenskapen. Fremforalt er det da psykiatrien, som her må stå til tjeneste.

Det har vært min tanke gjennom det jeg her har utviklet, å forsøke på å klarlegge, at de kriminalistiske spørsmål er i høy grad også psykiatriske spørsmål, således som professor *Ragnar Vogt* allerede for 30 år siden pekte på her hjemme.

Men er de kriminalistiske spørsmål utpreget psykiatriske spørsmål, da følger det av sig selv at de også er mentalhygieniske spørsmål. Det ligger på dette felt store oppgaver for mentalhygienien. Den kan gjennom sine ideer og sine metoder, derunder gjennom arbeidet for miljøforandringer og for bedring av mange dårlige miljøforhold, mektig bidrage til å forebygge, at mennesker med svak forstandsutvikling og skropelige karakteranlegg glir ut på det kriminelle skråplan. Først og fremst kan den gjøre det ved i tide å gripe inn allerede i barne- og ungdomsårene. Men også overfor dem, som allerede er glidd ut, vil mentalhygienien kunne sette inn med godt håb om å redde mange mennesker fra å fortsette på forbryterbanen. Det er da også i full forståelse herav at mentalhygienien er trengt inn i fengslene og der får en stadig større plass i moderne fangebehandling.

Fængselsvæsen.

Norske tvangsarbeidere på veiarbeide.

En femårsoversikt av CONRAD FALSEN
direktør for Opstad tvangsarbeidshus.

Tiltross for store bygge- og utvidelsesarbeider ved Opstad tvangsarbeidshus på Jæren viste det sig omkring året 1930 at der var stor plassmangel ved arbeidshuset. Forholdet blev i høi grad forverret efter at arbeidshuset blev tatt i bruk som forvaringssted for personer som undergis sikring og forvaring efter strl. § 39 og 39 a. Da disse fanger skulde mottas foran de ordinære tvangsarbeidere (som dommes efter løsgjengerloven), viste det sig at det blev umulig å skaffe plass for de ordinære tvangsarbeidere innen en rimelig tid. Det var ikke annet å gjøre enn å fore op disse tvangsarbeidere på venteliste, og det stod op til 100 tvangsarbeidere på denne venteliste. Dertil kom at de fleste av disse tvangsarbeidere i ventetiden måtte undergis varetektsfengsel med en ventetid av ca. 5 måneder. Denne tilstand blev helt uholdbar for fængselsvesenet idet den forkludret hele systemet og forspilte den med dette tilsiktede nytte. Samtidig vanskeliggjorde ordningen forholdene i kretsfengslene og de større hjelpefengsler, således at disse fengsler ikke kunde fylle det ordinære plassbehov for straffanger og boteavsonere.

Under disse forhold stod det for mig som uavviselig nødvendig å fremme positive planer til avhjelp av den herskende nødstilstand. Jeg var i noen tvil om på hvilken måte utvidelsen burde skje på den hensiktsmessigste måte.

Selve arbeidshuset vilde efter de store utvidelser som pågikk i årene 1930—1934 gi plass for ca. 325 tvangsarbeidere og fanger og anstalten vilde da bli så stor, at den i og for sig ikke innbød til yderligere utvidelse. Dertil kom at selve hovedbygningen ikke lot sig uthygge videre. Man kunde

vistnokk på arbeidshusets store eiendom anlegge en koloni til ved siden av den som blev opført i 1924 og som gir plass for 34 mann. Men jeg anså det for betenkelig å anbringe for mange tvangsarbeidere utenfor anstalten i dennes umiddelbare nærhet. Ifall uroligheter eller misnoie vilde det være en svakhet å ha for mange tvangsarbeidere gående løse omkring. Man må erindre at Opstad tvangsarbeidshus hvad sikkerhet angår er helt og holdent avhengig av sig selv. Anstalten ligger ute på Høg-Jæren og fem mil fra nærmeste by som er Stavanger. Selve beliggenheten og isolertheten gjør at der bør vises forsiktighet med å gjøre anstalten for åpen — iallfall sålenge dens belegg ikke blot er ordinære drankere men også typiske losgjengere og dertil mere eller mindre farlige fanger og de helt uberegnelige sikringsfanger.

Mens jeg gikk og spekulerte på hvordan utvidelsesspørsmålet enklest og billigst burde løses, traff jeg for første gang i et selskap i Stavanger den 2. november 1930 overingeniøren for Rogaland veivesen, Th. Riis.

Under en samtale fremholdt jeg at det var ganske meningsløst at den sørlandske riksvei mellom Stavanger og Oslo skal hemmes av en elendig veiforbindelse mellom Jæren og Egersund. Denne veien kan nokk for øvede bilister kjøres om sommeren selv om den er smal og bakket og på sine steder farlig, hvis man møter noen, men om vinteren og i glatt føre er den helt ufremkommelig. Den gamle og dårlig utstyrte hovedvei er ikke på mere enn ca. 12 km. Da den ikke er skikket for bilkjøring, ligger den som en bom for trafikken Jæren-Egersund.

Jeg spurte ingeniøren om det ikke lot sig gjøre å få lagt om denne bygdevei så vi på Jæren kunde kjøre den korteste vei til Egersund og derfra videre til Oslo. Overingeniøren svarte spøkefuldt at det selvsagt ikke var noen sak å legge om veien hvis jeg vilde skaffe ham folk. Han hadde hørt at der var folk nokk på Opstad. Veivesenet selv vilde ikke få penger til dette anlegg på en ti års tid. Jeg svarte straks at jeg skulde skaffe overingeniøren folk nokk, og denne sa at han straks vilde skrive offisielt om det.

Ved denne gemyttlige samtale blev den første spire lagt til Opstadkarenes veiarbeide, og så raskt gikk det hele at innen et år var planene utredet og hadde passert veivesenet, departementet og Stortinget. Plass til brakken blev funnet og denne åpnet den 14. september 1931.

Når planene blev så raskt satt ut i livet skyldes det ikke

bare den store plassmangel som hersket ved arbeidshuset som tvang myndighetene til å foreta sig noe, men i like hoi grad den voldsomme interesse som veiarbeiderplanene vakte og som ga disse en uanet vind i seilene. Jeg skal nevne at allerede tre dager efter mitt møte med overingeniør Riis, fikk jeg et brev fra ham hvori han henleder opmerksomheten på det tidligere nevnte veiarbeide mellem Ognå på Jæren og Egersund. Han tok straks sine reservasjoner idet han fremholdt at der ikke kunde ventes noen økonomisk støtte fra veivesenet, idet dog forutsettes at administrasjonen og det tekniske tilsyn med veiarbeidet kunne påregnes uten utgift for tvangsarbeidsanstalten.

To dager efter ekspederte jeg saken til Det Kongelige Justis- og Politidepartement, Fængselsstyret, idet jeg redegjorde for de fortvilede anstaltsforhold og henstillet at der straks blev satt igang en veiarbeiderkoloni. Jeg antydet også i dette brev den nærmere ordning som burde legges til grunn.

Allerede den 11. desember 1930 svarer Fængselsstyret at det er enig i at det vil være særdeles ønskelig om der kunde treffes en slik ordning at et passende antall kunde anbringes ved veianlegg og ba mig nærmere utrede saken. Under de forhandlinger som derpå blev foretatt med overingeniøren og fylket blev der gitt nærmere opplysninger om det veiarbeide som det var meningen å ta fatt på.

Med hensyn til det vei-projekt som blev valgt ga overingeniøren for Rogaland følgende opplysninger:

Der går nu en i 1840-årene bygget vei sydover fra Jæren forbi Hegrestad og Tengs til Egersund. På strekningen Tengs—Egersund blev veien omlagt i 1871—72 med en god horisontal trace mens bredde og kurvaturene ikke helt oppfyller nutidens krav. Den øvrige del av veien har derimot et ytterst tarvelig utstyr. Der er mange og meget sterke stigninger, meget skarpe kurver og liten bredde således at den er helt uskikket til å oppta noen trafikk og særlig ubrukelig for automobiltrafikk. Under sterk nedbør om høsten skylles grus og sten nedover efter veien i de sterke stigninger hvilket har bevirket at det på flere steder er vanskelig å ha noe veidekke.

Istedenfor denne fjeldvei har overingeniøren for Rogaland veivesenet planlagt en vei som fulgte sjøen. Den har en lengde av 20270 m. og er praktisk talt uten stigning av betydning. På et enkelt sted føres den ennog i en tunnel gjennom fjellet. Til dette veianlegg besluttet fylkestinget å bevilge $\frac{1}{4}$ distrikts-

bidrag. Alle grunnerhvervelser blir fengselsvesenet helt uvedkommende.

Selve planen vakte stor interesse da den blev kjendt. Den fikk støtte fra Stavanger Handelsforening, Turisttrafikkomiteen for Stavanger og Rogaland, Rogaland automobilklubb.

Den 9. februar 1931 blev der holdt et møte i Egersund hvori deltok overingenior Riis, ordføreren i Ognå og Egersund herred, Egersunds formannskap med ordfører, Egersunds kommunikasjonskomite samt representanter for Egersund handelsstandsforening og direktøren for Opstad tvangsarbeidshus. Der hersket enstemmighet om å godkjenne og anbefale planene om det her nevnte veiarbeide, og ordføreren i Ognå og Egersund herred meddelte at jordavståelsen var i orden. Planene blev behandlet av de respektive formannskap og anbefalt av samtlige bortsett fra 2 medlemmer av arbeiderpartiet i Egersund som var prinsipielt uenig i at der benyttedes tvangsarbeidere til offentlige veianlegg, idet de mente at slikt arbeide vilde bidra yderligere til å øke arbeidsløsheten, idet de egentlige vei- og anleggsarbeidere derved fortsatt vil bli gående ledige. De tilføiet dog at såfremt Fengselsstyret og Stortinget allikevel måtte bestemme er de enig i at det her gjeldende veianlegg i særlig grad vil være egnet til å utføres av tvangsarbeidere fra Opstad.

Den 1. mai 1931 blev St. prp. nr. 53 fremsatt av regjeringen og foredratt av statsråd Arne Sunde. I denne fremhever departementet først de vanskelige plassforhold og fortsetter så at departementet som et ledd i arbeidet for å avhjelpe dette ytterst uheldige forhold efter foranledning av direktøren for Opstad tvangsarbeidshus har optatt til behandling spørsmålet om å få anbragt endel tvangsarbeidere på veiarbeide. Arbeidet vil i tilfelle bli satt igang som koloniarbeide under Opstad tvangsarbeidshus med hjemmel i fengselslovens § 12 jfr. § 58 hvorefter tvangsarbeidere under fornøden opsikt kan settes til arbeide utenfor anstalten. Foreløbig antar man at det vil være hensiktsmessig å anbringe 24 tvangsarbeidere i denne koloni. Administrasjonen og den tekniske ledelse av veiarbeidet vil overtas av veimyndighetene. Den fengselsmessige ledelse av kolonien forutsettes å tilligge fengselsvesenet som også må fastsette de nærmere regler som vil være nødvendige med hensyn til bevoktning, disiplinærbestemmelser o. s. v.. Ledelsen av kolonien i så henseende forutsettes overtatt av direktøren for Opstad tvangsarbeidshus.

Arbeidet vil i størst mulig utstrekning bli lagt an efter akkordsystem (premiesystem) i noie samarbeide med veivesenet, idet man antar at man derved vil kunde opnå den best mulige arbeidsydelse. Kolonien vil også bl. a. av hensyn til utgiftene måtte baseres på et utpreget tillidssystem, idet det både praktisk og økonomisk ikke vil være mulig å etablere et helt effektivt opsyn. Tvangsarbeidere som forlater arbeidskolonien eller på annen måte viser dårlig forhold, vil straks bli tatt tilbake til Opstad tvangsarbeidshus eller eventuelt anbragt i varetektsfengsel. Efter veidirektorens mening bør selve arbeidsdriften forøvrig mest mulig ordnes som ved Statens almindelige veianlegg. Arbeidsstyrken bør inndeles i 4 arbeidslag på 6 mann hver med en formann som selv tar del i arbeidet, nemlig 3 såkalte akkordformenn, som antas av veivesenet og 1 arbeidsformann som forutsettes antatt av fengselsvesenet. Fengselsvesenet må videre lønne 1 arbeidsformann som kan forestå matlagning, vask etc. og 1 opsynsbetjent som må ha den umiddelbare ledelse av kolonien. Utgiftene ved veianlegget bør fordeles mellom fengselsvesenet og veivesenet på den måte at fengselsvesenet bærer utgiftene til klær og forpleining m. v. for tvangsarbeiderne samt den bevoktning som måtte trenge — som foran nevnt 1 opsynsbetjent og 2 arbeidsformenn. Veivesenet vil bære utgiftene til brakke, redskaper, arbeidsmaterie, ammunisjon etc. samt til opsyn og akkordformenn m. v. likesom veivesenet også må yte en godtgjørelse for verdien av tvangsarbeidernes arbeide som anslagsvis er anslått til kr. 1,00 pr. arbeidsdag i gjennemsnitt.

Det foreslåtte budgett viste en engangsutgift til klær m. v. til 24 mann kr. 4.500,00 og et årlig driftsbudgett med en utgiftssum på kr. 34.700,00 og en inntektssum på kr. 15.700,00. Av utgiftene er den største posten: Lønninger kr. 10.200,00, kost kr. 9.000,00 og arbeidspenger kr. 7.000,00. Av inntektene kan nevnes bidrag fra hjemstavnskommunene (kr. 1,00 pr. dag) kr. 8.700,00 og refusjon som tidligere nevnt fra veivesenet for verdien av tvangsarbeidernes arbeide kr. 7.000,00.

Justiskomiteens innstilling til Stortinget blev avgitt den 3. juni 1931. Innstillingen er enstemmig og i dens premisser henvises i det store og hele til departementets forelegg idet komiteen dog tilføier at den anser forslaget som et forsøk — som en prøve på hvordan slik anvendelse og anbringelse vil virke så vel for tvangsarbeiderne som av hensyn til selve arbeidet.

Det foreslåtte arbeidssted anser komiteen praktisk beliggende, samtidig som man legger vekt på at det her omhandlede veiarbeide ellers ikke vilde bli satt igang som ordinært veiarbeide, og koloniens virksomhet vil således ikke trenge inn på det almindelige veiarbeides område. Dertil kommer at dette veiarbeide er sterkt ønsket av vedkommende kommuner, Ognå—Egersund, men grunnet disses vanskelige økonomiske forhold ikke kan settes igang, hverken ordinært eller som nødsarbeide.

Justiskomiteens innstilling blev enstemmig bifallt av Stortinget den 9. juli 1931 og arbeidet med å fore op brakken straks satt igang. Brakken blev lagt ved Holmene som ligger ca. 30 km. fra arbeidshuset. Der fører bilvei mellom arbeidshuset og brakken. Den siste del av denne er imidlertid litet fremkommelig i vinterhalvåret. Den 14. september 1931 stod brakken ferdig, og i løbet av tiden 14.—21. september 1931 blev brakken fylt med 24 mann.

Som reglement for veiarbeiderkolonien blev nyttet det gjeldende reglement for Opstad tvangsarbeidshus med enkelte modifikasjoner. Tvangsarbeiderne kom straks i 3. klasse ved anbringelsen i veiarbeiderbrakken. De fikk lov til å røke og til å holde politiske dagsaviser og til å bevege sig frilt omkring innen et nærmere fastsatt territorium. Arbeidspenge blev fastsatt til kr. 1,00 pr. dag med akkordtillegg, således at betalingen kan gå op til kr. 1,50 pr. dag hvis laget er særlig dyktig. Kosten er den samme som ved Opstad tvangsarbeidshus med tillegg av eftermiddagskaffe som veiarbeiderne får.

Av andre bestemmelser kan nevnes at de funksjonærer som gjør tjeneste ved brakken får fri kost. To av dem er pliktige til å ligge i brakken om natten, og den opsynsbetjent som forestår brakken er tilstått en ekstragodtgjørelse av kr. 250,00 pr. år for dette sitt arbeide.

Til underholdning for brakkens funksjonærer og belegg blev der inninstallert et radioapparat med hoittaler. Dette fikk man som gave fra Egersunds Handelsstands forening. Dessuten fikk arbeiderne i veiarbeiderbrakken lov til å holde høns.

Et år efter at veiarbeiderbrakken var satt igang avga overingeniøren for veivesenet en uttalelse til veidirektøren om arbeidet. Han sa her at forholdene i det hele har været meget gode ved veiarbeiderkolonien. Arbeiderne har gjennomgående vist både interesse og flid, og det kan trygt sies at arbeidet ved dette anlegg har stått fullt på høide

med arbeidet på et ordinært veianlegg. Såvidt jeg har kunnet forstå har også forholdet i brakken været meget godt og gjennomgående synes arbeiderne å opføre sig meget godt. Jeg har fått det inntrykk at arbeiderne selv vil ha orden i brakken og det må være et uttrykk for forholdet at arbeiderne selv i sin fritid har båret frem jord for å få istand en liten blomsterhave utenfor brakken. De vil ha det pent og ordentlig.

I mai måned 1934 blev brakken flyttet til Hellvik. Under flytningen som stod på fra 2. mai til 11. juni lå tvangsarbeiderne i telt. Den nye plass var mere trivelig enn den gamle. Den lå like i nærheten av sjøen ved en elv og et vann, og tvangsarbeiderne fikk anledning til å drive stangfiske og til å bade i sjøen. Om vinteren løp de på skoiter. Der var også en fotballplass i nærheten som de fikk nytte.

Da veiarbeiderbrakken på dette sted til å begynne med lå forholdsvis langt fra arbeidsstedet blev der satt op en spisebrakke ved arbeidsstedet. Karene hadde en kort spisepause med kaffe og smørbrød mellom kl. 12—13 og spiste sin middag efter arbeidets slutt ved hjemkomsten kl. 17. Deres ordinære arbeidstid er ellers fra kl. 7 $\frac{1}{2}$ —12 og fra kl. 14—18 (om vinteren fra kl. 13 til 17).

Den 16. juli 1935 blev antallet av tvangsarbeidere øket fra 24 til 30 mann idet der blev bygget på brakken for å gi plass til forøkelsen.

I september måned 1936 blev brakken påny flyttet. Denne gang til Sirevåg. Også under denne flytning lå tvangsarbeiderne i telt og tiltross for at været tildels var ufyselig med storm og regn, gikk det bra.

I de 5 år brakken har været i funksjon er der bygget ialt 6584 meter vei fordelt således på de enkelte budgettår:

1931—1932	1203 meter
1932—1933	1453 »
1933—1934	1160 »
1934—1935	1470 »
1935—1936	1298 »

Dessuten er der bygget endel broer og slått igjennem tunnell på 30 meter.

Mens de årlige utgifter for en tvangsarbeider i Opstad tvangsarbeidshus i 1935—1936 kom på kr. 1.422,41 blev utgiftene til en veiarbeider i samme tidsrum kr. 739,82 eller med andre ord omtrent halvparten.

I de 5 år som veiarbeiderkolonien har været i bruk er der anbragt ialt 283 tvangsarbeidere dit. Av disse har man måttet ta 21 tilbake da de ikke passet i kolonien.

Der har ikke funnet større disiplinærbrudd eller rømninger sted. I et tilfelle har en tvangsarbeider på nabostedet fått tak i spiritus. De tilfeller hvor tvangsarbeiderne er tatt tilbake skyldes vesentlig at de har hatt vanskelig for å holde sig innenfor de optrukne grenser, og ofte at de er blitt lei sig. I akkordlagene sorger karene selv for at arbeidstempoet holdes oppe, og de som ikke kan følge det gir lett op.

Til å begynne med søkte jeg å anbringe førstegangs innsatte i veiarbeiderkolonien, men dette prinsipp har jeg måttet lempe på da man til sprengnings- og tunnelarbeider trengte særlig øvede fjellarbeidere. Jeg har derfor måttet anbringe i veiarbeiderkolonien tvangsarbeidere som tidligere har været anbragt i fengsel og tvangsarbeidshus.

Forsøket med å anbringe tvangsarbeidere på veiarbeide har vist at det lar sig gjennomføre, og den overmåde store efterspørsel etter veiarbeide som det er blandt tvangsarbeiderne viser tydelig at tvangsarbeiderne selv gjerne vil overføres til dette arbeide, og det er tydelig å merke at en rekke arbeidere bevisst strever mot det mål å komme i brakken. Det viser deres arbeide og deres arbeidsydelse.

De erfaringer som jeg selv har høstet kan jeg sammenfatte i følgende:

1. Brakken må legges på et trivelig sted passe langt fra nærmeste bebyggelse. Den bør ikke ligge lengre fra hovedanstalten enn at dennes ledelse kan nå brakken med automobil i løpet av en times tid.
2. Stedets beboere bør være interessert i det arbeide som utføres av veiarbeiderbrakkens belegg, og de bør være så samfuntsinteressert at de støtter anstaltens funksjoner i deres arbeide.
3. Der bør vises den største skjønnsomhet ved uttagelsen av tvangsarbeidere til veiarbeide. Kun pålitelige og rolige tvangsarbeidere og fanger bør overføres.
4. Brakkens belegg bør vises mest mulig tillid og gis den frihet som man mener er forsvarlig.
5. Ethvert tillidsbrudd må straks lede til at vedkommende blir ført tilbake til hovedanstalten.

6. Ved løslatelsen får enhver tvangsarbeider sin arbeidsbok fra Rogaland veivesen og kan ved hjelp av denne søke sig over til de ordinære anlegg.

Det er ikke tvil om at en veiarbeiderkoloni er en utmerket overgang fra den strenge anstalt og til det fri liv. Enhver større anstalt bør være utstyret med en sådan overgangs-stasjon fra tvang til frihet.

Fångvården i Finland år 1934.

I början av det år för vilket berättelsen gäller var antalet fångar inalles 9181 och vid årets slut hade det nedgått till 8759. Medeltalet fångar per dag var 8976.

Vid årets slut var fångbeståndet i fängelserna följande:

tukthusfångar	5382
fängelsefångar	1345
arbetsfångar	666
bötessonare	514
ransakningsfångar	837
transportfångar	15

Till gruppen tukthusfångar har medräknats 14 fångar, vilka såsom varande allmänt farliga återfallsförbrytare internerats i tvångsinrättning. Till fängelsedomstolen anlände under årets lopp anmälan om 53 fångar, vilka i sinom tid kunna dömas till tvångsinrättning på livstid.

Sedan $\frac{2}{3}$ av straffet avtjänats, minimum 6 månader, frigåvos villkorligen 2269 fångar enligt justitieministeriets avgörande, samt på grund av fängelsedirektörernas förordnanden 2433 fångar av vilkas strafftid endast $\frac{1}{12}$ återstod. Villkorlig frihet åtnjöto inalles 9310 personer, av vilka 8073 voro under polismästaruppsikt, 346 övervakades av Fängelseföreningen och 891 av enskilda personer. Under berättelseåret ändades prövotiden för 2805 övervakade och i 951 fall förverkades den villkorliga friheten.

Under år 1934 avtjänades i fängelserna 1.088.765 dagsböter motsvarande 9.837.483 Fmk.

Beträffande fängelsernas arbetsverksamhet må nämnas,

att totalinkomsterna stego till 20.046.725:20 och inkomsterna från jordbruket till 8.295.297:10 sammanlagt till Fmk. 28.342.022:30. Sedan kostnaderna för inköp av arbetsmaterial, utsäde, bigödsel m.m. avdragits från totalinkomsten återstår Fmk. 8.044.605:40. Ovannämnda summor ange den vinst som uppkommit på till särskilda statsinrättningar och till enskilda avyttrade fängelseprodukter. I dem ingår icke värdet av det arbete fångarna utfört vid nybyggnader, markröjning m.m. Å Konnunsuo reservfängelse försattes 53 ha i odlingsbart skick och dessutom utfördes bank- och brobyggnadsarbeten å Tuomioja-Muukko järnvägsbygge. Å Sukeva reservfängelse röjdes 113 ha, byggdes tvenne 2-familjers bostadshus av tegel och slutfördes arbetena å fängelsets ekonomiflygel. Å Riihimäki reservfängelse slutfördes arbetena å ekonomibyggnaden samt å västra och norra cellflyglarna, medan arbetena å förvaltningsbyggnaden fortskredo så pass att byggnaden kom under tak.

Den odlingsbara areal, som av fångelserna disponerades den sommar årsberättelsen gäller, utgjorde 2642 ha.

Efter det riksdagen beviljat de nödiga medlen grundades våren 1934 invid Saima kanal en Konnunsuo reservfängelse underlydande koloni för 300 fångar. Därstädes vidtog då arbetena med förnyelsen av Särkijärvi slussystem. Fängelset fick i uppdrag att gräva den nya kanalfåran samt att förflytta den i närheten befintliga landsvägen. Kostnadsförslaget för arbetet stiger till ca 20 miljoner mk. och beräknas draga en tid om 4 år.

Utgifterna för fångvården stego till inalles Fmk. 86.358.037:75. Kostnaderna för fånge per dag utgjorde 23 mk. 35 p. och nettokostnaderna, sedan inkomsterna, tidigare nämnda runt 28 milj. mk. avdragits från utgifterna, Fmk. 15:68.

Beträffande fångelsernas arbetsverksamhet under år 1934 bör ytterligare nämnas, att, enär allmänhetens köpkraft var svag, samt emedan det var nödvändigt att minska träindustrins lagerbestånd, fängelsedirektörerna uppmanades tillse det träbearbetningsmaskinerna icke skulle komma till användning i fall där arbetet utan alltför stort men kunde utföras för hand, samt att dessa maskiner under inga förhållanden finge tagas i bruk för lagerarbeten.

På grund av de angrepp representanter för trä-förädlingsindustrin riktat mot fångelsernas arbetsverksamhet tillsatte Statsrådet den 11 april 1934 en komité att utröna i vilken mån fångelsernas arbetsverksamhet utgjorde ett hinder för

de fria näringarna, samt att därom giva sitt utlåtande och uppgöra nödigbefunna förslag. Bergsrådet K. A. Paloheimo kallades av Statsrådet till ordförande i komitén. Till övriga medlemmar utsågs professor Rurik Pihkala, direktör Valter Rydman och juriskandidaten Arvo Pehu-Lehtonen. Samtidigt förordnades överdirektör A. P. Arvelo till komiténs ordinarie sakkunnige.

På basen av en omfattande statistik ävensom utredningar och undersökningar kom komitén i sitt utlåtande av den 20 december till följande resultat:

1) Vid ordnandet av arbetsverksamheten i fängelserna bör framför allt beaktas uppfostrings- ävensom andra fängsvårdssynpunkter och avsikter. Utan att förbise denna huvuduppgift, bör man även sträva därefter, att fängelsearbetet blir röntabelt och så effektivt, att fängarna genom sitt arbete ersätta staten en del av de utgifter de förorsaka densamma. För fängarna bör dock ordnas ett sådant arbete som gör minsta möjliga förfång för de fria näringarna.

2) Fångar böra placeras i olikartade utarbeten i så stor utsträckning som detta ur fängsvårds- ävensom andra synpunkter låter sig göra. Uttorkning och uppröjning av de vidsträckta kärren ävensom annan odlingsbar jord bör anses vara ett särdeles lämpligt arbetsfält för en stor del fångar. Dessa nya marker kunna sedermera i fortsättningen antingen bebrukas av fångar eller sedan de bringats i odlingsbart skick och försetts med de nödiga byggnaderna samt eventuellt utrustats med lösöre, upplåtas för kolonisation. Likaså böra fångar placeras i sådana järnvägs-kanal- och landsvägsbyggen m. m. till vilka man på grund av ekonomiska skäl icke annars anser sig kunna skrida.

3) Vid ordnandet av inomhusarbete för sådana fångar, som av en eller annan anledning icke kunna placeras i utarbeten, bör arbetet göras mångsidigt, omfattande olika yrkesgrenar och särskilt då sådana, där efterfrågan på mänsklig arbetskraft är stor.

4) Återhållsamhet bör iakttagas vid anskaffandet av maskiner för verkstäderna och i varje särskilt fall bör noga prövas i vilken utsträckning de äro nödvändiga under beaktande av tidigare nämnda synpunkter.

5) Arbetsverksamheten i de slutna fängelserna bör i så stor utsträckning som möjligt inriktas på tillverkning av förnödenheter för statsinrättningarnas behov. Såsom en

lämplig verksamhet för de fängelser, som äro härtill egnade, kunde rekommenderas tillverkning av fönster, dörrar och lösöre för innehavares av kolonisationslägenheter behov. Ämbetsverken till efterrättelse bör stadgas att de i största möjliga utsträckning böra placera sina beställningar av förnödenheter hos fängelserna, och att beställningar hos enskilda få förekomma endast i sådana fall då fängelserna icke kunna åtaga sig leveransen. Statens ämbetsverk och inrättningar böra icke infordra parallellanbud av enskilda och från fängelserna utan böra prisen å fängesetillverkningarna fixeras antingen genom överenskommelse mellan fängelset och ämbetsverket eller på något annat lämpligt sätt.

Därest fängesetillverkningar trots dessa arrangement likväl komma att utbjudas på den fria marknaden bör vid prissättningen gämgse marknadspris iakttagas.

Under iakttagande av dessa principer kan enl. komiténs åsikt fängelseindustrins menliga inverkan på den privata företagsamheten om också icke helt avlägsnas så dock reduceras till ett minimum.

Enär det ofta visat sig synnerligen svårt att åt frigivna fångar anskaffa ett lämpligt arbete gjordes år 1934 ett försök med en ny arbetsform. Med ministeriets för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena begivande grundades tvenne arbetskolonier för vägbyggnadsarbeten. På vardera arbetsplatsen placerades 50 man. Fångarna voro samtliga av Fängelseföreningen övervakade villkorligen frigivna. Från dessa arbetsplatser lyckades männen efter hand skaffa sig arbete hos enskilda. De under år 1934 gjorda erfarenheterna mana till fortsättning.

A. P. Arvelo.

Litteratur.

Hans Hermann Burchardt: Kriminalität in Stadt und Land.
Walter de Gruyter & Co., Berlin und Leipzig 1936. (168 S.)

Kriminalstatistikken har som Videnskab været Genstand for en gennem Tiderne meget skiftende Vurdering. Efter en straalende Indledningsperiode, i hvilken man snart sagt mente at kunne bevise alt Strafferetsproblemerne vedrørende gennem Statistik, indtraf en kraftig Reaktion, under hvilken man ligefrem bestred Kriminalstatistikens Eksistensberetigelse, og vor Tids Statistikere maa endnu føre en haard Kamp med den ikke uberettigede Skepsis, som tidligere Tids altfor optimistisk indstillede Forskere har fremkaldt. Man er indenfor Statistikernes Kreds aldeles ikke blind for de begaaede Fejltagelser og Overvurderinger af tidligere Undersøgelseres Resultater, men det hævdes med Styrke, at de statistiske Undersøgelser, som de nu foretages med omfattende Kendskab til Fejlkilder og de Begrænsninger, som følger af det indsamlede Materiales Art, og med Opmærksomheden henvendt paa disse Forhold, udgør et uangribeligt og uundværligt Hjælpemiddel, uden hvilket man ikke vil kunne tænke sig sociologiske Undersøgelser gennemført med Held.

I sit ovennævnte statistiske Værk finder Dr. *Burchardt* da ogsaa Anledning til, efter at have givet et kort Rids over den moderne Kriminologis og Kriminalstatistik's Udvikling, i de indledende Afsnit at gøre nærmere Rede for en Række af de Fejlkilder og Vanskeligheder, der møder den statistiske Forskning dels i Almindelighed, dels særlig med Hensyn til det behandlede Emne. I sidstnævnte Henseende nævnes bl. a. det Usikkerhedsmoment, der opstaar ved, at det Kriterium, efter hvilket den paagældende Forbryder henføres enten til By eller Land, er forskelligt i de forskellige Landes Statistik — snart er Gerningssted, snart Bopæl og snart Fødested afgørende —, saavel som den Omstændighed, at det er saa højt forskelligt, hvad der i de

forskellige Lande anses for Byomraade og Landomraade.

En væsentlig Indskrænkning i Forf.s Undersøgelser gøres derved, at det foreliggende statistiske Raamateriale for mange Landes Vedkommende enten slet ikke, eller kun delvis og paa utilfredsstillende Maade indeholder Oplysninger, der lader sig bearbejde for Forf.s Formaals, saaledes indeholder f. Eks. den tyske Statistik kun Oplysninger fra to ældre Perioder 1883—1892 og 1908—1912. Finland ligger her som paa andre kriminalstatistiske Omraader i Spidsen med særdeles fyldige Oplysninger. Forf. anvender desuden Materiale hentet fra Frankrig, Nederlandene, Sverige, Estland, Danmark¹⁾, Grækenland, Bulgarien, Ungarn, Østrig og Canada samt for et enkelt Specialspørgsmaals Vedkommende fra U.S.A.

Dr. Burchardts første Undersøgelse angaar Forskellen mellem By og Land for den samlede Kriminalitets Vedkommende. Det viser sig, at Kriminaliteten i Byerne i samtlige Lande væsentlig overstiger Kriminaliteten paa Landet, og at Kriminaliteten tiltager med Byernes Størrelse. Indenfor de enkelte Lande er der imidlertid stor Forskel i Stillingen. Særlig lave Tal for Land-Kriminalitet viser Finland, Sverige, Danmark og Estland. De forskellige Dele af Tyskland viser indbyrdes meget store Forskelligheder, men de gennemsnitlige Tal for Riget som Helhed giver et tydeligt lavere Tal for Land-Kriminaliteten. I de Lande, hvor Statistikken er ført frem til den nyeste Tid — og især i Frankrig —, viser det sig, at Byernes og Landets Tal nu nærmer sig hinanden Aar for Aar; alene Danmark danner en Undtagelse, idet de to Tal her aftager forholdsvis lige meget.

En ejendommelig Afvigelse fra den omtalte Hovedregel frembyder visse Storbyer indenfor det undersøgte Omraade, idet saavel Berlin, München og Wien som de 4 hollandske Storbyer viser et mindre Kriminalitetstal end de større Byer ivoirigt indenfor det paagældende Land, ja for Østrigs Vedkommende ligger Wien endda under Lands gennemsnittet. Den forholdsvis lave Kriminalitet i Wien har fremkaldt en Udtalelse fra *von Hentig* om, at den østrigske Kriminalstatistik grundigt har modbevist den udbredte statistiske Legende om, at Landdistrikterne skulde have lavere Kriminalitet end Storbyen. Forf. gaar skarpt imod v. Hentigs Paastand, der jo ogsaa i sin Almindelighed modsiges af

¹⁾ Om Emnet for Danmarks Vedkommende har Dr. Burchardt tidligere offentliggjort en Afhandling i *Kriminalistische Monatshefte*, 9. Aargang 1935 S. 150 f. f.

det foreliggende Værks grundige og omfattende Undersøgelser vedrørende mange andre store Byer, men det falder paa den anden Side Forf. noget vanskeligt at give en helt tilfredsstillende Forklaring paa Fænomenet. Foruden paa specielle lokale statistiske Fejlkilder støtter Forf. sig i det væsentlige paa den af *de Roos* fremsatte Opfattelse, hvorefter de Omstændigheder, der forklarer Afvigelsen, skulde være dels Opportunitetsprincippet, som i Storbyerne skulde gøre sig stærkere gældende især ved de mindre Forbrydelser — og det er netop disse, der statistisk tæller —, dels det Forhold, at den Forskel, der altid er mellem Kriminalstatistikens Tal (Domfældelsernes Antal) og Antallet af de faktisk forekommende Forbrydelser — det saakaldte »Dunkelziffer« —, i ganske særlig Grad har Betydning i Storbyerne og medvirker til Forvanskning af Statistikken. I alt Fald tør man vist give Forf. Medhold i, at alle logiske og praktiske Betragtninger over Emnet synes at støtte den Opfattelse, at den omtalte Afvigelse kun kan være tilsyneladende.

I en anden Undersøgelse forsøger Forf. at udrede, hvorledes den kvindelige Kriminalitet i Byerne forholder sig til den tilsvarende paa Landet. Resultatet bliver i Hovedsagen, at By-Kvindernes Kriminalitet væsentlig overstiger de kvindelige Landboeres Kriminalitet; men Materialet er lille, og en svensk Statistik viser mærkværdigt nok ganske det modsatte Resultat. Materialets Lidenhed præger ogsaa nogle Forsøg med Hensyn til Ungdomskriminalitet og Recidivister.

Af betydelig større Interesse er en Række Undersøgelser, der belyser Spørgsmaalet, om visse Forbrydelser eller Forbrydelsesgrupper er særlig karakteristiske henholdsvis for Byerne eller for Landdistrikterne.

Først behandles Forbrydelsesgruppen: Vold og Trusler mod offentlige Tjenestemænd. Som det var at vente, viser den sig at være særlig fremtrædende i Byerne; en tysk Statistik fra 1893 viser gennemsnitlig mere end dobbelt saa høje Kriminalitetstal i Byerne som paa Landet: de Domfældtes Antal i Byerne androg 7,4 af hver 10.000 straffmyndige Personer, paa Landet kun 3,2, og tilsvarende Resultater giver Undersøgelser fra en Række andre Stater, »endog fra det statistisk problematiske Østrig!«

Om Forbrydelser mod Liv og Legeme gøres for Tysklands Vedkommende med Hensyn til »farlig Legemsbeskadigelse« (§ 223 a St. G. B.) i samtlige foreliggende statistiske

Bearbejdelser den uventede Iagttagelse, at Kriminaliteten paa Landet i betydelig Grad overstiger Byernes Kriminalitet; noget lignende gælder for Hollands Vedkommende; men dette Resultat bekræftes ikke gennem Undersøgelser fra andre Lande som f. Eks. Frankrig og især Finland. Forf. forkaster Teorien om, at Aarsagen skulde søges i særligt udbredt Alkoholmisbrug blandt de tyske Bønder, eller at der hos Landbefolkning i Almindelighed skulde være en særlig Tilbøjelighed til Brutalitet, hvilket jo ogsaa tydeligt modbevises af Statistiken fra det udprægede Landboland Finland. Forf. vil være tilbøjelig til at forklare Forholdet ved to højst forskellige Omstændigheder, der statistisk virker i samme Retning, nemlig dels Landpolitiets ringe Effektivitet, der forøger Muligheden for Voldshandlingernes Begaaelse paa Landet, dels den i Byerne bestaaende langt større Mulighed for at unddrage sig Retsforfølgningen efter begaaet Voldsforbrydelse, hvilket — da det drejer sig om Domfældelsesstatistik — maa medføre, at »Dunkelziffer« gør sig gældende i ganske særlig Grad ved disse Forbrydelser. Netop med Hensyn til »Dunkelziffer«s Indflydelse er det af Interesse at bemærke, at den omtalte finske Statistik, i hvilken Kriminalitetstallet er højst i Byerne, angaar »Forbrydelser, der er kommet til Politiets Kundskab«, hvorfor »Dunkelziffer« maa antages ikke her at kunne gøre sig gældende i større Grad.

Af en ret omfattende Undersøgelse vedrørende Berigelsesforbrydelserne skal blot fremhæves, at Resultaterne bekræfter den populære Antagelse, at Bedrageri og Underslæb er udprægede By-Forbrydelser; Tyveri er hyppigst i Byerne, men har naturligvis ogsaa stor Udbredelse paa Landet.

Endelig samles i et afsluttende Afsnit nogle mere spredte Undersøgelser vedrørende forskellige Forbrydelser, hvorom lige skal nævnes, at Kriminalitetstallet for Sædelighedsforbrydelser for Landdistrikternes Vedkommende synes at ligge noget lavere end i Byerne, samt at Brandstiftelse med Sikkerhed tør siges at være en udpræget Land-Forbrydelse.

Det foreliggende Værk er et i det hele særdeles grundigt og omhyggeligt Arbejde, der hviler paa indgaaende Studier over Emnet. Forf. søger ikke at presse Resultaterne ind i nogen forud given Teori, men forelægger disse paa en rolig, klar og objektiv Maade, der stemmer Læseren sympatisk overfor Forfatterens Slutninger; han lægger ikke Skjul paa, hvad der taler imod hans egen Opfattelse og er den første

til at fremhæve Muligheden af Fejlkilder og af Resultaternes Foreløbighed, begrænsede som de er ved Materialets Ufuldstændighed. Det er, saa vidt vides, første Gang, dette Emne behandles paa en saa bred Basis, og allerede af denne Grund er Bogen af betydelig Interesse.

En fortrinlig og imponerende Litteraturfortegnelse ledsager Værket.

Erik Westerkjær.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Svangerskabsafbrydelse i Tyskland.

Nationalsocialistisk Retsopfattelse forkaster kategorisk sociale Indikationer for Svangerskabsafbrydelse, men anerkender derimod i et vist Omfang eugeniske og medicinske Afbrydelsesgrunde. I Oktoberheftet af Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht giver Reichsärzteführer, Dr. med. *Gerhard Wagner* en kort Oversigt over den nyeste tyske Lovgivning paa dette Omraade.

Denne Lovgivning, der ikke har nogen definitiv Karakter, idet hele Fosterfordrivelsesspørgsmaalet skal gøres til Genstand for samlet Behandling i den nye Straffelov, angiver dog klart de fremtidige Retningslinier for eugenisk og medicinsk Svangerskabsafbrydelse — Af eugeniske Grunde tillades Svangerskabsafbrydelse — ifølge Lov af 26. Juni 1935 om Ændring af Loven af 14. Juli 1933 om Forebyggelse mod arvesygt Afkom — kun forsaavidt en Arvesundhedsdomstol har afsagt Kendelse om *Sterilisation* af vedkommende Kvinde og denne derhos indvilliger i Afbrydelsen. Indgrebet er endvidere betinget af, at det kan ske uden alvorlig Fare for Kvindens Liv eller Helbred, og af at Fosteret ikke allerede er »lebensfähig«, hvad det ikke anses at være, naar Afbrydelsen sker før Udløbet af den sjette Svangerskabsmaaned. Sammenlignet med den danske Svangerskabskommissions Forslag og det danske Regeringsforslag vil det ses, at den tyske Ordning forsaavidt er snævrere, som den — for at hindre Omgaaelse — ubetinget kræver, at Fosterets syge Arveanlæg hidrører fra Moderen, og at der endog skal være Grundlag for Sterilisation af denne, medens den danske Ordning blot kræver, at der er »nærliggende Fare« for, at Barnet paa Grund af »arvelige Anlæg«, herunder altsaa ogsaa et fra en arvesyg *Fader* hidrørende Anlæg, vil komme til at lide af nærmere bestemte psykiske eller fysiske Defekter. Paa den anden Side giver

den tyske Lov tidsmæssigt en videre Grænse end de danske Forslag, der i Modsætning til den tyske 6 Maaneders Normalgrænse som Regel forbyder Svangerskabsafbrydelse efter Udløbet af den 3. Svangerskabsmaaned.

Den medicinske Indikation (»Schwangerschaftsunterbrechung aus gesundheitlichen Gründen«) udformes i den nye tyske Lov saaledes, at Afbrydelsen er tilladelig, naar den foretages af en Læge med Kvindens Samtykke »zur Abwendung einer ernsten Gefahr für das Leben oder die Gesundheit desjenigen, an dem er sie vornimmt«. Dr. Wagner fremhæver stærkt, at der i denne Formulering ikke ligger nogen Mulighed for Svangerskabsafbrydelse af sociale Aarsager. De nærmere Regler om Gennemførelse af den medicinsk indicerede Afbrydelse indeholdes i en Forordning af 18. Juli 1935. Herefter oprettes der af Rigsindenrigsministeren særlige »Gutachterstellen«, der skal afgøre, om de fornødne medicinske Grunde i det enkelte Tilfælde er til Stede. Andragende om Afbrydelse indgives til disse Bedømmelsesraad af en Læge og behandles af to Raadet tilhørende Læger, der afgiver deres Skøn uafhængigt af hinanden. Eventuelt kan der tilvejebringes et Overskøn, ligesom der kan anstilles særlige kliniske Undersøgelser. Naar Tilladelse til Afbrydelsen er givet af Lederen af det paagældende Gutachterstelle, kan Indgrebet udføres af enhver Læge, men kun paa en »Krankenanstalt«, hvorunder dog ogsaa gaar Privatklinikker. Dr. Wagner fremhæver, at hele Udbygningen af den »Gutachterverfahren«, der udgør det centrale i Ordningen er lagt i Lægestandens egen Haand, idet de øverste Beføjelser i saa Henseende er henlagt til Lederen af Rigs-lægekammeret, den saakaldte Rigslægefører.

Stephan Hurwitz.

Mindre Meddelelser.

Dansk Børneforsorg. Statistik for 1935.

Ifølge de til Landsnævnet for Børneforsorg indsendte Beretninger fra Børneværnsudvalgene (i København Børnegrænset) blev der i 1935 truffet Beslutning om Fjernelse endeligt eller for bestemt Tid for 1484 Børn, deraf 509 fra Hovedstaden, 436 fra Provinsbyerne og 539 fra Landdistrikterne. Dette er betydelig flere end Aaret før, da der blev fjernet 1200 Børn, og langt flere end i Aarene for Socialreformens Gennemførelse. Forøgelsen falder baade paa vanskelige Børn og paa Børn, der er fjernet paa Grund af daarlige Forhold i Hjemmet, ligesom Forøgelsen lige saa fuldt angaar de ældre Aldersklasser (15—18 Aar) som de yngre; 351 Dreng og 322 Piger var over kriminel Lavalder mod 272 og 202 i 1934. Af det samlede Antal var 840 Dreng, 644 Piger, hvilket betyder forholdsvis størst Forøgelse for Pigeres Vedkommende. Til de angivne 1484 Børn maa endda lægges 137, som er overgaaet fra Forsorg efter Forsorgslovens § 130 Stk. 2 (forsorgelsesmæssige Grunde) til § 130 Stk. 1. Efter en Afgørelse af 3. Maj 1935 fra Socialministeriet kan Anbringelse i Skole- og Ungdomshjem ikke ske paa Grundlag af Forsorg i Henhold til § 130 Stk. 2; og det maa derfor antages, at et betydeligt Antal af de 137 Børn er vanskelige. Nærmere Oplysning om disse Børn foreligger imidlertid ikke.

Det samlede Antal Børn under Forsorg er som Følge af den betydelige Tilgang steget ret væsentligt, idet Afgangen i 1935 har været betydelig mindre, nemlig 847; det samlede Antal Børn under Forsorg efter Forsorgslovens § 130 Stk. 1 og § 131 ved Udgangen af 1935 var herefter 5973 mod 5199 Aaret forud.

I Landsnævnets Statistik for 1935 er for første Gang givet Oplysning om det Antal Børn, der er inddraget under For-

sorg af forsorgelsesmæssige Grunde. Det drejer sig om 2663 Børn, men samtidig er udgaaet af Forsorg 2597, og det samlede Antal Børn under Forsorg uden for Hjemmet efter Forsorgslovens § 130 Stk. 2 var herefter ved Aarets Udgang 3306.

Indankning for Landsnævnet af Beslutninger om Fjernelser skete i 1935 i 79 Tilfælde, medens Antallet af Anker over Beslutninger om Nægtelse af Hjemgivelse var 146. Beslutninger om Forlængelse af Forsorg ud over det fyldte 18 Aar blev godkendt i 616 Tilfælde mod 570 i 1934. De fleste af de Børn, for hvilke Forsorgsforlængelse blev godkendt, var anbragt i Lære, Tjeneste eller Optagelseshjem, (ialt 462), 88 var anbragt i Fredeshjem eller Aandssvageanstalter. Hovedgrundene til Forsorgsforlængelse er Ønske om at fuldføre en paabegyndt Uddannelse, f. Eks. i Haandværkslære eller Sikring af fortsat Forsorg og Tilsyn paa Grund af visse Vanskeligheder hos den Unge eller endelig fortsat Værn for svagt begavede eller sent udviklede unge Personer.

Landsnævnet har endelig i sin Statistik medtaget Oplysninger om Antallet af Tiltalefrafald i Henhold til Straffelovens § 30 mod, at der iværksættes eller fortsættes med Børneforsorg over for Personer, der har begaaet strafbare Handlinger inden det fyldte 18 Aar. Der blev ialt meddelt Tiltalefrafald i 697 Tilfælde; i de 469 Tilfælde var der ikke opstillet særlige Vilkaar fra Paatalemyndighedens Side udover Børneforsorg; men i 117 Tilfælde blev der krævet Anbringelse i Opdragelseshjem, i 99 Tilfælde Forlængelse af Forsorgen ud over det 18 Aar og i 12 Tilfælde baade Forsorgsforlængelse og Anbringelse i Opdragelseshjem. Det maa nu ikke af de anførte Tal slutes, at alle disse ca. 700 unge Personer mellem 15 og 18 Aar blev anbragt uden for deres Hjem ved Børneværnets Foranstaltning. I et stort Antal Tilfælde blev der alene beskikket Tilsynsværge.

Af de til Overinspektøren for Børneforsorgen indsendte Beretninger om Børneværnsudvalgenes Arbejde i Henhold til Forsorgslovens Kap. VII (Det almindelige Børnetilsyn med Plejebørn, Børn udenfor Ægteskab o. s. v.) og Kap. VIII (Det forebyggende Børneværn) fremgaar, at der i 1935 blev beskikket Tilsynsværge uden Fjernelse fra Hjemmet for 338 Dreng i Alderen 15—18 Aar og 141 Piger i tilsvarende Alder. Der maa regnes med, at der i de fleste af disse Tilfælde har foreligget Opdragelsesvanskeligheder, men ikke nødvendigvis strafbare Handlinger, for hvilke Tiltalefrafald

er givet. I 64 Tilfælde blev et Tilsynsværgemaal med Samtykke af Amt eller Socialministerium forlænget ud over det fyldte 18. Aar. Det samlede Antal Born under Tilsynsværgemaal var ved Udgangen af 1935 2042, nemlig 1282 Dreng og 760 Piger.

Med Hensyn til Anbringelsen af de Born, der blev fjernet efter § 130 Stk. 1 eller § 131 skal blot bemærkes, at over Halvdelen (52,4 %) straks ved Fjernelsen kom i Optagelses- eller Iagttagelseshjem.

Belægningen i Skole- og Ungdomshjem var pr. 31. Marts 1936 lidt lavere end Aaret forud, men til Gengæld var Belægningen i Lærlingehjem, Lærlingeplejehjem, Landbrugshjem og Husholdningsskoler og Fredeshjem, der alle er for Elever over 14—15 Aars Alderen, og ligeledes i de Optagelseshjem, der særlig tager sig af de ældste Elever, betydelig større end Aaret forud, og en Del af Tilvæksten i Antallet af større Born har fundet sin Plads i disse Hjem. Endelig skal nævnes, at der i sidste Beretningsaar er overgaaet væsentlig flere Elever end i de foregaaende Aar fra Optagelseshjem af forskellig Art til Aandssvageanstalt, et Vidnesbyrd om en stærkere gennemført psykiatrisk Undersøgelse af Elevmaterialet og en paa Grundlag heraf foretagen Adskillelse af de forskellige Typer af Elever.

Oluf J. Skjerbæk.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 306—13.
 Zeitschrift der Akademie für deutsches Recht. 1937 Nr. 19/20.
 Alf Ross: Afbetalingshandelen i samfundsmæssig Betydning. Kbhvn. (Gyldendal) 1936.
 Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 6, Nr. 10—12.
 Defensor legis. 1936, Nr. 11—12, 1937, Nr. 1.
 Svensk Juristtidning, Aarg. 21, Hft. 8, Aarg. 22, Hft. 1—2.
 Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 27. Aarg., Hft. 12.
 Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform. 28. Aarg., Hft. 1—3.
 Tidsskrift for Rettsvidenskab. Ny række VI, Hft. 3—4 med tilleg: Samvirkeformer i sildefisket og de rettsregler og kutymmer som knytter sig til dem, av Torald Lundevall.

- Tidskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland. 1936, Hft. 6, 1937 Hft. 1.
- Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund. Årg. 2, Hft. 4—5.
- Bulletin de la commission internationale pénale et pénitentiaire, Vol. V, livr. 4. Bern (Stämpfli & Cie) 1936.
- The journal of criminal law and criminology. Vol. XXVII Nr. 4.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. 56, 4—5 Hft.
- Federal offenders 1934—35. United States Departement of Justice, bureau of prisons. 1936.
- Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. Avgivet av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga. Stockholm. 1937.
- Yttrande angående Revision av 18. Kap. 13. § strafflagen m. m. Avgivet av Befolkningskommissionen. Stockholm 1936.
- Betänkning angående sterilisering. Avgivet av Befolkningskommissionen. Stockholm 1936.
- Brottsligheten i Finland 1933, III: Personer, som undergå straff,
 » » » 1934, II: Åtalade,
 » » » 1935, I: Brott, som kommit till polisens kännedom.
- Justitieministeriets berättelser, Helsingfors 1936.
- Retslægeraadets Aarsberetning for 1935. Kbhvn. (Hagerup) 1937.
- Betänkning, afgivet af det af Forsvarsministeren under 8/12 1932 nedsatte Udvalg til Revision af Straffelov for Krigsmagten og Lov om Retsplejen ved Hæren og Søværnet. Kbhvn. (A/S Schultz Bogtrykkeri) 1936.

Förslag till revision av de svenska förvarings- och interneringslagarna.

Innan jag lämnar en redogörelse för den föreslagna revisionen, torde jag få i korthet lämna några fakta om i Sverige på området gällande rätt.

Dessa lagars syfte är att möjliggöra ett mera effektivt bekämpande av den kroniska brottsligheten än som tidigare kunnat ske. Genom lagarna hava speciella skyddsåtgärder mot ifrågavarande förbrytare införts i form av intagning på särskilda anstalter under en relativt obestämd tid. Rörande förutsättningarna för vidtagande av dylik åtgärd äro olika regler givna allteftersom den kroniska brottsligheten har sin grund i konstaterad psykisk abnormitet eller ej. För det förra fallet givas bestämmelser i lagen om förvaring av förminskat tillräknelige förbrytare och rörande det senare i lagen om internering av återfallsförbrytare. Då en förbrytare tillhörande någon av dessa kategorier dömes till visst svårare straff, kan domstolen under angivna förutsättningar förordna, att den dömden i stället för att undergå straffet skall intagas till förvaring i särskild vårdanstalt resp. interneras i interneringsanstalt för återfallsförbrytare. Utmärkande för dessa rättsinstitut är framför allt, att anstaltsvistelsens tidslängd inom vissa gränser lämnas öppen. Principiellt skall densamma fortfara lika länge, som den brottsliga samhällsfarlighet varar. Denna huvudregel kompletteras av vissa regler rörande minsta tid för anstaltsvistelsen, varjämte i fråga om internerade såsom regel skall gälla även en maximitid. Utskrivning kan ske på prov, i vilket fall den utskrivne är underkastad tillsyn.

Intagning i vård- eller interneringsanstalt träder helt i stället för straffet. Någon straffverkställighet förekommer sålunda icke.

Förordnande om förvaring eller internering meddelas av domstolen under samverkan med en särskild för hela riket gemensam nämnd, interneringsnämnden. Denna nämnd består av fem ledamöter.

Lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare har avseende endast å den, som prövas vid brottets begående hava varit och fortfarande vara av sinnesbeskaffenhet varom i 5 kap. 6 §¹⁾ strafflagen sägs (1 §). Förutsättningarna för förordnande om någons intagande i vårdanstalt äro olika allteftersom förordnande skall meddelas första gången eller en senare gång. I förra fallet erfordras, att den brottslige dels på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste anlagas vara endast i ringa mån mottaglig för den med straffet avsedda verkan, dels med hänsyn till brottets beskaffenhet samt på grund av i målet förebragt utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och föregående vandel är att anse såsom våldlig för annans säkerhet till person eller egendom och dels dömes till straffarbete i minst två år eller, sedan han till fullo undergått honom för tidigare brott ådömt straffarbete, för där efter begånget brott dömes till straffarbete eller, där båda brotten äro sedlighetsbrott, till straffarbete eller fängelse (2 §). I senare fallet (d. v. s. i fråga om person, som redan varit underkastad förvaring), skall där i andra avseenden än såvitt angår straffet förhållandena äro sådana att förordnande om intagande i vårdanstalt må äga rum, dom å straffarbete eller fängelse kunna leda till förordnande om återintagning i vårdanstalten (9 §). Föreligga sådana om-

¹⁾ 5 kap. 6 § strafflagen lyder: Prövas någon, som brottslig gärning begått, därvid hava av kropps- eller sinnessjukdom, ålderdomssvaghet eller annan utan egen skuld iräkat förvirring saknat förståndets fulla bruk, ehuru han ej kan för strafflös anses efter 5 §, då må, efter omständigheterna, straffet nedsättas under vad å gärningen följa bort.

ständigheter att såväl insättning i allmän uppfostringsanstalt som förvaring i vårdanstalt kunna ifrågakomma, skall i regel förordnande om förvaring ej meddelas (3 §), så framt icke med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller andra förhållanden synnerliga skäl därtill äro.

Enligt lagen om internering av återfallsförbrytare skall straffoemottagligheten och samhällsvådligheten ådaläggas bland annat genom en serie av tidigare straffdomar och genom föregående långvarig straffverkställighet, varjämte den straffskyldighet, som vid interneringsfrågans prövning föreligger, skall vara av viss betydelse. För förordnande om någons internering första gången erfordras, att den brottslige, efter det han dömts till straffarbete, för minst tre upprepade återfall i brott ånyo dömts till sådant straff genom domar som äro lagakraftvunna. Vidare skall den brottslige hava undergått straffarbete sammanlagt minst tio år, varjämte han därefter, medan han undergår straffarbete eller inom fem fem år från det han för undergående av straffarbete senast var intagen i straffanstalt, skall hava begått brott, för vilket han dömes till straffarbete i minst två år. Begår den, som en gång internerats, före eller efter utskrivningen brott, för vilket han dömes till straffarbete i minst ett år, äger domstolen förordna om hans internering på livstid (7 §). Har någon att undergå straffarbete på livstid, må internering ej ifrågakomma (19 §). Vidare skall lagen icke äga tillämpning å den, som prövas vid gärningens begående hava varit av sinnesbeskaffenhet, varom i 5 kap. 6 § strafflagen sägs (18 §).

I fråga om såväl förvaring som internering gäller att även, om de formella förutsättningarna äro uppfyllda, den tilltalades intagande till förvaring eller internering icke är obligatoriskt utan beror på prövning av förhållandena i det särskilda fallet.

Vad angår minimitiden för anstaltsvistelsen gälla olika regler i fråga om förvaring och internering. Förvaringen skall pågå minst under så lång tid som den, varunder den brottslige, såframt förordnande om förvaring ej meddelats,

skolat undergå bestraffning. Huruvida det mot förvaring utbytta straffet varit straffarbete eller fängelse inverkar icke på förvaringstidens längd. Därjämte gäller, att ingen må utskrivas före en anstaltsvistelse av två år.

Beträffande interneringen åter har man satt det reguljära minimum till tio år. Där särskilda skäl äro, må dock utskrivning äga rum efter fem år. Utskrivning må dock i intet fall äga rum förrän två år utöver den bestämda strafftiden gått till ända. För interneringen har vidare uppställts en maximitid av tjugo år. Undantagsvis må denna maximitid överskridas, nämligen därest det synes uppenbart, att den internerade fortfarande är vådlig för annans säkerhet till person eller egendom (6 §). — Även en livstidsinternerad kan utskrivas efter tio år, dock ej förrän han efter brottets begående i anstalten tillbragt två år utöver den tid han skolat undergå bestraffning (8 §).

Utskrivning från anstalterna är antingen slutlig (frigivning) eller villkorlig (utskrivning på prov).

Utskrivning beslutes av nämnden. Sker ej utskrivning, skall nämnden minst en gång under varje kalenderår upptaga prövning av frågan om utskrivning.

Den som utskrivits på prov skall stå under tillsyn; för honom förordnas en tillsyningsman. Under tillsynstiden skall den utskrivna vara underkastad vissa föreskrifter.

Nämnden kan besluta, att den som utskrivits på prov skall återhämtas för fortsatt förvaring eller internering.

Beträffande tillsynstidens längd stadgas i fråga om de förminskat tillräkneliga, att tillsynen skall fortfara under minst tre år.

I fråga om återfallsförbrytare gäller, att tillsynen skall fortfara under minst tio år.

Inom det svenska justitiedepartement tillkallade sakkunniga hava i januari 1937 avgivit ett förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna¹⁾, vilket förslag innehåller en del nyheter på den svenska strafflagstiftningens område.

¹⁾ Statens offentliga utredningar 1937:3.

De sakkunniga hava i sitt betänkande till en början lämnat en redogörelse angående de nuvarande förvarings- och interneringslagagarnas tillämpning efter deras ikraftträdande, av vilken redogörelse jag tillåtit mig intaga följande:

Efter förvaringslagens ikraftträdande har förordnande om förvaring lämnats i 153 fall, därav 148 män och 5 kvinnor. Vid granskning av de brott, som föranlett förvaringen finner man, att 83 fall, d. v. s. mer än hälften av samtliga, föranletts av tjuvnadsbrott. Näst tjuvnadsbrotten är det sedlighetsbrotten som oftast föranlett förvaring (19 fall). Förhållandevis få äro de fall, då oredlighetsbrott varit den huvudsakliga anledningen till förvaring (15 fall). I fråga om de förvarades tidigare kriminallitet framhålles, att av dem, som intagits till förvaring, det övervägande flertalet varit personer, som till fullo undergått dem för tidigare brott ådömt straffarbete och sedan ånyo begått brott. Blott i 16 fall -- de flesta avseende sedlighetsbrott -- har förordnande om straffets utbytande mot förvaring meddelats utan att den dömda undergått honom för tidigare brott ådömt straffarbete. Utskrivning av de förvarade har under förvaringslagens tillämpning i det övervägande antalet fall skett på prov. De på prov utskrivna, tillhoppa 46, hava såsom regel skött sig väl. Antalet återhämtade eller återintagna för fortsatt förvaring under första utskrivningsåret uppgår till 4 och under andra utskrivningsåret till 2.

Under åren 1928—1935 har interneringsbeslut meddelats i 51 fall. Sådant beslut har förekommit endast i fråga om män. Vidkommande internering är tjuvnadsbrottens förhärskande roll ännu mera framträdande än i fråga om förvaring — 44 av 51 interneringsbeslut hava helt eller huvudsakligen föranletts av sådana brott. Endast i ett fall har beslut meddelats om internering på livstid. Enär utskrivning från internering som regel ej får ske förrän efter tio års förlopp, har under den första åttaårsperioden av lagens tillämplighetstid utskrivning förekommit endast i 4 fall.

Förvaringsanstalt är centralfängelset i Norrköping och interneringsanstalt straffängelset i Karlstad.

Den revision av förvarings- och interneringslagarna, som i de sakkunnigas förslag äsyftas, avser i första hand en utvidgning av de båda institutens tillämplighetsområden. Vad först angår förvaringslagen hava de sakkunniga framhållit, att olägenheterna av begränsningen av tillämplighetsområdet gjort sig kännbara i olika avseenden.

1. Villkoret om ett aktuellt straff på minst två års straffarbete utesluter sålunda från förvaringslagens tillämpning ett mycket stort antal svårartade fall. Endast en ringa del av dessa abnorma kunna för närvarande behandlas enligt förvaringslagen, även om deras intagande till förvaring ter sig i hög grad påkallat på grund av såväl deras bristande mottaglighet för straff som deras vådlighet.

2. Genom att endast till fullo avtjänat straffarbete i förening med en aktuell dom å samma straff utgör förutsättning för förvaringslagens tillämpning å återfallsförbrytare, utesluter man från dess tillämplighetsområde icke blott sådana, som villkorligt frigivits från straffarbetsstraff och under tillsynstiden begått nytt brott, utan ock en stor mängd återfallsförbrytare, vilka tidigare varit föremål för andra kriminalpolitiska åtgärder av vida mera ingripande natur än ett kortvarigt straffarbete och därför genom sin förnyade brottslighet till fullo ådagalagt, att utsikterna till förbättring genom användande av tidsbestämt frihetsstraff äro små eller obefintliga. Detta gäller dels om unga brottslingar, som tidigare varit föremål för skyddsuppfostran eller tvångsuppfostran dels ock om villkorligt dömda, som varit föremål för övervakning.

3. Möjlighet saknas vidare enligt förvaringslagen, att anordna förvaring av sådana förbrytare, beträffande vilka det först under pågående strafftid upptäckes, att de personliga förutsättningarna för förvaring äro förhanden, antingen dessa — utan att då iakttagas — förelegat redan när straffet ådömdes eller de först under strafftiden inträtt. Det finnes

nämligen, säga de sakkunniga, ett icke obetydligt antal förbrytare, om vilka man redan före frigivningen kan säga att de äro abnorma och farliga samt inom kort efter frigivningen komma att begå brott av mer eller mindre svår beskaffenhet.

4. Den nuvarande förvaringslagen upptager ett stadgande av innebörd att tilltalade, vilka kunna insättas i allmän uppfostringsanstalt, icke skola intagas till förvaring i andra fall än då synnerliga skäl därtill föranleda. Efter förvaringslagens tillkomst har emellertid lämpligheten av att någonsin sammanföra psykiskt abnorma 15—18-åriga förbrytare med det vanliga tvångsuppfostringsklientelet kommit att i så hög grad ifrågasättas, att även på nu ifrågavarande punkt förvaringslagens tillämplighetsområde synes vara för begränsat.

Med ledning av ovan angivna synpunkter hava de sakkunniga utarbetat sitt förslag till ny förvaringslag, under rubrik förslag till lag om förvaring av vissa abnorma förbrytare.

De sakkunniga hava i sitt förslag helt brutit mot den förut gällande principen att ett vist straffarbets- eller fängelsestraff först skall bestämmas och därefter utbytas mot förvaring samt i likhet med lagen om ungdomsfängelse föreslagit ett direkt ådömande av skyttsåtgärden (förvaringen).

Vad därefter angår förutsättningarna för ådömande av förvaring, hava de sakkunniga föreslagit enhetliga juridiskt-tekniska villkor för åtgärdens användning — någon differentiering mellan den som första gången ifrågakommer till förvaring och den som är utskriven från förvaring skall sålunda enligt förslaget icke förekomma. Systemet har i förslaget på det sätt förenklats, att man såsom generell villkor för ådömande av förvaring endast uppställt kravet att å det aktuella brottet enligt lag kan följa straffarbete eller, i fråga om sedlighetsbrott, straffarbete eller fängelse.

En anmärkningsvärd nyhet i de sakkunnigas förslag utgör stadgandet, att med sinnesbeskaffenhet, varom i 5

kap. 6 § strafflagen sägs, skall likställas sexuell abnormitet, som icke kan hänföres vare sig under nämnda lagrum eller 5 §¹⁾ i samma kapitel. De sakkunniga hava i och med denna bestämmelse uppmärksammat den omständigheten, att sexuell abnormitet enligt den psykiatriska vetenskapens nuvarande ståndpunkt kan föreligga hos en person, utan att likväll hans sinnesbeskaffenhet kan hänföras under 5 eller 6 § i 5 kap. strafflagen. Därest i sådant fall abnormiteten tager sig uttryck i brott, förefaller det med hänsyn till arten av de brottstyper, som här närmast ifrågakomma naturligt, att den brottslige under i övrigt för förvaring uppställda villkor skall kunna underkastas denna skyddsåtgärd. Det kan dessutom förväntas, att en dylik behandling av sedlighetsförbrytarna kan öka dessas benägenhet att till möjliggörande av utskrivning, frivilligt underkasta sig kastrering och därigenom minska behovet av tvångsåtgärder i sådant syfte.

Beträffande det föreliggande brottets svårhetsgrad stadgas i förslaget, att brottet skall vara sådant, att därå kan följa straffarbete (beträffande sedlighetsbrott straffarbete eller fängelse). På en punkt — i fråga om villkorligt dömda som före prövotidens slut begått brott eller eljest uppfört sig så att fråga om anståndets förverkande uppkommit — har man dock med frångående av denna ståndpunkt velat modifiera fordringarna för förvaringslagens tillämpning. Man har därvid ej minst tagit hänsyn till att efter en utvidgning av möjligheterna att ådöma förvaring domstolarna ej sällan torde bli obenäga att i första hand välja förvaring och hellre göra ett försök med villkorlig dom. Misslyckas detta försök och uppkommer fråga om förverkande av det anstånd, som beviljats med det ådömda straffet, synas starka skäl tala för att domstolen skall äga upptaga frågan om förvaring till ny omprövning med hänsyn

¹⁾ 5 kap. 5 § strafflagen lyder: Gärning, som begås av den, som är avvita, eller vilken förståndets bruk genom sjukdom eller ålderdomssvaghet är berövat, vare strafflös.

till såväl det tidigare brottet som det nya brottet eller det dåliga uppförande i övrigt, som gjort frågan om anståndets förverkande aktuell. Ganska vanligt torde också det fall bliva, att den brottsliges abnorma själsbeskaffenhet icke från början observerats utan först under prøvotiden upptäckes, måhända just på grund av de oregelmässigheter, vilka leda till anståndets förverkande.

De sakkunniga hava därför föreslagit, att om någon — som genom villkorlig dom fått anstånd med straffarbete eller med fängelse, ådömt för sedlighetsbrott, efter domens meddelande men före prøvotidens slut gjort sig skyldig till brott, som icke är av beskaffenhet att föranleda ådömande av förvaring — domstolen kan i stället för att förklara anståndet förverkat, döma till förvaring. Den dömdes sinnesbeskaffenhet skall självfallet vara av den art, som förvaringslagen föreskriver.

I fråga om de unga förbrytarna har lagförslaget upptagit stadganden, som innebära en tvåfaldig utvidgning av förvaringsinstitutets tillämpningsområde; dels vidgas i allmänhet möjligheterna till skyddsåtgärdens användning, dels bortfaller det företräde som gällande lag för dessa förbrytars del tillägger tvångsuppfostran framför förvaring.

De sakkunniga ha i förevarande sammanhang ur ännu en synpunkt övertvägt de psykiskt abnorma unga förbrytarnas behandling. Såväl enligt ungdomsfängelselagen som enligt den nya lag om tvångsuppfostran, vilken förberedes, förutsattes, att de psykiskt abnorma komma att vara uteslagna från tillämpningen av de särskilda skyddsåtgärderna för unga förbrytare. Frågan blir då, vilken reaktion, som kommer att stå samhället till buds gentemot de unga abnormförbrytarna i de fall straff icke befinnes lämpligt. För flertalet hithörande brottslingar kommer, enligt vad redan framhållits, förvaringsåtgärden att innebära en lösning. Kvar står sedan en restgrup abnorma, vilka icke uppfylla ens den reviderade lagens förutsättningar, ity att antingen de icke befinnas vådliga eller ock det av dem begångna brottet

ej är av sådan art att enligt lag straffarbete kan följa. Vill man få med denna grupp under en behandling, som har karaktär av förvaring, synes det nödvändigt att anordna denna efter särskilda regler och under lindrigare former än de allmänt tillämpade. De sakkunniga, som anse det vara av vikt att bibehålla förvaringen såsom ett mycket allvarligt ingripande från samhällets sida, hava emellertid icke av hänsyn till den lilla grupp, varom här är fråga, funnit det erforderligt eller lämpligt att inom den reviderade förvaringslagens ram öppna särskilda vårdmöjligheter för yngre abnormförbrytare.

En annan principiell nyhet i förslaget är möjligheten att från straffverkställighet resp. tvångsuppfostran till förvaring överföra vissa kategorier av slutligt dömda brottslingar. Åtgärden finner sin huvudsakliga användning i sådana fall då det först under straff- resp. tvångsuppfostringstiden konstateras, att förutsättningarna för förvaring äro för handen.

Den föreslagna överflyttningen får vidtagas allenast under betryggande garantier. Initiativet till åtgärdens vidtagande i detta fall skall tagas av fängvårdsstyrelsen, som hör interneringsnämnden. Tillstyrker nämnden förvaring, skall fängvårdsstyrelsen hänskjuta frågan till justitiekanslern. Denne prövar, huruvida talan om förvaring skall väckas. Därest så befinnes böra ske, uppdrager justitiekanslern åt åklagare att i hovrätt föra talan. Genom dessa åtgärder anse de sakkunniga det vara väl sört för att talan om fånges överföring till förvaringsanstalt ej väckes i oträngt mål.

Vad angår interneringslagen är det främst beträffande fordringarna å den brottsliges tidigare straffbelastning, som de nuvarande bestämmelserna måste anses alltför snäva. Såsom vid lagens tillkomst förutsades, har densamma nästan uteslutande kommit att tillämpas å egendomsförbrytare, främst vaneljuvar. Det har emellertid, säga de sakkunniga, syns önskvärt att kunna begagna internering mot åtskilliga andra — och ofta farligare — förbrytare.

Interneringsinstitutet kan vidare på grund av uttrycklig föreskrift i 18 § av interneringslagen för närvarande ej komma til användning på sådana förbrytare, som prövas vid gärningens begående hava varit av sinnesbeskaffenhet varom i 5 kap. 6 § strafflagen sägs.

Vid de sakkunnigas överläggningar har den meningen företrätts, att det bland de kroniska förbrytare, som enligt gällande lag kunna bliva föremål för internering, icke skulle finnas många, som verkligen är i strafflagens mening själsligt normala. Det har framhållits, att en person, som uppfyller interneringslagens villkor och sålunda fyra gånger dömts till straffarbete, avtjänat dylikt straff under tio år samt därjämte är straffoemottaglig och vådlig, i regel torde vara psykiskt abnorm. Begreppet psykisk normalitet bör innefatta någon förmåga att anpassa sig efter inom samhället gällande handlingsregler. Men en sådan förmåga saknas tydligen hos den, som trots en så rik erfarenhet av brottslighetens följder återfaller i brott.

Trots vad som sålunda anförts hava de sakkunniga ej funnit det tillrådligt, att samhället avhänder sig det särskilda medel till den kroniska brottslighetens bekämpande, som det äger i interneringsinstitutet. Ehuru väl internering under de senaste åren beslutats i mycket ringa utsträckning, har det dock under åren 1928—1935 tack vare denna skyddsåtgärd varit möjligt att på obestämd tid, i regel minst tio år, omhändertaga ett 50-tal oförbätterliga och vådliga återfallsförbrytare, vilka eljest skulle hava erhållit bestämda straff av som regel åtskilligt mindre varaktighet än tio år. Om man vidare något lindrar förutsättningarna i fråga om den brottsliges tidigare straffbelastning, har man all anledning antaga, mena de sakkunniga, att man med interneringsåtgärden kan nå en ej obetydlig kategori återfallsförbrytare, som för närvarande faller utanför interneringslagen och ej heller är åtkomlig enligt förvaringslagen.

I det förslag till ny interneringslag, som de sakkunniga på grundval av dessa överbäganden utarbetat, förutsättes

till en början, att internering ådömes direkt och att något straff alltså icke utmätas.

Beträffande förutsättningarna för internering är det främst fordringarna på den brottsliges tidigare straffbelastning, vilka ansetts böra nedsättas. De sakkunniga föreslå, att i sådant hänseende skall krävas blott två (nu fyra) tidigare domar å straffarbete och endast fyra (nu tio) års undergånget straffarbete. Särskild »internering på livstid» skall ej längre förekomma. Vid angivandet av kraven på en återfallsbrottslings tidigare belastning har viss hänsyn tagits till andra kriminalpolitiska ingripanden än straffarbete, nämligen förvaring eller internering.

Om man vill bibehålla internering som skyddsåtgärd mot straffrättsligt sett normala återfallsförbrytare, är det enligt de sakkunniga därmed icke givet, att åtgärdens tillämpning skall, på sätt som för närvarande är fallet, begränsas till dylika förbrytare. Det är visserligen obestridligt, att i förvaringen av den abnorme förbrytaren merendels ingår ett moment av sjukvård och att det vårdbehov, som där gör sig gällande, kan föranleda särskilda regler både i fråga om behandlingen och i andra avseenden. Erfarenheten från förvaringslagens tillämpning har emellertid klart visat, att det bland de förvarade finnas många, vilkas sinness tillstånd icke kräver eller påverkas av egentlig vård, men vilka icke desto mindre, just på grund av sin ådagalagda farlighet, böra hållas förvarade under längre tid. Dessa torde till sitt allmänna skaplynne i vid utsträckning höra samman med det klientel, för vilket interneringsinstitutet egentligen varit avsett. Det ter sig då naturligt, anse de sakkunniga, att såvitt förutsättningarna i fråga om den tidigare straffbelastningen äro för handen, döma dylika förbrytare till internering och ej till förvaring.

Syftet att möjliggöra en vidsträcktare tillämpning av lagen tjänar även den av de sakkunniga föreslagna reduktionen av den fasta minimitiden för internering, som enligt gällande lag regelmässigt är tio år men enligt förslaget

bestämts till fem år — det måste nämlingen antagas hava verkat hämmande på interneringslagens användning att domstolarna måst räkna med att den som internerats efter all sannolikhet skulle vara berövad friheten minst så lång tid som tio år. Gällande interneringslags — visserligen icke ovillkorliga — regel om en maximitid av tjugo år för de förstagångsinternerades anstaltsvistelse har av de sakkunniga ansetts opåkallad och därför icke upptagits i förslaget. Den minsta tillsynstiden för de på prov utskrivna har sänkts från nuvarande tio till tre år, och i övrigt hava reglerna om tillsynstiden ändrats till överensstämmelse med den i fråga om förvaring föreslagna ordningen.

Efter det utlåtanden avgivits över förslaget, har detsamma överarbetats inom justitiedepartementet, därvid vidtagits vissa ändringar och jämkningar i förslaget. Sålunda har det i de sakkunnigas förslag upptagna stadgandet att lika med sinnesbeskaffenhet, varom i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, skulle anses sexuell abnormitet, som icke kan hänföras under nämnda lagrum eller under 5 § av samma kapitel, icke upptagits i departementets förslag. Ej heller har de sakkunnigas förslag att upphäva förbudet att till internering döma tilltalad, som prövas vid gärningens begående hava varit av sinnesbeskaffenhet, varom i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, vunnit beaktande.

Vidare hava i departementsförslaget bestämmelserna om förvaring och om internering samarbetats till en lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Hjalmar Nyman.

Svenskt lagförslag om frivillig sterilisering.

Den 11 maj 1934 utfärdades lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa och andra som lida av rubbad själsverksamhet. Omfattningen av lagen har i dess 1 § angivits på följande sätt:

»Kan med skäl antagas att någon, som lider av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, är på den grund för framtiden ur stånd att handhava vårdsnaden om sina barn eller kommer att genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet, må utan hans samtycke sterilisering enligt denna lag å honom företagas, där han på grund av sin rubbade själsverksamhet varaktigt saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden. Å sterilisering på grund av medicinska skäl äger lagen icke tillämpning.»

Enligt lagens följande paragrafer får sterilisering företagas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen. Sådant tillstånd må dock ej utan vidare lämnas. Det fordras nämligen att vissa personer, som stå den som skall steriliseras nära eller har vårdsnaden över honom först erhållit tillfälle att yttra sig över den väckta frågan. Ett undantag från regeln, att medicinalstyrelsen skall lämna tillstånd, upplages i 3 §. Däri stadgas, att om två legitimerade läkare efter samråd funnit skäl, som i 1 § sägs, till sterilisering av sinnesslö, må utan tillstånd av medicinalstyrelsen sterilisering verkställas, där skriftligt tillstånd föreligger från den eller dem, som enligt vad ovan sagts skola erhålla tillfälle att yttra sig.

Antalet steriliseringar till vilka tillstånd lämnats av medicinalstyrelsen, utgjorde 1935 293 och under första halvåret 1936 143; det sammanlagda antalet under den angivna tiden av $1\frac{1}{2}$ år är altså 436. Av dessa hava 179 steriliserats enligt steriliseringslagen, 178 varit rättskapabla och steriliserats utan rent medicinsk indikation samt 79 rättskapabla och steriliserats med rent medicinsk indikation. Av de under år 1935 enligt steriliseringslagen steriliserade 136 personer, voro 124 kvinnor och 12 män. Att antalet män är så ringa torde bero därpå, att det övervägande är sexuellt opålitliga kvinnor, vilkas barnalstring eller fortsatta barnalstring skulle bli ekonomiskt betungande för kommunerna, som giva anledning till steriliseringsinitiativ. Av kvinnorna voro 110 ogifta och 14 gifta. Männerna voro samtliga ogifta. Av de 124 under år 1935 steriliserade kvinnorna hade 82, vilket utgör 66,1% fött barn före steriliseringen, sammanlagt 182. Antalet barnaföderskor och därför antalet före steriliseringarna födda psykiskt undermåliga barn är påfallande högt.

En verkställd undersökning av ett visst antal sinneslöa kvinnor har visat, att de sinneslöa kvinnorna enligt i detta material haft en mer än dubbelt så stor fruktsamhet som befolkningen i dess helhet samt att de sinneslöa, som bli föremål för sterilisering enligt steriliseringslagen, i genomsnitt ha en övernormal fruktsamhet. I fråga om yrke och sysselsättning beträffande steriliserade under år 1935 ha 15 varit arbetarhustrur, 29 hembiträden, 25 hemmadöttrar, 2 fabriksarbeterskor, 1 utan stadigvarande sysselsättning samt 52 intagna å anstalter eller sjukhus. Av männen ha 3 varit hemmasöner och 9 intagna å anstalter eller sjukhus.

Av de under perioden $\frac{1}{1}$ 1935— $\frac{30}{6}$ 1936 steriliserade hava 130 haft sin hemort å landsbygden och 49 i stad.

Nu gällande steriliseringslag reglerar endast den sterilisering, som äga rum å rättsligt inkapabla personer. I samband med lagens antagande anhöll emellertid riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, under

vilka förhållanden frivillig sterilisering av rättskapabla personer måtte kunna föreläggas, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Därefter har Kungl. Maj:t uppdragit åt den s. k. befolkningskommissionen att verkställa sådan utredning; och har kommissionen den 19 oktober 1936 överlämnat ett betänkande i ämnet (statens offentliga utredningar 1936:46).

Enligt kommissionens mening är det en betydande brist i nuvarande steriliseringslagstiftning, att endast bestämmelser för sterilisering av rättsligt inkapabla personer finnas under det att sterilisering av rättskapabla personer är oreglerad. Till följd av att sterilisering av rättskapabla personer är oreglerad, står å ena sidan möjlighet öppen att sterilisera personer, vilkas avstängande från fortplantning för all framtid icke från allmän synpunkt är befogat; frånvaron av bestämmelser kan till och med synas giva en viss sanktion åt den uppfattningen, att frivillig sterilisering av rättskapabla personer endast är en privatangelägenhet och under alla förhållanden lagligt tillåten. Å andra sidan är av samma skäl uppenbart, att sterilisering ej kan och ej kommer att föreläggas i många fall, där åtgärden skulle vara högst önskvärd ur allmän synpunkt. Lagen erbjuder icke någon som helst garanti, att människor, som äro lindrigt sinnesslöa eller överhuvud uppenbart psykiskt undermåliga men ej ostridigt inkapabla, bliva föremål för sterilisering; genom sin begränsning till rättsligt inkapabla skapar den tvärtom ostridiga svårigheter i detta hänseende. Vidare finnas rättskapabla personer, vilkas fortplantning ej är önskvärd och som skulle samtycka till och ofta direkt önska sterilisering men dock ej komma att undergå operationen, därför att läkarna i stor utsträckning underlåta att utföra eller vidtaga åtgärder för utförande av sådan, så länge bestämmelser rörande frivillig sterilisering saknas. Avsevärda olägenheter av berörda brist hava enligt kommissionen också framträtt redan under den korta tid nu gällande steriliseringslag varit i tillämpning.

Befolkningskommissionens betänkande utmynnar i ett förslag till lag om frivillig sterilisering samt till vissa ändringar i gällande steriliseringslag.

Beträffande sistnämnda lag föreslås, att nu gällande bestämmelser att sterilisering kan verkställas efter samråd mellan två legitimerade läkare upphävas. Generellt initiativ till sterilisering enligt samma lag bör tillerkännas tjänsteläkare samt eventuellt vissa kommunala organ. I samband med diskussion av frågan om en utvidgning av rätten till sterilisering utan samtycke, har befolkningskommissionen påpekat önskvärdigheten av en utredning angående registrering av sinnesslöa och förbättrad sinnesslövård.

Såsom sammanfattning av olika skäl för frivillig sterilisering av rättskapabla personer anför kommissionen följande:

Kriminalpolitiska skäl utgöra ej tillräcklig grund för sterilisering. Motiv för en sådan åtgärd bör sökas icke i förbrytelsen såsom sådan utan i de faktorer, av vilka förbrytelsen endast är ett av flera symptom.

Ej heller humanitära skäl kunna godkännas såsom i och för sig tillräckliga skäl för sterilisering. De humanitära skälen vinna beaktande vid blandindikationer liksom då humanitära skälen föreligga samtidigt med i och för sig tillräckliga sociala, eugeniska och medicinska skäl.

Uppenbar olämplighet för framtiden att handhava vårdnaden om barn, som har sin grund i sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själverksamheten, är ett av de huvudfall, då kommissionen däremot anser tillräckliga skäl för sterilisering föreligga. Därvid förefinnas utom olämplighet att handhava vårdnaden om barn (sociala skäl) i allmänhet jämväl eugeniska skäl för sterilisering. Detta är dock icke alltid förhållandet.

Eugeniska skäl böra enligt kommissionens mening medföra rätt till sterilisering, om en betydande defekt hotar avkomlingar. Sterilisering har av denna grund synts kommissionen indicerad vid alla ärftliga sinnessjukdomar. Be-

träffande manisk-depressiva sinnessjuka har kommissionen dock särskilt framhållit vikten av en grundlig prövning av varje fall. Kommissionen har i detta sammanhang påpekat, att beträffande icke ärftliga sinnessjukdomar, som icke äro av så lindrig och tillfällig art att sterilisering ej är befogad, kan sterilisering erhållas på den grund att vederbörande är för framtiden uppenbart olämplig att handhava vårdnaden om barn. I fråga om svårartad psykopati har kommissionen uttalat, att sterilisering i många fall är indicerad. I samband härmed har kommissionen anmärkt, att alkoholism i och för sig ej är tillräcklig grund för sterilisering. Rörande sinnesslöhet som icke medför rättslig inkapacitet har kommissionen förklarat, att den uppenbart bör medtagas vid angivande av de fall, då sterilisering av eugeniska skäl är grundad. När sinnesslöheten medför uppenbar olämplighet att handhava vårdnaden om barn, har den emellertid redan förut av kommissionen godkänts såsom skäl för sterilisering. Kommissionen har vidare ansett sterilisering böra av eugeniska skäl tillåtas vid all genuin epilepsi. I fråga om andra former av epilepsi bör sterilisering kunna erhållas av sociala eller medicinska skäl. Beträffande ärftliga nervsjukdomar i övrigt samt ärftliga kroppsliga sjukdomar och missbildningar bör enligt kommissionens mening frivillig sterilisering tillåtas, om sjukdomen eller missbildningen är betydande. Kommissionen har rörande samtliga fall av eugeniska skäl framhållit, att även friska anlagsbärare böra kunna steriliseras.

Utöver förenämnda fall har kommissionen velat godkänna vissa blandindikationer. Kommissionen har gjort gällande, att tillräckliga skäl för sterilisering synas föreligga vid ekonomiskt nödläge för en familj, om därjämte i och för sig ej tillräckliga eugeniska och medicinska skäl eller skäl av någotdera av sistnämnda båda slag föreligga. Genom att godkänna sådana blandindikationer tillgodoses även i särskild grad humanitära skäl. Kommissionen har tänkt sig, att blandindikationerna skulle kunna angivas

sålunda, att sterilisering förklaras indicerad, därest i fråga om man och kvinna, som bildat familj, d. v. s. ingått äktenskap eller eljest varaktigt sammanbo, av hänsyn till familjens välfärd och förhållandena i övrigt föreligga synnerliga skäl av varaktig natur för sterilisering av någondera.

Kommissionen har framhållit, att det vore mycket önskvärt att blivande föreskrifter om frivillig sterilisering icke inskränkte sig till ett synnerligen allmänt angivande av de förutsättningar, under vilka sådan må tillåtas. Det mera detaljerade angivandet av indikationerna kan tänkas innefattat antingen i själva den lag, som bör utfärdas eller ock i administrativa föreskrifter. Vid överbägandet av dessa alternativ har kommissionen stannat för att icke föreslå en alltför detaljerad uppräknings i lag. De detaljanvisningar som synas önskvärda böra således meddelas på annat sätt.

Kommissionen sammanfattar de fall, då tillräcklig indikation för frivillig sterilisering föreligger i en lagbestämelse av följande innehåll:

»Är någon på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten för framtiden uppenbart olämplig att handhava vårdnaden om sina barn,

eller förekommer anledning därtill, att någon skall genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet, eller annan sjukdom eller lyte av betydenhet, må med hans samtycke sterilisering företagas å honom.

Föreligga eljest i fråga om man och kvinna, som bildat familj av hänsyn till familjens välfärd och förhållandena i övrigt synnerliga skäl av varaktig natur till sterilisering av mannen eller kvinnan, må ock sterilisering företagas å den av dem som samtycker därtill.»

Frågan om tillstånd till frivillig sterilisering bör prövas av medicinalstyrelsen, helst i en ny till styrelsen anknuten nämnd.

Det formella initiativet till frivillig sterilisering bör tillkomma den som skall steriliseras. Vissa offentliga organ och läkare böra emellertid stimulera till önskvärda steri-

liseringar. I fråga om underårig och omyndigförklarad person bör krävas samtycke av den som har vårdnaden om den underårige, respektive den omyndigförklarades förmyndare. Är vederbörande gift eller intagen å anstalt bör yttrande inhämtas av maken respektive anstaltens läkare och föreståndare.

Samtliga medicine studerande böra erhålla undervisning i ärftlighetslära och arvspatologi. Uppllysning och rådgivning i bland annat steriliseringsfrågor böra i första hand meddelas vid rikets sinnessjukhus och därtill knuten hjälpverksamhet för psykiskt sjuka.

Hjalmar Nyman.

Revision av 18 kap. 13 § i den svenska strafflagen (den s. k. preventivlagen).

Efter lagändringar åren 1910 och 1911 har 18 kap. 13 § strafflagen följande lydelse:

»Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer.

Där någon offentligen utställer eller förevisar föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av könsumgänge; eller i skrift, som han utsprider, eller eljest genom tillkännagivande för allmänheten till salu utbjuder eller själv eller genom annan till försäljning kringför dylika föremål; eller under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer, vare sig muntligen eller genom utspridande av skrift söker förleda till användande av föremål, som nu sagts, eller meddelar anvisning om sättet för deras användande; varde, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom. sägs, dömd efter ty där stadgas.»

Genom en år 1912 definitivt antagen ändring i tryckfrihetsförordningen bragtes dess föreskrifter i ifrågavarande ämne i överensstämmelse med 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen.

Före 1910 stadgades i 18 kap. 13 § strafflagen straff blott för gärningar som sårar tukt och sedlighet, men genom det nämnda år införda 2 mom. — den s. k. preventivlagen — kriminaliserades två grupper av förfaranden även om de icke sårar tukt och sedlighet.

Den första av dessa grupper omfattar vissa gärningar, som beläggas med straff, oberoende av om de framkalla fara för andras förförelse. Till denna grupp hänförs dels offentlig utställande eller förevisande av föremål, avsedda för otuktligt bruk eller till att förebygga följder av konsumgånge, dels utbudande till salu av sådana föremål genom utspridande av skrift eller annat tillkännagivande för allmänheten, och dels kringförande till försäljning av dylika föremål.

Den andra av ifrågavarande grupper omfattar handlingar, vilka för sin straffbarhet förutsätta att de begås under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer. Hit räknas försök att förleda till användande av dylika föremål och meddelande av anvisning om sättet för deras användande, vare sig muntligen eller genom utspridande av skrift; någon fordran på handlingens offentlighet är ej uppställd.

Ehuru förevarande stadgande huvudsakligen torde åsyfta ett motverkande av vissa förfaranden avsedda att förebygga befruktning, är det dock så avfattat att det riktar sig även mot åtgärder till skydd mot smittas överförande vid konsumgånge. Det torde jämväl vara tillämpligt på en del särskilda medel för fosterfördrivning.

Lagrummet avser endast »föremål». Utanför dess tillämpning falla sådana i antikonceptionellt eller profylaktiskt syfte brukade medel och metoder, i vilka icke ingår användandet av mekaniskt verkande föremål. Bland annat torde således till förebyggande av smittas överförande användas desinfekterande — kemiskt verkande — medel och metoder falla utom straffbestämmelsen i fråga.

Handel med preventivmedel är icke straffbelagd, ej heller tillverkning eller import av preventivmedel. Skulle preventivlagens bestämmelser verkligen tillämpas, bleve emellertid möjligheterna till handelsutövning synnerligen begränsade. Av dessa bestämmelser äro de, som kriminalisera utbudande av preventivmedel, förledande till deras användande

och meddelande av anvisning om sättet för deras begagnande, att anse såsom preventivlagens centrala bestämmelser.

I detta sammanhang torde beröras den ståndpunkt statsmakterna genom stadgandet i 27 § andra stycket lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar intagit till frågan om den s. k. personliga profylaxen vid könssjukdomar. Enligt omförmälda stadgande äger Konungen förordna om de åtgärder, som erfordras för att bland allmänheten sprida kunskap — förutom om könssjukdomarnas natur och smittfarlighet samt om skyldighet för en var, som angripits av sådan sjukdom att skyndsamt söka läkarvård — jämväl om medel, som stå till buds för att hindra smittas överförande. Det torde vara klart, att med detta stadgande ej avses de åtgärder av mera allmän natur, vilka kunna tänkas motarbela de veneriska sjukdomarna utan att här åsyftas upplysning om de individuella åtgärder, vilka kunna företagas av personer, som utsätta sig för smittfara. Genom antagande av sistnämnda lagbestämmelse har sålunda från statsmakternas sida givits ett erkännande av den personliga profylaxens betydelse för bekämpande av könssjukdomarna.

Vid åtskilliga riksdagar hava genom yrkanden både motionsvägen och senast genom proposition till 1934 års riksdag (nr 188) väckts förslag om upphävande eller ändring i 18 kap. 13 § strafflagen men utan resultat.

År 1934 avgav särskilt tillkallade sakkunniga (statens offentliga utredningar 1934:50) ett förslag till ändring av nämnda lagrum. Detta förslag har sedermera remitterats till den s. k. befolkningskommissionen för yttrande.

Kommissionen har nu i ett den 4 december 1936 dagtecknat betänkande (1936:51) överlämnat ett förslag i ämnet. I detta betänkande påpekas till en början, att preventivlagen hör till de i svensk lagstiftning förhållandevis sällsynta fall av lagstadganden, vilka praktiskt taget helt stannat på papperet samt att knappast i något avseende lagens syftemål synes hava uppnåtts. Befolkningskommissionen

framhåller därför såsom sin mening, att det i och för sig framstår såsom ett allvarligt ont, i stort sett främmande för svenska folkets rättstraditioner, att lagstadganden och särskilt en strafflag och en grundlag så öppet åsidosättas.

Kommissionen motiverar denna förkastelsedom på följande sätt:

Rättstekniskt är lagen inkonsekvent så tillvida, att dess bestämmelser blott gälla mekaniskt verkande preventivmedel i fast form, ehuru lagens motivering gäller alla slags preventivmedel. Lagens ursprungliga syftemål att hindra utbredningen av kännedomen om och bruket av tekniska preventivmedel och att hejda natalitetsfallet har icke uppnåtts. I den mindre mån lagen faktiskt fördröjt spridningen av effektiva metoder för förebyggande födelsekontroll och smittskydd, har verkan i vissa fall varit, att mindre ändamålsenliga eller rentav hälsovådliga preventivmedel kommit till användning. I den mån lagen hindrat genomförandet av skydd mot smitta i lösa opersonliga könsförbindelser måste den antagas hava motverkat strävandena att minska könssjukdomarnas spridning. Lagen måste anses vara i sin mån medansvarig till det utbredda bruket av framkallade aborter såsom medel för födelsekontroll. Allmänt har lagen såsom hinder för utbredningen av kännedomen om och tillgången till effektiva medel för skydd mot smitta av könssjukdom eller mot befruktning vid samlag blott kunnat hava haft i någon väsentlig mån avsevärda verkningar för unga och oerfarna personer och personer i de fattigare samhällsklasserna samt dessutom för individer med mindre än normal intelligens, karaktär och förtänksamhet för en handlings följd, vilket i och för sig näppeligen ur någon synpunkt kan bedömas såsom annat än individuellt och socialt olyckligt. Lagen har på olika vägar verkat hindrande för den vederhäftiga och allvarliga upplysningsverksamheten såväl vad beträffar preventivmedlens betydelse såsom medel för förebyggande födelsekontroll som deras betydelse såsom medel för smittskydd. Lagen har därigenom även

verkat neddragande på den nivå, varå den offentliga diskussionen och upplysningsverksamheten i könslivets frågor kommit att föras i vårt land och likaså på handeln med tekniska preventivmedel. Vissa av de i kommissionens betänkande i sexualfrågan framlagda förslagen om samhällsliga åtgärder till en förbättrad upplysning om den förebyggande födelsekontrollens och smittskyddets rationella teknik förutsätta preventivlagens upphävande. I nativitetstalen vinnas en bekräftelse å den uppfattning, som läkarnas erfarenhet sedan länge givit, nämligen att viss födelsekontroll vid samlag — med vissa angivna undantag, vilka i stort sett äro oberoende av politisk, etisk och religiös inställning — måste antagas vara godtagen och praktisk utövad av i det närmaste hela den del av det svenska folket, som befinner sig i fruktsam ålder och som, utan att sterilitet föreligger, lever i äktenskap eller eljest icke kan antagas leva i fullkomlig avhållsamhet. Då å ena sidan lagen ursprungligen grundats och ännu i den allmänna meningen grundas i det omdömet, att födelsekontroll vid samlag icke är etiskt berättigad och av detta etiska skäl — jämte de befolkningskvantitativa — bör motverkas, och då å andra sidan dock sådan födelsekontroll i de enskildas liv faktiskt allmänt godtages, har ett för hela folkets moral farligt element av bristande uppriktighet skapast.

Kommissionens nu förevarande utredning utmynnar i ett förslag, att helt upphäva 18 kap. 13 § 2 mom. d. v. s. preventivlagen samt motsvarande bestämmelse i tryckfrihetsförordningen.

Vidare har kommissionen föreslagit, att oskadliga preventivmedel böra tillhandahållas å rikets apoteksinrättningar i samma ordning som övriga apoteksvaror. Genom en sådan åtgärd vinner man, enligt kommissionens åsikt, att medicinalstyrelsen, under vilken apoteken lyda, får en viss kontroll över hela handeln med preventivmedel.

Kommissionen framhåller vidare, att import och försäljning av vissa specificerade medel, som användas för avbry-

tande av havandeskap av allmänheten men icke hava någon nyttig användning och likaså skadliga preventivmedel böra förbjudas samt att försäljningen av vissa andra medel, som användas för avbrytande av havandeskap men som även hava annan och legitim användning, böra förbehållas apoteken.

Slutligen finner kommissionen, att preventivlagens särskilda förbud mot olika slag av handlingar i fråga om föremål, som är avsett för otuktigt bruk, bör upphävas.

Hjalmar Nyman.

Den militære Straffelov og Retsplejelov.

Endnu i 1900 foregik den militære Retspleje ved Hæren efter Regler, hvis Grundlag var Krigsartiklerne af 1683, og som ikke var blevet ændrede i det sidste halvandet Hundrede Aar. En Sag blev undersøgt ved Krigsforhør, bestaaende af 3 Officerer og Auditøren, der foretog Afhøring og Protokollat, og paadømt ved en af Jurisdiktionschefen nedsat Krigsret, bestaaende af 13 Militære, en Formand, i Reglen Oberstløjtnant, og 12 Medlemmer, to af hver Grad fra Formanden og nedefter, samt Auditøren, der efter Krigsartiklerne skulde udvikle Sagen de simplici et plano og gøre Indstilling, men ikke domte med, alt uden Anklager og Forsvarer og meget lidt af Formaliteter. I Sager mod Officerer nedsattes Stabskrigsret eller Overkrigskommission. Ved Flaaden, hvor Reglerne daterede sig tilbage til Krigsartikler af 1752 og 1756, fandtes ombord Forhør og Krigsret, noget anderledes sammensat, ikke altid med Auditor, medens i Land Sagerne behandledes ved Søetatens kombinerede Ret, der kun bestod af Officerer og Auditøren (der her stemte med) og var fast, saaledes at Sagerne i Reglen paadømtes af de samme, der havde overværet Forhøret, og som derfor kendte Sagen, medens en Krigsret domte paa Grundlag af en Oplæsning af Akterne og Auditørens Forklaring.

Som Straffelov var Krigsartiklerne bleven ophævede i 1881. Først da afskaffedes de legemlige Straffe. At løbe Spidsrod og at kattes til Masten var i det 18. Aarhundrede og endnu senere Straffen for grove Forseelser; for endnu grovere var det Fæstningsarbejde som ærlig eller uærlig

Slave eller Livsstraf. Ved en Parolbefaling af 1836 blev Spidsrodsstraffen afskaffet — den var dog forinden ude af Brug; i Stedet for den kom de nye Straffe strengt Fængsel paa Vand og Brød og Tillægsstraffen Nedsættelse i de meniges 2den Klasse, der kunde forbindes med Idømmelse af Rottingslag, hvilken Straf ogsaa kunde anvendes paa de saaledes domte (der bar »den sorte Kokarde«).

Den endnu gældende Straffelov for Krigsmagten af 7. Maj 1881 fremkom efter gentagne Forelæggelser og lange Forhandlinger; dens Grundlag var et af Generalauditor (senere Professor) A. W. Scheel i Fyrreerne udarbejdet og trykt Udkast, der allerede havde øvet betydelig Indflydelse paa Praxis. Ved Loven afskaffedes de i Brug værende legemlige Straffe Krumslutning (i Jern, indtil 48 Timer), Rotting (kun for 2. Kl. Menige) og Tamp (i Flaaden, hvor Katning var gaaet af Brug).

Et andet Fremskridt var, at Loven satte udførlige og detaillerede Bestemmelser i Stedet for de forud gældende og mangelfulde. Dens Strafferammer gaar højt op, og hvor der sættes et bestemt Minimum, er det Mening, at det skal virke afskrækkende; men i mange Tilfælde aabner den dog Plads for en lempelig Afgørelse, ved at Straffen kan gaa helt ned til Kvarterarrest eller Irettesættelse. Ganske enkelte Bestemmelser giver Udtryk for Bestræbelse efter at udelukke Haardhed i Straf for Smaaforseelser, saaledes for Overtrædelse af Bestemmelserne om Tilstedeværelse i Kvarteret om Natten og for Undladelse af at vise Overmand de skyldige Tegn paa Ærbødighed.

Loven regulerer Anvendelsen af Straf uden Dom. Ved denne er at mærke som særlig for dansk Militærret den Regel, at den, hvem Straf ikendes arbitrært, altid har kunnet nægte at modtage Straffen og henskyde sig under Rettergang (dog ikke hvis Straffen kun var Irettesættelse, ejheller paa Togl). At en Krigsret overvejende sammensat af Befalingsmænd fra samme Afdeling ikke just var det mest egnede Forum for en saadan Appel, er en anden Sag. Arbitrær Af-

gørelse anvendtes ofte efter retslig Undersøgelse for at undgaa Krigsretsapparatet. De Straffe, der efter Loven kunde anvendes arbitrært, gik op til 10 Dages simpelt Fængsel paa Vand og Brød eller mørk Arrest paa indskrænket Kost.

For at modvirke uheldige Straffemethoder i selve Tjenesten gav Loven Bestemmelser om Brugen af Disciplinarmidlerne, der ikke maatte anvendes uden som Uddannelsesmidler og adækvate med Forseelsen, saasom Efterøvelse for den, der ved Øvelse havde vist Mangel paa Flid. Ved Flaaden var der videre Adgang til Anvendelse af egentlig Disciplinarstraf.

Ved Lov af 8. Maj 1908 skete der vigtige Ændringer i den militære Retspleje, navnlig ved Bestemmelserne om at vælge eller erholde beskikket Forsvarer og om Appel til den da oprettede Overkrigsret. Forsvareren kunde være Sagfører eller Militær. De militære Forsvarere blev hyppigt anvendte, og de var ikke bange for at sige deres Mening. Uheldigvis blev Krigsretsapparatet, hvis Vidtløftighed¹⁾ ikke var Udtryk for nogen fornuftig Hensigt, bestaaende med nogle Ændringer, der var uden væsentlig Betydning.

I 1913 blev der nedsat en Kommission med den Opgave at udarbejde Udkast til en ny militær Straffelov; men under Henvisning til, at Forarbejderne paa et Udkast til en ny borgerlig Straffelov endnu ikke var afsluttede, nøjedes Kommissionen med at afgive en foreløbig Betænkning indeholdende en Række Ændringer i Straffelov for Krigsm. Samtidig udarbejdede daværende Generalauditor Giørtz et Udkast til Lov om en ny Ordning af de militære Retter og Rettergangsmaaden ved disse svarende til den vedtagne, men ikke i Kraft traadte Lov om Rettens Pleje. Disse Udkast førte dog ikke til noget.

¹⁾ Holberg, der som Officerssøn kendte noget til militære Forhold, lader Peder Paars efter Nederlaget paa Anholt nedsætte Krigsret for at dømme Niels Johansen Kok for Fejghed; men for at faa Krigsretten passende talstærk maa Paars anmode tre af Røverne — Fjenden — om at træde ind som Dommere.

Resultatet af en ny Kommissions Arbejde var Loven om Retsplejen ved Hæren og Søværnet af 4. Oktober 1919, der ophæver Krigsretterne, saaledes at alle militære Sager herefter paadømmes ved de borgerlige Domstole, hvor Auditoren — ved Højesteret Generalauditoren — fungerer som Anklager, medens Forundersøgelsen ofte bortfalder og erstattes af den ved den militære Afdeling af Auditoren foretagne Efterforskning, og medens tidligere alle Straffesager mod Militære hørte under militær Jurisdiktion — før 1905 ogsaa civile Sager — er det nu kun dem, der angaar Forseelser begaaede i Tjenesten eller som vedrører Tjenesten eller hvortil denne har givet Lejlighed eller Anledning, herunder dog ethvert Forhold, der falder ind under Straffelov for Krigsmagten.

De i 1908 indførte Ændringer i den militære Retspleje var Forbedringer, men ikke tilstrækkelige. Da dertil kom paa dens Omraade at gennemføre den borgerlige Retsreforms Principer, valgte man at gaa helt bort fra den hidtidige Ordning. En Sammenligning mellem denne, saaledes som den kunde være blevet, og den nuværende vilde blive for hypotetisk og lader sig ikke gøre, fordi Loven af 1919 har et Afsnit om Paalæg af Straf uden Dom, hvis nye Regler har haft stor Betydning for Praksis, hvilket allerede følger af, at Strafarter, der før var meget anvendte, navnlig mørk Arrest, nu ikke kan idømmes arbitrært, hvorefter Domstolene ogsaa har ophørt at benytte dem.

Tidligere fandt arbitrær Afgørelse ofte Sted, naar Sagen var oplyst ved Krigsforhør. I Stedet for dette træder efter Loven den af Auditoren foretagne Undersøgelse. I de fleste fremmede Retsordninger har Forholdet vistnok været det, at den arbitrære Straffemyndighed udøvedes uden nogen Forbindelse med den krigsretlige.

Loven giver ogsaa nye Bestemmelser om Disciplinarmidler, hvis Anvendelse er mere fri end før, men under nøje Kontrol.

Efter at den borgerlige Straffelov af 1930 var traadt i

Kraft, nedsattes der i 1932 af Forsvarsministeren et Udvalg med Generalauditor V. *Pürschel* som Formand, med den Opgave paa Grundlag af den borgerlige Straffelov at forberede en Revision af Straffelov for Krigsmagten og til i Forbindelse dermed at foretage en Gennemgang af Loven om Retsplejen. Dette Udvalg har i Fjor afgivet Betænkning, indeholdende Udkast til militær Straffelov og til Ændringer i den (nu saaledes benævnte) militære Retsplejelov; Betænkningen er enstemmig og Udvalgets Arbejde fortjener Anerkendelse; det tør bemærkes, at det ikke er første Gang, Generalauditor *Pürschel* har vist en særlig Evne til at lede Forhandlinger af denne Art. Med faa Ændringer foreligger de to Udkast nu som Lovforslag.

Udvalgets vigtigste Opgave har været selve Straffene, idet det har skullet komme til Klarhed over Spørgsmaalet, om det er nødvendigt eller hensigtsmæssigt at have særlige militære Straffe, og hvori saa disse skulde bestaa.

Straffelov for Krigsmagten er i den Henseende forældet; og det er nu vanskeligt at se, hvorfor der har skullet være saa mange forskellige Fængselsstraffe: Vagtarrest, ensom Arrest, simpel og streng Arrest i Bojen, mørk Arrest, mørk Arrest paa indskrænket Kost, simpelt og strengt Fængsel paa Vand og Brød, dertil endnu simpel og streng Fæstningsarrest og Statsfængsel. Heraf er dog Arrest i Bojen og mørk Arrest gaaet af Brug, særlig fordi disse Straffe siden 1919 ikke har staaet til Raadighed ved arbitrære Afgørelser. At strengt Fængsel paa Vand og Brød — strengt vil sige i Morke og med haardt Natteleje — endnu anvendes i enkelte Tilfælde, er fordi det i de højere Grader har kunnet træde i Stedet for Strafarbejde i indtil 1 Aar eller nu Fængsel i tilsvarende Tid.

Afskaffelsen af de omtalte to Strafarter skyldes ikke nogen Undersøgelse af, hvorledes de faktisk føles og virker. Ganske bortset herfra har det virket utiltalende baade at idømme dem og at vide, at de idømtes; og man kunde i alt Fald

tænke sig dem, paa hvem de vilde virke skadeligt. De vides dog ikke at have foraarsaget Psykoser.

Det værste ved at sidde i Fængsel, — hvor der ikke er Tale om Straffens Indgreb i Stilling og Forhold — maa være Kedsommeligheden. Den synes dog ofte at anfægte de unge Mennesker mindre, end man skulde tro. Trang til Læsning er ikke almindelig. Det hed sig, at Tiden bedre døsedes bort i en mørk end i en lys Arrest. Virkningen af haardt Natteleje er, at Arrestanten sover mindre, og at Tiden derfor falder ham endnu længere.

De strenge Straffe har næppe haft den præventive Evne, som man har tiltroet dem, navnlig ikke overfor den enkelte i Retning af at afværge Gentagelse; derom vidner lange Straffelister. Kun at overføre borgerlig Straffelovs Hæfte og Fængsel vilde dog møde flere Vanskeligheder. At idømme Vagtarrest, der svarer til Hæfte, vilde for meniges Vedkommende gribe for meget ind i Uddannelsen, og at anvende Fængsel for at forkorte Straffetiden vilde være mod Meningen med denne Strafart, der har sin Vægt ved, at den ikke idømmes i under 30 Dage, og hvis Forskel fra Hæfte, hvis den kunde gaa saa langt ned som dette, for mange ikke vilde være følelig. Der er Brug for kortvarige Strafarter, og de maa, ikke just for Afskrækkelsens Skyld, men fordi de skal opveje en længere Tids simpel Arrest, være forbundne med visse Skærper.

Man har aldrig hos os været inde paa at forene Straf og Uddannelse ved, at straffede anbragtes i en særlig Afdeling (Straffekompani) saaledes som det er eller har været Tilfældet i Frankrig og Belgien. Strl. for Krigsm. har en Tillægsstraf, Fjernelse fra Afdelingen, men siger udtrykkeligt, at saadanne Individuer ikke maa samles i særlige Straffefafdelinger. Denne Straf har kun sjælden været anvendt. At anbringe de urolige Hoveder, de slappe Karakterer og de psykopatiske Naturer paa eet Sted vilde ogsaa give uheldige Resultater, hvis Lederen ikke var udstyret med ganske særlige Evner.

De af Udvalget foreslaaede Straffe er følgende:

Irettesættelse,
Kvarterarrest,
skærpet Arrest,
streng Arrest,
Fængsel,
og — i Krigstid — Livsstraf.

Irettesættelse kan, i Modsætning til Advarsel i Politisager, ikendes ved Dom.

Arreststraffene kan kun anvendes fra 2 indtil 30 Dage, dog at Vagtarrest kan anvendes ogsaa udover denne Tid paa Befalingsmænd, hvilket er den eneste Forskel, der gøres i Straffene af Hensyn til den militære Grad. Fæstningsarrest, der nu bortfalder, var en Straf for Officerer.

De Ubehageligheder, der er forbundne med de to højere Arreststraffe, er, at de udstaas i Enrum, at Arrestanten ikke maa beskæftiges, heller ikke med Læsning, og med Hensyn til Kosten, at den i skærpet Arrest er den almindelige militære Kostforplejning, men at man ikke kan faa anden Drik end Vand, og i streng Arrest er en særlig Fangekost: Brød, Kartofler, Mælk, Vand og Salt, hvorom nærmere Regler fastsættes ved kgl. Anordning.

Her er den Forskel paa Udvalgets Udkast og Lovforslaget, at Kosten ifølge det første i 10 Dage skulde være Vand og Brød alene, men at der efter denne Tid skulde gives Tilskud af Mælk og Kartofler.

Under Kvarterarrest, ogsaa kaldet Kasernearrest, Fortarrest, Arrest til Skibet (men aldrig Stuearrest), deltager menige og Befalingsmænd af lavere Grader i Øvelser og anden Tjeneste. Man har overvejet en lignende Ordning ved Afsoning af Vagtarrest, men er bleven staaende ved den Regel, at Vagtarrestanter saavidt muligt bor beskæftiges med passende Arbejde, eventuelt udenfor Arrestlokalet. De har Adgang til Ekstraforplejning.

Straf af Hæfte eller Fængsel idomt efter de borgerlige

Straffelove kan i visse Tilfælde omsættes til militær Arreststraf, og omvendt, saavel ved Dom som administrativt efter Dom.

Bøde er — af nærliggende Grund — ikke fundet egnet til Anvendelse for Forseelser af militære. Anderledes i en hvervet Hær, hvor de trækkes af i Lønningen (saaledes i U. S. A.: For at møde beruset til Tjeneste indtil 12 Dollars, for Udeblivelse fra Appel indtil 1 Dollar). — For offentlig Uorden er Straffen Arrest, Bøde efter borgerlige Straffelove kan omsættes til en militær Straf.

Der er Forhold saa farlige og skadelige i Krigstid, at Livsstraf maa kunne anvendes; det skal den efter Lovforslaget kunne ved Handlinger, der kommer ind under Begrebet Krigsforræderi, for Mytteri, en Befalingsmands uforvarlige Overgivelse eller Opgivelse af sin Post og enkelte andre grove Forseelser. Kun for Spioneri er den sat som eneste Straf. Livsstraf, der ikke er fuldbyrdet ved Krigstilstandens Ophør, fuldbyrdes ikke¹⁾, men omsættes til Straf af Fængsel paa Livstid.

Betingede Straffedomme har hidtil ikke kunnet gives for militære Forseelser. Vanskeligheden har været, at Prøvetiden maatte falde indenfor Tjenestetiden, hvis der skulde være Mening i den. Derimod har arbitrære Straffe kunnet gores betingede. Dette faldt saa naturligt, af man ikke lod den omtalte Vanskelighed være afgørende. Nu foreslaas det, at der ogsaa skal kunne gives betinget Dom, naar Straffen ikke overstiger, hvad der kunde ikendes arbitrært (indtil 10 Dages streng Arrest).

En værnepligtig, der i de 2 første Maaneder af den første Uddannelsestid har udstaaet Vagtarrest eller anden Fængselsstraf i over 20 Dage, kan hjemsendes for senere paa ny at indkaldes til Uddannelse.

Straf af Vagtarrest i 10 Dage eller tilsvarende strengere Straf i den første samlede Uddannelsestid medfører For-

¹⁾ Saaledes ogsaa i 1864, se E. Bodenhoff: »Dømt til Døden«, om en ulykkelig Kaptajn, der med sit Kompagni forlod sin Post.

længelse af Tjenestetiden, dog er der Mulighed for, at paa-gældende paa Grund af udvist god Opførsel kan slippe for Eftertjenesten, ligesom for at Afdelingen kan hjemsende en Mand, som den ikke ønsker at beholde.

I Straffelov for Krigsmagten omhandles de enkelte strafbare Forhold i 134 Paragrafer. Det praktiske Formaal med denne Udførlighed, der vistnok har fremmede Forbilleder, er ikke let at se nu; mulig ligger deri en Modsætning til ældre Tids spredte Lovregler, der lod Plads for Vilkaarlighed og Usikkerhed; men Lovens overordentlige Fylde i Opregningen bibringer undertiden det Indtryk, at den er skrevet til Ophbyggelse for retskafne Krigsmænd, som deraf kan skønne, at alle de skammelige og umilitæriske Hand-lemaader, som tænkes kan, faar tilmaalt deres velfortjente og rigelige Straf, og at intet er glemt.

Lovforslaget nøjes med en speciel Del paa 38 Paragrafer. Udgaet er Berigelsesforbrydelserne — Tyveri, Underslæb m. v. — for hvilke Straf vil være at fastsætte efter borgl. Strl. De enkelte Bestemmelser er kortfattede, saaledes at Loven er bleven overskuelig og egnet til Indskærpelse af de vigtigste militære Pligter. Der er ogsaa ved Valget af, hvad der gives særlig Bestemmelse om, taget Hensyn til, hvad der jævnlig kan ventes at ville forekomme; paa den anden Side er der mindre Grund til Omtale af det daglig-dags, der saa at sige følger af sig selv, og hvorom ved-kommende tilstrækkelig advares (at man efter Retræte skal melde sig i Vagten og ikke stige over Plankeværket). At et Forhold ikke nævnes, tillader vanskeligt nogen Slutning e contr. til Straffrihed, da Lovens Princip er, at pligtstridigt Forhold i det hele er strafbart, hvilket har fundet Udtryk i en almindelig Bestemmelse, hvis Strafferamme er tilstrækkelig vid.

Det er strengt, at saaledes »alt« kan straffes, og det er berettiget at spørge, hvorfor det er nødvendigt mere end i en civil Etat. Der er for det første den Forskel, at den militære Tjeneste for de fleste ikke er frivillig valgt, saa-

ledes at der kan være Ligegyldighed eller Modvilje at overvinde; men denne Forklaring er dog ikke helt tilstrækkelig. Ogsaa i hvervede Hære straffes der strengt, til Dels maaske fordi professionelle Krigsfolk kan være vanskelige at styre. Forskellen ligger især i den Betydning for Krigsmagtens mulige Formaal, som Pligternes Opfyldelse har, hvorfor Straffen bør være ikke blot en Sanktion, men effektiv, saaledes at Disciplinen, der navnlig bestaar i, at hver gør, hvad han skal, bliver holdt. Her er nærmere Forbindelse mellem Straffen og dens praktiske Formaal end i den borgerlige Straffelov.

Straffelov for Krigsmagten har Tendens til Strengthed. Denne ligger allerede i det omtalte Princip og i Arten af de Straffe, der stilles til Raadighed — og hvis Mening har været, at de skulde bruges — yderligere i de høje Strafferammer og i deres Minimum, hvor saadant er givet, men ogsaa Praxis har været streng, i alt Fald i den Tid da mørk Arrest var den gangbare Straf. I Sverige har man klaret sig med mindre; dog tør det siges, at Tendensen her har været stærkt nedadgaaende, hvad Loven i Reglen ikke hindrer, idet den som nævnt i mange Tilfælde tillader at gaa saa lavt, endog ved Dom, som til Irettesættelse. Det har kunnet gøres, idet man nu ser mindre end for i Straffens Betydning for Disciplinen. Lovforslaget udtrykker Nutidens Opfattelse ved en gennemgaaende betydelig Sænkning af Strafferammerne til et Maal, der dog tør anses for fuldt tilstrækkeligt.

Lovbestemt Strafforhøjelse i Gentagelsestilfælde, en Straffetrusel, hvis præventive Virkning tør siges at have været illusorisk, (jfr. Tyveristrafen efter Strl. 1866), forekommer ikke i Lovforslaget. Efter Strl. f. Krm. har Straffen for Rømning en Stigning, der kan gaa ud over det rimelige, ikke just naar Hensigten er, som det siges i Loven, ganske at unddrage sig Militærtjenesten, men naar den Formodning om Rømningshensigt, som Loven bl. a. tillægger den, der absenterer sig og ikke melder sig tilbage inden 3 Dage,

hvilken Formodning gælder som fuldt Bevis, saa længe den ikke er svækket ved tilvejebragte Oplysninger — bliver afgørende. Lovforslaget opstiller ingen saadan Formodning, men bestemmer Forbrydelsens Begreb ved Hensigten at unddrage sig Tjenesten helt eller for længere ubestemt Tid. Straffen for Rømning er mindst 15 Dage skærpet Arrest, dens Maksimum Fængsel i 1 Aar, i Krigstid 3 Aar, men under særlig skærpende Omstændigheder, saasom naar nogen rømmer fra Skib paa Togt eller naar flere rømmer i Forening, Fængsel i 2 Aar, i Krigstid 10 Aar.

Paa lignende Maade er der for Ulydighed, Mytteri og flere andre grove Forseelser mod Disciplinen sat højere Straf i Krigstid. Forhold i Krigstid findes saaledes ikke samlet; men om de vigtigste — de egentlige Krigsforbrydelser — findes Bestemmelserne i Kapitlet »Forbrydelser mod Krigsmagtens Kampdygtighed«.

Efter Lovforslagets § 2 finder de for Krigstid givne Regler ogsaa Anvendelse, naar Krigsmagten eller en Del deraf er sat paa Krigsfod, og Forsvarsministeren har offentliggjort en Meddelelse om denne Tilstands Begyndelse. I Kommissionens Motiver bemærkes, at Betingelsen er, at hel eller delvis Mobilisering har fundet Sted, og at Beføjelsen, altsaa ikke gælder for en Periode, hvor Sikringsstyrken er indkaldt, ligesom den ej heller kan bruges til Etablering af en Slags »Belejringsstilstand« i Tilfælde af indre Uroligheder.

Et Kapitel angaar Pligter som Undermand og er i Forhold til Strl. f. Krm. Sammendrag af mange Bestemmelser. Sidstnævnte Lov stiller Ulydighed i Spidsen; i Lovforslaget handler den første § om respekstridigt Forhold. Det hedder blandt militære, at Respektstridighed er værre end Ulydighed, hvormed der menes, at en personlig Konflikt kan være skadeligere for Tjenesteforholdet end det at protestere mod eller handle mod en Ordre¹⁾. Begge Forseelser har

¹⁾ Dette Indtryk faar man ogsaa ved at læse Fremstillingen af »den helsingørske Krigsretsskandale« i Frederiksborg Amts historiske Aarbøger 1736.

betydeligt nedsatte Strafferammer, en Nedsættelse, der allerede lader sig begrunde ved, at der aldrig har været Brug for Straffe i den Højde, hvortil de har kunnet naa.

Lovforslaget nævner ikke som Strl. f. Krm. mange forskellige Maader, paa hvilke Respekten kan tilsidesættes, men siger blot »i Ord eller Gerning«. Straffen er Arrest uden særlig Begrænsning nedefter, men kan stige til 6 Maaneders Fængsel.

Straffen for Ulydighed gaar langt højere. Som en skærpende Omstændighed anføres, at den skyldige »med roligt Overlæg haardnakket nægter Lydighed«. Strl. for Krm. har her en Bestemmelse, der til Lærebrug, som Straffetrusel, har kunnet være nyttig, men som i forekommende Tilfælde ofte har voldt Tvivl og Besvær, at Straffen for den, der nægter at adlyde eller paa anden Maade viser, at han ikke vil adlyde, mindst er 3×5 Dages simpelt Fængsel paa Vand og Brød. I Forbindelse med samme Lovs § 50, at selvforskyldt Drukkenskab ikke udelukker Anvendelsen af den lovbestemte Straf, har Bestemmelsen undertiden maattet anvendes i Tilfælde, der i Virkeligheden ikke var af væsentlig Betydning.

At en Forseelse begaas af flere i Forening, er allerede efter almindelige Strafudmaalingsregler en skærpende Omstændighed (b. Strl. § 80). I flere Straffebestemmelser, saaledes ved Rømning og Ulydighed, nævnes det udtrykkelig som strafforhøjende, d. v. s. at Strafferammens Maximum sættes op. I dette Forhold ligger der noget af det væsentlige ved militær Strafferet. At flere forener sig om at foretage noget, der strider mod Disciplinen, gør en kvalitativ Forskel overfor det, at kun en enkelt tillader sig det. Eksemplet, der smitter, den enkeltes farlige Inflydelse, der forstærkes ved Tilslutning, truer Disciplinen i hele Afdelingen og kan have Følger, der er vanskelige at oprette. Det kan ved Straffens Fastsættelse være vanskeligt at tage Hensyn til det almenmenneskelige Karaktertræk, at hvor flere fører an, slutter andre sig let til i den tankeløse Op-

fattelse, at man risikerer mindre, naar man er mange, en Betragtning, der kan gælde, naar det ikke drejer sig om noget alvorligt, men ogsaa kan bevirke, at Sagen bliver alvorlig. Praktisk talt: de menige er de mange, Befalingsmændene de faa; det maa ikke komme til, at disse staar magtesløse.

Disse Synspunkter ligger til Grund for den strenge Bestemmelse i Lovens § 51 om de Forhold, der betegnes som Mytteri:

»Dersom flere i Forening nægter en foresat eller Vagt Lydighed eller bruger Magt, Vold eller Trusel om Vold mod en foresat eller Vagt eller træffer Aftale om saadan Handlemaade, straffes de for Mytteri fra 4 Maaneder til 6 Aar. I Krigstid kan Straffen stige til Fængsel paa Livstid eller Livsstraf«.

Straffelov for Krigsmagten er for øvrigt endnu strengere, særlig for saa vidt angaar Hovedmænd og de Forhold, som den betegner som Oprør.

Straffene for Ulydighed, Vold og Trusler mod Overmand eller Vagt og for Mytteri kan i øvrigt under formildende Omstændigheder nedsættes, hvis en foresat, Overmand eller Vagt ved ukorrekt og navnlig ved udæskende Forhold har givet Anledning til Forbrydelsen. Strl. f. Krm. gaar ikke saa vidt, hvor det drejer sig om Lydighedspligten.

Sidstnævnte Lov har Bestemmelse om Straf for den, der fremfører ugrundet Klage over en foresat; Udtrykket kan give Anledning til den urigtige Opfattelse, at det drejer sig om et Bevissspørgsmaal, eller at det kommer an paa det faktiske, om end den formentlige Forurettelse er nok saa ringe. Lovforslaget betegner Forholdet naturligere ved Udtrykket »uden rimelig Grund« fremfører Klage.

I det Kapitel, der angaar Pligter som Overmand, møder man det Forhold, der betegnes »Myndigheds Ikke-Brug« (og som blandt militære siges at være værre end Myndigheds Misbrug), at en foresat ikke med tilstrækkelig Agt-

paagivenhed og Kraft søger at hindre, at en ham undergiven begaar en Forbrydelse, som den foresatte er tjenstlig forpligtet til at forhindre. Under militære Forhold vil man her navnlig tænke paa alvorlige Situationer, der kræver Optræden og Beslutsomhed, og paa Tilfælde, hvor Mynighed skal bruges ovefor undergivne i Flertal.

At »lægge Haand paa« en Undermand kan være en reglementarisk Forseelse, ligesom det overfor en Overmand kan være en Respektforseelse. Er det Vold, er Straffen i begge Henseender sat i Forhold til b. Strls. Voldsparagrafer ved en Forhøjelse af den i disse fastsatte Straf. Straffen forhøjes for Vold mod Overmand til det dobbelte, for Vold mod Undermand med det halve, i første Tilfælde med et Minimum af 15 Dages skærpet Arrest, i sidste Tilfælde af Vagtarrest i 15 Dage. Det er bemærket, at Overmandens Forhold kan begrunde Strafnedsættelse for den underordnede. Paa lignende Maade kan Straffen sættes lavere, naar Undermanden ved udæskende Forhold har givet Anledning til Forbrydelsen.

Der er Bestemmelse om den, der indlader sig med en Undermand paa en Maade, der er egnet til at skade hans Autoritet som Befalingsmand. Udtrykket Autoritet er heldigt, bedre end det nærliggende »Anseelse«, som kunde mistænkes for at indeholde noget udemokratisk.

Det bliver en Skonssag, hvilke Forhold der er Grund til at medtage i de særlige Straffebestemmelser. Tradition har noget at sige; der er Bestemmelser, som man venter at finde, og som det er praktisk at kunne henvise til, saaledes Vagtforseelser (sovet paa Post, forladt sin Post, været beruset paa Post, »i Reglen mindst« 10 Dages skærpet Arrest), ligeledes Drukkenskab i og udenfor Tjeneste. (Den, der viser sig synlig beruset i Uniform udenfor Tjenesten, straffes med Arrest).

Naar et passende Udvalg er gjort, bliver tilbage hele Resten af de forskelligartede Pligter, smaa og store, almindelige eller situationsbestemte, som kun lader sig sammenfatte i

meget vide Udtryk. En militær Straffelov maa indeholde en Bestemmelse, som omfatter Ufetterrettelighed og utilborlig Handlemaade i alle disse Forhold. Strl. f. Krm. har en saadan i § 158; militær Straffelov har den i § 63, som er affattet saaledes:

»Den som forsætlig eller uagtsomt undlader at efterkomme en ham efter Reglement, særlig Forskrift eller Tjenesteforholdets Natur paahvilende Pligt, straffes med Arrest.

Er Pligtforsømmelsen særlig grov, har den medført stor Skade eller Fare, eller har en Befalingsmand derved i høj Grad svigtet overfor de Krav, der efter hans Stilling maa stilles til ham, kan Straffen stige til Fængsel i 1 Aar, i Krigstid 3 Aar.«

Man kunde til Slutningen af 1ste Stykke tænke sig føjet et Forbehold, »hvis der skønnes at være Grund til at anvende Straf« eller lign. Her kan erindres, at Irettesættelse kan træde i Stedet for en mindre Grad af Arrest; men det er klart, at det strafbares Grænse ligger langt nede ved denne Bestemmelse, der ogsaa omfatter Uagtsomhed.

Bestemmelsen henviser først til Reglementer. Det er navnlig Tjenestereglementet (og det lille Udtog af det, der findes i Lærebog for menige), der indeholder Hovedbestemmelserne om de militære Pligter. Nogen Lov om det militære Tjenesteforhold har man ikke siden Subordinationsordningen af 1792, som vel ikke er bortfaldet, men dog paa nogle Punkter tilsidesat af Regler, der udtrykker en nyere Tids Opfattelse.

Der behøves imidlertid ikke i hvert Tilfælde, hvor der er Tale om tilladelig eller utilladelig Handlemaade, at findes nogen skrevet eller udtalt Bestemmelse. Der er Pligter, der som man siger, følger af sig selv, Strl. f. Krm. § 158 siger af »Forholdets Natur«, et kedeligt Udtryk i en Lov. Kommissionen af 1912 søgte at give en Definition og ændrede derfor Ordene »ifølge Forholdets Natur paaliggende

Pligter« til »ifølge de militære Forholds Ordning eller Tjenestens Øjemed paaliggende Pligter«.

Naar en Straf idømmes eller dikteres, bekendtgøres den i Dagsbefalingen med Angivelse af, hvori Forseelsen bestaar, enten ved en almindelig Betegnelse eller ved Udtryk, der indeholder det væsentlige og faktiske. I denne Redaktion gengives Forholdet paa vedkommendes Straffeliste, som er det Sted, hvor man senere søger Oplysning, naar selve Sagen er gemt og glemt. Formuleringen har særlig Betydning ved de mange »ubenævnte« Forseelser, der falder ind under § 63.

Forholdet mellem militær Straffelov og borgerlig Straffelov er det, at den første slutter sig til den sidste, saaledes at denne gælder overalt, hvor ikke andet er bestemt i eller følger af M. S. I den specielle Del fortrænges adskillige Bestemmelser i 16. Kap. (Forbrydelser i off. Tjeneste eller Hverv) af de militære Bestemmelser, saaledes § 156 om Nægtelse eller Undladelse af at udføre Tjenestepligt og § 157 om Forsømmelse eller Skodesløshed i Tjeneste. I Kap. 12 (Forbrydelser mod Statens Selvstændighed og Sikkerhed) vil § 101² om den, der under Krig eller truende Udsigt til Krig yder Fjenden Bistand, blive fortrængt af M. S. § 34 for deres Vedkommende, der er undergivne den militære Straffelov, hvorefter en Række Bestemmelser i Krigstid — eller naar Bekendtgørelse udstedes om, at Krigsforhold er indtraadte — udvides til at gælde alle.

Fra b. Strls. almindelige Del afviger M. S. væsentlig kun for Strafarternes Vedkommende, idet den har de særlige Arreststraffe, hvorefter Vagtarrest nærmest svarer til Hæfte, medens der gælder de samme Regler for Fængsel. Afset fra en vis Adgang til Omsætning, saa langt Arreststraffene rækker, dømmes militære for Overtrædelse af b. Strl. efter denne, ogsaa for saa vidt angaar betingede Domme.

Af de i M. S. særlig omhandlede Forseelser er mange af en saadan Art og Straffen for dem saa høj, at Loven ligesom b. Strl. opstiller den Regel, at Uagtsomhed ikke straffes

uden positiv Hjemmel. Denne findes navnlig i § 63. Kan saaledes Undladelse af at efterkomme en given Befaling ikke anses for forsættlig, f. Eks. fordi den skyldes Forglemmelse eller (paastaet) urigtigt Begreb om Pligt, vil denne Bestemmelse kunne komme til Anvendelse. Maaske behøver Hjemmelen ikke at være udtrykkelig, men kan ligge i, at en Handling, der som Regel efter sin Karakter begaas af Uagtsomhed, nævnes som strafbar: dette gælder § 64 om at sove paa Post, hvilket sker ved, at vedkommende først lægger sig ned — hvorved han overtræder et Forbud — og derefter, ganske naturligt, falder i Sovn.

Det nærmere om de Pligter, for hvis Tilsidesættelse Loven sætter Strafansvar, maa, hvis de ikke følger af Forholdets Natur, findes i de militære Reglementer. Loven giver kun faa Begrebsbestemmelser eller materielle Regler. Den har Forklaring om, hvad der forstaas ved Vagt eller Post; man kunde ønske en Udtalelse, der viste, om Loven i enhver Henseende strækker Begrebet Foresat lige saa vidt som Tjenestereglementet. At Lydighedspligten forudsætter en Befaling, der gives i Tjenestens Medfør, har man ikke fundet det nødvendigt at sige. Hvis en Befaling gaar ud paa noget retsstridigt — hvorved selvfølgelig ikke blot forstaas Krænkelser af private Rettigheder — siger Lovens § 18, at den underordnede er ansvarlig, medmindre det er ham bekendt, at der ved Befalingen tilsigtedes noget saadant eller dette var umiddelbart indlysende. »Noget retsstridigt« synes mere omfattende end »Forbrydelse« i den tilsvarende Bestemmelse i Strl. f. Krigsm.; men naar Ulovligheden ikke drejer sig om noget væsentligt, vil man næppe falde paa at drage den underordnede til Ansvar. Den menige vil i alt Fald i saa Tilfælde have Grund til at tro, at Answeret maa være den foresattes, (f. Eks. Overtrædelse af tjenstlig Forskrift om ikke at betræde nysaaede Marker).

Loven omfatter de til Krigsmagten hørende Personer, dels de fast eller midlertidigt ansatte, dels dem, der aftjener deres Værnepligt. Ogsaa hjemsendte værnepligtige maa i

visse Tilfælde anses for at høre under Loven, nemlig for saa vidt der paahviler dem militære Pligter; det gælder i alt Fald Pligten til at møde efter Indkaldelse; men det er ikke udelukket, at der administrativt kan paalægges dem saadanne Pligter. En ny Regel er den, at Straffebestemmelserne om Respektstridighed, Vold og Trusler om Vold mod Overmand gælder endnu i 24 Timer efter Hjemsendelsen.

I Krigstid omfatter Loven enhver, der gør Tjeneste ved eller følger en militær Afdeling, og en Række Straffebestemmelser udvides til at gælde enhver, der gør sig skyldig i de deri omhandlede Forhold, deriblandt Undladelse af at forebygge eller gøre Anmeldelse om visse grove Forbrydelser.

For Medvirken til Overtrædelse af Loven kan Personer, der ikke efter det anførte hører under den (extranei), kun straffes, saafremt den paagældende Straffebestemmelse hjemler Straf af Fængsel i 4 Aar eller derover.

Forslaget til Lov om Ændringer i Loven om Retsplejen angiver, hvilke Sager der fremtidig skal behandles efter militær Retsplejelov. Foruden Sager om Overtrædelse af militær Straffelov er det Sager om strafbare Handlinger, der vedrører Tjenesten eller er begaaede i Anledning af Tjenesten eller paa militært Omraade eller i anvist Kvarter og om Forbrydelser mod Person eller Ære, begaaet mod en ved Krigsmagten tjenstgørende eller en Krigsfange.

De Straffe, der kan anvendes arbitrært, ændres i Overensstemmelse med det nye System af Straffe. Maksimum er 10 Dages streng Arrest.

Der indføres Doms mænd ligesom i den borgerlige Retspleje, dog i Sager angaaende Overtrædelse af militær Straffelov kun, naar Straffen (i Fredstid) efter Loven kan blive over 2 Aars Fængsel.

A. P. Larsen.

Fængselsvæsen.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge i 1936.

Av byråchef i Justisdepartementet KRISTIAN HANSSON.

Fangetallet har stillet sig slik ved de enkelte anstalter:

Landsfengslene:

	Daglig middeltall: 1933/34	1934/35	1935/36
Botsfengslet	185	196	219
Akershus landsfengsel	210	170	180
Sem tvangsarbeidshus og pleie- anstalt	—	3	5
Opstad fangekoloni	—	31	25
Landsfengslet for Kvinner	13	10	10
Tilsammen	408	410	439

I tallene er også medregnet forvaringsfanger.

Kretsfengslene og de større hjelpefengsler.

Belegget i disse fengsler består av fanger som soner subsidær fængselsstraff (bøteavsonere), fanger som soner fængselsstraff og varetektsfanger. Fangedagene fordelte sig således sammenlignet med de 2 foregående budgettår:

	1933/34	1934/35	1935/36
Bøteavsonere	87.127	91.846	93.761
Andre straffanger	103.571	97.062	97.847
Varetektsfanger	117.703	110.071	108.432
Tilsammen	308.401	298.979	300.040
Det samlede daglige middeltall av fanger i disse fengsler har således vært	845	819	820

Antallet av fangedager av fængsel på vann og brød utgjorde i 1935/36: 64.053 eller 33,4 % av straffedagene mot

henholdsvis 63.049 og 33,4 % i 1934/35 og 60.840 og 31,9 % i 1933/34.

Tvangsarbeidshusene.

Daglig middeltall av tvangsarbeidere:	1933/34	1934/35	1935/36
Opstad tvangsarbeidshus.....	303	291	324
Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt	47	44	43
Trondheim tvangsarbeidshus	1	0	0
Arbeidshuset for Kvinner	49	39	33
Tilsammen	400	374	400

I tallene er medregnet personer som er anbragt i sikring eller forvaring i arbeidshusene i henhold til straffelovens §§ 39 og 39 a.

Fengselsstyrets strafferegister, jfr. dette tidsskrift for 1936 side 236.

I 1936 blev der rekvirert utskrifter for tilsammen 7.683 personer mot 7.569 i 1935. Av disse fantes 4.487 (i 1935: 4.546) i Strafferegistret.

Benådningssaker, jfr. dette tidsskrift 1936 side 236.

I 1936 innkam der til Justisdepartementet, Fengselsstyret, tilsammen 610 ansøkninger om benådning, heri også medregnet henvendelser om eftergivelse av inndragning av utbytte ved straffbare handlinger m. v. Av de innkomne ansøkninger er tilsammen 211 avgjort av Kongen. I 177 tilfelle er benådning gitt, mens 34 ansøkninger er avslått. For de øvrige vedkommende lå saken slik an at departementet ikke fant å kunne anbefale benådning, hvorfor ansøkerne foreløbig er underrettet om at saken ikke er foredratt for Kongen. En del saker stod uavgjort pr. 31 desember.

Sikringsmidler mot farlige forbrytere, jfr. dette tidsskrift for 1936 side 237.

I 1936 er besluttet anvendt sikringsmidler mot tilsammen 77 personer (74 menn og 3 kvinner). Av disse er 65 (62 menn og 3 kvinner) besluttet undergitt sikring i henhold til strl. § 39 og 12 (alle menn) besluttet undergitt forvaring i

henhold til strl. § 39 a. De personer som i 1936 er besluttet undergitt sikring efter § 39, fordeler sig således på de forskjellige grupper av sikringsforanstaltninger:

§ 39, 1 a—c (anvisning av eller forbud mot bestemt opholdssted, politiopsikt, tilsyn eller alkoholforbud)	18 (17 m. 1 kv.)
§ 39, 1 d (privat forpleining) enten alene eller i forbindelse med de i § 39, 1 a—c nevnte sikringsmidler	26 (25 m. 1 kv.)
§ 39, 1 e (arbeidshus, kuranstalt, sinnssykeasyll o. l.)	16 (15 » 1 »)
§ 39, 7 Besluttet utvist	1 (1 » 0 »)
Valg av sikringsmidler ikke truffet ennå	4 (4 » 0 »)
Tilsammen	65 (62 m. 3 kv.)

4 menn som i 1929—1936 var besluttet undergitt sikring efter strl. § 39, 1 e, og 2 menn som var besluttet sikret efter strl. § 39, 1 f, har ved departementets beslutning i 1936 fått denne sikring ombyttet med lempeligere sikringsmidler. 11 menn har fått § 39, 1 a—d ombyttet med § 39, 1 e.

Ved utgangen av de tre siste år var antallet av dommer siden loven av 22. februar 1929 tråtte i kraft, følgende:

	1934 31. desbr.	1935 31. desbr.	1936 31. desbr.
Sikringsdommer efter § 39	216	257*)	322
Herav vedkommende personer som tidligere var dømt 1 gang efter § 39	1	3	5
efter § 39 a	-	1	2
Forvaringsdommer efter § 39 a	208	218	230
Herav vedkommende personer som tidligere hadde vært dømt 1 gang efter § 39 a	2	4	7

*) Der er i 1936 kommet innberetning om 5 sikringsdommer i 1935 som ikke kom med i oversikten for 1935.

	1931 31. desbr.	1935 31. desbr.	1936 31. desbr.
Av de som var dømt etter § 39 a, var pr. 31. desember			
a. overført til forvaring (heri medregnet gjeninnsatte efter proveløslatelse).....	57	54	57
b. løslatt på prøve.....	122	154	164
Av de proveløslatte:			
var gjeninnsatt.....	21	40	42
» » og løslatt efter utholdt resttid.....	1	1	8
var besluttet gjeninnsatt.....	17	12	17
» idømt ny forvaring.....	2	3	4
» » sikring (§ 39).....	-	1	1
hadde bestått prøvetiden.....	-	2	4

Nytt fengsel i Oslo, jfr. dette tidsskrift for 1936 side 239.

Arbeidet med det nye fengsel pågår fremdeles med fanger fra Botsfengslet. Ombygningen er beregnet å skulle være ferdig i løpet av høsten 1937, og resten av det nye fengsel vil da straks bli tatt i bruk. Der blir også innredet et fengselssykehus i komplekset med plass til 34 syke. Sykehuset er dog ikke beregnet å kunne tas i bruk for våren 1938. Den økning av fangeplassen som opnåes gjennom det nye fengsel, vil i første rekke bli benyttet til en omplassering av fanger fra landsfengslene i Oslo, således at fangetallet i Akershus landsfengsel kan reduseres. Denne evakuering vil bli fortsatt i den utstrekning det er mulig med sikte på at Akershus etterhvert kan gå over til å bli forvaringsanstalt for vaneforbrytere og andre som dommes efter strl. § 39 a.

Veiarbeiderkolonien ved Opstad tvangsarbeidshus, jfr. dette tidsskrift for 1936, side 239.

Veiarbeiderkolonien har fortsatt som tidligere med 30 tvangsarbeidere (fra 1935). Siden 1931—32 da arbeidet begynte, er der bygget vel 6500 meter vei foruten en del broer. Se forøvrig en femårsversikt over veiarbeidet ved direktor Conrad Falsen i dette tidsskrift 1937 s. 152.

Nytt kostregulativ.

Efter utkast av ernæringsfysiologen, professor, dr. med. *Langfeldt*, Oslo, har Fængselsstyret den 15. oktober 1936 fastsatt nytt kostregulativ for landsfengslene og tvangsarbeidshusene for menn. Nedenfor hitsettes et utdrag av regulativet for landsfengslene, idet bemerkes at regulativet for tvangsarbeidshusene i hovedtrekkene er av samme innhold:

§ 1.

Til frokost får fangene 250 g. brød, 35 g. smør og 0.5 l. kaffe, te eller melk.*)

På son- og helligdager økes frokosten med det i § 2 nevnte kvantum brød og smør. Brødtillegget gis på disse dager i form av hvitt rugbrød.

§ 2.

Fanger som viser flid i sitt arbeide, kan på arbeidsdage få formiddagsmat bestående av 125 g. brød, 15 g. smør og 0.4 l. te eller melk.

§ 3.

Middagsmat får fangene efter nedenstående regulativer a og b og hvor kjøkkenforholdene i fengslet tillater det, også c.

a.	b.	c.
I. Sausekjøtt og kjøttsuppe.	Bankekjøtt og fruktsuppe eller sotsuppe.	Kjøttkaker eller kjøtt-pølser eller kjøtt-puding og fruktsuppe eller sotsuppe.
II. Spekesild og melkevelling.	Spekesild og sotsuppe.	Stekt sild og melkevelling.
III. Salt kjøtt og flesk og ertesuppe.	Flesk og bønnesuppe eller ertesuppe.	Grynsodd eller potet-sodd med salt kjøtt og flesk.
IV. Fersk fisk og fiskesuppe.	Fersk sild og silde-suppe.	Fiskeboller eller fiskekaker eller fiskepuding og fiskesuppe eller fruktsuppe.
V. Lapskaus og sotsuppe eller fruktsuppe.	Blodklubb og sotsuppe eller fruktsuppe.	Fersk kjøtt og kjøtt-suppe.

*) Tvangsarbeiderne på Opstad får 500 g. brød og 60 g. smør, men har ikke formiddagsmat.

VI. Havregrøt.	Lungemos og grønn- saksuppe eller po- tet-, erte- eller bønne- suppe.	Risgrøt.
VII. Klippfisk el. spe- kesild og melke- velling eller søt- suppe.	Salt fisk og melke- velling.	Plukkfisk og søtsuppe.

Supperasjonene skal være 1 liter.

Middagsmaten bestemmes av direktøren under hensyn til at der opnåes størst mulig variasjon. Regulativene kan brukes om hverandre og sammenstillingen av de forskjellige retter kan varieres.

§ 4.

Til aftensmat får fangene:

Søndag: 250 g. brød, 35 g. smør og 0.5 l. kaffe.

Mandag, onsdag og fredag: 0.75 l. havregrøt eller rugmelsgrøt, 0.5 l. melk og 10 g. farin.

Tirsdag, torsdag og lørdag: 200 g. brød, 30 g. smør og 0.5 l. kakao.

Rugmelsgrøt gis minst en aften i uken.

Til grøt kan efter direktørens bestemmelse gis som tillegg 50 g. brød og 5 g. smør.

Istedenfor kakao kan gis 0.5 l. melk eller te.

§ 5.

Istedenfor kaffe, te eller melk kan gis en tilsvarende porsjon havrevelling av 65 g. gryn kokt i vann. I almindelighet bør fangene ikke få kaffe mere enn 1 gang daglig, heller ikke te.

Istedenfor almindelig brød kan gis den halve vekt hårdt brød.

Istedenfor kjøtt, lungemos eller blodklubb kan gis en tilsvarende mengde torskerogn og istedenfor fersk sild (stekt eller kokt) kan gis makrel, hvis det kan skje uten særlig merutgift. Under samme forutsetning kan direktøren leilighetsvis også bytte om de øvrige middagsretter med andre.

§ 6.

Hvis de angitte porsjoner for noen fange viser sig å være for store, idet de regelmessig ikke spises op, forminskes porsjonen i passende grad.

§ 7.

Til ekstrakost ved de store høitider kan brukes inntil 2 kroner pr. fange årlig.

Under særlige forhold kan direktøren også tilstå ekstrakost utenfor det foran bestemte. Nytelse av berusende drikk må han dog ikke tilstede.

§ 8.

Når en fanges helbredstilstand gjør det påkrevet, kan lægen foreskrive avvikelser fra den almindelige kost.

§ 9

inneholder nærmere bestemmelser om den mengde av råstoffer som skal brukes til de enkelte porsjoner.

§ 10.

Fanger som utholder fengsel på vann og brød, får daglig 750 g. blott brød eller den halve vekt hårdt brød, rent, friskt vann samt det fornødne salt. I tilfelle hvor det finnes ønskelig, kan brødmengden økes.

Statens innløsning av lokale fengsler.

Ved loven om fengselsvesenet av 13 oktober 1857 blev det pålagt amtskommunene og kjøpstedene, som til det formål blev organisert som fengselsdistrikter, å anskaffe og vedlikeholde de for distriktet nødvendige straff- og varetekt-fengsler mot nærmere bestemte bidrag av staten. I henhold til denne lov blev de fleste av de nu bestående kretsfengsler og hjelpefengsler (som oprinnelig blev benevnt distriktsfengsler) opført. Imidlertid blev det ved den nye fengselslov av 12 desember 1903 § 61, jfr. § 62, bestemt at forvaltningen av disse med tilhørende rettslokaler, vaktmesterboliger og øvrige tilliggender samt inventar skulde overtas av staten. Staten skulde utrede alle utgifter som fengslene fremtidig vilde medføre, mot at fengselsdistriktene som bidrag til disse utgifter årlig skulde betale staten et beløp svarende til gjennomsnittet av de utgifter som distriktet i de to siste kalenderår for overtagelsen hadde hatt å utrede til driften av sine fengsler med tilliggender. Fengselsdistriktenes bidrag til statskassen har i de senere år utgjort ca. Kr. 203.300. I lovens § 64 blev det bestemt at Kongen med Stortingets samtykke helt eller delvis kunde fritta fengselsdistriktene for de omhandlede bidrag mot at distriktene overdrar til staten

til eiendom sine fengsler med tilliggender eller, hvis sådan overdragelse ikke finnes hensiktsmessig, yder et passende vederlag eller inngår på annen ordning som måtte finnes tjenlig.

Staten overtok forvaltningen av disse fengsler fra 1 april 1904, men fengselslovens § 64 er hittil ikke blitt benyttet. De tidligere distriktsfengsler er derfor fremdeles fengselsdistriktenes eiendom, ligesom fengselsdistriktene fremdeles betaler sine bidrag til fengselsvesenet uforandret siden beregningen i 1904, bortsett fra Finmark fylkes landdistrikt og byene Hammerfest og Vadsø, som i 1909 og 1910 ifølge Stortingets beslutning fikk nedsatt sine bidrag, og Oslo, hvis bidrag på grunn av forskjellige forhold har måttet omregnes. Spørsmålet om anvendelse av fengselslovens § 64 har dog for enkelte distrikters vedkommende vært oppe tidligere.

I budgettforslaget for 1936/37 optok Justisdepartementet forslag om innløsning av bidraget fra en del fengselsdistrikter hvor eiendomsforholdene med hensyn til fengslene er så klare at deres overdragelse til Staten kan gjennomføres uten særlige vanskeligheter. Departementet udtalte herom bl. a.:

Det er meget ønskelig at staten får full eiendomsrett over krets- og hjelpefengslene, idet den nuværende ordning medfører forskjellige ulemper og reiser mange vanskelige retts-spørsmål. Og da straff-forfølgning og straff-fullbyrdelse er et statsanliggende, finner departementet det rimelig at kommunene etterhvert fritas for å delta i utgiftene hermed. Begge disse hensyn vil tilgodeses ved gjennomførelsen av den i fengselslovens § 64 nevnte ordning. Departementet finner derfor at kommunenes bidrag til fengselsvesenet etterhvert bør avvikles ved anvendelse av fengselslovens § 64 i den utstrekning det hensiktsmessig kan skje.

Stortinget besluttet 16 mars 1936 at en rekke fengselsbidrag til et samlet beløp av kr. 89.236.10 blev frafalt mot at vedkommende distrikter overdrog sine fengsler med tilliggender til Staten eller inngikk på annen ordning som nevnt i fengselslovens § 64, jfr. St. prp. nr. 1—1936 kap. 352 og 2422 (s. 3—4). Overensstemmende hermed er fengselsbidraget senere frafalt for en del av disse distrikter, mens forholdet for andre ennå ikke er bragt i orden. Grunnen er dels den at saken for enkelte fylkers vedkommende ennå ikke har kunnet forelegges for fylkestinget, dels at der har opstått forskjellige spørsmål som det krever tid å løse.

Departementet har funnet at spørsmålet om å sløffe fengselsbidraget for de øvrige distrikter bør utstå inntil saken er endelig ordnet for de distrikter som omfattedes av den nevnte beslutning.

*Politiets og fengselsmyndighetenes bistand ved
valg av forsvarer.*

Erfaring har vist at fengslede personer meget ofte henvender sig til fengslenes tjenestemenn (overordnede eller underordnede) for å få hjelp til å komme i forbindelse med en forsvarer. Hvor siktede eller tiltalte ikke er fengslet, vil han derom ofte søke råd hos den politimann som leder efterforskningen.

Da det er uheldig at ikke en ensartet praksis følges i disse tilfelle, har Justisdepartementet ved rundskrivelse av 30. mars 1936 til avløsning av eldre bestemmelser fastsatt følgende forskrifter herom, gjeldende anmodning fra en siktet (mistenkt, tiltalt eller fengslet):

1. Ber vedkommende om bistand til å komme i forbindelse med en bestemt sakfører, skal begjæringen etterkommes.
2. Søker vedkommende råd om hvilken sakfører han skal henvende sig til — enten fordi han ikke kjenner noen sakfører, eller fordi han ønsker oplyst hvilken er best anskrevet —, skal henvendelsen ikke besvares. Derimot skal vedkommende leveres en fortegnelse over distriktets faste forsvarere, ordnet enten alfabetisk eller i den rekkefølge hvori de er opnevnt. På fortegnelsen skal stå anført: «Den siktede har adgang til å velge en forsvarer som ikke er nevnt ovenfor. Hvor det ikke er utilrådelig, vil denne på begjæring bli beskikket som offentlig forsvarer, forutsatt at han samtykker og at det offentlige ikke får økede utgifter.»
3. Ellers skal vedkommende tjenestemann holde sig helt passiv inntil siktede har truffet sitt valg. Under ingen omstendighet skal han anbefale siktede én sakfører fremfor en annen.

Kristian Hansson.

Sveriges fängvård 1935.

Vid 1935 års början förvarades på Sveriges fängvårdsanstalter 1.963 personer, varav 92 kvinnor. Under året tillkommo 11.868 personer (därav 517 kvinnor) och avgingo 11.875 personer (därav 521 kvinnor). Antalet kvarvarande vid årets slut uppgick således till 1.956, därav 88 kvinnor.

Medeltalet fängar per dag har under den senaste femårsperioden varit:

år 1931.....	2081
» 1932.....	2249
» 1933.....	2172
» 1934.....	2058
» 1935.....	1891

Största delen av de nykomna fängarna utgjordes av bötesfängar, vilka uppgingo till 7.697 män och 245 kvinnor. Närmast i antal kommo till urbota fängelsestraff dömda 1.449 män och 35 kvinnor. De till straffarbete dömda utgjorde 1.168 män och 71 kvinnor.

De vid årets slut kvarvarande 1.956 fängarna fördelade sig på följande kategorier:

	M.	K.
häktade för brott	211	10
straffrifyklarade (förvarade å sinnessjukavdelningar i avbidan på plats vid sinnessjukhus)	91	13
dömda till straffarbete.....	1.002	47
» » fängelse.....	267	5
» » förvaring (s. k. förminskat tillräckneliga förbrytare)	94	2
» » internering (återfallsförbrytare) ...	38	—
bötesfängar (undergående förvandlingsstraff för obetalda böter)	147	2
häktade för lösdriveri	8	8
dömda till tvångsarbete	10	1
Summa...	1.868	88

Tidslängden av de straff, som ådömts de under året nykomna 1.239 straffarbetsfängarna, har varit:

livstid	1 män	— kvinnor
över två år	131 »	7 »
mellan ett och två år	174 »	5 »
under ett år	862 »	59 »

Av dessa hade 547 män och 19 kvinnor — något mer än 45% — tidigare undergått frihetsstraff.

Av de nykomna straffarbetsfångarna voro vid straffets början 114 män och 11 kvinnor yngre än 21 år, motsvarande icke fullt 10% av de manliga och något över 15% av de kvinnliga fångarna.

Av de vid årets utgång kvarvarande 1.049 straffarbetsfångarna undergingo 550 straffet i enrum, medan 407 medgivits rätt till arbete i gemensamhet (s. k. mellanklass) och återstoden, 92 fångar, förvarades i s. k. hel gemensamhet.

Tidslängden av de straff, som ådömts de under år 1935 nykomna, till urbota fängelse dömda fångarna har varit:

över ett år	12 män	—	kvinnor
mellan 6 och 12 månader.....	30 »	3	»
6 månader och därunder	1.407 »	32	»

Av fängelsefångarna hade 343 män och 6 kvinnor — omkring 23% — tidigare undergått frihetsstraff.

Under året hava villkorligt frigivits 142 män, dömda till straffarbete, och 2 män, dömda till fängelse, samt 14 kvinnor, dömda till straffarbete, och 2 kvinnor, dömda till fängelse, tillsammans 160 personer. Prövotiden har under året gått till ända för 181 villkorligt frigivna personer. Enligt till fängvårdsstyrelsen inkomna tillsyningsmansrapporter hava av de villkorligt frigivna, som under året stått under tillsyn, 1 fått den villkorligt medgivna friheten återkallad genom åsidosättande av honom åliggande skyldigheter och 2 fått densamma förverkad genom återfall i brott. Därjämte hava 4 av vederbörande länsstyrelse tilldelats varning. De återstående hava uppfört sig utan svårare anmärkning, många hedrande.

Antalet nyintagna straffångar, fängelsefångar och bötesfångar har under den senaste femårsperioden varierat på följande sätt:

År	Straffångar		Fängelsefångar		Bötesfångar
	Män	Kv.	Män	Kv.	
1931.....	1.295	82	973	40	12.375
1932.....	1.506	96	1.068	35	13.358
1933.....	1.425	92	1.036	36	11.490
1934.....	1.315	79	1.149	40	9.369
1935.....	1.168	71	1.449	35	7.942

Den starka nedgången i antalet bötesfångar torde huvudsakligen bero på den s. k. dagsbetslagstiftningen, som trädde i kraft den 1 januari 1932 samt den från och med samma dag medgivna rätten till anstånd med böters gäldande samt till avbetalning av böter.

Å fängvårdsanstalterna äro vidare intagna förvarade, internerade och straffrifyklarade.

Antalet förminskat tillräkneliga förbrytare, dömda till förvaring (bestämd minimi- och maximitid) har beträffande männen ökats från 89 vid årets början till 94 vid dess slut och beträffande kvinnorna minskats från 4 till 2. Antalet nykomna förvarade uppgick till 24 män.

Antalet internerade återfallsförbrytare (bestämd minimi- och maximitid) har minskats från 41 män vid årets början till 38 män vid årets slut. En man nyintogs till internering under året.

Med straffrifyklarad avses person, som av domstol förklarats på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri. Enligt bestämmelserna i sinnessjuklagen skall sådan straffrifyklarad, om han är i behov av vård å sinnessjukhus, i regel intagas å sinnessjukavdelning vid fängvården, i avvidan på att plats kan beredas honom å något statens sinnessjukhus. På grund av den starka överbeläggningen vid sinnessjukhusen blir denna väntetid vid fängvårdens sinnessjukavdelningar i många fall rätt långvarig. Antalet straffrifyklarade har också stigit år efter år och utgjorde den 31 december 1935 91 män och 13 kvinnor.

Ifråga om ordningen och disciplinen vid fängvårdsanstalterna har intet anmärkningsvärt förekommit under år 1935.

De nykomna straff- och fängelsefångarnas förhållande till alkoholen framgår av följande tablå:

Brottets art	Begivna på rusdrycker		Icke begivna på rusdrycker	
	Vid brottets begående rusiga	nyktra	Vid brottets begående rusiga	nyktra
våldsbrott	178	13	118	85
våldtäkt	2	1	—	—
sedlighetsbrott	11	4	7	48
mordbrand	—	—	—	9
egendomsbrott	209	130	85	848
övriga brott	260	94	261	360
Summa	660	242	471	1.350

Tablån grundar sig huvudsakligen på fångarnas egna uppgifter.

Fängvårdens arbetsdrift, som företrädesvis tages i anspråk för statsbeställningar, har under 1935 givit en nettoinkomst av 492.366 kronor 58 öre. I arbetspremier ha till fångarna utbetalats 138.401 kronor 62 öre. Största inkomsten lämnas av skrädderiet, som redovisar en arbetsinkomst av 134.437 kronor 46 öre. Därefter kommer snickeriet med 73.789 kronor 61 öre.

Fängvårdens nettoutgiftssumma har för budgetåret 1935/1936 uppgått till 4.610.181 kronor 98 öre.

Till fängvårdsstyrelsens sociala avdelning insändas från landets domstolar övervakningsböcker ifråga om sådana villkorligt dömda, för vilka prøvotiden gått till ända eller straffanståndet på grund av nytt brott eller dåligt uppförande förklarats förverkat.

Under år 1935 har övervakningen upphört för 1.026 manliga och 179 kvinnliga villkorligt dömda. Orsak till övervakningens upphörande har varit:

dödsfall.....	i 16 fall
prövotidens utgång.....	» 952 »
domstols beslut enligt 10 § andra stycket i lagen angående villkorlig straffdom (av särskilda skäl kan antagas, att den dömda låter sig rätta utan övervakning)	» 105 »
domstols beslut enligt 11 § i sagda lag (återfall i brott)	» 106 »
domstols beslut enligt 12 § i sagda lag (den villkorligt dömda har före domens meddelande förövat annat brott).....	» 15 »
domstols beslut enligt 13 § i sagda lag (den villkorligt dömda åsidosätter honom åliggande skyldigheter)	» 11 »

Summa 1.205 fall

De personer, för vilka övervakningen upphört under år 1935, hava erhållit villkorlig straffdom för nedan angivna brott:

våld å eller missfirmelse mot tjänsteman eller annat brott emot offentlig myndighet	i	52	fall
hemfridsbrott	»	4	»
förfalskning	»	54	»
mened	»	1	»
misshandel eller vållande till annans död	»	40	»
överförande av könssjukdom	»	3	»
barnamord, fosters förgörande	»	27	»
äktenskaps- och sedlighetsbrott	»	45	»
djurplågeri	»	2	»
skadegörelse å järnvägsanläggning eller väg	»	3	»
vållande till eldskada	»	1	»
snatteri	»	98	»
enkel stöld eller inbrott	»	269	»
å särskilda ställen eller tider förövad stöld eller kvalificerad stöld	»	456	»
bedrägeri, förskingring, trolöshet mot huvudman eller annan oredlighet	»	98	»
olovligt brukande av annans egendom	»	21	»
vårdslöshet mot borgenärer i konkurs	»	2	»
resande av livsfarligt vapen och motvärn under olovlig jakt	»	1	»
förseelser mot motorfordonsförordningen eller mot vägtrafikstadgan	»	8	»
olovlig tillverkning eller försäljning av rusdrycker eller olovlig befattnings med spritdrycker	»	16	»
olovligt beträdande av fridlyst område	»	4	»
Summa 1.205 fall			

Beträffande under året vidtagna förändringar i organisationen m. m. är att märka, att revisionen av fängvårdens räkenskaper från och med den 1 juli 1935 överflyttats från fängvårdsstyrelsen till riksräkenskapsverket; till följd härav har revisionsavdelningen inom fängvårdsstyrelsen indragits.

I samband med ikraftträdandet av lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare bestämdes, att män, som dömdes till förvaring, skulle intagas i den vid centralfängelset i Norrköping anordnade vårdanstalten. På grund av det ständigt stegrade antalet förvarade har emellertid vårdanstalten i Norrköping blivit otillräcklig. Genom beslut den 8 februari 1935 har Kungl.

Maj:t medgivit, att ifrågavarande förbrytare finge förvaras jämväl å kronohäktet i Ystad.

Kungl. Maj:t har den 15 juni 1935 utfärdat nytt reglemente för fångvårdens besparingskassa. Kassen, vars inkomster användas till understöd åt verksamheten för frigivna fångar, hade den 30 juni 1935 en kapitalbehållning av 427.300 kronor.

Vid vissa fångvårdsanstalter började under år 1934 försöksvis tillämpas en av tillkallade sakkunniga utarbetad normalportionsstat. Sedan ifrågavarande stat visat sig lämplig, fastställdes densamma av Kungl. Maj:t den 12 april 1935, att tillämpas från och med den 1 juli samma år. Den nya utspisningsstaten skiljer sig från den gamla främst genom att den är mera omväxlande. Den bygger på en tre veckors matordning, i vilken även stekt mat ingår. Frånsett vissa engångskostnader för anskaffning av köksutrustning och inventarier m. m. samt för förstärkning av kökspersonalen har den nya staten ej föranlett nämnvärd ökning av fångvårdens utgifter, detta beroende bland annat på att kostnaderna för sjukmat kunnat väsentligt nedbringas. I samband med införandet av den nya utspisningsstaten har straffänges rätt att såsom premievara inköpa vissa födoämnen begränsats. Ny sjukutspisningsstat, att gälla från och med den 1 december 1935, har fastställts genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 november 1935. — Fångvårdsstyrelsen har låtit utarbeta särskild kokbok, avsedd för statens fångvårdsanstalter.

Genom beslut den 13 mars 1935 har förordnats, att straffarbetsfänge, som avtjänat sex månader av strafftiden, ävensom fängelsefänge må hava ljuset i cellen brinnande till kl. 9 e. m. För övriga sker släckningen, så snart cellen blivit stängd för natten. Om fänges hälsotillstånd eller andra särskilda förhållanden sådant föranleda, har styresmannen befogenhet medgiva, att ljuset får hållas tänd även efter nyss angivna tidpunkter.

Under året har fångvårdsstyrelsen anordnat två utbildningskurser, nämligen en för blivande vaktkonstaplar och en för blivande underbefäl. Den förra kursen, som varit förlagd till straffängelset i Kalmar, har pågått under tre månader och räknat ett tjugotal elever. Kursen för blivande underbefäl, förlagd till centralfängelset å Långholmen, har pågått under två månader, likaledes med ett tjugotal deltagare.

Det år 1934 framlagda förslaget till lag om ungdomsfängelse (se N. T. f. S. år 1935, sid. 249 ff.) blev med vissa ändringar antaget av 1935 års riksdag. Lagen utfärdades den 15 juni 1935 men ikraftträdandet är uppskjutet i avvaktan på färdigställandet av den erforderliga ungdomsanstalten.

Under året hava av tillkallade sakkunniga avgivits följande betänkanden och promemorior i frågor rörande straffsystemet och fängvården (hänvisningar inom parentes avse i N. T. f. S. lämnade redogörelser):

promemoria angående ändrade bestämmelser rörande verkställighet och förvandling av bötesstraff

(se år 1936, sid. 173);

promemoria angående avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder

(se år 1936, sid. 182);

betänkande med förslag till lag om tvångsuppföstran;

promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffsätserna för särskilda brott m. m.

(se år 1936, sid. 230);

förslag till förordning angående vård och behandling av personer, intagna å statens fängvårdsanstalter

(se år 1935, sid. 269).

Hardy Göransson.

Litteratur.

Eberhard Schmidt: Militärstrafrecht.

(Berlin 1936.)

Forfatteren til denne Bog, Professor ved Universitetet i Leipzig, skriver i Forordet, at der kan ventes en betydelig Udvikling af den militære Strafferet, efterat Tysklands Ligestilling paa Rustningsomraadet er en Kendsgerning, og efter Indførelsen af den almindelige Værnepligt. Denne Gren af Jurisprudensen har naturligvis nøje Tilknytning til den borgerlige Strafferetsvidenskab. Forfatteren haaber dog paa gensidig Befrugtning. Det er den militære Indstilling paa en konkret Livsordning, dens Etik, Forfatteren venter sig noget af. Væsentlig for dens Orientering er jo dens strenge, ja barske Krav til et inderligt og snævert Livsfællesskab. Denne Ide maa kunne indvirke paa den borgerlige Strafferets Dogmatik, dens Tendens henimod en materiel Retsopfattelse og et Folkefællesskab.

Militerstrafferettens Væsen og Funktion. Retskilder.

Disciplin tilvejebringes ikke gennem Straffeloven. Den skabes af Aanden i Folket, af dets Vilje til Livet og af dets militære Duelighed. I Militæretaten gælder det: Du skal. Et Regiment, en Krigsskibsbesætning danner et snævert Livs- og Skæbnefællesskab. Her finder Straffens etiske Indhold og generalpræventive Funktion en gunstig Jordbund. Ogsaa Specialpræventionen har sin store Betydning. En vigtig Støtte for den militære Disciplin er den specialpræventive Uskadeliggørelse. Ogsaa Opdragelsestanken spiller en stor Rolle, rigtignok i langt højere Grad i Disciplinarstrafferetten end i Kriminalstrafferetten.

Den borgerlige Strafferet har en Tredeling af Lovovertrædelserne, nemlig »Verbrechen«, »Vergehen« og »Übertretungen«, den militære Straffelov kender kun »Verbrechen« og »Vergehen«. Arreststraffen, der ikke kendes i Borgerlig

Straffelov, idømmes altid for militære »Vergehen«. Denne Sondring har dog kun lovteknisk Betydning.

En Handling er en militær Lovovertrædelse, naar »denne Lov« (Mil St GB) fastsætter Straf for Handlingen, helt eller delvis beskriver Deliktet.

Eksempler: Hvis en Soldat begaar Blodskam, er det en borgerlig Forbrydelse, fordi denne Forbrydelses Karakteristik alene hentes fra RSt GB. Derimod begaar den foresatte for sit Vedkommende et militært Delikt, hvis han ved Misbrug af sin Myndighed formaar en Soldat til at begaa et Bedrageri. Den foresattes Forbrydelse skal ikke bestemmes efter RSt GB § 263, men efter MilStGB § 115. Det samme er Tilfældet, hvis en Soldat begaar en borgerlig Forbrydelse ved Misbrug af Vaaben, f. Eks. ved Forberedelse til Voldtægt, idet den her anvendelige Strafforhøjelse efter MilStGB § 55 faar Indflydelse paa den egentlige Karakterisering af Forbrydelsen. Derimod hvis § 31 (2. Afsnit) i MilStGB (Wehrunwürdigkeit) anvendes paa en Officer, der for en borgerlig Forbrydelse frakendes de borgerlige Rettigheder, eller hvis en Soldat krænker sin militære Tjenestepligt ved at tilføje en Kammerat Legemsbeskadigelse (RSt GB §§ 223 a, 228) og derfor efter MilStGB § 29 faar Fængsel i Stedet for Pengestraf, er der i ingen af Tilfældene Tale om et militært Delikt, da MilStGB kun citeres her af Hensyn til Arten af Straffen.

Disciplinarstraffeordningen for Hæren af 18/5 1926 og for Marinen af 22/5 1926 indeholder i Modsætning til MilStGB ikke nogen Beskrivelse af specificerede Delikter. § 1 indeholder i almindelige Vendinger denne Bestemmelse: »Handlinger (og Undladelser) imod den militære Tugt og Orden, som ikke falder ind under Straffelovene — Disciplinarforseelser — kan straffes af de foresatte, der har disciplinær Straffemyndighed«. Der gives særlige Disciplinarstraffe for Officerer, for Underofficerer med Portepée, for Underofficerer uden Portepée og for Mandskabet. Forskellige herfra er »Disciplinarmidlerne«, saasom Tilrettevisning og Efterøvelse.

Historie.

Ganske som Tilfældet er i Skandinavien, er den tyske Militærrettsvidenskab af ung Alder og i det hele forsomt. Om den ældre Historie kan der kun gives Antydninger.

Meget tidligt blev Rømning, Fejghed og Brud paa Hær-

freden straffet med Døden. Om en egentlig Lovgivning i militær Strafferet blev der først Tale i Lejetroppernes Tid indtil og med 30-Aars-Krigen. Særlig nævnes Maximilian I's Krigsartikelsbreve af 1508 og Maximilian II's af 1570. Oprindelig blev der givet Krigsartikler for de forskellige Vaaben (Fodfolk, Rytteri og senere Artilleri), men efter at de staaende Hære blev almindelige efter 30-Aars-Krigen, blev Krigsartikler fælles for hele Hæren. Straffesystemet var indviklet med mangfoldige Former for Livsstraf, Friheds-, Æres- og Legemsstraffe, blot en fælles Karakter i Straffens Styrke. Det var nødvendigt, da de hvervede Hære rekrutteredes af Folkets laveste Lag. Ved Indførelsen af den almindelige Værnepligt kom der en ny Aand ind i Hæren og dermed i Militærstrafferetten. Tanken om Værnepligt som et folkeopdragende Moment førte til Afskaffelse af Legemsstraffe, efterhaanden som Troppernes sociale og sædelige Niveau hævedes. Det 19. Aarhundredes Tendens til Kodifikation førte ogsaa til en mere frugtbar Lovgivning paa Militærrettens Omraade, saaledes den württembergiske Militærstraffelov 1818, de bayerske 1813 og 1869, den sachsiske 1867 og den preussiske 1845. Da det tyske Rige blev grundet, forfattede den preussiske Generalauditor *Fleck* det første Udkast til en fælles tysk Militærstraffelov, især paa Grundlag af den tidligere preussiske og bayerske Lovgivning. Der arbejdedes hurtigt. Den 28/4 1872 naaede Forbundsraadets Udkast til den tyske Rigsdag, der nedsatte et Udvalg med *Moltke* som Formand. Allerede den 8/6 1872 blev Lovforslaget vedtaget af Rigsdagen, og den 20/6 1872 fik det Kejser Wilhelm I's Underskrift. Den 1/10 1872 traadte MilStGB i Kraft. Denne Lov blev ændret adskillige Gange, navnlig under Verdenskrigen. Sidste Ændring i MilStGB er dateret den 16/7 1935 (fulgte efter Wehrgesetz af 21/5 1935).

Den almindelige Nyordning af Strafferetten i Tyskland vil ogsaa for den militære Straffelovgivning betyde et Vendepunkt. Allerede nu er de militærstrafferetlige Grundsætninger i betydelig Grad paavirkede af de i det tredje Rige vedtagne strafferetlige Love, navnlig Lovene af 24/11 1933 og 28/6 1935. De Tanker, der ligger til Grund for Kodifikationen af den borgerlige Straffelov, vil ogsaa faa Indvirkning paa den fremtidige Straffelovgivning paa det militære Omraade.

Vedtagelsen af den almindelige tyske MilStGB er ogsaa kommet Udviklingen af Militærstrafferetsvidenskaben til Gode. I ældre Værker (før 1900) er det det positive Lovstof,

mest i Kommentarform, der er lagt til Rette for det praktiske Behov i Militærstrafferetsplejen. Disse snævre Rammer kunde først brydes, da Overkrigsrettens (RMilG) Domme blev offentliggjort (fra 1902). Nu blev der Stof til et egentligt videnskabeligt Arbejde paa Militærstrafferettens Omraade i Tilslutning til den frodige Udvikling af den almindelige Strafferetsvidenskab. Især nævnes som Forfattere i Militærret *Dietz, Rissom, Romen og Rotermund*. Blandt de Videnskabsmænd, hvis Arbejder paa den almindelige Strafferets Omraade har haft Indflydelse paa de militærstrafferetlige Arbejder, nævnes *van Calker, Beling, Gerland og Kollmann*. I 1907 forsøgte *M. E. Mayer* en systematisk Fremstilling af Militærstrafferetten. Forf. mener dog, at RMilG's Afgørelser langt fra er tilstrækkeligt bearbejdede. I 1909 paabegyndte *Dietz* Udgivelsen af »Archiv für Militärrecht«, der har modtaget Bidrag ikke alene fra Teoretikere og Praktikere i Militærret, men f. Eks. ogsaa fra Officerer ved Fronten.

Militærstrafferet og Militærstraffelov.

Det bliver et Spørgsmaal, i hvilken Udstrækning den borgerlige Strafferet maa anvendes ved Siden af den militære.

Herom bestemmer RStGB § 10: »Paa tyske Militærpersoner¹⁾ finder Rigets borgerlige Straffelove Anvendelse, forsaavidt de militære Straffelove ikke bestemmer andet«. Militærretten har altsaa overfor militære primær, borgerlig Strafferet subsidær Betydning. Da Militærstrafferetten først og fremmest er skabt under Hensyn til den militære Disciplin, mens ganske andre Synspunkter ligger til Grund for den borgerlige Straffelovgivning, kan der overhovedet ikke være Tale om et andet Forhold mellem de to Retsomraader.

De militære Forbrydelser og Forseelser skal i første Linie bedømmes efter MilStGB (§ 1). Men da denne i Hovedsagen blot giver Regler om de specielle Deliktstyper, men kun indeholder faa Regler af almindelig Karakter, siger MilStGB i § 2: »De Bestemmelser, der gælder i Almindelighed med Hensyn til Forbrydelser og Forseelser efter Forskrifterne i den tyske Straffelovbog, finder tilsvarende Anvendelse paa militære Forbrydelser og Forseelser.« Dette maa ikke for-

¹⁾ Forf. foretrækker for Lovens »Militärpersonen« Udtrykket »Wehrmachtsangehörige«.

staas saaledes, at det kun er de i almindelig Del anførte Bestemmelser, der kommer til Anvendelse paa militære Delikter, Ogsaa adskillige Bestemmelser i særlig Del, saasom nærmere Regler om Tyveri og Underslæb (§§ 242, 246), kommer til Anvendelse, naturligvis forsaavidt de ikke som subsidiære udelukkes ved udtrykkelige Bestemmelser i MilStGB.

Naar nu den borgerlige Lovs almindelige Del finder Anvendelse paa militære Delikter, opstaar det Spørgsmaal, om visse Regler ikke efter Omstændighederne maa anvendes med Forbehold. Det maa herved erindres, at Militærstrafferetten bygger paa Hævdelsen af Disciplinen. Naar man ved Fortolkningen af alle militærstrafferetlige Normer bestandig maa have dette for Øje, gaar det ikke an at prisgive dette Synspunkt ved en kritikløs Anvendelse af borgerlige Strafferechtsnormer. Ellers vil disse virke forstyrrende som Fremmedlegemer. Saaledes bør Reglerne om Nødværge i RStGB § 53 ikke anvendes uindskrænket i Militærstrafferetten. Dette maatte gælde, selvom Reglen i MilStGB § 98 ikke fandtes. Fornærmelse af en foresat faar en kvalificeret Karakter, fordi Handlingen er rettet mod den militære Disciplin (§§ 199, 200 i RStGB ikke anvendelige, jfr. MilStGB § 91). Lignende Synspunkter kan anlægges ved tilsvarende Delikter, begaaet af foresatte mod undergivne, naar den foresatte derved misbruger sin Myndighed.

Militæres Overtrædelser af borgerlig Straffelovgivning straffes efter denne, MilStGB § 3, dog at det stadig maa erindres, at disse Forskrifter er subsidiære i Forhold til de militære Loves Bestemmelser. Her tænkes bl. a. paa Reglerne om, at Livsstraf fuldbyrdes paa militære ved Skydning, at Tugthusstraf ubetinget medfører Udslettelse af Hæren, og paa de særlige militære Strafforhøjelsesgrunde, saasom at Befalingsmænd deltager sammen med menige, at Soldater misbruger Vaaben.

Med Hensyn til Straffelovens Virkekreds (räumliche Geltungsgebiet) bygger RStGB af 1871 med visse Undtagelser paa Territorialitetsprincippet, der efter Forf.s Mening i den nye borgerlige Straffelov, der er under Forberedelse, vil blive erstattet af Personalitetsprincippet, hvorved tysk Ret vender tilbage til »den Grundsætning i det germanske Retsliv, der stiller den enkelte Borgers Troskab og Lydighedspligt mod Riget i Forgrunden«. Derved vil der paa dette Omraade komme Overensstemmelse mellem militær og borgerlig Straffelov, idet MilStGB § 7 m. fl. hylder Perso-

nalitetsprincippet med Hensyn til tyske Tropper i Udlandet og deres »Hærfølge« (§ 155), udenlandske Officerer, der følger Tropperne (§ 157), og Krigsfanger (§ 158), hvad enten de overtræder militær eller borgerlig Straffelov. Endvidere findes i MilStGB § 161 en vigtig Undtagelse fra Territorialitetsprincippet. Den angaar Handlinger af tyske Undersaatter og Udlændinge paa et af tyske Tropper besat Territorium a) mod tyske Tropper eller deres Hærfølge, b) mod Embedsmænd, der er indsat af Førerer og Rigskansleren, og som er strafbare efter tysk Lov. Da § 161 ikke behøver at paaberaabes med Hensyn til militære, angaar den altsaa tyske Civilpersoner og Udlændinge, hvorfor dens rigtige Plads vilde være i borgerlig Straffelov. Endelig kan nævnes i denne Forbindelse Handlinger begaaet paa et tysk Krigsskib, der efter Folkerettens Grundsætninger anses som begaaet i Indlandet, ogsaa naar Skibet paa Handlingens Tid befinder sig udenfor tyske Farvande.

Straffe og Sikkerhedsforanstaltninger.

Straffesystemet i MilStGB.

Ifølge MilStGB § 2 kan de særlige Sikkerhedsforanstaltninger, som omtales i RStGB § 42a flg., uden videre anvendes paa militære. Derimod opstiller MilStGB et særligt militært Straffesystem, forskelligt fra borgerlig Straffelovs. Her skelnes som i borgerlig Straffelov mellem Hovedstraffe og Bistrafte. Hovedstraffe kan idømmes alene, Bistrafte kun i Forbindelse med en Hovedstraf. Som Hovedstraffe kan idømmes Livsstraf, Tugthus, Fængsel, Fæstningsarrest, Arrest. Derimod findes Hæfte og Pengestraffe ikke i MilStGB. Som Bistrafte anvendes forskellige Former for Degradation og Udslettelse af Hæren.

Det militære Straffesystem anvendes kun, naar der foreligger en militær Forbrydelse eller Forseelse.

For en borgerlig Lovovertrædelse gælder det borgerlige Straffesystem med visse Undtagelser. Saaledes bliver Livsstraf eksekveret ved Skydning, ikke ved Halshugning, naar Delinkventen paa Dommens Tidspunkt er i Felten. Naar Dommeren har Valget mellem Bødestraf og Frihedsstraf, maa den sidste anvendes, naar tillige en militær Tjenesteplicht er overtraadt. Endelig kan militære Æresstraffe under visse Forudsætninger ikendes ved Overtrædelser af borgerlig Straffelov.

De militære Straffe.

Livsstraf fuldbyrdes ved Skydning ved de militære Myndigheders Foranstaltning.

Med Tugthusstraf følger Udslettelse af Hæren, derfor Fuldbyrkelse ved de civile Myndigheder.

Frihedsstraffe i militærteknisk Forstand (MilStGB § 16) er Fængsel, Fæstningsarrest og Arrest. Disse Straffe skulde efter fast Praksis i RMilG være af samme Strenghedsgrad, ingen Rangfølge imellem dem. Men RG har set anderledes paa det og jævnstillet Arrest med det borgerlige Hæfte. Forf. mener, det er forkert, dels paa Grund af den Maade, hvorpaa Arreststraffe fuldbyrdes, dels fordi Arrest som en Kriminalstraf gives for en militær »Vergehen«, som man ikke burde jævnstille en Straf for »Übertretungen«.

Fængselsstraf idømmes efter borgerlig Straffelov kun for »Vergehen« og højst i 5 Aar, efter militær Straffelov baade for »Verbrechen« og »Vergehen« og baade paa Livstid og paa Tid, indtil 15 Aar.

Samme Udstrækning har Fæstningsarrest.

Arreststraffen har 3 Arter, Stuearrest, simpel (gelinde) Arrest og skærpet Arrest. Stuearrest anvendes paa Officerer og Underofficerer med Portepée, simpel Arrest paa Underofficerer af alle Grader og paa menige, skærpet Arrest paa Underofficerer uden Portepée og menige. Naar Straffebestemmelserne nævner Frihedsstraf eller Arrest, er der frit Valg mellem Arrestarterne, blot at Hensyn til Rang maa tages. Hvis kun f. Eks. skærpet Arrest foreskrives, bestemmer § 22, at Officerer skal have Stuearrest, Underofficerer med Portepée simpel Arrest.

Arrest ikendes fra 1 til 42 Dage. I det militære Straffesystem træder Arreststraffe i Stedet for Fængsel og Fæstningsarrest indtil 6 Uger. Hvis blot Frihedsstraf foreskrives, har Dommeren Valget imellem Arrest fra 1 til 42 Dage og derudover Fængsel og Fæstningsarrest fra 6 Uger og opæfter.

Arrest er en specifik militær Straf. MilStGB giver derfor nærmere Regler om Fuldbyrdsen. Stuearrest udstaas i Bøllig, der ikke maa forlades, og hvor Besøg er forbudt. For Officerer indtil Kaptajnsrang kender Loven en Form for skærpet Stuearrest. Den, der afsoner skærpet Arrest, faar haardt Nattelleje og Vand og Brød.

Om Æresstraffe af forskellig Art, Degradation og andet, findes en lang Række Bestemmelser.

De forskellige Emner, der hører hjemme i Strafferettens almindelige Del, er af Forf. taget op til selvstændig Behandling. Rammen er den borgerlige Strafferetsvidenskabs Systematik, men i mange Spørgsmaal spiller de særlige militære Forhold ind, derunder Forholdet mellem foresat og undergivet, Krigstidens Indflydelse paa Bedømmelsen af den retsstridige Handling (Drab retnæssigt, ligeledes Tilegnelse af Fornødenheder fra den fjendtlige Befolkning) o. s. v. Interessant er Forf.s Fremhævelse af, at den uagtsomme Handling kan belægges med Straf, ogsaa uden udtrykkelig Hjemmel, naar Sammenhængen mellem Lovreglerne eller Formaålet med den enkelte Straffenorm med Sikkerhed viser, at Straffetruslen ogsaa maa ramme den uagtsomme Overtrædelse. Naar en saadan Udvidelse af det strafbares Omraade skulde kunne finde Sted ved militære Delikter, maa særlige militære Hensyn indtrængende kræve det, og Forf. tænker herved i første Række paa Disciplinens Opretholdelse. Han nævner en Dom af RMilG (2,200), hvor en uagtsom Lydighedsnægtelse blev straffet. Hertil var der ingen Hjemmel i den dagældende MilStGB § 93. Denne Dom og talrige senere (og 1 tidligere) Retsafgørelser har ført til, at den nugældende Lovs § 92 udtrykkelig bestemmer, at ogsaa uagtsom Ulydighed er strafbar.

Særlig Del.

I Indledningen til særlig Del beskæftiger Forf. sig udforligt med Forholdet mellem foresatte og undergivne. Et sprogligt Begreb svarende til det danske »Overmand« kender Loven ikke. Forf. skelner mellem »Foresatte« (svarende til vort »Overmand«) og »direkte foresatte« (vort »foresatte«). Principielt er der ingen Forskel paa de almindelige Regler i dansk og tysk Ret. Men i en speciel Situation har vi en almindelig eller videre Regel end tysk Ret. Vort »Tjenestereglement for Hæren« af 1931 bestemmer i Punkt 11: »En Overmand, der skrider ind mod Undermænd for at tilvejebringe Orden eller hindre Uorden, skal adlydes som foresat, naar han er i Uniform eller vitterlig kendt af dem, selvom han ellers ikke er deres foresatte«. Efter Forf. gælder denne Regel kun i Tyskland, naar en Officer skrider ind mod en yngre Officer, og det kræves, for at »foresats-Forholdet« skal manifestere sig, at den ældre Officer betyder den yngre, at han skal betragte ham som foresat.

Med Hensyn til Vagttjeneste gælder det sædvanlige, at Vagtposten er foresat for andre militære uden Hensyn til deres Rang, for saa vidt angaar Udøvelsen af Vagtfunktionen. Det gælder naturligvis kun den Mand, der staar paa Post, ikke Vagtmandskabet i Vagtstuen. De eneste, Vagtposten ikke er foresat for, er hans egne direkte foresatte, hvad Vagttjenesten angaar, i Almindelighed vel Vagtkommandøren og Kasernekommandanten. I en Note bemærker Forf., at foresatte for alle Vagter desuden er Føreren og Rigskansleren, Rigskrigsministeren og den Øverstbefalende i Hær, Flaade og Luftværn.

Iøvrigt om særlig Del kun et Par Ord om Systematiken. Forf. nævner 4 Hovedgrupper:

1. Overtrædelse af Troskabspligten mod Fører, Folk og Stat,
2. Forbrydelse mod Disciplinen,
3. Overtrædelse af særlige Pligter i den militære Tjeneste i snævrere Forstand,
4. Berigelsesforbrydelser o. lign.

Under første Gruppe falder Krigsforræderi, Pligtovertrædelse af Fejghed og anden Handling, hvorved Krigsmagten udsættes for Fare eller Fjenden begunstiges, Absentation, Rømning, Selvbeskadigelse, Simulation.

Den anden Gruppe omfatter Myndighedsmisbrug, Fornærmelse eller Mishandling af undergiven, Vold, Ulydighed og Respektstridighed mod foresatte, Oprør og Mytteri. Mytteri defineres som sædvanlig i de militære Straffelove som Aftale mellem mindst 2 Personer om i Fællesskab at vise Ulydighed, Opsætsighed eller Vold mod foresat, saaledes at den forberedende Handling alene straffes. Endelig forskellige Handlinger, der er egnede til at undergrave Disciplinen, navnlig Opfordring til Ulydighed m. v., unødig Besværing.

Under Gruppe 3 opregnes en Række almindelige Forseelser af foresatte, der forsømmer deres Tilsynspligt, ikke indmelder eller straffer Lovovertrædelser, endelig alle Vagtforseelser, Misbrug af Vaaben, Beskadigelse af Udrustning.

Til den fjerde Gruppe hører Plyndring, Maroderen, Ligroveri, militært Tyveri og Underslæb, Bestikkelse, Pengelaan af undergiven.

Strafferammerne i MilStGB har gennemgaaende, men ikke altid, f. Eks. ikke for kvalificeret Ulydighed, højere Minima

end den danske militære Straffelovs (af 1881). Denne sidste Lovs høje Mindstemaal er jo forøvrigt for Fredstid i det store og hele fjernede i det Udkast til en militær Straffelov, som nu er forelagt Rigsdagen.

En samlet Fremstilling af den tyske militære Strafferet, omfattende dens Historie og Strafferettens almindelige og særlige Del, har den Fordel fremfor tilsvarende Arbejder paa den borgerlige Strafferets Omraade, at den faar en vis international Karakter, fordi de gældende militære Straffelove har flere fælles Træk end de borgerlige og maa have det, fordi de Synspunkter, der ligger til Grund for en særlig militær Strafferet, er de samme overalt uden Hensyn til Statens Styreform. Det Udvalg, der har forberedt den nye danske militære Straffelov, har hentet Impulser saavel fra norsk, svensk og schweizisk militær Straffelov som fra tysk og russisk.

Eberhard Schmidts Bog indeholder Antydninger nok om, at den tyske Militærret maa følge Udviklingen i den borgerlige Strafferetsvidenskab. Men Forf.s Fremstilling af nugældende tysk Militærret, særlig hans Gennemgang af MilStGB, bærer kun i ringe Grad Præg af, at han skriver for det tredje Rige. Den er af betydelig Interesse for andre Landes Teoretikere og Praktikere.

E. Schäffer.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform 1936.

Dette Tidsskrift, der blev stiftet i 1904 af *Gustav Aschaffenburg* og siden da har været ledet af ham og under denne Ledelse bragt saa mange nye og ansporende Tanker frem, er fra 1. Januar 1936 overgaaet til en ny Redaktion, bestaaende af Professorerne *Franz Eæner*, *Johannes Lange* og *Rudolf Sieverts*, hvortil fra Begyndelsen af 1937 er kommet Professor *Hans Reiter*, saaledes at Redaktionen nu bestaar af 2 Jurister og 2 Medicinere. Indholdet af Aargangen 1936 lader forvente, at den høje Standard fra *Aschaffenburgs Tid* — han var jo ikke blot Mediciner, men tillige Dr. juris h. c. — vil blive bevaret under den nye Ledelse, der iøvrigt fra 1937 har ændret Ordet i Tidsskriftets Navn »Kriminalpsychologie« til »Kriminalbiologie« som en rigtigere Betegnelse for denne Forsknings vide Omraade.

Eæner indleder Aargangen 1936 med en læseværdig Artikel »Aufgaben der Kriminologie im neuen Reich«, der, ogsaa afset fra de Betragtninger, der alene eller særlig har Henblik paa de nye Forhold i Tyskland, gør Rede for Værdien af kriminologiske Undersøgelser, særlig Forskning af Typer indenfor de kriminelles Kadrer og Efterundersøgelser af de løsladtes Forhold, baade for Lovgivningsmagten, Dommerne og de straffuldbyrdende Myndigheder. Ret træffende udtales det, at Kriminologien ikke udtaler sig om, hvad der skal være, men kun om, hvad der er, og hvad der vil blive, altsaa er en dels paa indsamlede Kendsgeringer, dels paa empirisk begrundede Prognoser bygget Videnskab. I Omtalen af det gamle Spørgsmaal om Værdiforholdet mellem Anlæg og Milieu som Forbrydelsesfaktorer fremhæves det, at de kriminogene Anlæg hos et Menneske jo ikke er noget, som direkte kan konstateres; vi ved, at

selv svære Sjælslidelser, Psychopathi, Alkoholisme og Kriminalitet hos Ascendenter ikke leverer et uomstødeligt Bevis for et forbryderisk Anlæg hos Afkommet, og paa den anden Side, at rodfæstet Forbryderiskhed kan findes hos Personer uden konstateret Belastning hos deres Forfædre; naar vi i et Tilfælde af sidstnævnte Art dog ofte med god Grund hævder Tilstedeværelsen af et kriminelt Anlæg, gør vi det, fordi vi ikke i Personens Omgivelser og Livsbetaingelser har kunnet finde noget Holdepunkt for tilfredsstillende at forklare hans Vandel ud fra eksogene Grunde; ganske paa tilsvarende Maade i de førstnævnte Tilfælde: svær Belastning i Ascendensen vil nok gøre Formodningen om arvelig Belastning nærliggende, men om Formodningerne holder Stik i det enkelte Tilfælde, vil kun en Undersøgelse af Milieuforholdet kunne afgøre. I begge Tilfælde drager vi altsaa bagkængs Slutninger om Anlægget fra Individets Forhold og fra en Vurdering af Milieuet, og denne Omvej er i det overvejende Antal Tilfælde den eneste farbare Vej. Med Hensyn til Spørgsmaalet om gennem Straffen at tilstræbe en egentlig Forbedring af Fangerne gennem en dertil sigtende Ændring i Fuldbyrdelesmaaden peger Forf. paa, at da Statens Evner og Midler i saa Henseende maa være begrænsede, gælder det om med Kriminologiens Bistand at udfinde de Kategorier, Grupper og Typer blandt Forbryderne, hvor det er værdt at sætte Kræfterne ind herpaa, fremfor at spille dem med fortsatte generelle »Forsøg med utjenlige Objekter«.

I *Langes* kortfattede Essay »Kriminologische Untersuchungen an Genialen«, der anviser et fremtidigt Arbejdsomraade, belyst ved Eksempler, er særlig Udviklingen om J. J. Rousseau af Interesse.

I Anledning af *Adolf Merckels* Hundredeaarsdag skriver *Seelig* (Graz) en længere Udvikling af Spørgsmaalet »Personlighed og Ansvarlighed«, hvori han gør op med Indeterminismen, stiller Aarsagslovens Betydning for menneskelig Handlemaade paa dens rette Plads, analyserer Personlighedsbegrebet, afliver den rent symptomatiske Straffeteori og klargør, hvorfor Sindssygdom og manglende Alder kan være Strafudelukkelsesgrunde, skønt kriminelle Anlæg eller af kriminel Vane fremgaaet Modstandsløshed overfor forbryderske Tilskyndelser ikke er det. Alt dette lyder i et

saa kort Referat som dette meget enkelt, men Afhandlingen bør læses, baade fordi den rummer en Mængde fine og træffende Udredninger, og fordi den er skrevet i en for disse difficile og halvt spekulative Emner sjældent klar og letfattelig Form, der gør, at Læsningen giver et positivt Udbytte, hvad enten man billiger det Resultat, Forfatteren kommer til, eller ej.

Et Straffuldbyrdelsesproblem af stor Vigtighed behandles i Februarheftet af *Trunk* (Straubing) i Artiklen »die Verhütung und Behandlung der Haftreaktionen«, nemlig Fremgangsmaaden overfor underlødige Fanger, derunder Psykopater (men ikke sindssyge, der maa overføres til Sindssygehospitaller), som reagerer overfor Straffuldbyrdelsen paa en Maade, der virker forstyrrende paa hele Ordningen i Anstalten. Der tales altsaa ikke om de Fanger, der i Strafanstalten angribes af en virkelig Psykose, men om de underlødige, hvis uheldige Anlæg »slaar ud« under Paavirkning af Anstaltslivet og deres Trang til at unddrage sig dette. Undertiden er deres Bestræbelser i saa Henseende let kendelige og kan modarbejdes under den normale Straffuldbyrdelse, uden at der behøves Indlæggelse paa Særafdeling; dette gælder særlig dem, der etablerer Sultestrejke eller mer eller mindre alvorlig mente Selvmordsforsøg ved at sluge Metalstykker og lignende Genstande eller saare sig med Instrumenter, eller som agerer »vild Mand« ved at brole, ødelægge Celleinventar eller tilsole med deres Udtømmelser. Disse Kategorier vil Forf. have behandlet ganske haandfast: Sultestrejken imødegaaes effektivt ved at unddrage Fangen Vand, hvilket udtrykkelig er tilladt ved den i Bayern gældende Tjenesteanordning; Fangen faar Fuldkost, men uden Vand eller vandrige Dele som The og Kaffe, ej heller Vaskevand, derimod gives der Mælk, og Forf.s Erfaringer viser, at sker dette straks paa Strejkens 1. eller 2. Dag, gaar der sjældent mere end 24 Timer, før Fangen falder til Føje, men før han atter faar Vand, maa han spise tilstrækkeligt eller i alt Fald drikke en større Mængde Mælk. Selvmordsforsøgene ebber hurtig ud, naar Fangen mærker, at disse ikke giver Anledning til større Opstandelse, idet der kun gores, hvad der er nødvendigt for at bevare hans Liv, at han f. Eks. ikke kommer ud af Cellen, naar han har angivet Cellestraffens Utaalelighed som Grund til sin Handling. Slugningen af Fremmedlegemer medfører kun Operation, naar

den medfører en Tilstand, der truer Livet, og Operationen sker da i selve Tugthuset eller i alt Fald saaledes, at Fangen allerede paa Operationsdagen føres tilbage til dette. Disse Fremgangsmaaders Anvendelse har hverken bragt Dødsfaldene eller Selvmordsforsøgenes Antal i Tugthuset i Straubing til at stige. Den, der sviner til, maa blive i Svineriet, til han selv ønsker at gøre rent, den brølende og larmende maa taale en Apomorphinindsprøjtning, der hurtigt giver Opkastning, men derpaa en dyb og velgørende Sovn. Med disse og lignende Midler søger man altsaa at bekæmpe de underlødiges Reaktioner mod Straffuldbyrdelsen uden at gøre det, som Fangen netop tilsigter, nemlig at afbryde denne ved Anbringelse paa Hospital eller anden Særanstalt.

Men for en Del Fangers Vedkommende maa der ske midlertidig Anbringelse udenfor det normale Anstaltsliv, men vel at mærke i en Særafdeling paa selve Strafanstalten, nemlig de Fanger, der ikke saaledes som de foran nævnte er ude af Stand til at blive ved med deres Forsøg paa at unddrage sig Straffuldbyrdelsen, naar de har mødt fast Haand fra Ledelsens Side. Disse holder ud med deres »Haftreaktioner«, vækker derved Opsigt, Uro, Efterlignelseslyst hos de øvrige Fanger og er dermed en Fare for hele den regelmæssige Anstaltsdrift; derfor maa de i en Særafdeling, men ikke bort fra Anstalten, fordi det at komme bort fra denne og paa et Hospital netop er Maalet for deres Reaktioner. Efter Formen for disse sidste skelner Forf. mellem de aktive, der larmer med Besværinger, Klager, Irritabilitet og Fornærmelser mod Tjenestemændene — »Trods-Gruppen«, der simpelthen en Dag siger Stop, nægter at arbejde, at gøre Gymnastik, at hilse paa Opsynet, alt uden at Husstraffene herfor bider paa dem, — og endelig de passive, astheniske, sensitive, hypokondre og hysteriske, der lader, som om de gerne vil, men ikke kan efterkomme Fordringerne, altid skal til Læge, sløjer med alt og sinker alt. Artiklen skildrer nu videre, hvorledes der fra omkring 1930 arbejdes paa en saadan Særafdeling i Straubing med det Formaal for Øje under Iagttagelse af de indsattes individuelle Karakterer at indrette Livet saaledes, at det mest muligt ligner den normale Straffuldbyrdelse i Anstalten og ikke giver ugrundede Begunstigelser, der fører til Ønsker om at blive for længe i Særafdelingen. Forf. mener, at der i saa Henseende er opnaaet meget gode Resultater, ikke

mindst fordi hele Driften er lagt i den ledende, psykiatrisk uddannede Læges Haand, uden at der sker reel Indblanding fra Strafanstaltens Chefs Side. Kun overfor »Trodsgruppen« synes Vanskelighederne endnu ret uovervindelige, Resten lykkes det langt hurtigere end for at føre tilbage til normal Straffuldbyrdelse i Anstalten. -- I supplerende Artikler i Juliheftet og Decemberheftet fører Forf. sine Tanker videre ud i Form af Forslag til Straffuldbyrdelse.

Gruhles klare og skarpsindige Artikel »Motiv und Ursache in der Kriminologie« yder et Bidrag til den psykologiske Uddannelse, som enhver Kriminalist i saa høj Grad har Brug for. Forf. advarer mod den gængse Sammenblanding af disse to Begreber, af hvilke det sidste bør forbeholdes det samme Omraade, som det har indenfor Naturvidenskaben, meden Motivet alene refererer sig til individuelle sjælelige Forhold. Paa den anden Side maa Motiv ikke forveksles med Formaål eller Hensigt. Handlinger, der fremtræder uden (fornuftigt eller forstaaeligt) Formaål, fremkaldte ved Impuls, bæres ofte af et Motiv, der viser ind til den handlendes Karakteranlæg, og ensartede Handlinger, der har et tydeligt Formaål, kan være fremkaldt af saa forskellige Motiver, at først Udfindelsen af disse i det enkelte Tilfælde viser Vej til den Forstaaelse af Personligheden, som betinger den rette Indstilling overfor den paa-gældende fra Samfundets Side. Anklagemyndighed og Dommer søger altid kun efter Hensigten, Formaalet, og finder Opgaven løst, naar et saadant er fundet, men vinder ikke derved Kendskab til den Personlighed, hvis sjælelige Indstilling har skabt et Motiv, der har ført til en Tilstræben af dette Formaål. Impuls nærmer sig Motivbegrebet. Motivet kan bero paa en Viljestilstand, en Affekt, et Karakter- eller Temperamentsanlæg, det fører ind i Personlighedens Struktur, medens den formaalstilsigtende Handling, som det fører til, kan være af tilfældig og meget forskellig Art, omend Strukturejendommeligheden ofte virker bestemmende for Handlingens Art og nærmere Form. Som et saadant generelt, strukturbestemt Motiv nævner Forf. sjælelig Uro, der kan føre til Stjælesyge, Prostitution, Løsgængeri og Vagabondage af kriminelt Tilsnit og spille en Rolle ved Udviklingen af den egentlige Svindler. Irritabilitet og omvendt »livsfro« (hypomanisk) Grundstemning er Elementer i Følelseslivet, der hver for sig kan afgive det

virkelige Motiv for Handlinger — det første til Vold og Fornærmelser, det sidste normalt kun til overmodige Taktløsheder eller strafbare Kaadhedshandlinger som dem, der kan forefalde i en let Rus. Seksualspænding aktiverer Personen, og i det hele virker det saakaldte Driftsliv stærkt ind paa Motivsfæren. Forf. drøfter videre Spørgsmaalene om ægte og uægte, ædle og uædle Motiver, om Motivets indbyrdes Kampe, om Handlinger, der i Virkeligheden kun fremkommer som Symboler for Motivreaktioner (besudle Mindesmærker, spytte paa Billeder, slynge en utiltalende Bog paa Gulvet). Kærnepunktet i Forf.s Motivbegreb finder man saaledes udtrykt: undersøger man Enkelttilfældet, finder man let et første Motiv og kan føre dette tilbage til et andet, tredje o. s. v. for sluttelig at støde paa disse sidste, uafledelige Grundegenskaber i Gemyts- og Viljessfæren hos det enkelte Menneske, der udgør netop hans Struktur og Konstitution. Men en nøgtern Nyttighedsovervejelse, som fører til at afholde sig fra en fristende Handling (Frygt for Opdagelse afholder fra et Tyveri) er ikke et Motiv i psykologisk Forstand, den Art Hemninger er menneskeligt Fælelseje, ikke Udtryk for den individuelle Personlighed. Ud fra sit Motivbegreb gaar Forf. derefter over til en Belysning af Begrebet Ansvarlighed og dets enkelte Elementer.

Det vil altid have Interesse at gøre sig bekendt med, hvorledes Straffefangen selv ser paa Straffudstaaelsen og dennes Virkninger paa ham. I Hefte for Juni bringer *Baumann* en saadan Beretning under Titlen »zur Psychologie der Einzelhaft«, afgivet over 10 Aar efter Løsladelsen af en ung Mand, Søn af en Revisor, som efter gentagne Straffe for Ejendomsforbrydelser i 1920 blev idømt 4 Aars Tugthusstraf, hvilken han efter eget Ønske afsonede i Enkeltcelle. Fangens Indtryk er vel bleven mere afklarede gennem den forløbne lange Tid, men maaske ogsaa noget konstruerede gennem det flittige Studium af psykologisk og særlig kriminalpsykologisk Litteratur, som hans hyppige Citater bærer Vidnesbyrd om. Han har siden Løsladelsen opført sig ulasteligt, skaffet sig en Livsstilling og stiftet Familie og tilhører i det hele et Milieu, der ligger langt over Gennemsnittet af Straffefangere. Af hans Betragtninger skal følgende Hovedtræk gengives her: Den uhyre Regelmæssighed i Dagsforløbet, Sandseindtrykkenes konstante Natur og den rumlige Begrænsning er de Hovedejendom-

meligheder, der præger Tilværelsen i Enkeltcelle og over deres Virkning paa Fangen. Under disse Omstændigheder kan der blive Vækst i den rent forstandsmæssige Udvikling, baade gennem afklarende Reproduktion af Fortiden og gennem Udarbejdelse af Planer — gode eller slette — for Fremtiden, men Følelses- og Viljeslivet, hele det sensitive Liv, staar stille eller mindskes; Følgen af, at ydre Irritamenter reduceres til et Minimum, er, at det indre Liv, særlig altsaa Følelse og Vilje, forkapsler sig, hvilket fører til mindre Modstandskraft mod ydre Indflydelser som mod indre Impulser; dette viser sig efter Løsladelsen og forklarer efter Beretterens Mening saa mange Forbryderes Tilbagefald selv efter langvarige Cellestraffe. Det begrænsede Felt for Syn, Hørelse og andre Sandseindtryk og for Bevægelse reageres der imod bl. a. ved Enetaler, undertiden ved psykiske Eksplosioner (»Zuchthausknall«), som først klinger af, naar Udmattelse indtræder. Senere indtræder en lettere eller sværere konstant Depressionstilstand, en Gemytsafstumpning; naar man til det Stadium, da Avislæsning er tilladt, »konstaterer« man blot det læste, men forarbejder det ikke med Indføling. Ved Løsladelsen fra Cellen til Friheden forestaar der selv for den, der har kunnet følge med i Tidens Begivenheder, Vanskeligheder, der ligner dem, som møder en Person, naar han under Opholdet i et fremmed Land skal anvende de Sprogkunderskab, han har lært af Bøger. Alt dette gælder dog kun, naar Isoleringen i Celle strækker sig over et længere Tidsrum. Beretteren selv sled sin Tid ud under gunstige Betingelser: paa Grund af de særlige Forhold i Efterkrigstidens Tyskland var der Mangel paa Arbejde for Fangerne, og han fik Lov til at bruge det meste af sin Tid til Studier; ung og intelligent, som han var, læste han Økonomi, Sprog og Filosofi, og det lykkedes ham at suggerere sig selv til den Opfattelse, at han befandt sig i et Studiehjem, hvor han maatte tilbringe en vis Tid. Fangerne ofte omtalte »Seksualnød« tillægger han ikke videre Betydning; i Begyndelsen bevirker vel Erindringen om tidligere seksuelle Oplevelser i Forbindelse med Bevidstheden om nu at være afskaaret fra saadanne visse Ulæmp, undertiden Raserianfald o. l., men paa den anden Side ser Fangen jo ikke de legemlige eller billedlige Fristelser i saa Henseende under sin Isolation, og efter hvad han dels selv har erfaret

og dels hørt fra andre Fanger, mener han, at de fleste er »auch mit dieser Sache gut fertig geworden«.

Lange og *Exner* har i Augustheftet taget sig for at belyse »die beiden Grundbegriffe der Kriminologie«, nemlig Anlæg og Omgivelse, at analysere disse Begreber, fremstille deres Vekselvirkning og deres Betydning for Personlighedens Udvikling. *Lange* behandler Anlægget, *Exner* Omgivelsen. Slutresultatet for begge bliver, at hvad enten Forskningen begynder ved den førstnævnte eller den sidstnævnte af disse Faktorer, støder man hurtig paa den anden som Komplement. Dermed aflives de Teorier, der ensidig har villet gøre enten Anlægget eller Omgivelsen til det for Kriminaliteten afgørende, eller som med Tilsidesættelse af dem begge og byggende paa en absolut Indeterminisme har gjort Forbrydelsen til en helt »frivillig« Sag. *Exner's* Artikel opridser kort og klart Læren om Generne, Udviklingspotenserne i Kimcellen, om deres Betingelser for at blive virkelige Anlæg hos Individet, om de dominante og de recessive Anlægsmuligheder, belyst ved Eksempler som Polydaktyli (for mange Fingre) hos bestemte Familier. Det fremhæves, at ikke alle arvede (»medfødte«) Anlæg fremtræder tidlig, saaledes udvikler den arvelige Chorea — St. Veitsdans — sig i Reglen først efter det 30. Aar. Populært taler man først om Omgivelse (Milieu) efter Fødselen, men allerede fra det befrugtede Ægs Vækst i Livmoderen begynder, er det udsat for Paavirkninger, som intet har med dets Anlæg at gøre, sygelige Tilstande hos Moderen, af hvem det nærer sig, og ydre Begivenheders Indvirkning paa denne Næringskilde. Moderen er Milieu for Fostret, men dette er ogsaa Milieu for Moderen og virker paa hende i Overensstemmelse med hendes Anlæg. — »Oplevelser« betyder paa én Gang Begivenheder og Anlæg, thi uden disse sidste bliver Begivenheden blot noget faktisk, der passerer Individet, men ikke paavirker dets Personlighedsudvikling. Principielt staar Sagen for Medicineren saaledes, at alt det synes af største Vigtighed, som ud fra anlægsbestemte Udviklingsmuligheder ubønhørlig udfolder sig under enhver sjælelig Omgivelse, saaledes at Omgivelsen her ikke betyder meget andet end Stof, som Anlægget har formet. Grundlæggende og sikkert er, at man ikke kan tænke sig Tilbagefaldskriminaliteten opstaa uden særlige, fra Normen afvigende Anlæg.

Erner's Udviklinger om Omgivelsen, »Umwelt«, hvilket Udtryk han foretrækker for det snævrere »Milieu«, er meget interessante. Omgivelsen er det ydre, som man er udsat for, men for at man bevidst eller ubevidst kan paavirkes deraf, kræves, at man har Anlæg for denne Paavirkning. Derfor kan f. Eks. et farligt socialt Milieu føre den ene i Uføre, men gaa ret sporløst hen over en anden. Alle Mennesker har forskellig Omgivelse, allerede fordi det ene Menneske, som jo er forskelligt fra det andet, hører til dettes Omverden, og Omverdenen skifter ustandselig efter Sted og Tid. Aandelige Bevægelser i Tiden, Materialisme eller Idealisme, er ikke den mindst vigtige Del af den Omverden, der paavirker os, alt efter vore individuelle Anlæg. Omverdenen falder dels i blivende Tilstande, dels i Enkeltbegivenheder; med Ordet Milieu har man nærmest kun tænkt paa de sociale Forhold (Bolig, Ernæringsforhold o. s. v.), men dette er kun en begrænset Del af det store Omverdensbegreb. Omverdenen er en Helhed, hvor de enkelte Indflydelser kan forstærke hinanden eller ophæve hinanden, at stille Tilbagefaldsprognoser ud fra bestemte Enkeltfaktorer er derfor forfejlet. I Udviklingen af den individuelle Personlighed er Anlægget det konstante, men vel at mærke ikke de enkelte Anlægsfaktorer isoleret set, men set i deres indbyrdes Styrkeforhold, deres Samvirken eller indbyrdes Modvirken. Anlægget er en uforanderlig Kendsgerning, men interesserer Kriminologen kun som Grundlaget for Dannelsen af den Personlighed, der nu staar under Anklage, og som i Livets Løb først er blevet til, hvad den nu er, idet Anlægget har udfoldet sig under ydre Indflydelser, men overensstemmende med dets egne Love. Hvad der bliver ud af Anlægget, afhænger indenfor dettes eget Spillerum af Omverdenen, og hvilken Omverden der virker paa Mennesket, og hvorledes den virker, afhænger indenfor det Spillerum, som Individets ydre Forhold afgiver, af Anlægget.

Tysk Straffelovgivning tøver ikke: Den ¹⁶/₆ 1936 forefaldt det første Tilfælde i Tyskland af Kidnapping, idet en Mand bortførte den mindreaarige Søn af en Forretningsmand i Bonn og af Faderen forlangte en Løsesum paa 1800 RM. Forbryderen blev hurtig fundet og Drengen befriet. Allerede d. 22. s. M. forelaa som ny § 239 a i Straffelovbogen følgende Bestemmelse: Den, som for at øve Afpresning

bortfører et fremmed Barn (under 18 Aar) ved List, Trusel eller Vold eller paa anden Maade berøver det Friheden, straffes med Døden. Loven har tilbagevirkende Kraft fra 1. Juni, og d. 30. s. M. blev Gerningsmanden fra Bonn, der havde aflagt fuld Tilstaaelse, herefter dømt til Døden. Man maa haabe og tro, at denne tilbagevirkende Kraft i det foreliggende Tilfælde er bleven afsvækket ved Benaadning, men Monatschrift's Augusthefte, hvor Sagen omtales, antyder intet herom. Efter Straffelovbogens § 239 er den almindelige Straf for Frihedsberøvelse Fængsel eller Bøde, men Straffen kan under skærpende Omstændigheder (Varighed over en Uge, paaført Legemsskade m. m.) stige til Tugthusarbejde i indtil 10 Aar.

I Septemberheftet omtaler *Exner* i en Artikel om Tilbagefaldsprognosen de interessante Undersøgelser, som *Robert Schiedt* har anstillet. Som bekendt har Bayern allerede for Aar siden indført kriminalbiologiske Undersøgelserblade over Fanger, der udstaar mindst 3 Maaneders Frihedsstraf, Blade, der opbevares paa et Centralkontor i München, og som slutter med de af Strafanstaltens Læger stillede Prognoser for de løsladtes Fremtid med Hensyn til Tilbagefald. *Schiedt* har nu gennemgaaet 500 i 1931 løsladte Fangers Blade og undersøgt, i hvilket Omfang disse Personer atter er blevet straffet i Tiden indtil 1935, og det viser sig, at de ved Løsladelsen stillede Prognoser ingenlunde har holdt Stik. Anstaltskegerne havde stillet Prognosen gunstig for 38 %, tvivlsom for 33 % og daarlig for 29 %, men Undersøgelserne viste nu, at 49 % var faldet tilbage, nemlig 26 % af dem med gunstig Prognose, 56 % af de tvivlsomme og 72 % af de med Prognosen daarlig bedømte. Derefter har *Schiedt* undersøgt en Række af de Faktorer, der kan komme i Betragtning som truende for Tilbagefald, og i saa Henseende opstillet 15 fra Undersøgelserbladene konstaterede Faktorer: Arvelig Belastning i Form af Sindslidelse, Nervesygdom, Selvmord og Alkoholisme; betydelig Kriminalitet i Ascendentsen; daarlige Opdragelsesforhold; slet Resultat af Skolegang; Afbrydelse af paabegyndt Uddannelse i Lære; uregelmæssigt Arbejdsforhold; Kriminalitet før det 18. Aar; mere end 4 Forstraffe; særlig hurtigt Tilbagefald; Kriminalitet forøvet i flere Landretskredse; Psychopathi; Drikfældighed; daarligt Forhold i Strafanstalten; Løsladelse fra Anstalten før det 36. Leveaar; daarlige

sociale og familiemæssige Forhold ved Løsladelsen. Han konstaterer derefter Tilbagefaldsprocenten for hver Gruppe, der har været undergivet en af disse Faktorer, men derefter — og dette har Hovedinteressen — undersøger han, hvorledes den progressive Forening af flere saadanne Faktorer kan have virket, naar man ser paa Resultatet for hele Materialet, og kommer herefter til følgende tabellariske Opstilling:

Gruppe:	Antal af ugunstige Faktorer:	Tilbagefaldsprocent:
I (ialt 30).....	0	3,3
II (- 101).....	1—3	14,8
III (- 170).....	4—6	40,6
IV (- 118).....	7—9	68,6
V (- 50).....	10—11	94,0
VI (- 31).....	12—15	100

Selv om Gruppetalene i I og VI kun er smaa, er Procentforholdene dog her meget oplysende for Værdien af de Faktorer, Forf. har valgt som værende af Betydning for Prognosen.

Gentz beretter i en meget omfangsrig Artikel, der strækker sig over November- og Decemberhefterne, om »Gerichtshilfe, Bewährungsfrist und Schutzaufsicht im englischen Recht«. Forf.s Kilde er for en stor Dels Vedkommende Mrs. *Le Mesurier's* i 1935 udkomne Bog »Handbook of Probation«, hvortil kommer en af Regeringen i 1934 nedsat Kommissions Betænkning, der forelæa i Marts 1936 og dels kritiserer det gældende System, dels bringer vidtgaaende Forslag til Forbedringer. Forf. skildrer Begyndelsen til og Udviklingen af det engelske probation-system, der efterhaanden er kommet til at rumme en vældig Statsinstitution, en mangleddet Korporation af probation-officers, hvem Tilsynet med de skyldige, som Domstolene mener at kunne fritage for Strafs Udtaaelse, overlades. Læserne faar desuden en Oversigt over den indviklede Organisation af de engelske kriminelle Domstole, der rummer Yderligheder som de ujuridiske Fredsdommere og de fornemme Jurister i Kings Bench Division. Grundlaget for den omhandlede Udvikling er »Probation of offenders act« af 1907, der siden er videre udbygget gennem Love og administrative Bestem-

melser, der klart tilsigter i saa stort Omfang, som det er forsvarligt, at erstatte Afsoningen af mere kortvarige Straffe med probation, Tilsyn i et vist Tidsrum, der normalt ikke kan overstige 3 Aar. Det er interessant at se, hvorledes dette System har udviklet sig med Kæmpeskridt i de forløbne Aartier, under Regeringens levende Interesse: I 1910 optoges i samtlige Englands Strafanstalter 186.395 Personer, men i 1934 var Tallet — trods en Befolkningstilvækst paa ca. 9 Millioner — sunket til 56.425; i samme Tidsrum formindskedes Anstalternes Antal fra 56 til 26. Allerede i det første Aar efter 1907-Lovens Emanation fik mere end 8.000 Tiltalte Provetid under probation i Stedet for en forskyldt Fængselsstraf. Tidligere Aars Tilbojelighed til blot at give Provetid uden Tilsyn er afløst af Forstaaelsen af Tilsynets Nødvendighed og dermed af en kritisk Udvælgelse og Uddannelse af dem, der skal udføre Tilsynet, saaledes, at dette bliver et egentligt Statshverv, der aflønnes efter en Maalestok, som tillader det at være den paagældendes Livsgerning. Pengene kommer igen med Renter: gennemsnitlig koster en Fanges Underhold 104 £ aarlig, medens en godt organiseret og gennemført probation koster ca. 2 £ pr. »Myndling«. Men endnu udstaas der et urimeligt stort Antal ganske korte Fængselsstraffe, saaledes afsonede f. Eks. i Aaret 1933 52,5 % af alle mandlige og 72 % af alle kvindelige nytilkomne Fanger Straffe af højst 1 Maanedes Fængsel.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Brottsligheten i Sverige under år 1934.

Statistiska centralbyrån har avgivit berättelse rörande brottsligheten i Sverige för år 1934. Av denna berättelse framgår, att såväl absoluta som relativa totalantalet brott från och med år 1927 oavbrutet stigit. Relativtalet för år 1934 — 2.479,8 — är den högsta årssiffran, som förekommit under tiden 1913—1934. I fråga om de särskilda brotten enligt strafflagen hava dessa i berättelsen indelats i fyra huvudgrupper: a) brott mot staten (dit hava räknats religionsbrott, brott mot rikets säkerhet, brott mot offentlig myndighet, brott i ämbete eller tjänst, fridsbrott, äktenskapsbrott, sedlighetsbrott och våldtäktsbrott), b) brott enligt 11 kap. 15 § (förgelseväckande beteende) och 18 kap. 15 § (fylleri), c) brott mot enskild person (mord, dråp och annan misshandel, brott mot annans frihet, falsk angivelse och annan ärekränkning) samt d) brott mot egendom (mordbrand och annan skadegörelse, snatteri, stöld, rån och utpressning, bedrägeri och annan oredlighet, konkursförbrytelser, äverkan och dylikt, samt förfalsknings- och menedsbrotten).

Antalet brott mot strafflagen var 1933 54.223 och berättelseåret 1934 55.450 d.v.s. en ökning i runt tal på 1.200. Antalet sakfällda på 100.000 av medelfolkmängden är för år 1933 841,4 och för år 1934 857,5. Förenämnda ökning av antalet strafflagsbrott faller uteslutande på brott mot staten och till större delen på den huvudgrupp av dessa, som utgöres av förgelseväckande beteende och fylleri. Framför allt har fylleriförseelserna stigit betydligt och utgjorde under år 1934 31.513, vilket är högre än motsvarande antal för vart och ett av åren 1926—1933. I fråga om brotten mot staten är en mera påtaglig ökning att notera endast för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning och djurplågeri. Siffrorna för strafflagsbrotten mot enskild person och mot egendom utvisa däremot minskning. Särskilt fram-

trädande är nedgången av egendomsbrotten (1933 8.050 och 1934 7.185) och bland denna grupp särskilt förfalskningsbrotten och oredlighetsbrotten (1933 4.562 och 1934 3.613). Antalet tjuvnadsbrott är ungefär detsamma för år 1934 som för år 1933 (1933 2.496 och 1934 2.490).

Beträffande överträdelser av andra lagar och förordningar har totalantalet dylika överträdelser, som från och med år 1926 överstigit totalantalet strafflagsbrott, under de senare åren undergått en stark ökning. Siffran för år 1933 är 93.698 (1.448,7 på 100.000 invånare av medelbefolkningen i riket) samt för år 1934 103.272 (1.611,2 på 100.000 invånare av medelbefolkningen i riket). Förklaringen till ökningen är att söka i det allt oftare förekommande åsidosättandet av vissa politiföreskrifter rörande trafiken. Ökningen faller sålunda huvudsakligen på förseelserna mot vägtrafikstadgan samt mot motorfordonsförordningen, lagen om trafikförsäkring å motorfordon samt lagen om straff för vissa brott vid förande av motorfordon. En betydande stegring under redogörelseåret är även att anteckna beträffande överträdelserna av ordningsstadgan för rikets städer, lokala ordningsföreskrifter m.m. Lönnbränningsbrotten, vilka oavbrutet tilltagit i antal under åren 1924—1932 men under år 1933 företett en något minskad omfattning, visar under år 1934 ånyo ökning. Hela antalet överträdelser av brännvinstillverkningsförordningen var dock mindre under redogörelseåret än under år 1933. Antalet förbrytelser enligt lagen om olovlig befattningsmed spritdrycker och vin, som under åren 1931 och 1932 minskats men under år 1933 något ökats, sjönk under år 1934.

Antalet under år 1934 i domsagorna begångna brott är 71.275 och antalet i städer med rådhusrätt begångna brott 82.346. Den relativa brottsligheten i domsagorna år 1934 är 38,9 % av den relativa brottsligheten i städerna. Motsvarande procenttal för år 1933 är 38,3 och för år 1932 29,9.

Till följd av polisväsendets större effektivitet i städerna bliva de i dessa begångna brotten av vissa slag till större del än de på landsbygden begångna brotten av samma slag beivrade och alltså medräknade i statistiken. Med hänsyn härtill torde man kunna antaga, att skillnaden mellan brottsligheten i domsagorna och i städerna med rådhusrätt i verkligheten ej är så stor som ovan angivits. Uppenbart är vidare, att antalet brott, begångna inom visst område,

ingalunda får utan vidare anses såsom uttryck för brottsligheten hos områdets egen befolkning. Synnerligen ofta förekommer exempelvis, att brott och förseelser begås av lantbor under tillfälligt uppehåll i stad och av stadsbor under tillfälligt uppehåll på landet. 2067 personer hava dömts villkorligt, av dessa voro 397 kvinnor. Huvudparten av de villkorlige dömda hava varit under 25 år.

Under år 1934 dömdes vid häradsrätter och rådhusrätter till dagsböter inalles 44.985 personer eller 35,4% av hela antalet utav samma domstolar under året till böter över huvud dömda personer. Motsvarande siffror för år 1933 äro 41.304 och 35,7%. Av de under år 1934 till dagsböter dömda personer dömdes 23.475 av häradsrätt och 21.510 av rådhusrätt. 42.867 voro män och 2.118 kvinnor. Hela dagsbotsantalet var 826.985 och sammanlagda beloppet av ädömda dagsböterna var 2.013.467 kronor. Det genomsnittliga dagsbotsbeloppet uppgick till 2,4 kronor. För de högre sociala klasserna voro dagsbotens minimi-, maximi- och genomsnittsbelopp 1,200 och 9,0. Motsvarande belopp voro för medelklasserna 1,50 och 2,8 samt för kroppsarbetarnas klass 1,25 och 1,9.

Under år 1934 hava 187 tilltalade personer genom utslag i första instans förklarats strafflösa. Av detta antal är 32 kvinnor.

Antalet under år 1934 dömda tvångsarbetare var 306, därav 108 kvinnor.

Hj. N.

Den finske Afdeling af Styrelsen for De nordiske Juristmøder har udsendt folgende Indbydelse til Mødet i Helsingfors i Dagene d. 17.—19. August d. A.:

Med tillkännagivande att det XVII. Nordiska Juristmötet kommer att hållas å Universitetet i Helsingfors tisdagen den 17, onsdagen den 18 och torsdagen den 19 augusti 1937 får lokalstyrelsen i Finland härmed inbjuda jurister i Danmark, Island, Norge, Sverige och Finland till deltagande i mötets förhandlingar, vilka komma att avse följande överläggningsämnen:

Plenarfrågor: 1) Lagstiftningens ställning till pressens

behandling av rättssaker. Inledare: Prof. Stephan Hurwitz, Köpenhamn; korreferent: Högesterettsadvokat Gustav Heiberg, Oslo. 2) »Nulla poena sine lege.« Inledare: Professor B. Honkasalo, Helsingfors; korreferent: Docenten Sture Brück, Lund. 3) Ersättningsfrågor vid införande av statsmonopol. Inledare: Högesterettsadvokat Magne Schjødt, Oslo; korreferent: Borgarrådet Prof. Halvar G. F. Sundberg, Stockholm.

Sektionsämnen: 1) I vilken omfattning är principen om tvångsinlösning berättigad vid reform av jordlagstiftningen. Inledare: Professor Kyösti Haataja, Helsingfors. 2) Hyreslagstiftningen. Inledare: Landsdommer Chr. Bærentsen, Köpenhamn. 3) I vilka avseenden bör en reform av aktiebolagslagstiftningen taga hänsyn till önskvärdheten av bolagets konsolidering. Inledare: Docenten Håkan Nial, Stockholm. 4) Bedrägeri mot allmänheten. Inledare: Overretssagfører Jon Johnsen, Viborg (Danmark).

Detaljerat program jämte uppgift om festligheter utfärdas senare.

Enligt § 10 i stadgarna för de nordiska juristmötena äro de, som tidigare tecknat sig till deltagande, att anse såsom deltagare i följande möten intill dess avsägelse sker och hava de alltså, även om de ej infinna sig till mötet, att erlægga medlemsavgiften.

Nya deltagare äga anmäla sig hos vederbörande lokalstyrelse; deltagare från Finland hos mötets generalsekreterare.

Avgiften för mötet är 15 kronor (Fmk 150: —) och skall densamma inbetalas till vederbörande lokalstyrelse senast den 1 augusti 1937. Sedan avgiften ingått, kommer medlemskort att översändas och berättigar medlemsavgiften — oberoende av närvaro vid mötet — till erhållande av mötets tryckta förhandlingar och övriga publikationer. De av inledarna författade uppsatserna och teserna komma att i god tid före mötet tillställas deltagarna.

Anmälan om *personlig* närvaro vid mötet bör om möjligt ske *före den 15 maj 1937* till vederbörande lokalstyrelse. Samtidigt uppgives event. medföljande dams namn.

Senast första mötesdagen avhämtas å mötets byrå inträdeskort till festligheter m. m. och skall medlemskortet då förete.

Ett antall hotelrum till olika prislägen komma att reserveras för de deltagare, som efter anmälan till generalsekretariatet önska få sin inkvartering ordnad genom detsamma.

Mötets byrå å Universitetet (ingång från Fabiansgatan) öppnas en vecka före mötet och öppenhålles under mötet å tid, som senare kommer att angivas.

Mötets generalsekreterare är advokaten, vicchäradshövdingen Lauri Borenius, adress: Helsingfors, Alexandersgatan 44, tel. 31 376.

Helsingfors, i april 1937.

De Nordiska Juristmötenas
Lokalstyrelse för Finland

	<i>O. Hj. Granfell</i>	
<i>Lauri Castrén</i>		<i>Lauri Cederberg</i>
<i>Hugo Malmberg</i>		<i>B. Sjöström</i>

Bøger, indsendte til Redaktionen.

Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 7, Nr. 1—3.
The journal of criminal law and criminology. Vol. XXII, Nr. 5.
Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 315—18.
Defensor legis. 1937, Nr. 2—3.
Svensk Juristtidning. Åarg. 22, Hft. 3—4.
Tidsskrift för Sveriges Advokatsamfund. Årg. III, Hft. 1.
Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform. 28. Aarg.,
Hft. 4—5.

Den belgiske lov af 9. April 1930 »om
socialt forsvar overfor abnorme lovover-
trædere og vaneforbrydere«,
dens praktisering og lidt om dens resultater
efter 5 aars virke.

Indtryk fra et studieophold.

Af kst. Sekretær i Direktoratet for Fængselsvæsenet AAGE WORM.

I

Belgisk strafferet hviler paa teorien om den individuelle ansvarlighed, hvorefter lovovertræderen undergives straf i forhold til grovheden af den lovovertrædelse, han gennem sin frie viljesbestemmelse har foretaget.

Imidlertid indeholdt allerede »code pénal« af 8/6 1867 2, nu begge afløste, bestemmelser omhandlende henholdsvis mindreaarige over 16 aar og døvstumme, overfor hvilke 2 grupper lovovertrædere der under visse nærmere omstændigheder i stedet for straf kunde anvendes tvangsmæssig anbringelse af forskellig art, mens den vedrørende sindssyge i § 71 bestemmer, at der ikke foreligger nogen lovovertrædelse, naar tiltalte eller sigtede var sindssyg (»en état de démente«) i gerningsøjeblikket.

Siden har yderligere 3 speciallove hver for sig foretaget betydelige indgreb i det ovennævnte princip.

Først »la loi du 27/11 1891 sur la répression du vagabondage et de la mendicité«, som tillader »le juge de paix« at internere løsgængere og betlere paa relativt ubestemt tid.

Derefter »la loi du 15/5 1912 sur la protection de l'enfance«, som tillader »børnedommeren« alt efter forskellige nærmere

omstændigheder at anvende beskyttelses- og opdragelsesforanstaltninger overfor forbryderske børn.

Endelig »la loi du 9/4 1930 de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude«, som her skal gøres til genstand for nærmere omtale.

Samtlige nævnte 3 love hviler paa et andet synspunkt end det ovennævnte. Mere end at foranstalte en i forhold til lovovertrædelsen staaende reaktion bestræber disse love sig paa at hidføre en indskriden overfor lovovertræderen ljenende til at afværge en af hans person flydende fare eller ulempe for de øvrige samfundsmedlemmer eller til at rettede og opdrage ham. I ingen af lovene er der tale om straf.

Forslaget, der førte til loven af 9/4 1930, blev udarbejdet i 1921, og blev efter en lang behandling, ofte affødende livlige diskussioner især i parlamentet, vedtaget endeligt med stor majoritet d. 13/3 1930.

I sin oprindelige form omfattede det 3 dele angaaende henholdsvis abnorme, recidivister og unge forbrydere. Denne sidste del blev under parlamentsforhandlingerne skilt fra det øvrige forslag og sendt i udvalg i januar 1928, saaledes at loven kun kom til at omfatte de 2 første grupper.

Loven traadte i kraft d. 1/1 1931 og har saaledes nu virket i over 5 aar, hvilket tidsrum, omend kort, gør det muligt til en vis grad at vurdere dens foreløbige praktiske resultater.

I det følgende skal de enkelte dele af loven, deres praktisering og virkning undersøges hver for sig, idet der imellem dem ikke findes anden sammenhæng end formaalet: bekæmpelsen af kriminaliteten.

II

Abnorme lovovertrædere.

1. Service anthropologique pénitentiaire.

Lovens 4 første kapitler omhandler abnorme lovovertrædere.

Som basis for denne del af loven ligger de i Belgien særlig paa initiativ af psykiateren dr. Louis Vervaeck igen-

nem en aarrække foretagne indgaaende lægelige undersøgelser af fanger. Allerede i 1907 begyndte dr. Vervaeck i et da oprettet »laboratoire d'anthropologie criminelle« i det nu nedlagte »prison des Minimes« i Bryssel sine undersøgelser væsentligt med det formaal for øje at udfinde, om der var videnskabelige sikre holdepunkter for at anlage en sammenhæng mellem kriminalitet og mentale mangler. Samtidig var det hensigten at søge at opnaa et dybere kendskab til forbrydelsers aarsager og at undersøge, i hvilket omfang forebyggende arbejder og reformer i fangebehandling vilde være anbefalelsesværdige, alt tilskyndet af det foruroligt voksende antal af recidivister, der i Belgien ligesom i mange andre lande nærmede sig til at udgøre op imod 50 % af samtlige fanger.

Siden da og især efter verdenskrigen har lægetjenesten ved de belgiske fængsler gennemgaaet en vældig udvikling. I 1920 oprettedes en »service anthropologique pénitentiaire« af hvilken dr. Vervaeck blev leder, og i øjeblikket findes der i Belgien ved ikke mindre end 10 af landets fængsler et »antropologisk laboratorium«, for 9 af disses vedkommende med et tilhørende »annex psychiatrique«. Hvert laboratorium ledes af en psykiatrisk uddannet læge, der til sin hjælp har mindst en kontorist og en betjent, særlig uddannet til at foretage de antropologiske maalinge.

Samtlige domfældte recidivister, domfældte begyndere med en straf af mindst 3 maaneder, samt visse grupper af kriminelle, for hvis vedkommende internering er bestemt, underkastes en antropologisk undersøgelse, som har til maal, dels at efterspore eventuelle legemlige eller mentale mangler hos undersøgte, dels at muliggøre angivelsen af direktiver m. h. t. den individuelle behandling, samt endelig i paakrævede tilfælde foranledige undersøgte overførelse til særlig behandling i hospital eller fængsel.

Resultatet af undersøgelsen nedfældes i et særligt »dossier«, som med enkelte ændringer har været benyttet i sin nuværende form siden de antropologiske undersøgelser tog

deres begyndelse. Det drejer sig saaledes om et betydeligt dokument — der foreligger nu over 30.000 af disse — der har været grundlaget for de efterhaanden talrige arbejder, som er udgaaet fra »service anthr. pénitentiaire«, og der skal her kort gøres rede for dets hovedindhold.

»Dossier«et er paa 36 sider og omfatter for en stor del trykte skemaer til mere eller mindre fuldstændig udfyldning, alt efter tilfældets art, og til støtte for undersøgerens hukommelse.

De 7 første skemaer udfyldes af den ved laboratoriet ansatte kontormedhjælper ved hjælp af de foreliggende skriftlige oplysninger og gennem udspørgen af undersøgte.

Nr. 1 omfatter oplysninger af administrativ art, dels nødvendige til fastslaaen af identiteten, dels vedrørende de almindelige borgerlige forhold.

Nr. 2 giver fangens egen fremstilling af forbrydelsen samt de nærmere omstændigheder herved, nr. 3 en oversigt over hans eventuelle kriminelle fortid.

Nr. 4 og nr. 5, mellem hvilke der kun forekommer mig at være en vilkaarlig fastsat adskillelse, indeholder spørgsmaal til belysning af fangens saavel tidligere som seneste familiære forhold, bolig-, arbejdsforhold, forhold i skole, under opdragelse, under værnepligtsaftjeneste, hans sociale livsvaner etc.

Nr. 6 er viet arvelighedsforhold og nr. 7 undersøges livslob i helbredsmæssig henseende, herunder stimulansmisbrug.

De følgende skemaers udfyldning er overladt til lægen, der ligeledes kontrollerer og resumerer de førstnævnte 7. Disse omfatter en undersøgelse af undersøgtes legemlige konstitutionstype, hans indresekretoriske kirtlers funktion, hans seksualliv, en fuldstændig legemlig lægeundersøgelse, en undersøgelse af nervesystemet samt endelig en psykologisk analyse.

De resterende skemaer, der ligeledes kontrolleres af lægen, udfyldes af den særlig uddannede betjent og giver oplysninger om sanseorganer, sensibilitet og om de forskellige

legemlige proportioner, alt konstateret ved hjælp af særlig dertil indrettede apparater og maaleinstrumenter.

Dossier'ets sidste sider indeholder endelig en sammenfatning af samtlige forudgaaende skemaer, hvorefter lægen som resultat af undersøgelsen fastslaaer de antagelige overvejende årsager til forbrydelsen og angiver direktiver m. h. t. fangens individuelle behandling under straffe- eller internerings-tiden. Den saaledes tilvejebragte rapport gøres herefter til genstand for behandling i det ugentlige funktionærmøde i vedkommende fængsel, hvori lægen eller lægerne deltager.

Praktisk foretages disse undersøgelser, af hvilke der velvilligt er givet mig tilladelse til at overvære adskillige saavel i Bryssel, som i provinsens fængsler, paa en noget varierende maade som følge af de forskellige undersøgere og de ulige vilkaar, men forskellighederne er dog ikke større end, at en sammenlignende bearbejdelse af dossier'erne er forsvarlig.

I de laboratorier, der som knyttede til de større fængsler tjente til at undersøge de til disse endeligt afleverede fanger — i modsætning til de laboratorier til hvilke fanger sendtes til undersøgelse fra fængsler, der ikke var forsynede med laboratorier — havde lægerne den fordel, af hvilken de ogsaa benyttede sig, at kunne gentage deres samtaler med undersøgte særlig til verifikation af det udfundne f. s. v. angaar fangens psykologiske egenskaber, hvilken del, for de øvrige dossiers' vedkommende, udarbejdede som de var efter ca. 1 times samtale med undersøgte, vel maa siges at være af højst tvivlsom værdi. I enkelte laboratorier foretoges undersøgelsen med megen grundighed, idet man ogsaa her benyttede sig af retten til i hvert tilfælde at udsende spørgeskemaer til fangens tidligere omgivelser, hans familie, arbejdsgiver etc., ligesom man ihvertfald i et enkelt andet laboratorium lod derværende fængsels forsorgssekretær, »auxiliaire sociale«, aflægge besøg i det tidligere miljø for paa stedet at indhente oplysninger hos de vedkommende, dels til kontrol af fangens angivelser, dels for at faa kastet

nyt lys over tilfældet, en foranstaltning som forsikredes mig at blive foretaget med størst mulig diskretion, ligesom de nævnte spørgeskemaer til arbejdsgiver, skole etc. er mærkede med »strengt fortroligt«.

Fangerne selv underkastede sig i reglen den ret paagaaende undersøgelse, hvorunder fangen jo bl. a. af h. t. den legemlige lægeundersøgelse maa afklæde sig og maa lade sig maale paa alle ledder og kanter, med villighed, og det maa indrømmes, at undersøgelsen som oftest foretoges med al mulig hensyntagen.

Som man vil have set af den foregaaende opregning af det antropologiske dossiers hovedindhold, fremskaffer dette oplysninger — og meget omfattende — om vedkommende fanges arvelighedsforhold og hans tidligere og seneste sociale leveomstændigheder. Hvordan det nu end nærmere hænger sammen, synes man efter alle hidtil indvundne erfaringer at maatte antage — og herom er sikkert nutidens kriminalister enige — at man i disse 2 grupper forhold i deres ugunstige sammensætninger kan finde aarsagerne til forbrydelser. Naar der derfor gennem de belgiske antropologiske undersøgelser, for et saa stort antal fangers vedkommende der som nævnt skal passere herigennem, foretages en indgaaende undersøgelse paa disse 2 punkter, gores der et arbejde, der kan medvirke til gennem tiden at øge vort kendskab til forbrydelsernes aarsager, et kendskab som er uundværlig for et effektivt arbejde paa at begrænse kriminaliteten. For de sociale forholds vedkommende har undersøgelsen jo tillige i høj grad praktisk betydning.

Den indgaaende mentale og legemlige undersøgelse er nødvendig, fordi man kun herigennem har mulighed for at opspore de eventuelle, og erfaringsmæssigt ofte tilstedeværende, mentale og legemlige mangler, som billigvis maa fordrø en særlig behandling, og er i virkeligheden kun et nødvendigt tillæg til nysnævnte undersøgelse af forbrydelsesaarsagerne, idet forbryderens personlighed ikke kan betragtes isoleret, men jo netop kun som et produkt af hans

medgivne egenskaber og de forskellige paavirkninger, der har indvirket derpaa i hans livsløb.

Hvad der falder en lægmand mest for brystet, er den del af den antropologiske undersøgelse, som omfatter de meget specielle maalinge og sanseprøver. En indvending gaaende ud paa, at den videnskabelige, for slet ikke at tale om den øjeblikkelige praktiske, betydning af at konstatere, om en forbryder har større »vingefang« end højde eller, om han kan skelne sødt fra surt, synes vanskelig at finde, er svær at afvise. Lignende indvending kunde maa- ske rejses overfor undersøgelserne af konstitutionstype og den indre sekretion. Der er hertil at sige, at disse meget specielle undersøgelser ikke i den samlede undersøgelse spiller nogen større rolle, og at deres interesse paa grund af lægevidenskabens fremskridt maaske ikke er alt for fjern. Man kan ogsaa minde sig betydningen af den lejlighedsvis forekommende forbrydelsesaarsag som af Olof Kinberg betegnes »kropplig missanpassning«.

Som hovedindtryk af disse antropologiske undersøgelser, som det paa grund af den i Belgien herskende store interesse blandt læger for kriminalitetens problemer og den tilstedeværende imponerende stab af psykiatere, der har specialiseret sig i disse spørgsmaal, har været muligt at indføre, kan jeg anføre:

Fra et videnskabeligt synspunkt som arbejde paa længere sigt paa at trænge ind i forbrydelsesaarsagerne maa undersøgelserne utvivlsomt betragtes som en landvinding.

Fra et praktisk synspunkt forekommer undersøgelserne væsentligt at have betydning ved at give gode muligheder for at opdage legemlige og mentale mangler hos de undersøgte, mens de til hjælp for et rationelt anstaltsarbejde synes mig mindre værdifulde. For den praktisk arbejdende fængselsmand vilde det være af stor betydning gennem fangens dossier at modtage en indgaaende psykologisk analyse, og det er som antydning paa dette punkt, at dossier'erne kun yder en ringe bistand, ligesom lægens direktiver, der

uddrages af hans konklusion, i de fleste af det ikke ringe antal dossiers, jeg har studeret, maa siges, at være temmelig intetsigende. I min opfattelse paa dette punkt har flere af anstaltens ledere givet mig medhold. Meget vilde være vundet, hvis man gennem en yderligere forøgelse af laboratoriernes antal kunde give samtlige læger mulighed for, dels at foretage en grundigere undersøgelse f. s. v. angaar fangens psyke, dels personligt at deltage i behandlingen af den enkelte fange.

2. L'annex psychiatrique.

Foruden det antropologiske laboratorium findes indenfor den lægelige fængselsorganisme et andet fænomen, til hvilket det for at forstaa lovens regler er nødvendigt at have kendskab, nemlig de psykiatriske annekser, af hvilke de første skabtes i 1921, og hvoraf der nu er installeret et i hvert af følgende 9 fængsler: Forest i Bryssel, Antwerpen, Merxplas, Louvain, Charleroi, Liege, Namur, Gent og Mons.

Et psykiatrisk annex omfatter som regel en fællessal med 8 til 10 senge, et par enkeltværelser beregnede til urolige patienter, et værelse med 3 senge til patienter, som det af andre grunde er ønskeligt at holde afsondrede samt som oftest et lille værksted; en undtagelse herfra danner »l'annex psychiatrique de prison de Forest«, hvor overledelsen af »service anthropologique penitentiaire« er organiseret, som har plads til over 40 patienter. Det psykiatriske annex ledes af det antr. laboratoriums læge, der daglig foretager 1 à 2 stuegange, og patienterne er under stedsevarende observation af sygeplejeuddannet personale — med 3-skifte og 8 timers arbejdsdag — der i en dagbog indfører samtlige observationer gennem alle døgnets timer hver enkelt patient vedrørende.

Under opholdet her, som i reglen ikke strækker sig udover 6 uger, og som oftest er betydeligt kortere, bliver der foretaget prøver af urin, blod, spinalvædske ligesom ofte blodtryks- og bakteriologisk undersøgelse iværksættes.

Hovedparten af de indlagte bestaar af tiltalte og domfældte, de første indlagt paa begæring af dommer, anklagemyndighed, forsvarer eller privat læge eller endelig ogsaa af vedkommende varetægtsfængsels ledelse, i hvilket sidste tilfælde meddelelse herom uopholdelig tilstilles anklagemyndigheden, de sidste paa begæring af vedkommende fængsels ledelse.

Patienterne er for det meste sengeliggende, idet dog, om muligt, hver patient tilbringer mindst 1 time 2 gange daglig i fri luft; de arbejdsdygtige sættes til arbejde i haven eller i det tilhørende værksted. For de straffuldbyrdendes vedkommende gennemføres saa vidt muligt i klinikken det regime, der svarer til deres respektive straffekategori saaledes m. h. t. ernæringen, besøg, brevskrivning etc. I den hensigt at modvirke simulation ved ikke at gøre et ophold i det psykiatriske annex for tillokkende er en begunstigelse dog ubetinget banlyst herfra, nemlig: rygetilladelse.

Dr. Vervaeck nævner blandt de mange fordele, han tilskriver de psykiatriske klinikker ved fængslerne følgende:

a) muligheden af hurtigt at underrette anklagemyndigheder og retter om mistanken om mentale mangler hos tiltalte, saaledes at disse myndigheder kan foretage de deraf nødvendiggjorte skridt til anordning af observation,

b) de gunstige betingelser klinikkerne frembyder for at foretage observation,

c) muligheden for at holde tiltalte under varetægt trods indtrædende sygdomstilstand,

d) muligheden for straks at pleje fanger, der maatte blive mentalt syge og gennemføre behandlingen f. s. v. det drejer sig om forbigaaende kriser f. eks. kramper af forskellig art, fængselspsykose m. v.,

e) endvidere muligheden for gennem den grundige observation at afsløre simulanter samt endelig

f) muligheden for at erkende mentale mangler hos fangerne og foranledige disse overført til de respektive fængsler indrettede paa særbehandling (for epileptikere, debile, psykopater o. a.) som det belgiske fængselsvæsen raader over.

Dr. Vervaeck synes mig især at have ret f. s. v. angaar de gode betingelser for at observere, naar jeg tænker paa de vilkaar vore hjemlige embedslæger undertiden har til foretagelse af observation af varetægtsfanger hensiddende i de kommunale danske arresthuse og f. s. v. angaar de 2 sidste punkter, naar jeg tænker paa simulationer og andre vanskeligheder, jeg har oplevet hos danske fængselsfanger og paa den saare ringe brug der hidtil er gjort af den danske straffelovs § 17, 2 stk. 2 pkt. f. s. v. angaar dens adgang til overførelse af almindelige fængselsfanger til psykopatfængsel, i hvilke henseender et psykiatrisk annex vilde have gjort god nytte.

Kaster man et blik paa den belgiske statistik vedrørende de psykiatriske annexer, maa man erkende hvilken betydelig rolle disse har spillet og spiller alene m. h. t. erkendelse af sygelige tilstande hos fanger.

Til illustrering kan anføres følgende tal:

Fra i 3-aaret 1921—23 at have udgjort ialt 455 er indlæggelserne steget aar for aar til nu sidst i 1935 at udgøre 2172.

Fra det første annex oprettedes i 1921 til udgangen af 1935 er ialt 13.671 blevet indlagte og 13.501 blevet udskrevne. Forskellen udgør saaledes belæget den $\frac{1}{1}$ 1936.

Af de i aarene 1921 til 1930 i annexerne behandlede er 45,46 % efter opholdet her blevet tilbageførte til deres fængselsceller, 13,09 % er blevet løsladte eller som udlændinge udviste, medens resten eller 41,45 % er blevet anbragte i sindssygehospital eller i fængsler eller fængselsafdelinger indrettede til særbehandling. Af de sidstanførte tal vil det ses, at en ikke ubetydelig del af de undersøgte gennem observationen i det psykiatriske annex har opnaaet en lægelig behandling, som deres tilstand har kunnet gøre krav paa.

Naar der er dvælet noget udførligt ved de antropologiske laboratorier og de der foretagne undersøgelser og ved de psykiatriske annexer, er det ikke alene fordi disse indret-

ninger mere end noget andet er karakteristiske for det belgiske fængselssystem, men ogsaa fordi de derigennem udfundne resultater har været af afgørende betydning for fremkomsten af heromhandlede lov, f. s. v. angaar dens regler om abnorme. Gennem sine og sine medarbejders undersøgelser er dr. Vervaeck udfra det allerede i 1907 opstillede formaal naaet til den overbevisning, at sammenhængen mellem kriminalitet og mentale mangler maa erkendes endog i vidt omfang. Han udtaler, at af de i de belgiske fængsler værende domfældte maa i det mindste $\frac{3}{5}$ anses for »anormaux à divers degrés» og tilføjer, at hvis man alene betragter recidivisterne, maa man fastslaa, at de iblandt dem som kan betegnes som »normaux de corps et d'esprit» udgør højst 10 à 15 %. Disse dr. Vervaecks resultater har utvivlsomt virket medbestemmende paa forfatterne og giverne af la loi d. d. s.

3. Lovens kapitler 1 til 4.

Lovens regler om abnorme kan sammenfattes i 3 hovedpunkter. De indfører

- 1°) en adgang til at iværksætte observation af mentalt suspekte sigtede,
- 2°) en adgang til at beslutte internering af mentalt defekte sigtede samt
- 3°) et særligt organ til at iværksætte denne beslutning og til at træffe bestemmelse om interneringens ophør.

a) Begrebet »les anormaux».

Hvilke mennesker omfatter nu de i det foregaaende ofte anvendte ord »les anormaux»? Herpaa giver lovens § 1 svar. Den lyder: »Lorsqu'il existe des raisons de croire que l'inculpé (sigtede) est en état de démence, ou dans un état grave de déséquilibre mental ou de débilité mentale le rendant incapable du contrôle de ses actions»

»En état de démence» omfatter alle de forskellige former af egentlig sindssygdom, »un état grave de déséquilibre

(uligevægtighed) mentale« omfatter efter dr. Vervaeck foruden de egentlige psykopater: degenererede, uligevægtige af enhver slags, hysterikere, epileptikere, neurastenikere o. fl., og endelig »un état grave de débilité mentale« omfatter aandssvage i højere grad.

Den første og sidste gruppe udgøres saaledes af de samme mennesker, paa hvilke den danske straffelovs § 16 tager sigte, den mellemste gruppe svarer i det store og hele til de mennesker, som omhandles af den danske straffelovs § 17. Efter begge love kræves for disse sidstes vedkommede, at det drejer sig om tilstande af varigere karakter.

En forskel mellem den danske straffelov og den belgiske lov etableres dog gennem dennes sidste ord saavel i § 1 som i § 7: »est en état«. Trods den danske straffelov § 16's udtryk »er utilregnelige« maa dette, efter hvad senere lovens § 71 viser, skulde forstaas i lighed med lovens § 17, saaledes at der for anvendelsen maa kræves, at vedkommende tilstand har været tilstede i gerningsøjeblikket jvf. Oluf H. Krabbes kommentarer anden udgave s. 80. Anderledes efter den belgiske lov, hvor man udelukkende har for øje vedkommendes mentale tilstand paa tidspunktet for sigtelsen. Efter belgisk ret frifindes en person, der var sindssyg ved handlingens foretagelse, men under sagen er blevet rask efter den almindelige hjemmel i code pénals tidligere nævnte § 71, som er forblevet i kraft.

For sindssyges vedkommende har dansk og belgisk rets regler trods deres forskellighed i formuleringen, og selvom den danske straffelovs § 71 byder en teoretisk mulighed for idømmelsen af straf, formentlig ganske samme praktiske virkning. For de 2 øvrige grupper vedkommende vil forskellighederne formentlig paa grund af mentalitetsmanglernes varige natur aldrig faa praktisk betydning.

Tilføjelsen »le rendant incapable du contrôle de ses actions«, som refererer sig til de 2 sidste nævnte grupper, blev indsat af forsigtighedsgrunde under parlamentsforhandlingerne og har været genstand for kritik saavel fra lægeligt

som juridisk hold. Det er saaledes hævdet, at saafremt tilføjelsen er sket blot for at uddybe ordet »grave« er den unyttig, og dersom den er sket for at indføre en begrænsning er den farlig, idet en person, der er ude af stand til at kontrollere sine handlinger i virkeligheden maatte ligestilles med en sindssyg, og de grupper mennesker, som loven netop vilde have taget med, vilde falde udenfor dens omraade. Denne uheldige formulering, som vi i §§ 16 og 17, i den danske straffelov, dog bortset fra førstnævnte §§ »utilregnelige«, lykkeligvis har undgaaet at skabe parallel til, volder vanskeligheder for den psykiatriske specialist, som dog i praksis har vist at have forstaaet, hvad man vilde af ham, nemlig have erklærede egnede til behandling efter loven samtlige sigtede, hvis »ansvarlighed« blot kunde siges at være »alvorligt indskrænket« og for domstolene, herunder især for nævningeretten, hvor, som det siden skal vises, loven saa godt som er forblevet et dødt bogstav. Den giver yderligere næring til mistillid i den offentlige mening og ikke mindst ulemper ved selve interneringens udførelse. Internerede ankommer til anstalten, som særlig skal arbejde paa at opbygge hans vilje med en undskyldende henvisning til plakaten paa sit bryst: »uden kontrol over sine handlinger«. Hvorfor overhovedet udstede en officiel uansvarlighedserklæring? Nødvendigheden af at benytte ord berørende dette filosofiske uløste problem i regler, der skal bestemme, hvor forskellige iøvrigt nærmere bestemte grupper lovovertrædere bør anbringes, til hvilken anbringelse der dog ikke tvivles om, at samfundet maa have ret, forekommer mig ikke indlysende.

b. Observation.

Lovens § 1 fortsætter: »les juridictions d'instruction et de jugement peuvent, dans les cas où la loi autorise la détention préventive, le placer en observation dans l'annex psychiatrique d'un centre pénitentiaire en ordonnant, s'il y échet, l'exécution immédiate de cette décision«.

Her gives en ret for dommeren, ogsaa undersøgelsesdommeren, til i de tilfælde, hvor loven giver adgang til fængsling at indlægge en sigtet, der befinder sig i en af de ovenfor nævnte tilstande, til observation i et af de ovenfor beskrevne psykiatriske annexer, hvilken indlæggelse i paakrævet tilfælde kan forlanges iværksat straks.

Fængsling kan ifølge belgisk ret besluttes: 1. naar den begaaede handling kan medføre »emprisonnement correctionnel« i mindst 3 maaneder eller alvorligere straf (d. v. s. »détention«, »réclusion«, »travaux forcés« eller »peine de mort«); 2. naar vedkommende har bopæl i Belgien kun under særlige omstændigheder, naar det kræves a. h. t. den offentlige sikkerhed, medmindre handlingen kan medføre »travaux forcés« i 15 til 20 aar eller alvorligere straf, i hvilke tilfælde fængsling skal besluttes.

Rettens hidtidige beføjelse til at indlægge en sigtet til observation i anden klinik end det psykiatriske annex bestaar vedvarende, ligesom retten er frit stillet i valget af læge; vælges en anden end lederen af det vedk. psykiatriske annex har han fri adgang til at anordne observationens nærmere detaillier her og til alt her indsamlet observationsmateriale.

I Lovens § 2 bestemmes, at der til de heromhandlede observationer maa kræves begæring — skriftlig og motiveret — fra anklagemyndigheden, sigtede eller forsvarer, mens retten ex officio ikke kan anordne disse.

Den nærmere processuelle fremgangsmaade ved fremsættelsen af begæringen — hvilket kan ske paa ethvert trin af sagen — reguleres ved § 3, som bl. a. fastsætter en 3-dages frist for behandlingen af begæringen, hvilken forsigtighedsgaranti er blevet kritiseret fra lægelig side, men hvilken vanskelighed i praksis overvindes ved direkte indlæggelse i det psykiatriske annex i paatrængende tilfælde paa anmodning af vedkommende varetægtsfængsels leder.

Det bestemmes endvidere i denne §, at sigtede altid kan konsultere en selvvalgt læge.

§ 4 indeholder regler om appel og § 5 den regel, at sigtede kan begære offentlig behandling af observationsbegæringen med de almindelige, her grundlovmæssige, fastsatte indskrænkninger vedrørende orden og sædelighed.

Varigheden af observationsopholdet er ifølge § 6 højst 1 maaned. Denne frist kan imidlertid forlænges ved bestemmelse af vedkommende ret med 1 maaned ad gangen indtil et endeligt maximum af 6 maaneder.

c. Internering.

Vi vender os nu til det andet fornævnte hovedpunkt: interneringen, lovens kap. 2. Herom bestemmer § 7: »Les juridictions d'instruction, à moins qu'il ne s'agisse d'un crime ou d'un délit politiques ou de presse, et les juridictions de jugement peuvent ordonner l'internement immédiat, dans un des établissements spéciaux déterminés et organisés par le gouvernement, de l'inculpé qui a commis un fait qualifié crime ou délit et qui est dans un des états prévus à l'article 1er.

La décision indique la durée de l'internement, qui est de cinq, dix ou quinze années suivant les distinctions établies à l'article 19.»

Som det vil ses er undersøgelsesretterne kompetente til at beslutte internering, medmindre det drejer sig om en politisk- eller presseforbrydelse, i hvilke tilfælde kun de dømmende retter har kompetence.

I alle tilfælde er det en forudsætning for bestemmelse om internering, at det anses for bevist, at sigtede »har begaaet« en forbrydelse af en vis grovhed, og at han befinder sig i en af de tidligere nævnte mentale tilstande, der ligeledes giver adgang til observationsindlæggelsen.

Internerings kan efter loven ikke gives betingelsesvist, ej heller kan beslutning om internering gøres virkningsløs ved benaadning.

De antydende anstalter bestemte til interneringens fuldbyrdelse og varigheden af interneringen skal der siden vendes tilbage til.

I lighed med reglerne i kap. 1 reguleres her adgangen til appel og til at forlange offentlig behandling (§§ 8 og 9). I § 10 er de spørgsmaal, der i tilfælde af nævningebehandling af disse sager bliver at forelægge nævningerne, formulerede, og nærmere regler fastsat for en saadan behandling.

I §§ 11 og 12 er endelig givet regler om sagsomkostninger (frais), tilbagelevering (restitutions), den privatretlige side af sagen og konfiskation, ligesom det er angivet, hvad der skal foretages med en person, for hvis vedkommende internering er bestemt, hvorom siges, at han skal anbringes foreløbigt i et psykiatrisk annex.

Under forhandlingerne i parlamentet blev det foreslaaet at medtage spørgsmaalet om skadeserstatning til forurettede gennem en tilføjelse til § 11, stk. 1 lydende saaledes »et aux dommages-intérêts«. Til begrundelse heraf blev bl. a. fremført, at staten ikke burde staa bedre end den private. Imidlertid blev spørgsmaalet først genstand for endelig behandling i parlamentet paa et senere tidspunkt og reglen vedtaget i en speciel lov af 16/4 1935, hvorefter nu dommeren kan idømme en abnorm erstatning til skadelidte alt efter omstændighederne, hvilken lov siden har fundet anvendelse i praksis. Det synes rimeligt, i tilfælde hvor et erstatningskrav maatte have nogen værdi, at give den forurettede en let adgang til at faa et saadant fastslaaet. Mulig har varetagelsen af saadanne krav ogsaa en videregaaende betydning saaledes efter Hans von Hentig, der i »Die Strafe« skriver følgende: »Jeg ser i en omsorgsfuld behandling af godtgørelsesspørgsmaalet det eneste virksomme middel til beroligelse af gengældelsestrangen, som ellers atter og atter vil gribe forstyrrende ind i en planmæssig strafpolitik«. Ikke mindst paa baggrund af den modstand der her i Belgien er blevet opbudt mod loven om socialt forsvar, og som man gang paa gang stilles overfor i tidsskrifter, i presse og under samtaler med folk fra de forskellige samfundslag, virker tanken om et effektivt middel opmuntrende. Paa den anden side forekommer berettigelsen af staternes tra-

ditionelle krav paa at faa sagsomkostninger erstattet ikke indlysende. Ihvertfald kan dette krav i enkelte tilfælde virke stødende.*)

d. Det særlige organ til at træffe nærmere beslutning om interneringen. Lovens kap. 3.

Ved § 13 indføres i Belgien, ligesom det i Danmark skete ved indførelsen af fængselsnævnet, et helt nyt organ til at træffe bestemmelser vedrørende fuldbyrdelsen af forholdsregler overfor forbrydere. Forskellighederne mellem disse 2 organer er adskillige. Foruden i sammensætning, udnævnelse af medlemmer og varigheden af disses mandat gør disse sig særlig gældende paa følgende punkter: Det danske fængselsnævn er et for hele landet fælles organ, det danske fængselsnævns betydelige videre virkefelt, idet dets kompetence omfatter ogsaa andre grupper lovovertrædere end de mentalt defekte, mens netop m. h. t. disse dets beføjelser er mindre end det belgiske organs og kun omfatter en mindre del af disse lovovertrædere samt endelig i den praktiske arbejdsform.

Efter den belgiske lovs § 13 bestaar »les commissions«, som er oprettet i tilknytning til hvert psykiatrisk annex hver af en dommer, fungerende eller afgaaet, en sagfører og 1 af det psykiatriske anneks' læger. »La commission« afgør i hvilken anstalt, den til internering bestemte skal

*) Jeg tænker herved særlig paa et tilfælde, hvor jeg som foged i en dansk retskreds har maattet indlede udpantningsforretning mod en brandstifter, efter dom interneret i sindssygehospital, for et betydeligt beløb sagsomkostninger, han efter samme dom var tilpligtet at betale, hvilket beløb vedkommendes hustru for at undgaa en tvangsfuldsbyrdelse maatte fremskaffe gennem laan, efter først at være blevet berøvet sit hjem, som Manden havde brændt af og derefter sin mand, der som sindssyg blev indlagt paa hospital. Da vedkommende var frifundet efter straffelovens § 16 synes saavel domstolens som administrationens — ansøgning om fritagelse blev forfulgt til sidste instans — fortolkning af retsplejelovens § 1010 i høj grad omtvistelig.

anbringes, en eventuel overflytning til anden anstalt samt tager bestemmelse om løsladelse paa prøve eller endelig løsladelse, § 14. Begæring om overflytning eller løsladelse kan fremsættes af statsadvokaten eller internerede, af hvilke sidstnævnte i tilfælde af afslag først maa fremsætte ny begæring efter 6 måneders forløb, § 18.

Kommissionernes forhandlinger, af hvilke der straks under 4. skal gives en beskrivelse, foregaar mundtligt for lukkede døre; under disse møder høres saavel vedkommende statsadvokat, vedkommende anstalts direktør, den internerede selv som hans sagfører, ligesom forsorgsforeningerne (les comités de patronage) har ret til at lade sig repræsentere, §§ 17, 16. Saavel kommissionen som internerede kan efter § 15 konsultere en hvilkensomhelst læge.

e) Varigheden af interneringen og de interneredes løsladelse, lovens kap. 4.

Trods det at la loi d. d. s. i sin § 19 bestemmer, at varigheden af interneringen skal fastsættes til 5, 10 og 15 aar, alt efter alvorligheden af den straf, handlingen kunde have medført, maa det erkendes, at det i virkeligheden drejer sig om en forholdsregel af ganske ubestemt varighed. Paa den ene side bestemmer § 20, at naar interneredes mentale tilstand er forbedret saa vidt, at der er anledning til at tro, at han ikke mere repræsenterer »un danger social« — kriteriet er saaledes det samme som den italienske positivistiske skoles — skal »la commission« beslutte hans løsladelse. Internerede vil saaledes til enhver tid, uanset den for hans vedkommende fastsatte interneringstermin, kunne løslades. Paa den anden side bestemmer § 22, at i tilfælde af, at løsladelse ikke er besluttet af kommissionen, har statsadvokaten ret til inden udløbet af den fastsatte frist at forelægge spørgsmaalet om interneringens forlængelse for den ret, der har besluttet interneringen. Retten kan efter at have raadspurgt især det psykiatriske anneks' ledende læge og direktøren for interneringsanstalten beslutte internering for en ny af de

nævnte frister, og det tilføjes derefter saa kort: »forkængelsen kan fornyes paa samme maade«. Internerede vil saaledes kunne holdes tilbage i ubegrænset tid.

De fiktive frister paa 5, 10 og 15 aar, som ogsaa er blevet kritiseret af belgiske jurister, maa vel antages at skyldes en hensyntagen til skyldtanken, der kræver forholdsmæssighed imellem forbrydelse og reaktion; omend en hensyntagen — man kunde maaske sige mere — for et syns skyld.

Af lovens 4 første kapitler omhandlende abnorme staar tilbage at omtale § 21 og den vigtige § 23. § 21 bestemmer om løsladelse paa prøve, at denne sker paa betingelse af, at vedkommende mindst et aar underkaster sig psykiatrisk tilsyn. Hvis den prøveløsladte ikke mere frembyder tegn paa mentale mangler, gaar hans løsladelse over til at blive endelig. Hvis han derimod, som loven siger det, ikke regelmæssigt underkaster sig det lægelige tilsyn, bliver han paa begæring af statsadvokaten, i hvis embedsomraade han befinder sig, genindlagt i det psykiatriske anneks, hvor han tidligere har været interneret, hvorefter kommissionen paa sædvanlig maade tager bestemmelse om hans skæbne.

I § 23 gives der justitsministeren ret til i overensstemmelse med vedk. kommission at lade anbringe i en af de i loven omhandlede interneringsanstalter en domfældt, for »crime« eller »délit«, som under strafudstaaelsen erkendes at være i en af de i lovens § 1 nævnte mentale tilstande. Efter straffetidens udløb kan vedkommende paa begæring af anklagemyndigheden blive tilbageholdt i anstalten efter lovens tidligere beskrevne regler i §§ 7, 19 og 22 i de tidsrum, som disse bestemmer, altsaa eventuelt ubegrænset, dog med et fradrag heri af den allerede udstaaede straf eller internering.

Som det vil ses kender loven ikke i noget tilfælde psykopatbehandling med navn af straf og med tidsbestemte ophold, men de fuldbyrðende myndigheder har i alle tilfælde fri hænder og kan indenfor de grænser, som sættes af

maximumsfristerne skønne over det mest hensigtsmæssige tidspunkt for løsladelse, og bortset fra § 23s tilfælde vil en særbehandling blive paabegyndt ufortøvet; nogen sammenkædning af almindelig straf og særbehandling af mentalt defekte lovovertrædere, som den kendes i Holland, findes ikke i Belgien. Noget andet er, at udenfor heromhandlede lovs omraade er der ad administrativ vej indrettet et sær-fængsel, tidligere i Gent nu i et helt nyopført fængsel i Audenarde, for fanger, der ikke taaler behandlingen i celle, som den endnu er almindeligst i de belgiske fængsler, iblandt hvilke jo en del vil kunne anbringes under kategorien: psykopater.

4. »La commission« i praksis.

Som nævnt arbejder kommissionen gennem mundtlige forhandlinger. Moderne, som det velvilligt er blevet mig tilladt at overvære flere af, finder sted enten ved vedkommende psykiatriske annex, til hvilket da de internerede, hvis sager skal behandles, sendes, eller i interneringsanstalten.

Foruden selve kommissionens medlemmer: den præsiderende dommer, sagføreren og en af det psykiatriske anneks' læger samt en sekretær er i reglen til stede: vedkommende statsadvokat, vedkommende fængsels leder, det psykiatriske anneks' eventuelle øvrige læger — eller i tilfælde af at mødet afholdes paa en interneringsanstalt dennes læger — og sidst, men ikke mindst repræsentanterne for de forskellige forsorgsinstitutioner, »les comités de patronage« og »les offices de réadaptation sociale«. Repræsentanterne for disse institutioner, hvem den sociale del af tilsynet i tilfælde af en prøveløsladelse har været overladt, aflægger rapporter om dettes forløb og udtaler sig om deres syn paa sagen, ligesom de, hvor det drejer sig om forestaaende prøveløsladelser, udtaler sig om mulighederne for at paatage sig et tilsyn.

De internerede selv møder frem for kommissionen og

taler deres sag, ofte ledsaget af deres forsvarer, i hvilke tilfælde forhandlingerne undertiden kan minde om en proces, idet dog statsadvokaten i reglen synes at være gennemtrængt af ønsket om blot at opnaa den samfundsmæssigt set mest gunstige løsning og ikke blot arbejder paa for enhver pris at faa interneringen fortsat eller foranstaltet paany.

Endvidere hører kommissionen lejlighedsvis den interneredes paarørende for at faa dybere indblik i de vilkaar, hvorunder en prøveløsladt maatte være strandet, eller under hvilke han eventuelt paatænkes anbragt.

I hvert møde, som strækker sig over nogle eftermiddagstimer, behandles gerne en snes tilfælde, og afgørelserne gaar alt efter disses art ud paa: fortsat internering, overførelse til anden anstalt, prøveløsladelse, tilladelse til trods vilkaarsovertrædelse at forblive under prøveløsladelse, genindsættelse m. v. Karakteristisk for behandlingsformen er dens aabenhed. Ved for internerede ugunstige afgørelser lægges der overfor denne ingenlunde skjul paa grundene hertil, og gennem deltagelsen af de forskellige forsorgsarbejdere ligesom ved sagførerens medlemsskab og de forskellige forsvareres medvirken er der til en vis grad taget hensyn til den offentlige mening, og offentligheden søges gjort interesseret i arbejdet, som lægges klart for disse dens repræsentanter.

Ved at lade de internerede fremstille sig personligt opnaas, at kommissionens medlemmer faar ihvertfald et vist indtryk af det menneske, hvis skæbne de skal afgøre, og i tilfælde af brud paa prøveløsladelsesvilkaarene har formanden lejlighed til personligt at formane og alvorligt advare vedkommende.

Selve udøvelsen af det sociale tilsyn sker paa 2 maader. Dels skal prøveløsladte med regelmæssige mellemrum præsentere sig paa vedkommende forsorgskontor, ved hvilken ordning der forekommer mig at klæbe den mangel, at de forskellige klienter faar lejlighed til i venteværelset at stifte bekendtskab med hinanden, dels aflægger forsorgskontorets inspektør besøg hos de forskellige klienter i deres bolig

eller eventuelt paa deres arbejdsplads. Ved denne sidste ordning, som jeg gennem deltagelsen i talrige tilsynsture i Bryssel for dette distrikts vedkommende har set paa nært hold, synes mig at være den ulempe, at den løsladte som tilsynsførende faar en mand, som forud kun har papirmæssigt kendskab til ham og hans forhold, og med hvem han ingen forbindelse har haft i sin indespærringstid.

5. »Les établissements de défense sociale«.

De til løsning af de ved loven stillede opgaver bestemte anstalter er tildelte den nye benævnelse »les établissements de défense sociale«.

Der findes for abnormes vedkommende 3 saadanne: 1 for mænd i Tournai og 2 for kvinder henholdsvis i Mons og i en afdeling af »prison de Forest« i Bryssel.

Tournai. Mens i tidsrummet fra lovens ikrafttræden den 1/1 1931 til den 1/1 1936 de mentalt defekte mandlige lovovertrædere har været anbragte i forskellige af de til raadighed staaende anstalter — saaledes har der bl. a. været indrettet en afdeling for aandssvage i centralfængslet i Gent, hvilket fængsel netop i aar er blevet nedlagt efter saa godt som bestandig gennem sin 160-aarige levetid at have været forsøgsstedet for reformer i fangebehandlingen, en afdeling for psykopater i den store iøvrigt væsentlig betlere og løsgængere husende anstalt i Merxplas og en afdeling for sindssyge i sindssygehospitalet i Tournai — er efter nævnte dato samtlige mandlige abnorme samlede i sidstnævnte anstalt, som saaledes udelukkende er blevet et »établissement de défense sociale«, og lovens vigtigste praktiske arbejdsplads.

Anstalten her er opført for ca. 60 aar siden som almindeligt sindssygehospital. Den bestaar af et stort bygningskompleks omfattende foruden portbygninger og administrationsbygning 14 forskellige ved korridorer forbundne afdelinger. I selve komplekset rummes desuden et skræder- og et skomagerværksted, køkken, badeanstalt, sygehus og kirke. Udenfor komplekset findes endelig: 1 sikkerheds-

afdeling, 1 bogbinderværksted, 1 læppevæveri, et værksted til fremstilling af legetøj og flettearbejder, 1 snedkeri, 1 smedje og vaskeri.

Anstalten huser ca. 800 patienter, til hvis pasning der findes 5 psykiatrisk uddannede læger, hvoraf 1 er anstaltens direktor. Lægerne maa i vid udstrækning vie deres tid til administrativt arbejde, til hvis udførelse de kun har faatalligt personale; der findes ikke yderligere overordnede funktionærer saaledes ingen lærere, og plejepersonalet er kun delvist sygeplejeuddannet. Under saadanne omstændigheder er det selvsagt, at den praktiske gennemførelse af en individuel behandling støder paa store vanskeligheder.

En patients ophold former sig nærmere: Straks efter sin ankomst til anstalten anbringes han i en observationsafdeling, hvor han holdes sengeliggende i ca. 3 dage. Nogen mere indgaaende observation foretages ikke, da samtlige efter loven behandlede tidligere har været underkastet en saadan som oftest i et af de tidligere omtalte psykiatriske annekser. Formaalet med anbringelsen i observationsafdelingen er særligt at udfinde, i hvilken af anstaltens afdelinger han bør anbringes. Fordelingen paa disse foretages ud fra hensyn til arbejdsduelighed i forbindelse med alder og omgængelighed og er til en vis grad bestemt af diagnosen.

Der findes saaledes afdelinger for gamle sindssyge, der ude af stand til at arbejde for en stor del tilbringer ogsaa deres dag i sengen, afdelinger for gamle aandssvage, der sidder hen uden at kunne arbejde, afdelinger for rolige aandssvage og psykopater, som om dagen arbejder i de forskellige værksteder, afdelinger for lignende patienter, som er beskæftiget med papirarbejde i selve afdelingen, en afdeling for patienter fra de forskellige kategorier, der om dagen arbejder i det til anstalten hørende landbrug etc.

2 afdelinger nr. 14 og 15 adskiller sig fra de øvrige ved at være beregnede til vanskelige patienter fra de forskellige sygdomsgrupper.

I de 13 øvrige afdelinger er indretningen beregnet paa fællesskab. Der findes i samtlige af disse fælles sovesal,

fælles spisestue og fælles opholdsrum, dette sidste lejlighedsvis benyttet som arbejdssted.

Regimet er overalt her forholdsvis mildt. Udfra hovedsynspunktet for behandlingen: at de indespærrede er syge, er adgangen til læsning, brevveksling, modtagelse af besøg ret fri og reguleres for hvert enkelt tilfælde. Talen er overalt, hvor fællesskab raader, fri, rygning er tilladt, og patienterne har fri adgang til at benytte deres arbejdsfortjeneste. De uarbejdsdygtige tillægges en mindre sum maanedligt.

Til hver afdeling hører en temmelig stor have. Patienterne har adgang til at spille fodbold paa den til anstalten hørende bane. Til adspredelse iøvrigt virker særlig det af patienterne dannede orkester samt de ved juletid af patienterne opførte komedier.

I afdelingerne 14 og 15 adskiller regimet sig betydeligt fra her skitserede. Den sidste rummes som nævnt i en særlig bygning beliggende adskilt fra det samlede kompleks og benævnt »pavillon de surété«. Paa tidspunktet for mit besøg var her samlet 61 af de farligste patienter, for hvis vedkommende det overvejende hensyn var: for ingen pris undvigelse. Dette tilstræbtes opnaaet dels gennem den sikringsmæssige indretning, dels gennem et nøje opsyn. Cellerne, som var beregnede til 1 patient, 3—4 eller undertiden 2 patienter, var i flere tilfælde forsynede med dobbeltdør, og i enkelte tilfælde var adgangen til cellens højsiddende vindue spærret af en tremmewæg. Nogle af patienterne var sengeliggende, andre var oppe, af disse igen en del uden arbejde, mens de øvrige var beskæftigede med at falske papir. Regimet var absolut cellulært. Patienterne sov, spiste, arbejdede, holdt fritid alt i celle; opholdet her afbrødes blot 2 gange dagligt af 1 times gaardtur. Sikkerhedsafdelingen var omgivet af en høj ringmur.

14. afdeling var bestemt for patienter, som uden at høre til den vanskeligste gruppe dog var uegnede til anbringelse i en af de ordinære afdelinger.

I forbindelse med en af disse sidste var indrettet en række enkeltværelser til seksuelt perverse patienter.

Afdelingen for legemligt syge, herunder tuberkulose, var lys og venlig.

For behandlingen i anstalten fandtes ingen reglementariske bestemmelser.

Af de paa tidspunktet for mit besøg tilstedeværende ca. 800 patienter tilhorte størstedelen ca. 300 kategorien psykopater, mens ca. 250 var sindssyge og ca. 250 aandssvage. I værkstederne og ved udendørs arbejde var beskæftigede ca. 285, ved arbejde med papir ca. 185, mens resten, bortset fra de, der varetog husgerningen, var uden arbejde.

Paa grund af de kun begrænsede muligheder, psykiatrien endnu indebærer, for i lighed med andre grene af lægekunsten at helbrede sine patienter, faar i en anstalt som den her beskrevne den blotte indespærring af de kriminelle, deres udtagelse af det almindelige samfundsliv, let mere betoning end man kunde ønske det, ligesom man ved at samle et lands mentalt defekte lovovertrædere i een anstalt uvilkaarligt synes at fjerne behandlingen noget mere fra en rent hospitalsmæssig end tilfældet er i anstalter, hvor mentalt defekte lovovertrædere anbringes mellem ikke-kriminelle patienter.

Mons. I en afdeling af det almindelige statslige sindssygehospital i Mons, med plads til ca. 600 kvindelige patienter, huses de kvindelige, sindssyge lovovertrædere, overfor hvem loven om socialt forsvar har været benyttet, saaledes at de enten straks er interneret under sagen eller siden overført efter lovens tidligere omtalte § 23.

Afdelingen, der ledes af hospitalets overlæge, rummede paa tiden for mit besøg i midten af januar 1936: 51 patienter; den er indrettet og drevet ganske som de øvrige afdelinger. Circa halvdelen af patienterne var oppe og arbejdede sammen i et stort opholdsrum, mest med syning, den øvrige halvdel bestod af daarligere, der var sengeliggende mest i eneværelser; 4 af disse, de uroligste laa i konstant vandbad.

Særligt for de sindssyge vil de for opholdet fastsatte

frister af 5, 10 og 15 aar antagelig forblive teoretiske, og der er iøvrigt ønske om at udtage disse lovovertrædere af loven, saaledes at indlæggelse, som tidligere, skulde kunne ske blot paa anklagemyndighedens foranstaltning, dog med samtidig indførelse af en garanti mod for tidlig udskrivning.

Forest. I »prison de Forest« i Bryssel findes endelig det 3. »etablissement de défense sociale« for abnorme. Det er indrettet i en del af en af dette fængsels kvindefloje med plads til 22 kvindelige psykopater og aandssvage. Ledelsen heraf er hos fængslets direktør, men den daglige behandling foretages af en kvindelig psykiater og af 2 katolske søstre, som ogsaa giver undervisning i de almindelige skolefag og i husholdningsvæsen.

Belæget er gennemgaaende 15—20 patienter. Disse deles i 3 grupper. Den første omfatter de nyankomne samt de, der af disciplinære grunde ønskes holdt isolerede. I de 2 andre raader fællesskabet, og overgangen fra den ene til den anden er afhængig af patienternes fremskridt, saaledes at der til en hvis grad er tale om en progression. Under arbejdet, som væsentlig bestaar i syning, er patienterne fra disse 2 grupper dog sammen i en fælles arbejdsal.

Patienterne, med undtagelse af gruppe 1's, har tilladelse til at udstyre deres værelser efter deres personlige smag; de opholder sig daglig mindst 2 gange 1 time i fri luft i den til afdelingen hørende have.

Omkring midten af februar 1936 var patienternes antal kun 10, som alle behandledes i de 2 fællesskabsgrupper.

6. Resultaterne af lovens regler om abnorme efter de første 5 aars virke.

Statistikken over disse reglers anvendelse gennem de første 5 aar, d. v. s. fra d. 1/1 1931 til d. 31/12 1935, giver adskillige interessante oplysninger.

Først om det betydelige antal lovovertrædere, overfor hvem loven har været brugt, nemlig ialt 1637.

Tilgangen fordeler sig paa de forskellige aar som følger:

	md.	kv.	ialt
1931....	313	41	354
1932....	271	46	317
1933....	319	22	341
1934....	293	34	327
1935....	275	23	298
Ialt	1471	166	1637

Grunden til, at antallet, som det ses, er i aftagende, vil dr. Ver-
væck finde i den omstændighed, at allerede et saa stort antal
abnorme med skadegørende tendenser er under internering.

Interneringsterminen har været i

74,82 $\frac{0}{0}$	af tilf.	5 aar
22,92 $\frac{0}{0}$	» »	10 »
2,26 $\frac{0}{0}$	» »	15 »

M. h. t. den processuelle behandlingsmaade er særlig at
bemærke, at kun 9 af de 1637 sager behandledes under
medvirken af nævninger. Appel fandt sted i omkring 13 $\frac{0}{0}$
af samtlige tilfælde.

Af de 1637 efter loven behandlede personer har kun 1439
været internerede, idet kommissionerne i 198 tilfælde har
anset en saadan anbringelse for upaakrævet.

Den følgende tavle over de forskellige begaaede forbrydelser
angaar kun de 1439 internerede:

<i>mod person:</i>	md.	kv.	ialt	$\frac{0}{0}$
drab.....	127	25	152	10,56
barne- og fosterdrab.....	1	17	18	1,24
voldsdelikter iøvrigt.....	182	31	213	14,81
Ialt	310	73	383	26,61

<i>mod sædeligheden:</i>	md.	kv.	ialt	$\frac{0}{0}$
voldtægt.....	67	—	67	4,65
blufærdighedskrænkelse...	239	7	246	17,09
andre sædelighedsforbr....	180	11	191	13,27
Ialt	486	18	504	35,01

<i>mod ejendom:</i>	md.	kv.	ialt	%
brandstiftelse	42	4	46	3,20
tyveri, bedrageri m. v.	431	45	476	33,08
andre delikter	25	5	30	2,10
Ialt	498	54	552	38,38
alt ialt	1294	145	1439	100,00

De ovenstaaende tal viser, at kriminaliteten hos de abnorme meget ofte giver sig udslag i forbrydelser mod person og mod sædelighed. Ikke mindst procenten 10,56 for drab er slaaende. Procenten for brandstiftelse 3,20 er forholdsvis stor, hvilket især kan tilskrives de aandssvage forbrydere.

Den antydede forskel mellem »almindelige« og »abnorme« forbryderes mentalitet fremgaar klart af efterfølgende skema, omend udarbejdet paa grundlag af forskellige aar:

	alm. domfældte i 1930	abnorme 1931 til 1935
drab, barne- og foster-		
drab	53 eller 0,30%	170 eller 11,80%
andre voldsdelikter .	8144 » 45,60%	213 » 14,81%
sædelighedsforbr....	1501 » 8,40%	504 » 35,01%
ejendomsforbr.....	8182 » 45,70%	522 » 36,28%
andre delikter		30 » 2,10%
Ialt	17880 » 100%	1439 » 100%

Herefter skulde procenten for drabs-, barnedrabs- og fosterdrabsforbrydelser være 40 gange saa stor hos de mentalt defekte, som hos forbrydere ikke erkendte som saadanne og procenten for sædelighedsforbrydelser i deres helhed næsten 4 gange saa stor.

Kriminaliteten fordeler sig paa de 3 kategorier abnorme paa følgende maade:

	sinds- syge	psyko- pater	aands- svage	ialt
drab.....	54	72	26	152
barne-fosterdrab	7	4	7	18
voldsdelikter	76	101	36	213
sædelighedsforbr.	78	173	253	504
ejendomsforbr.....	80	270	126	476
brandstiftelse.....	12	22	12	46
andre forbr.....	5	22	3	30
	312	664	463	1439
	eller 21,76%	46,07%	32,17%	

Særlig iøjnefaldende er tallet 253 visende de aandssvages fremskudte stilling i forhold til de 2 andre grupper f. s. v. angaar sædelighedsforbrydelser. Skemaet viser iøvrigt gennem de tilføjede procenter hyppigheden af de 3 kategoriers forekomst blandt de mentalt defekte lovovertrædere i almindelighed: størst er gruppen psykopater m. v., derefter kommer de aandssvage og til slut de sindssyge.

Udskiller man kvinderne til særlig betragtning viser det sig, at forholdet her er et andet, idet 40% falder paa psykopaterne som de talrigeste, men at derefter de sindssyge udgør 33,79%, men de aandssvage kun 26,21%.

En fordeling paa arten af forbrydelser specielt for kvindernes vedkommende viser, at kvinderne i forhold til samtlige mentalt defekte lovovertrædere indenfor hver gruppe udgør følgende i procenter:

drab	16,4%
barnedrab, fosterdrab..	94,4%
voldsforbr.....	14,5%
sædelighedsforbr.	3,6%
brandstiftelse.....	8,7%
tyveri, bedrageri m. v.	9,4%
andre delikter.....	16,6%

Overfor domfældte har lovens § 23 været anvendt i 408 tilfælde (369 md. 39 kv.)

Vi vender os herefter til løsladelserne:

3301 begæringer herom er i løbet af de heromhandlede

5 aar blevet behandlede af kommissionerne. Begæringen er i de fleste tilfælde blevet fremsat af internerede selv, ofte flere gange.

I 856 tilfælde er løsladelse blevet tilstaaet, i de øvrige tilfælde er begæringen blevet afslaaet eller behandlingen heraf blevet udsat.

I 198 af tilfældene er løsladelsen sket efter et kortvarigt ophold i et psykiatrisk annex, uden at vedkommende har været anbragt i nogen interneringsanstalt.

Fra anstalterne er løsladelserne sket:

efter nogle Maaneders ophold for 238 interneredes vedk.

» 8—12	»	»	» 157	»	»
» 1—2	aars	»	» 241	»	»
» 2—3	»	»	» 83	»	»
» 3—4	»	»	» 24	»	»
» over 4 aars		»	» 3	»	»

746

110 internerede har mere end 1 gang opnaaet løsladelse, hvorfor de nævnte 856 løsladelser kun dækker 746 forvarede.

I langt størstedelen af løsladelsestilfældene var den fastsatte termin 5 aar.

Alle løsladelserne var paa prøve under nærmere betingelser, herunder altid saavel et psykiatrisk som et socialt tilsyn. Det første har i 213 tilfælde været betroet til en privat læge, iøvrigt mest til offentlige klinikker. Det sidste har i 184 tilfælde været betroet til privatfolk, saaledes ofte vedkommende arbejdsgiver, iøvrigt til de tidl. omtalte forsorgsinstitutioner.

Endelige løsladelser er tilstaaet i 55 tilfælde (43 md. 12 kv.)

Af de 1054, nemlig 198 + 856, løsladelser har 256 eller 24,3% maattet tilbagekaldes førend $31/12$ 1935:

i 1931	1
» 1932	37
» 1933	43
» 1934	84
» 1935	91

256, hvoraf 24 kvinder.

Kun i 19 af tilfældene har der fundet retslig undersøgelse med en ny internering eller domfældelse sted, i de andre tilfælde er vedkommende blot blevet anbragt i et psykiatrisk annex til disposition for kommissionen.

I 122 tilfælde har prøveløsladte foretaget en ny forbrydelse saaledes:

forsøg paa drab	1
» » voldtægt	1
tyveri, bedrageri m. v.	81
trusler, voldshdl.	7
sædelighedsforbr.	27
løsgængeri	2
brandstiftelse	3
	122.

De øvrige prøveløsladelser er tilbagekaldte af andre grunde saasom: uregelmæssighed ved arbejde, drukkenskab, overtrædelse af opholdspaakæg, daarlig omgang, unddragelse af tilsyn etc. Desuden er 12 genindsatte som følge af lægeindberetning angivende paany indtrædende mentale forstyrrelser og 9 har selv bedt om paany at maatte blive optagne, som værende uden midler til deres underhold. I mindre alvorlige tilfælde er der blot tildelt den prøveløsladte en advarsel under et kommissionsmode.

Recidivet kan gores op saaledes:

Internerede	Løsladte	Genindsatte *)	Paa grund af ny forbrydelse
1637	944 el. 57,6 % (198 + 746)	211 el. 22,4 %	122 el. 12,9 %

Det kan endelig tilføjes, at dødsfaldene i de forløbne 5 aar har været ret talrige, idet ialt 67 af de behandlede abnorme er døde, og at ialt 12 undvigelse, dog med hurtig paagribelse, har fundet sted. De 11 af disse fandt sted fra den i sin tid indrettede afdeling i Merxplas under markarbejde.

*) De 256 tilfælde af tilbagekaldelse omfatter kun 211 personer, idet 45 løsladte er blevet genindsat gentagne gange.

(Afhandlingen fortsættes i næste Hefte).

De nya vårdlagarna i Finland.

Senaste första januari var en bemärkelsedag på samhällsvårdens område i Finland. Då trädde nämligen de den 17 januari 1936 stadfästa lagarna om samhällsvård: lagen om barnskydd, lagen om alkoholister och lagen om lösdrivare samt även lagen om kommunal vårdnämnd, i kraft.

Riksdagen har redan för mera en trettio år sedan uttalat som sin uppfattning, att å samhällets vägnar borde, utom det som göres på grund av lagstiftningen om fattigvård, åtgärder vidtagas till förmån för vissa grupper av det växande släktet, vilka för att undgå att råka under skadligt inflytande behöva jämte och utom det som hemmet och skolan kunna giva, hjälp och skydd av samhället. Efter flere skeden bragtes saken år 1934 på hösten slutligen så långt, att regeringen överlämnade till riksdagen en proposition till lag om barnskydd. Den huvudsakliga avsikten med lagen är, att bereda samhällsvård åt sådana barn, vilka utan denna åtgärd utsättas för faran av dålig vård eller sedlig förvillelse. Lagen stöder sig på den allmänna principen, att givandet av samhällskydd och -vård åt barn och unga personer närmast ankommer å kommunerna, under ledning och uppsikt av statsmyndigheterna, samt å de statsinrättningar, om vilka särskilt stadgas.

Med barn avses i lagen sådan person, vilken icke fyllt sexton år, och med ung person sådan, som fyllt sexton men icke aderton år. Den kommunala vårdnämnden skall vidtaga i lagen omförmälda åtgärder, om barn är i behov av samhällsvård av orsak,

a) att barnets föräldrar äro döda eller hava övergivit detsamma;

b) att barnet i följd av kroppslig sjukdom, andesvaghet, sinnessjukdom, abnormitet, vanförhet eller annat dylikt lyte erfordrar sådan särskild vård och uppfostran utom hemmet, som det ej genom föräldrarnas försorg eller annorledes kan erhålla;

c) att föräldrarna på grund av sjukdom, oförstånd, dryckenskap eller av andra sådana orsaker eller förhållanden ej bereda barnet nödig vård och uppfostran och detsamma icke heller annars ägnats omvårdnad;

d) att barnet misshandlas i sitt hem eller där hotas av annan fara till liv, hälsa eller sedlighet; eller

e) att barnet genom eget eller föräldrarnas förvållande bryter mot statganden givna för barnets skyddande mot olämplig förvärvsverksamhet eller försummar skolgång jämlikt lagen om läroplikt eller genom sitt uppförande bryter mot skolans ordning och icke genom skolans disciplinära medel låter sig rätta.

Nämnden skall likaså vidtaga åtgärder beträffande barn eller ung person, som begått straffbar handling, varå åtal eller straff ej i anseende till barnets ålder eller av annan orsak följt, eller som bettlar eller i övrigt befinnes vara lösdrivare eller anträffas berusad utan att gentemot barnet eller den unga personen i lagen om alkoholister stadgade åtgärder böra vidtagas.

Barn, vars föräldrar dött eller som av dem övergivits samt vars vård och uppfostran på grund av medellöshet äventyras, skall av vårdnämnden omhändertagas. I andra förenämnda fall skall nämnden, efter omständigheterna, vidtaga någon eller några av följande åtgärder:

a) där orsaken till barnets eller den unga personens otillfredsställande vård eller andra missförhållanden befinnes vara hemmets medellöshet, handlägga saken såsom fattigvårdsärende;

b) tilldela barnet, den unga personen eller föräldrarna varning inför nämnden eller på annat lämpligt sätt;

c) med föräldrarnas begivande i sin vård tillsvidare omhändertaga barnet eller den unga personen;

d) giva föreskrift om barns eller ung persons hållande i lämplig sysselsättning eller om anlitande med avseende å denna av anstalt, som understöder och kompletterar hemmets uppfostran eller vidtagande av annan sådan åtgärd, som för dess fysiska, andliga och sedliga vård erfordras; eller

e) för barnet eller den unga personen förordna skyddsövervakare, vilken åligger, att noga följa med den övervakades levnadsförhållanden, hava tillsyn över och leda hans uppförande, med råd och dåd bistå föräldrarna i avseende å den övervakades vård och uppfostran samt tillse, att de uppfylla sina skyldigheter gentemot barnet.

Finner vårdnämnd nämnda åtgärder ej vara tillfyllest eller har ej skyddsupsikten lett till avsett resultat, skall nämnden söka att med barnets eller den unga personens föräldrar eller förmyndare träffa skriftligt avtal, varigenom barnet överlämnas i nämndens vård för att utom hemmet uppfostras. Kommer avtal icke till stånd, skall vårdnämnden besluta, huruvida barnet eller den unga personen skall av nämnden för vård omhändertagas. Dylikt beslut bör underställas socialministeriets fastställelse. Över ministeriets beslut kan besvär anföras hos högsta förvaltningsdomstolen. Prövar vårdnämnden, att verkställighet av dess beslut icke utan fara kan uppskjutas, har nämnden rätt att förordna, att beslutet utan hinder av hemställan skall omedelbart verkställas.

Har barn eller ung person av vårdnämnd omhändertagits, skall nämnden draga försorg om dess placering i enskilt hem, i barnhem eller i uppfostringsanstalt. Barn eller ung person bör beredas omsorgsfull vård och uppfostran, undervisning, varom stadgas i lagen om läroplikt, amt lämplig undervisning i något yrke eller för någon

verksamhet, i främsta rummet sådan, för vilken barnet eller den unga personen har särskild fallenhet. Barnskyddsanstalter äro statens allmänna uppfostringsanstalter samt sådana av kommuner eller enskilda upprätthållna anstalter, som socialministeriet för ändamålet godkännt. Enskilda barnhem, barnträdgårdar, barnkrubbor m. fl. övervakas såväl av vårdnämnden som av myndighet, som av socialministeriet därtill förordnats.

Förenämnda skyddsåtgärder upphöra när barnet fyllt sexton år, senast vid uppnådd tjugett års ålder. Har ung person ingått äktenskap, upphöra beträffande honom skyddsåtgärderna.

I lagen ingå även stadganden om övervakning av vården av fosterbarn och om skydd av barn mot olämplig förvärvsverksamhet. Barn få icke uppträda såsom kringvandrande sångare, musikanter, dansare eller akrobat, ej heller utöva annan därmed jämförlig förvärvsverksamhet. Utan vårdnämnds samtycke får barn icke idka mångleri eller annan därmed jämförlig verksamhet på offentlig plats, för så vitt det ej är fråga om tillfällig försäljning av naturprodukter, som av barnet eller medlem av barnets hem insamlats eller odlats. Barn eller ung person av kvinnligt kön får icke utan vårdnämndens begivande betjäna allmänheten å hotell, restaurang, kafé eller annat därmed jämförligt offentligt ställe, såframt ej detta sker under omedelbar uppsikt av föräldrar eller förmyndare.

I lagen om barnskydd finnes utom vissa stadganden om straff, för att göra lagstadgandena effektivare, ytterligare stadgat att, om präst, församlingsföreståndare, skollärare, läkare, barnmorska, polis eller kommunal myndighet erfar, att någon är i behov av barnskydd, bör denne ofördröjligen anmäla därom hos vårdnämnden. Dylik anmälan är jämväl varje annan medlem av kommunen berättigad att göra.

Över vårdnämndens beslut får besvär anföras dels hos socialministeriet, dels hos landshövdingen. Över landshöv-

dingens beslut anføres besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Redan under ståndslandtdagarnas tid, vid sekelskiftet, väcktes motioner om vård av alkoholister. Ett komitebetänkande i saken blev färdigt för mera än tio år sedan. Enligt den nya lagen om alkoholister skall, för att återföra person, som för ett onyktert leverne, till ett nyktert och ordentligt levnadssätt åtgärder vidtagas i syfte att bereda honom vård, därest han till följd av dryckenskap:

1) är farlig för sig själv eller för annans personliga säkerhet eller uppträder på ett för omgivningen uppenbart störande eller förargelseväckande sätt; eller

2) uraktlåter att underhålla och vårda de personer, om vilka han enligt lag är skyldig att draga försorg, eller faller honom närstående till last eller blir i behov av fattigvård.

Samma lag gäller om person, som för ett onyktert leverne, under senast förflutna tolv månader på grund av fylleri tre eller flere gånger omhändertagits av polisen.

Alkoholist bör med ändamålsenliga och lämpliga medel bistås och handledas för återförande till ett nyktert och ordentligt levnadssätt, uppmanas, att frivilligt söka vård å lämplig anstalt o. s. v. Har det visat sig, att nämnda åtgärder icke äro tillfyllest, eller är det annars uppenbart, att sagda åtgärder äro därtill otillräckliga, ställes alkoholisten under nykterhetsuppsikt eller intages i alkoholistanstalt.

Person, som förklarats underkastad nykterhetsuppsikt, är skyldig att:

1) noggrant iakttaga beträffande hans boningsort, bostad, arbetsplats eller arten av hans arbete givna föreskrifter och anvisningar;

2) regelbundet lämna uppgift om sin bostad och arbetsplats;

3) fullständigt avhålla sig från förtäring av rusdrycker

samt undvika sällskap, i vilket han kan utsättas för frestelse att förlära sådana; samt

4) underkasta sig undersökning och vård av läkare.

Nykterhetsuppsikt kan inställas efter sex månader, på grund av synnerliga skäl även tidigare, men kan även förlängas till högst tre år.

Har nykterhetsuppsikt visat sig vara otillräcklig för återförande av alkoholist till ett nyktert och ordentligt levnadssätt, kan han intagas i allmän alkoholistanstalt. Även utan föregående nykterhetsuppsikt kan förordnande om intagande i allmän alkoholistanstalt meddelas beträffande sådan alkoholist, som är farlig för sig själv eller för annans personliga säkerhet, därest hans vård på annat sätt icke kan säkerställas. Förordnande om intagande i anstalt kan, utan föregående nykterhetsuppsikt, meddelas beträffande varje annan alkoholist, ifall det är uppenbart, att han utan vård å anstalt icke kan återföras till ett nyktert och ordentligt levnadssätt.

Allmänna alkoholistanstalter äro av staten för vård av alkoholister upprätthållna anstalter samt sådana av kommuner eller enskilda upprätthållna anstalter eller avdelningar vid dem, vilka av statsrådet godkänts såsom allmänna alkoholistanstalter. Anstalterna äro underkastade socialministeriets överinseende. Person, om vars intagande i allmän alkoholistanstalt förordnats, kvarhållas där ett år, recidivister intill fyra år. Person, som frivilligt sökt vård å alkoholistanstalt, kan där kvarhållas under den avtalade tiden, dock högst två år. Villkorlig utskrivning kan förekomma. Beslut härom fattas av anstaltens styrelse, men även socialministeriet eger rätt därtill. Den utskrivne är under den återstående tiden underkastad nykterhetsuppsikt, minst under sex månaders tid.

Uppsikten över och övervakningen av alkoholister i kommun ankommer på vårdnämnden. Polismyndighet bör om varje såsom drucken anträffad person göra anmälan hos vårdnämnden. Frågor angående förordnande om nyk-

terhetsuppsikt avgöras av vårdnämnden samt om intagning av alkoholist i allmän alkoholistanstalt av landshövdingen. Framställning om förordnande om alkoholists ställande under nykterhetsuppsikt eller till intagning i allmän alkoholistanstalt kan göras av polischef eller alkoholists nära anhöriga eller förmyndare samt likaså, om det gäller intagning i allmän anstalt, av vårdnämnden. Framställningen bör åtföljas av utlåtande av läkare. Med anledning av framställningen skall den som saken angår höras. Landshövdingen kan även förordna om anställandet av vittnesförhör inför domstol. Om alkoholisten är farlig, kan han förordnas att förvaras å allmän alkoholistanstalt, i fängelse eller annan inrättning intill dess ärendet avgöres.

Över beslut av vårdnämnd, som beröra ställande under nykterhetsuppsikt, förlängande av denna eller åt den under uppsikt ställda givna föreskrifter, som inskränka hans frihet, får besvär anföras hos landshövdingen. Över landshövdingens beslut, som angår förordnande om intagande i allmän alkoholistanstalt får besvär anföras hos högsta förvaltningsdomstolen.

Kostnaderna för person som förordnats att intagas i allmän alkoholistanstalt bestridas till $\frac{2}{3}$ av staten och till $\frac{1}{3}$ av kommunen. Kommunens andel kan kommunen uppbära av den person som förordnats till intagning i anstalt eller av den som är skyldig att försörja honom. Om alkoholists farlighet varit orsaken till hans förordnande om intagning i anstalt, bestrider staten samtliga kostnader.

Myndighet å vilken alkoholistvården ankommer, bör hemlighålla vad den i sin verksamhet erfarit.

Vid lösdriveri fästes i Sverige—Finland redan tidigt uppmärksamhet. Man strävade främst, att preventivt förebygga den fara, som förorsakas av samhällets sysslolösa och meddellösa medlemmar. Jordegarena och -arrendatorerna samt de som innehade egendom, motsvarande ett års uppehälle, voro fria, självständiga män, likaså medlemmarne av deras

familj. Övriga samhällsmedlemmar måste underkasta sig inskränkning i sin frihet; dem ålåg tjänstetvång. De voro tvungna, att taga tjänst hos jordegare eller andra fria män. På 1500-talet ändrades detta tjänstetvång till skyldighet att anskaffa anställning. Statens fördel fordrade, utom för tryggandet av allmän ordning och säkerhet, i synnerhet med hänsyn till den enskildas skattebetalningsförmåga, att alla konungens undersåtar arbetade i lagliga näringar, som staten sökte befordra. Man började även överföra lösdrivare till arbete i kronans bergverk samt å konungens slott och gårdar. Vid allmänt uppbåd uttogos även lösdrivare till soldater. Vid sidan av de förebyggande åtgärderna hade sålunda relativt tidigt uppstått tvångsåtgärder, tvångsarbete och krigstjänst. På grund av att man icke kunde upprätta tillräckligt med allmänna arbetsinrättningar och s. k. hospital avsedda för sjuka och svaga lösdrivare, nödgades man insätta lösdrivare, vilkas antal i synnerhet under 1700-talet på grund av de stora krigen tilltagit, även i fångelserna bland vanliga brottslingar.

I Finland förblevo förhållandena efter skilsmässan från Sverige i början av 1800-talet i huvudsak likadana som tidigare. Först då landtdagens lagstiftningsverksamhet på 1860-talet ånyo upplivades, togs det även itu med frågan om lösdriveri. I lagen om lösdriveri av år 1865 ställde man sig i princip på en annan ståndpunkt. Person, som saknade egendom och utkomst, förklarades icke utan vidare för lösdrivare, ifall han icke kunde bevisas göra sig skyldig till ett vanartat lättingsliv. Enligt den ända till nyss gällande lagen av den 2 april 1883 skulle som lösdrivare den vara att betraktas, som utan att ega bergning av egna tillgångar eller genom annans vårdnad, sysslolös stryker omkring och för ett osedligt och vanartigt levnadssätt.

Den nya lagen om lösdriveri utvidgar betydligt begreppet lösdrivare och sålunda lagens räckvidd i kampen mot associalt leverne.

Lagen förklarar för det första för lösdrivare sådan ar-

betsför person, som sysslolös, utan tillräckliga medel till sitt uppehälle, stryker omkring från ort till ort, där ej omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete. Men nytt och synnerligen viktigt med avseende å sin betydelse är det andra kännetecknet. Lagen betraktar nämligen som lösdrivare sådan arbetsför person, som, fast han icke stryker omkring, har för vana att sky arbete och för den skull kommer i behov av fattigvård eller blir en övermäktig börda för annan person och sålunda uppenbarligen utsätter denna för fara att råka i behov av fattigvård för sig själv eller för den, om vilken han enligt lag äger draga försorg. Lösdrivare är enligt lagen även person, som har för vana att tigga eller använda annan till tiggeri eller som tillåter, att i hans vård befintlig person under aderton år tigger. Slutligen förklarar lagen för lösdrivare person, fastän han vore förmögen, som, genom att vanemässigt förskaffa sig inkomst på ett mot god sed stridande sätt och genom sedligt förkastliga medel eller som genom sitt levnadssätt i övrigt medför uppenbar våda för allmän ordning, säkerhet eller sedlighet. Såsom lösdrivare behandlas icke person under aderton år, ej heller sinnessjuk, sinnesslö eller sinnessvag. Om sådan person bör vederbörande myndighet taga vård på sätt särskilt stadgas.

Tillsynen över och övervakningen av lösdrivare ankommer å polismyndigheterna och den kommunala vårdnämnden. Polisman bör anhålla person, som på sannolika skäl misstänkes vara lösdrivare, och ofördröjligen befordra honom till polischefen för undergående av förhör. Vid förhör skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad om förhör av för brott misstänkt är stadgat. En representant för vårdnämnden bör i allmänhet härvid vara närvarande. Framgår vid förhöret, att den anhållna bör anses såsom lösdrivare, skall polischefen, sedan han, där skäl till häktning ej föreligger, försatt den anhållna på fri fot, utan dröjsmål anmäla saken till vårdnämnden.

Finner polischef av vad vid förhöret framgått, att vård-

och understödsåtgärder icke medföra avsedd verkan, eller har den anhållna under förloppet av de senaste två åren varit intagen i arbetsanstalt eller hållits i tvångsarbete eller undergått frihetsstraff eller är han okänd och vägrar uppgiva namn eller hemort eller finnes grundad anledning misstänka, att de av honom angående dessa omständigheter lämnade uppgifterna äro falska och kunna dessa omständigheter icke genast på annat sätt utredas, skall polischefen häkta den anhållna och ofördröjligen befordra ärendet till landshövdingens handläggning. Landshövding eller polischef kan förordna, att den, som häktats såsom lösdrivare, skall under den tid undersökningen pågår, förvaras i arbetsanstalt eller annan kommunal anstalt, därest på sannolika skäl kan antagas, att den häktade icke söker undandraga sig den påföljd, som enligt denna lag kan följa.

Landshövding bör utan dröjsmål handlägga ärende rörande lösdrivare, samt, där skäl därtill föreligger, förhöra häktad lösdrivare samt införskaffa läkareutlåtande angående hans hälsotillstånd och arbetsförmåga, så ock vid behov ytterligare utredning i saken. Landshövding kan förordna om verkställande av vittnesförhör inför domstol, där sådant befinnes nödigt.

Lösdrivare bör av vårdnämnden, där det anses ändamålsenligt, tilldelas varning samt därjämte

1) förhjälpas att frigöra sig från en ogynsam omgivning samt att förskaffa sig lämplig bostad eller arbetsplats;

2) befordras till sin hemort för att där undergå behandling;

3) bispringas för erhållande av sjukhus- eller annan vård, därest han är i behov av sådan; samt

4) genom andra lämpliga medel stödas och ledas till ett ordentligt och hederligt levnadssätt.

Om det är uppenbart, att nämnda åtgärderna icke äro tillräckliga kan lösdrivare av vårdnämnden ställas under lösdriveriövervakning. Den, som står under lösdriveriövervakning, bör följa de anvisningar, som meddelats beträff-

fande hans levnadssätt, boningsort, bostad eller förvärvs-verksamhet. Lösdriveriövervakning varar 1—2 år, men kan upphävas före fastställd tid, om sannolikt är, att den övervakning underställda även utan övervakning kommer att föra ett ordentligt och hederligt liv. Övervakning kan dock icke utan synnerligt skäl upphävas, innan den varat sex månader.

Har lösdriverare icke medelst lösdriveriövervakning kunnat återföras eller är det uppenbart, att han icke medelst sådan kan återföras till ordentligt och hederligt levnadssätt, eller är lösdriverare, för vars vårdande på annat sätt säkerhet ej förefinnes, till fara för sig själv eller för andras personliga säkerhet eller till uppenbar våda för allmän ordning eller sedlighet, skall landshövdingen förordna om lösdrivares intagning i arbetsanstalt eller hållande i tvångsarbete. Lösdriverare, som befunnits varaktigt oförmögen till arbete kan icke förordnas att intagas i arbetsanstalt eller att hållas i tvångsarbete, utan skall om honom tagas vård på sätt i lagen om fattigvården är stadgat.

Arbetsanstalt är en för vården av lösdriverare av staten inrättad anstalt eller sådan kommunal eller privat anstalt eller dess avdelning, som av socialministeriet godkännts såsom arbetsanstalt för lösdriverare. Arbetsanstalterna äro underställda socialministeriets överinseende. Den lokala ledningen och vården av arbetsanstalt ankommer på dess föreståndare och direktion. I arbetsanstalt bör lösdriverare vårdas intill des grundad anledning finnes att antaga, att han kommer att föra ett ordentligt och hederligt liv, likväl högst ett år eller, därest han under loppet av de närmast föregående fem åren till följd av lösdriveri redan vårdats i arbetsanstalt eller under samma tid hållits i tvångsarbete, högst tre år.

Tvångsarbetsanstalterna äro för utförande av tvångsarbete av staten inrättade och ordnade anstalter. Såsom tvångsarbetsanstalt kan av statsrådet godkännas jämväl arbetsanstalt eller dess avdelning. Tvångsarbetsanstalterna

stå under justitsministeriets högsta ledning och inseende. Den lokala ledningen och vården ankommer på anstaltens föreståndare och direktion. Den, som ålagts tvångsarbete, skall hållas däri två år. Är det på grund av tvångsarbetares levnadssätt eller hans uppförande uppenbart, att han, därest han efter förloppet av två år frigives från tvångsarbetet, icke kommer att försörja sig på hederligt sätt och ej heller i övrigt föra ett arbetsamt och ordentligt liv, kan tvångarbetstiden för honom förlängas med högst ett år. Tvångsarbetare, som tidigare varit intagen i tvångsarbetsanstalt eller undergått frihetsstraff sammanlagt minst sex år, skall hållas i tvångsarbete intill dess grundad anledning finnes att antaga, att han efter frigivningen kommer att försörja sig på hederligt sätt samt även i övrigt föra ett arbetsamt och ordentligt liv.

Tvångsarbetsanstalterna kunna närmast jämföras med fängelser. Tvångsarbetare hålles dock i enrum endast, där synnerliga skäl därför föreligga. Arbetsanstalterna äro lindrigare inrättningar.

Såväl från arbetsanstalt som från tvångsarbetsanstalt kan villkorlig frigivning ega rum, från den föregående tidigast efter tre månader, från den senare tidigast efter ett år. Beslut härom fattas angående arbetsanstalter av socialministeriet och angående tvångsarbetsanstalter av justitsministeriet. Villkorligt frigiven från arbetsanstalt är under ett år och från tvångsarbetsanstalt under tre år underkastad lösdriveriövervakning. Beslut om återinsättande i anstalt fattas av förenämnda myndigheter.

De åtgärder, som enligt det föregående skola tillämpas å lösdrivare, bilda således ett system, med gradvis stegring, vilka dock för olika fall kunna tillämpas smidigt, utan att den strängaste påföljden, tvångsarbete, ovillkorligt skulle förutsätta att lindrigare medel först prövats.

Över vårdnämndens beslut, som angår ställande under lösdriveriövervakning, dess förlängande eller föreskrifter åt den övervakade, som inskränka hans frihet, får besvär

anföras hos landshövdingen, vars utslag är definitivt. I andra utslag av landshövdingen kan ändring sökas hos högsta förvaltningsdomstolen.

Av de kostnader, som betingas av lösdrivares vård i statens arbetsanstalter, skall vederbörande kommun ersätta staten $\frac{1}{3}$. Staten skall i sin tur ersätta kommunen $\frac{2}{3}$ av de kostnader, som betingas av lösdrivares vård i kommunal eller privat arbetsanstalt. För de kostnader kommunen har att ansvara för, kan kommunen söka ersättning av lösdrivare eller den, som är skyldig att draga försorg om honom.

Enligt lagen om kommunal vårdnämnd är den vidlyftiga samhällsvården i kommunen centraliserad hos denna nämnd. Enligt beslut av kommunens fullmäktige kan vårdnämnden fördelas på olika avdelningar för handläggande av ärenden angående fattigvård, (lagen av den 1 juni 1922) barnskydd, vård av lösdrivare, alkoholistvård eller annan samhällsvård. Avdelning kan indelas i sektioner. I det kommunala vårdreglementet, som fastställs av socialministeriet, bestämmes närmare, huru samhällsvården med beaktande av ortsförhållandena och i övrigt på ett ändamålsenligt sätt bör ordnas. Den allmänna ledningen och övervakningen av samhällsvården ankommer på socialministeriet och dessamma underlydande distriktsinspektörer.

Dessa vårdlagar för vilka här redogjorts, utgöra ett effektivt vapen i kampen mot associalet leverne i allmänhet. Man kan med tiden emotse, att genom deras inverkan även brottslighetskurvan kommer att sjunka betydligt.

A. P. Arvelo.

Svensk lagstiftning rörande verkställighet av bötesstraff.

I denna tidskrift för 1936, s. 173 och följande, har behandlats ett i Sverige av sakkunniga inom justitiedepartementet den 15 november 1935 framlagt förslag till reformer beträffande verkställighet och förvandling av bötesstraff. Lagförslag härom hava numera behandlats av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Under behandlingen av de sakkunnigas förslag har detta underkastats ändringar på åtskilliga punkter. I anledning av yttranden som infordrats från domstolar och andra myndigheter blev förslaget sålunda till en början föremål för överarbetning inom justitiedepartementet, varefter det överarbetade förslaget den 22 maj 1936 remitterades till lagrådet. I utlåtande förklarade sig lagrådet i huvudsakliga delar kunna giva sin anslutning till förslaget men en del erinringar framställdes, som föranledde att ytterligare ändringar vidtogos. I sålunda omändrat skick framlades förslaget av Kungl. Maj:t genom proposition den 15 januari 1937 (nr 35) för riksdagen. Första lagutskottet hemställde i enhälligt utlåtande att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag med vissa jämkningar, och utskottets hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar utan nämnvärd meningsskiljaktighet. De nya lagarna utfärdades av Kungl. Maj:t den 9 april 1937 (Svensk författningssamling nr 119—128).

Den lagstiftning, som sålunda kommit till stånd, omfattar åtskilliga nya eller förändrade bestämmelser. Huvudparten av dessa äro sammanförda i en ny lag om verkställighet

av bötesstraff; de övriga innefattas i ändringar i redan förelintliga lagar, bland dessa särskilt allmänna strafflagen, lagen angående villkorlig straffdom samt lagen om behandling av alkoholister. I det följande skall lämnas en redogörelse för den nya lagstiftningen, därvid beträffande innehållet av hittills gällande stadganden i huvudsak hänvisas till den ovanberörda i denna tidskrift förut intagna redogörelsen.

Rörande bötesbetalning givas i den nya lagen om verkställighet av bötesstraff stadganden om anstånd med böters gäldande samt om rätt till avbetalning av böter i särskilda poster. I det mesta överensstämma dessa stadganden med vad som nu gäller. Liksom hittills skall sålunda beviljande av anstånd och avbetalning ankomma å myndighet som har att ombesörja böternas indrivning, d. v. s. i regel utmättingsman. Ändring av gällande rätt sker i fråga om längden av medgiven frist. För vanliga fall bibehållas nuvarande tider, för anstånd fyra månader och för avbetalning ett år, men för sådana fall där särskilda förhållanden föreligga utsträcker tiden för anstånd till åtta månader och för avbetalning till två år. En icke oväsentlig förändring är härjämte, att utgångspunkten för beräkning av dessa frister skall vara den dag då beslut om anstånd eller avbetalning meddelades i stället för den dag då bötesbeslutet vann laga kraft.

Som tvångsmedel för indrivning av böter medger den nya lagen användande av dels utmätning och dels införsel i bötfälld tillkommande avlöning, pension eller livränta. Beträffande utmätning göres ej någon egentlig ändring av gällande rätt. Införsel för böter är däremot en nyhet för svensk rätt, enligt vilken hittills endast underhållsbidrag samt skatter jämte vissa därmed likställda avgifter kunnat uttagas medelst införsel. De närmare föreskrifterna om införsel för böter givas i en ny paragraf i 1917 års lag om införsel. Enligt denna skola gällande stadganden om införsel för skatter äga tillämpning även ifråga om böter som

äro förfallna till betalning och ej erläggas. Vissa särbestämmelser skola dock gälla, bland annat rörande den tid varunder införsel må pågå, vilken tid skall vara tre år från det bötebeslutet vann laga kraft, ävensom rörande förmånsrätten. De sakkunniga föreslogo att böter liksom skatter skulle stå tillbaka för underhållsbidrag men att böter skulle tillerkännas samma rätt som skatter. På grund av de invändningar som — särskilt med hänsyn till kommunal-skatterna — framställdes mot sistnämnda förslag ändrades detta så, att vid konkurrens om innehållet belopp böter skola äga minsta rätt.

En nyhet i förhållande till gällande rätt är stadgandet att, sedan beslut meddelats varigenom förvandlingsstraff för böter blivit ålagt, böterna ej må utlagas eller förvandlingsstraffet ändras på grund av betalning. Detta stadgande motiveras framför allt därmed, att om betalning av böter skulle få äga rum även sedan förvandlingsbeslut meddelats, man finge räkna med att bötfällda, som förmådde gälda böterna, i viss utsträckning komme att underlåta detta i hopp om att erhålla villkorlig dom.

Den nya lagsliftningens viktigaste del utgöres av bestämmelser rörande förvandling av böter. Huvudsyftet med dessa bestämmelser är att åstadkomma en avsevärd begränsning i fråga om användningen av förvandlingsstraff. Trots de betänkligheter som enligt förarbetena mötte mot att överhuvud såsom förvandlingsstraff använda fängelse, göres ej ändring i detta avseende, därvid åberopats att tanken på någon annan påföljd (såsom avarbetande av böter eller ny form av frihetsstraff) än vanligt frihetsstraff av praktiska skäl måste lämnas åsido samt att bötesförseelserna icke under alla förhållanden kunde lämnas utan vidare påföljd, därest böterna ej gäldades.

Som princip skall gälla, att förvandlingsstraff alltid skall inträda då bötfälld på grund av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna. Risker för förvandling i dessa fall verkar som tvång mot bötfällda att betala böterna då förmåga därtill förefinnes.

Emellertid stannar lagen icke vid att låta förvandlingsstraff inträda endast i nyss omförmälda fall. Emot en lösning som allenast för dylika fall tillåter förvandling erinras, att densamma skulle medföra att medellösa personer utan att drabbas av någon påföljd skulle kunna begå sådana förseelser som endast äro belagda med böter, och det anmärkes att detta i Sverige är fallet med många brott. Sålunda antydda vådor, förbundna med borttagandet av förvandlingsstraffet såsom ersättningsstraff för böter vilka ej kunna gäldas, vill lagen undgå genom att intaga den ståndpunkten, att förvandlingsstraff även skall inträda, då det erfordras för den bötfälldes tillrättaförande. I detta avseende torde särskilt vara att beakta upprepad brottslighet.

I andra fall än de ovan nämnda eftergives förvandlingsstraffet, men straffbefrielsen är ej ovillkorlig utan beroende på att ej heller senare, innan straffet förfallit, förekomma omständigheter som medföra att förvandlingsstraff skall inträda.

Nu omtalade principer gälla i lika mån vare sig bötesstraffen äro större eller mindre. Vid principernas genomförande är däremot av praktiska skäl skillnad gjord mellan de lägsta straffen och de övriga. Beträffande de sistnämnda — böter överstigande 5 dagsböter eller 25 kronor omedelbart i penningar — sker det villkorliga eftergivandet av förvandlingsstraff medelst användandet av institutet villkorlig dom i fråga om nämnda straff, och frågan huruvida sådan dom bör beviljas ankommer i dessa fall på domstols prövning. Vid de lägsta straffen däremot är frågan om förvandlingen i första hand beroende på prövning av allmän åklagare.

I syfte att åstadkomma ökad press på bötfällda att betala böterna ävensom för att undvika alltför kortvariga frihetsstraff genomföres en avsevärd skärpning av förvandlingsstraffen.

Frågan om villkorlig dom beträffande förvandlingsstraff skall såsom nyss nämnts ankomma på prövning av dom-

stol, som i samband därmed också skall bestämma förvandlingsstraffet. Bötesförvandlingen överföres sålunda till domstolarna från de administrativa myndigheter, främst länsstyrelserna, som för närvarande ombesörja densamma.

Jämte bestämmelser i nu antydda avseenden, som direkt beröra endast bötesförvandlingen, givas i samband därmed föreskrifter som hänföra sig till vissa sociala vårdnadslagar, främst rörande alkoholistvården. Genom dessa föreskrifter avses dels att undanröja de olägenheter som äro förbundna med verkställighet av förvandlingsstraff då detta sammanträffar med sådan vård, och dels att åstadkomma en effektivare tillämpning av alkoholistlagen i fråga om bötfällda som äro hemfallna åt alkoholistmissbruk.

I lagen om verkställighet av bötesstraff genomföras de grundsatser beträffande bötesförvandlingen för vilka nu redogjorts på följande sätt.

Först meddelas en allmän bestämmelse att om böter ej varda till fullo guldna skall, utom i vissa angivna undantagsfall, vad oguldet är förvandlas till fängelse. Denna bestämmelse kompletteras av stadgande i lagen om villkorlig dom, vilket huvudsakligen avser böter överstigande 5 dagsböter eller 25 kronor omedelbart i penningar. Detta stadgande innebär att villkorlig dom skall beviljas beträffande förvandlingsstraff, såfram omständigheterna ej föranleda till antagande att den bötfällda av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande.

Som första undantag från regeln om förvandling av oguldna böter upptages det förut omnämnda eftergivandet, under vissa förutsättningar, av förvandling i fråga om mycket låga bötesstraff. Härutinnan föreskrives att bötesstraff, som ådömts till belopp ej överstigande fem dagsböter eller tjugofem kronor omedelbart i penningar, ej må förvandlas och att, då flera bötesstraff sammanträffa, vad sålunda stadgas skall gälla de särskilda straffen. Utan hinder härav skall dock även sådana mindre bötesstraff för-

vandlas, såframt omständigheterna föranleda till antagande att den bötfällde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande. Med hänsyn särskilt till att böter för fylleri även vid upprepad sådan förseelse ofta sättas under tjugufem kronor stadgas härutöver, att bötesstraff för fylleri skall förvandlas, om den bötfällde under de före förvandlingen senast förflutna två åren tre eller flera gånger fällts till ansvar för sådan förseelse.

Vidare undantag från förvandlingen består däri, att om någon enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt eller tvångsarbetsanstalt eller för skyddsuppfostran i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt må förvandling ej ske av böter som ådömts före intagandet; har beslut om förvandling redan dessförinnan meddelats, skall det vara förfallet. Ej heller må förvandlas böter, som ådömts efter intagandet men före utskrivningen, med mindre anstaltens styrelse det påkallar.

Utöver den nyssnämnda bestämmelsen om bötfällda, som intagits å alkoholistanstalt, gives slutligen ytterligare ett undantag från förvandlingsregeln i fråga om bötfällda alkoholister. I samband med förut berörda bestämmelser i syfte att åstadkomma en effektivare tillämpning av alkoholistlagen föreskrives nämligen, att därest i härför stadgad ordning genom lagakraftvunnet beslut förordnande meddelas om bötfällds intagande å allmän alkoholistanstalt, skall frågan om böternas förvandling vara förfallen.

Den skärpning som genomföres beträffande förvandlingsstraffet gäller särskilt straffets minimum; medan detta för närvarande är fängelse i tre dagar, skall det enligt den nya lagen utgöra fängelse i tio dagar. Straffets maximum höjes ävenledes, från sextio till nittio dagars fängelse. Inom denna latitud skall, liksom hittills, gälla en fast förvandlingsskala, som genomgående är strängare än den nu gällande. Enligt skalan svara en till och med fem dagsböter mot tio dagars fängelse, varje följande dagsbot till och med tjugi mot en

dags fängelse samt varje följande påbörjat antal av två dagsböter mot en dags fängelse. Såsom nyss angivits må dock förvandlingsstraffet ej sättas över nittio dagar. Därest böter delvis guldits, skall förvandlingen göras efter antalet oguldna dagsböter, och därvid skall dagsbot som endast delvis guldits anses som ogulden. Vid förvandling av böter, som ådömts omedelbart i penningar, skola dessa först omräknas till dagsböter och härvid skall varje påbörjat belopp av fem kronor anses svara mot en dagsbot.

Som ett korrektiv mot att förvandlingsskalan i vissa fall kan få en alltför sträng verkan i förhållande till gärningens beskaffenhet stadgas att förvandlingsstraffet må sättas lägre än enligt skalan, dock ej under sex dagar, eller ock helt eftergivnas. Härför fordras till en början att med skäl kan antagas, att den bötfällde gjort vad han förmått för att betala böterna. För straffnedsättning förutsättes härutöver att synnerliga skäl därtill föreligga, samt för straffbefrielse att böterna till huvudsaklig del guldits och att vad som återstår är ringa. Lindrigare förutsättningar än de sistnämnda skola dock gälla beträffande normerade böter, d. v. s. böter som bestämts efter värdet av viss egendom eller eljest efter särskild beräkningsgrund. Med hänsyn till att sådana böter ofta uppgå till mycket högt belopp och enligt skalan skulle kunna medföra ett alltför strängt förvandlingsstraff uppställes här såsom förutsättning för straffnedsättning och straffbefrielse endast att det prövas skäligen med hänsyn till omständigheterna.

För fall då någon häftar för flera bötesstraff föreskrives att, om något av straffen skall förvandlas, förvandling jämväl skall äga rum av övriga straff, som enligt lagen må förvandlas, och att — liksom för närvarande — förvandlingsstraffet skall bestämmas efter sammanräknade antalet dagsböter. Hava olika bötesstraff förvandlats var för sig och förekomma förvandlingsbesluten på en gång till verkställighet, skola straffen förenas sålunda att sammanlagda

strafftiden motsvarar den som skulle följt, därest böterna på en gång förvandlats. Dessa bestämmelser kompletteras av föreskrifter, syftande att i möjlig mån förhindra att storleken av ett förvandlingsstraff blir beroende på processuella tillfälligheter.

I fråga om den ordning vari förvandlingen skall äga rum innebär den nya lagen, såsom tidigare omnämnts, att bötesförvandlingen överflyttas från administrativ myndighet till domstol. I enlighet härmed föreskrives att för förvandling av böter mål därom skall upptagas av allmän underrätt och att talan om förvandlingen skall utföras av allmän åklagare. Sådant mål skall upptagas antingen i den ort där den bötfällda finnes eller ock av allmän underrätt, vid vilken förts talan om ansvar varom i målet är fråga. Behörlighet att upplaga sådant mål tillkommer dock härjämte polisdomstol och poliskammare med domsrätt ävensom domare på landet och lagfaren ledamot av rådhusrätt i rättens ställe.

I processuellt hänseende skall beträffande mål om förvandling i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om brottmål däri talan om ansvar föres. Vissa undantag härifrån föreskrivas emellertid. Sålunda stadgas att mål som här avses må handläggas och avgöras utan hinder av att den bötfällda ej inställt sig i målet, varjämte domare eller ledamot i rådhusrätt, som upptagit sådant mål, medgives att hänskjuta målet till rätten där det finnes lämpligt. Beträffande bötfällds rätt att överklaga beslut skall vidare gälla viss begränsning, som bl. a innebär att ändring ej må sökas i hovrätts beslut i sådant mål.

Rörande förfarandet i förvandlingsmål gives vidare en bestämmelse av innebörd, att om ytterligare prövning finnes erforderlig i fråga om anstånd eller avbetalning eller ock rörande åtgärd för indrivning av böterna, skall domstolen hänskjuta saken till ny behandling av indrivningsmyndigheten. Härmed har särskilt åsyftats att vinna ökad säkerhet

för att bötfälld ej obehörigen förvägras betalningsanstånd eller rätt till avbetalning.

Slutligen föreskrives att vad som är stadgat om verkställighet av utslag varigenom någon dömts till frihetsstraff skall äga motsvarande tillämpning å utslag varigenom förvandlingsstraff ålagts. Såsom undantag härifrån skall dock gälla att i förvandlingsmål må förordnas att utslaget skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft.

Utöver den förut återgivna bestämmelsen om villkorlig dom beträffande förvandlingsstraff föreskrives i lagen angående villkorlig straffdom att sådan dom ej må beviljas där böterna ådömts för förbrytelse mot tryckfrihetsförordningen och att, där förvandlingsstraff ålägges jämte frihetsstraff, anstånd må lämnas med båda straffen men icke med ettdera allena. Prövotiden vid villkorlig dom å förvandlingsstraff bestämmes till två år; övervakning skall härunder äga rum endast om sådan av särskilda skäl finnes erforderlig. Vidare gives bestämmelse, att villkorlig dom i vissa fall skall kunna förklaras förverkad om den dömda ålägges förvandlingsstraff.

I fråga om straffpreskription meddelas stadgande i allmänna strafflagen. Medan ådömt bötesstraff för närvarande förfaller där beslutet ej börjat verkställas innan fem år förflutit från det beslutet vann laga kraft, vilken bestämmelse jämväl avser det fall att böterna förvandlas, gäller enligt den nya lagen att ådömda böter bortfalla sedan tre år förflutit från det bötesbeslutet vann laga kraft, där ej dessförinnan talan om böternas förvandling blivit anställd. Härjämte gives en särskild bestämmelse om preskription av ålagt förvandlingsstraff av innebörd, att straffet skall vara förfallet, där beslutet ej börjat verkställas innan tre år förflutit från det beslutet vann laga kraft.

I strafflagen för krigsmakten upphäves ett stadgande enligt vilket befälhavare vid krigsmakten i vissa fall har att förordna om förvandling av böter; även i här avsedda fall skall förvandlingen ankomma å allmän domstol.

Bestämmelser rörande den effektivisering av alkoholist-

lagens tillämpning som, på sätt förut antytts, den nya lagstiftningen vill söka åstadkomma, upptagas dels i lagen om verkställighet av bötesstraff och dels i alkoholistlagen. Det stadgande i alkoholistlagen om vars tillämpning här är fråga innehålles i 1 § nämnda lag och föreskriver, att åtgärder enligt lagen skola vidtagas där någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, blivit under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri. De nya bestämmelserna bygga på den uppfattningen att nämnda stadgande i alkoholistlagen icke — delvis beroende på betänksamhet hos nykterhetsnämnderna att belasta kommunerna med utgifter i samband med intagande å alkoholistanstalt — blivit tillämpat i den omfattning som varit avsedd, samt att åtgärder erfordrades för att möjliggöra ett mera regelmässigt ingripande mot personer som begått upprepade fylleriförseelser. I sådant syfte stadgas att åklagare, innan talan om förvandling av böter för fylleri eller för fylleri jämte annat brott anhängiggöres mot böt-fälld, som under de två senast förflutna åren blivit tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri, skall göra anmälan om förhållandet hos vederbörande nykterhetsnämnd. Efter sådan anmälan är nykterhetsnämnden enligt föreskrift i alkoholistlagen skyldig att verkställa undersökning. Denna föreskrift kompletteras nu med bestämmelse, att nämnden har att skyndsamt och senast inom två månader efter det anmälan inkommit lämna åklagaren meddelande om de åtgärder som vidtagits i anledning av anmälan. Angående åklagarens vidare befattnings med ärendet gäller, att han skall föra talan om förvandling, därest nämnden ej inom nyss-nämnda tid hos länsstyrelsen gjort ansökan om den böt-fälldes intagande å allmän alkoholistanstalt. Talan om förvandling skall ock föras om sådan ansökan gjorts men länsstyrelsens beslut ej innefattar förordnande om den böt-fälldes intagande å allmän alkoholistanstalt. Om däremot genom lagakraftvunnet beslut sådant förordnande meddelats, skall frågan om böternas förvandling vara förfallen. Slut-

ligen föreskrives att i ifrågavarande fall statsverket skall bestrida kostnaderna för vård, som meddelats den som intagits å allmän alkoholistanstalt.

Den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1939, dock skola de sist här ovan nämnda bestämmelserna rörande alkoholister i avbidan på ökning av antalet vårdplatser vid de allmänna alkoholistanstalterna tills vidare icke träda i kraft. Under en övergångstid efter lagstiftningens ikraftträdande skola gälla vissa särskilda bestämmelser som huvudsakligen äsyfta att förhindra att de nya strängare förvandlingsstraffen tillämpas då fråga är om brott som begåtts före ikraftträdandet.

Nils Regner.

Olika former av frihetsberövande.

Av fängelseassistenten RAGNAR LINDSTRÖM.

I nom alla statsbildningar ha de enskilda medborgarna en viss frihet att handla och röra sig inom de av staten utstakade gränserna. Man framhäver stundom vissa moment i detta allmänna frihetsbegrepp genom uttrycken religionsfrihet /samvetsfrihet/, församlingsfrihet, yttrandefrihet, tryckfrihet o. s. v.

Medborgarna ha även vissa möjligheter att genom sitt handlande få något sitt interesse tillgodosett eller att inverka på statens styrelse och förvaltning. Man brukar här säga att det föreligger vissa medborgerliga rättigheter.

Såsom dylika medborgerliga rättigheter plägar främst upptagas rättsskydd, d. v. s. medborgarens möjlighet att söka, tala och svara vid domstol eller annan myndighet samt hans möjlighet att vid begänget brott påkalla offentlig myndighets ingripande. Vidare talar man om rösträtt, petitionsrätt samt valbarhet till vissa ämbeten. Stundom plägar här även framhävas arvsrätten.

Medborgaren har även vissa plikter mot det allmänna. Man talar sålunda om den allmänna plikten till lydnad för lag och överhet och framhäver även dess särskilda moment: värnplikten, skatteplikten, vittnesplikten, den allmänna plikten att försörja sig själv o. s. v.

När man talar om dessa fri- och rättigheter och medborgarplikter, tänker man på vissa moment i medborgarens ställning i förhållande till statsmakten, som kommit att framstå såsom särskilt betydelsefulla. Någon uttömmande uppräknings av desamma kan sålunda knappast ifrågakomma.

Utländsk medborgare kan i vissa avseenden intaga samma ställning som statsmedborgare. Utlänning åtnjuter sålunda enligt svensk lag rättsskydd och har ofta skatteplikt.

I vissa fall berövas en medborgare sin frihet. Det sker en förändring i den offentlighetsrättsliga ställning, som en person i hans ålder vanligen innehar i samhället. Det finnes många slag och många grader av detta frihetsberövande. Det mest påtagliga frihetsberövandet sker uppenbarligen genom de s. k. frihetsstraffen. Även andra former av frihetsberövande förekomma dock. En sinnessjuk äger icke fritt handla och röra sig, så länge han är i oundgängligt behov av vård å sinnessjukhus. Ej heller en alkoholist eller en lösdrivare kan i längden utan påföljd för hans ställning som fri medborgare fortsätta sitt levnadssätt.

Ett närmare studium av den offentlighetsrättsliga ställning, som de friheten berövade i olika fall intaga, erbjuder stort intresse.

Tidigare torde frågan om de frihetsberövades ställning ha varit enklare. Förutsättningarna för ett frihetsberövande voro ej så noggrant formulerade, och den, som berövats sin frihet, torde väsentligen ha varit beroende av de föreskrifter, som in casu meddelades av den högsta statsmyndigheten, varvid dennas underordnade organ, /fängelseföreståndare, kommandant/ sålunda i vida större utsträckning än nu arbiträrt bestämde, vad den fängne skulle tillkomma. Även under dylika förhållanden torde dock en viss regelmässighet i behandlingen av de friheten berövade ha arbetat sig fram och vissa rättigheter ha tillerkänts dem.

Med förvaltningsrättens uppblomstring har en alltmera noggrann reglering av de frihetsberövades rättsställning skett. Sålunda finnas i allmän lag och i olika författningar ganska noggranna bestämmelser rörande den behandling, som i varje fall bör tillkomma en av offentlig myndighet omhändertagen och den ställning, han i olika avseende skall intaga.

Den form av frihetsberövande, som faller mest i ögonen, är, som ovan påpekats, insättandet i allmän straffanstalt.

Förutsättningarna för denna form av frihetsberövande finnas numera i lag noga reglerade. Det är århundradens bittra erfarenheter om grova missbruk av rätten att beröva människorna friheten, som framtvingat denna noggranna reglering.

Vad angår de egentliga frihetsstraffen ha vi i strafflagen och därtill anslutna lagar villkoren för straffets utkrävande, de s. k. brottsrekvisiten, angivna, i den mån de icke följa av allmänna straffrättsliga principer, såsom i regel dolusrekvisitet. Dessa villkor måste föreligga för att offentlig myndighet, vilken i detta fall alltid måste vara domstol, skall kunna besluta om frihetens berövande. Tiden för detta frihetsberövande skall i regel bestämmas. Undantag föreligger, när personer mellan 18—21 år ådömas ungdomsfängelse samt beträffande de nya instituten internering av återfallsförbrytare och förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare. Intagningen sker i dessa fall på obestämd tid, vanligen dock med en maximigräns, och det är beroende på vederbörandes uppförande och hans möjlighet att erhålla en gynnsam start vid frigivningen, när han kan bli fri.

De olika arterna av frihetsstraff äro straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, internering och förvaring.

Vad beträffar straffarbete är huvudprincipen den, att fången endast erhåller de förmåner i fråga om kost, beklädnad, arbete m. m., som fängelset bjuder honom, eller som han kan förskaffa sig för de enligt särskilda av Kungl. Maj:t bestämda grunder utgående s. k. arbetspremierna /se 2 § lagen 1916 ang. verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, vanligen kallad »Verkställighetslagen» (märk särskilt i 2. st. uttrycket »underhåll, beklädnad eller annat»), samt K. Regl. 1925 ang. arbetspremier vid fäng-
vårdsanstalterna/.

Emellertid pressas ej lagreglerna till det yttersta, och en del undantag från denna princip finnas. Sålunda kan strafflänge exempelvis förskaffa sig eget exemplar av bok, som finnes i fängsbiblioteket. Han får även efter viss tid utifrån mottaga fotografier av anhöriga, och han får av egna medel betala porto för brev, som han tillåtes avsända. Vid julhögtiden får han även mottaga jultidning.

Ganska restriktiva bestämmelser gälla beträffande brevskrivning och besök. Strafflänge får sålunda regelmässigt ej mottaga besök förrän efter 3 månader.

För den som ådömts »enkelt» fängelse har man uppställt principen, att han i ringa mån skall skiljas från sitt vanliga levnadssätt och endast underkastas ett frihetsberövande. Dylik fänge har sålunda rätt att i sin cell å fängelset inneha egna möbler samt egna kläder och sängkläder. Han har ytterligare rätt att förskaffa sin egen mat och att utföra eget arbete. Dock får sådan fänge ej förskaffa sig större förmåner, än som är förenligt med »måttlighet och enkelhet» /Verkställighetslagens 3 §/.

Den förmögne har här helt naturligt större möjligheter än den fattige att så långt möjligt bibehålla sitt levnadssätt som fri.

Nyligen ha vi erhållit en straffart, som kallas ungdomsfängelse, vilken dock ej ännu börjat tillämpas. Den skiljer sig från straffarbete ock fängelse genom sin obestämda inläggningstid, samt genom den större frihet ock inriktning på arbete och uppfostran, som under interneringstiden skall förekomma (jfr. lag om ungdomsfängelse 1935).

Beträffande rannsakningsfångar — personer, som häktats, men ännu ej erhållit dom, som vunnit laga kraft — framskyntar i lagreglerna den huvudprincipen, att dylik fänge allenast i den mån det är nödvändigt för utredningen och fullföljandet av målet berövas sin frihet och tvingas förändra sin vanliga livsföring (S. P. 19:5 — 8, 16 — 18, 20, 23 — 28). Han har sålunda i stort sett samma rättigheter som fängelsefänge men beviljas i regel större för-

måner i avseende å tidningsläsning m. m. Rannsakningsfånge kan ej heller, i motsats till vad fallet är med övriga fångar, tvingas till arbete.

En annan kategori fångar äro de s. k. »böterna». Det är personer, som icke kunnat eller velat erlægga de böter, som de ådömts, och sedan, när utmätning icke lett till något resultat, införpassats till allmän straffanstalt för att »sitta av» böterna (jfr. S. L. 2 kap. 10—13 §§). De skola i största möjliga utsträckning genom arbete kompensera den bristande betalningen. De få icke åtnjuta underhåll eller bekvämlighet utöver vad anstalten består men ha dock samma rätt till brevskrivning och besök som fängelsefånge. De ha skyldighet att utföra det arbete, som ålägges dem, men erhålla ingen arbetspremie härför, och kunna följaktligen ej inköpa s. k. premievaror /se Verkställighetslagen 11 §/. Man torde av en jämförelse mellan uttrycks-sättet i 2 §: »underhåll, beklädnad eller annat» och i 11 §: »underhåll eller bekvämlighet» kunna sluta, att bötesfånge bör få använda egna kläder. I praktiken har dock detta ringa betydelse. Det gäller här i regel medellösa personer, som nyttjas i alla slags, ofta klädslitande arbeten, varför någon begäran att inneha egna kläder så gott som aldrig framställes. Skulle en bötesfånge på något sätt lyckas erlægga böterna eller del därav, som svarar mot återstoden av förvandlingsstraffet, frigives han omedelbart.

Nya bestämmelser om bötesförvandling skola framdeles träda i kraft (se lagen 1937 om verkställighet av bötesstraff).

Därest en fullt tillräknelig person upprepade gånger och sammanlagt minst 10 år avtjänat straffarbete, kan han i stället för vanligt straff ådömas internering. De närmare förutsättningarna för användandet av denna straff- och skyddsåtgärd äro stadgade i lagen 1927 om internering av återfallsförbrytare 2 §. Internering sker för obestämd tid. En minimitid på fem år är dock stadgad.

Därest en förminskat tillräknelig person /jfr. S. L. 5 kap. 6 §/ begår brott, kan domstolen förordna, att han i stället

för att undergå straffet skall underkastas förvaring. Sådan förvaring kan ådömas redan när vederbörande första gången begår brott. De närmare förutsättningarna för att förvaring skall ifrågakomma stadgas i lagen 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare 2 §. Förvarad kan efter tidigast två år utskrivas.

De närmare bestämmelserna om den behandling, som internerade och förvarade skola erhålla, innehållas i lagen 1927 om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt internering av återfallsförbrytare, i en K. K. den 25/11 1927 med närmare tillämpningsföreskrifter samt i Fångvårdsstyrelsens i anslutning därtill meddelade bestämmelser. I mycket ansluta sig dessa bestämmelser till dem, som gälla för fängelsefånge.

Ovannämnda lagar om internering och förvaring skola från och med den dag, Konungen förordnar, ersättas av en lag 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken uppställer mindre stränga förutsättningar för tillämpning av ifrågavarande straffformer.

De närmare detaljerna i en fånges liv regleras, förutom av verkställighetslagen, av vissa ej upphävda delar i den äldre instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten 1910, 41—52 §§ samt i den av fångvårdsstyrelsen enligt givet bemyndigande utfärdade arbetsordningen för fångvårdsstaten /1923/ och eljest av styrelsen meddelade föreskrifter /se senaste instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten 1921, § 1. Den ännu gällande instruktionen för fänggevaldiger 1865 torde även här höra omnämnas. I de flesta fall, då ett arbiträrt avgörande förekommer, måste emellertid vederbörande fängelseföreståndares uppfattning bli avgörande.

Fånge kan underkastas disciplinstraff: förlust av arbete och hårt natlläger eller dessa bägge straff i förening samt mörk cell och prygel /Verkställighetslagen 13 § och ovannämnda äldre instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten, 51 §/.

Disciplinär bestraffning ålägges vid central- och straff-

fängelser av fängelsedirektören, vid kronohäkte av länsstyrelse eller tillsyningsman. Prygel, en bestraffning, som ytterst sällan användes, får i regel endast åläggas av fängsvårdsstyrelsen.

I de flesta fall torde frågor rörande fånges behandling in casu kunna upptagas av fängsvårdsstyrelsen, antingen ex officio eller såsom ansökningsärenden //jfr. ovanstående nya Instruksen 1 §, 3 st./. Någon verklig besvärsmätt över fängelseföreständares beslut med fängsvårdsstyrelsen såsom närmast högre instans torde det dock, i brist på uttryckligt stadgande därom, vara svårt att tillerkänna fånge. Vad beträffar disciplinär bestraffning torde man dock möjligen ur tvenne nedan refererade utslag av Regeringsrätten kunna utläsa en motsatt uppfattning.

Vissa avgöranden äro enligt Verkställighetslagen förbehållna fängsvårdsstyrelsen. Så t. ex. frågan om straffånges hållande i enrum utöver den för enrumssstraff stadgade tiden /3 år resp. 1 år för »ungdomsfånge«/ och om straffånges hållande i gemensamhet före den stadgade tiden. I nya Instruksen för fängsvårdsstyrelsen /2 §/ finnes även intaget ett åläggande för fängsvårdsstyrelsen att fördela fångpersonalen å de olika fängelserna. Såsom ovan omnämnts ådömes prygel regelmässigt av fängsvårdsstyrelsen.

Andra avgöranden ha enligt verkställighetslagen förbehållits straffanstalts styresman. Sålunda synes denne ensam slutgiltigt bestämma angående fånges mottagande av besök och brevväxling /Verkställighetslagen 2 §, 4. och 5. stycket; 3 §, 3. och 4. stycket; 11 §, 3. stycket samt S. P. 19:27—28/ allt inom i lagen angivna gränser.

Av intresse är härvid rättsfallet R. Å. 1927: Ju 2. Fånge hade här klagat över att fängelseföreståndare förvägrat honom att brevväxla med vissa personer. Fängsvårdsstyrelsen, varefter fången anförde klagomål, fann med hänsyn till stadgandet i Verkställighetslagen 2 § 5. st. desamma icke föranleda någon styrelsens åtgärd. Regeringsrätten: ej ändring.

Det är att märka att besvären i detta fall gingo till Regeringsrätten. I lagen 1909 om Kungl. Maj:ts Regeringsrätt finnes nämligen stadgat, att Regeringsrätten äger upptaga mål om häktads vård och behandling och om verkställighet av straff /2 §, 17:o/.

I de fall, då klaganden ej uttryckligen anförts besvär över en lägre myndighets beslut, plägar dock likartade ärenden avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Andra rättsfall rörande fånges behandling äro refererade i R. Å. 1911: Ju 42 och 64, 1916: Ju 22, 1925: Ju 27 och 121, 1926: Ju 99, 1927: Ju 1, 1930: Ju 2 och 1932: Ju 20. Se även R. Å. 1914: Ju 35, 1915: Ju 19, 1924: Ju 109.

Ett par av dessa rättsfall tilldraga sig särskilt intresse.

I det i R. Å. 1930: Ju 2 refererade rättsfallet hade fänge hos Fångvårdsstyrelsen klagat över en av fängelseföreståndare ålagd disciplinär bestraffning, innefattande dels vissa dagars förlust av sysselsättning i förening med hårt nattläger, dels nedflyttning i uppförandeklass. Fångvårdsstyrelsen hade funnit besvären ej föranleda någon Styrelsens åtgärd. Regeringsrätten: ej ändring. Regeringsrådet Thulin anmälde dock avvikande mening och ansåg, att beslutet om nedflyttning i uppförandeklass borde undanröjas.

I ett annat rättsfall, R. Å. 1932: Ju 20, hade fänge hos Fångvårdsstyrelsen anförts klagomål över att han förvägrats uppflyttning i uppförandeklass. Beslutet hade här fattats av direktören i församlingsrådet. /Jfr. Arbetsordningen för fångvårdsstaten 1923 § 274/. Fångvårdsstyrelsen hade funnit besvären ej föranleda någon Styrelsens åtgärd. Regeringsrätten fann med avseende å vad i målet blivit upplyst besvären icke förljåna avseende.

Av intresse i dessa två rättsfall är att Regeringsrätten förutsatt en rätt för Fångvårdsstyrelsen att, åtminstone i vissa fall, in casu inskrida beträffande fängelseföreståndares beslut rörande såväl fånges disciplinära bestraffning som hans behandling i övrigt. Varken nedflyttning i uppförandeklass eller förvägrad uppflyttning är nämligen någon egentlig disciplinär bestraffning. /Jfr. Äldre Instruktionen 51 §/.

Oaktat man i referaten och även eljest talar om besvär hos Fångvårdsstyrelsen torde det dock knappast vara rimligt att ur utslagen pressa fram en uppfattning att en egentlig besvärsrätt hos Fångvårdsstyrelsen skulle föreligga i de ärenden, varom målen rört sig. /Jfr. även uttryckssättet i referatet R. Å. 1911: Ju 64: »anfört klagan«/. Vad beträffar disciplinär bestraffning åligger det visserligen Fångvårdsstyrelsen att ålägga fångar disciplinär bestraffning enligt därom meddelade bestämmelser, men de särskilda bestämmelser, som äro meddelade i 51 § i ovannämnda äldre Instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten upptaga endast en föreskrift om att Fångvårdsstyrelsen i regel ensam ålägger prygelstraff. Det torde därför vara rimligast att tänka sig att fånges klagomål över disciplinstraff eller annan behandling såsom ett ansökningsärende — med begäran om lämpliga åtgärders vidtagande — handläggas av Fångvårdsstyrelsen, varefter besvär över Fångvårdsstyrelsens beslut i detta ansökningsärende enligt ett generellt stadgande om besvärsrätt i dess instruktion föres i Regeringsrätten. När bestraffning ålägges av tillsyningsman /jfr. ovan/ torde förhållandena ställa sig lika som då bestraffning ålägges av fängelseföreståndare. Svårare är emellertid att avgöra, huru skall förhållas, när bestraffning ålagts av länsstyrelse. Angående överklagande av dylikt beslut av länsstyrelse finnes nämligen intet stadgat /Jfr. Landshövdingeinstruktionen 1918 § 75 mom. 4/ samt 51 § i Äldre instruktionen för Fångvårdsstyrelsen/. Konsekvensen synes dock närmast bjuda, att man här förutsätter samma förfarande som i övriga fall och medgiver Fångvårdsstyrelsen rätt att även här, eventuellt efter ansökan, in casu inskrida. Detta synes icke vara någon orimlighet. Ehuru fallet ej är fullt analogt, kan man här notera, att Fångvårdsstyrelsen är närmaste besvärsinstans för länsstyrelses beslut i frågor rörande tillämpning av för fångvården fastställda stater. /Nya Instruktionen 2 §/.

Skulle man ur ovannämnda stadgande i lagen om Kungl.

Maj:ts regeringsrätt jämte rättsfallen vilja få fram en verklig besvärsmålsrätt för fånge i fråga om åtgärder rörande hans behandling, kommer man till nästan vådliga konsekvenser. Därest alla de arbiträra avgöranden, som fängelseföreståndare dagligen måste fatta rörande fångbehandling, alltid skulle kunna underkastas reell omprövning i Fångvårdsstyrelsen och Regeringsrätten skulle myndigheterna, särskilt när det gäller politiska fångar, i rent trakasserisyfte kunna överhoppas med otaliga bagatellartade besvärsmål.

De lege ferenda torde det möjligen vare önskvärt, att fånge eller annan frihetsberövad erhåller verklig besvärsmålsrätt över vissa avgöranden, som elementärt beröra hans ställning, t. ex. en disciplinär bestraffning. Klagoinstans bör därvid vara Fångvårdsstyrelsen eller eljest den närmast över vederbörande anstalt stående myndigheten, varest man kan förväntas ha bäst kännedom om hur förhållandena på vederbörande anstalt gestalta sig. Mer än en klagoinstans torde beträffande dessa jämförelsevis obetydliga mål icke vara av nöden.

Gäller det fånges ingående av äktenskap — något äktenskapshinder i civilrättslig mening utgör nämligen intagandet i straffanstalt icke — meddelas tillstånd därtill med föranledande av ett Kungl. Brev 1754 enligt gammal praxis av Konungen. /Jfr. R. Å. 1933: Ref. 11. Se även R. Å. 1911: Ref. 111/.

Då ovan förutsatts, att Fångvårdsstyrelsen, åtminstone i ett flertal fall, har rätt att in casu inskrida beträffande fånges behandling, måste det här påpekas, att dylikt inskridande naturligtvis i praktiken måste ske med största varsamhet, därest ej en rationell ledning av fångvårdsanstalterna fullkomligt skall äventyras.

I frihetsberövandet ligger just, att fången är frånhänd såväl den allmänna personliga friheten som de moment i densamma, som innehållas i begreppen församlingsfrihet, tryckfrihet och yttrandefrihet. Samvetsfriheten är dock oförkränkt. Fånge tvingas ej ens att närvara vid gudstjänsten

/ovannämnda äldre instruktionen 44 §/. Beträffande tryckfriheten finnas även vissa möjligheter för fänge att göra sig gällande. Han kan få trycka sina skrifter genom utomstående person, och han kan under kontroll av offentlig myndighet /Verkställighetslagen 2 § 5. st. och 3 § 5. st./ få avsända skrift från fängelset, avsedd att publiceras.

Hans rätt och plikt att fullgöra sin värnplikt måste naturligtvis vara suspenderad under fängelsetiden.

Däremot åtnjuter han rättsskydd, ehuru hans förmåga att skydda sina intressen faktiskt måste inskränkas, då han i regel måste vara företrädd genom fullmäktig.

Hans rösträtt kan helt naturligt ej personligen utövas. Huru man bör ställa sig till möjligheten av en valsedelsförsändelse torde vara svårare att avgöra. Här torde man dock få tillämpa den allmänna regeln, att fängelseföreståndare avgör, huruvida en angelägenhet är av den vikt för en fänge, att han i ärendet må erhålla något bistånd av fängelsets tjänstemän. För fängelsefänge och ännu mera för rannsakningsfänge gäller ju i sina huvuddrag principen, att fången icke väsentligt bör hindras i sin vanliga livsföring, varför för dessa fångkategorier en valsedelsförsändelse ej vore otänkbar. Man torde dock kunna utgå från att det får anses olämpligt, att den, som berövats sin frihet, skall få utöva rösträtt från fängelset och att föreståndare därför bör vägra dylik försändelses avsändande.

Vad beträffar vittnesplikten torde fänge ej vara undandragen densamma, därest domstolen skulle visa honom tilltro att avlägga ed. Vittnesförhör torde då kunna arrangeras inför vederbörande domstol i den stad, där häktet är beläget. /Jfr. R. B. 17:4/.

Sedan påföljden enligt S. L. 2:19, vilken bl. a. innebar, att vederbörande ej fick vittna, blivit avskaffad, har frågan om den, som ålagts frihetsstraff, kan åläggas edgång i konkurs, ej samma betydelse som tidigare.

Därest vederbörande är dömd för mened, torde han i alla händelser ej anförtrös dylik ed. /Jfr. Göta Hovrätts.

utslag den 16/8 1929, refererat i Svensk Juristtidnings rättsfallsavdelning 1930, sid. 29/.

Fänges medborgerliga plikt att erlagga skatt förändras naturligtvis ej genom fängelsevistelsen, även om hans möjligheter att fullgöra denna plikt minskas. Han torde även vara pliktig att efter bästa förmåga från fängelset fullgöra sin deklarationsplikt.

Den allmänna plikten till lydnad för lag och överhet blir genom den stränga övervakningen i fängelset snarast starkare poängterad än för övriga medborgare.

Beträffande alla i fängelse intagna gäller att deras brev äro underkastade censur /Verkställighetslagen 2 § mom. 5, 3 § mom. 4 och 11 § mom. 3, S. P. 19:27/. Olämpliga brev innehållas. I praktiken använder man stundom metoden att oläsliggöra brevet i de delar det innehåller olämpliga meddelanden eller ohöviskt språk.

Fänge, som undergår frihetsstraff, vilket ej understiger en månad, kan ej själv uppbära s. k. tilläggspension (Lag om folkpensionering 1935, 10 §).

Oaktat beslut om häktning ej meddelats, kan en person av häktningsmyndighet berövas sin frihet. Det »kvarhållande för brott», som här ifrågakommer, utgör helt enkelt en möjlighet för myndigheten att vinna rådrom och tid för att pröva, huruvida häktningsanledning föreligger. En maximitid för kvarhållande är i lag stadgad med fyra dygn. /S. P. 19:12/. Den, som kvarhållas, må ej underkastas andra inskränkningar i sin frihet än dem, som äro nödiga för målets utredning. Om honom gäller i övrigt de allmänna reglerna för behandling av häktad /S. P. 19:29/.

Det »anhållande», som sker vid onykterhet /jämf. K. F. 1841 emot fylleri ock dryckenskap/, är också en form av frihetsberövande. Här gäller det dock endast ett omhändertagande av kortare varaktighet.

Till försvarsväsendet knutna personer kunna enligt strafflagen för krigsmakten 1914, förutom i allmänna strafflagen upptagna frihetsstraff, ådömas arreststraff: arrest utan be-

vakning, vaktarrest, skärpt arrest och sträng arrest. Arrest ålägges av vederbörlig krigsdomstol, beträffande mindre förseelser /disciplinmål/ av vissa befälhavare /ovan nämnda lag 184 och 191 §§/. För att dylikt arreststraff skall kunna åläggas erfordras, liksom vid övriga frihetsstraff, att delinkventen uppfyllt i varje fall stadgade s. k. brottsrekvisit.

De närmare föreskrifterna angående arrestants behandling återfinnas i strafflagen för krigsmakten 23—27 §§.

Samhället inskrider som ovan nämnt även mot den felande med andre former av frihetsberövande.

En person, som underlåter att ärligen försörja sig, underkastas sålunda behandling enligt 1885 års lag om behandling av lösdrivare, och ådömes tvångsarbete, som man liknat vid en exekution av plikten att försörja sig själv. Det erfordras nämligen alltid medellöshet för att tvångsarbete skall kunna ådömas. Dessutom kräves dock ett kringfläckande eller eljest olämpligt levnadssätt /ovan nämnda lag 1 §/. Tvångsarbetare, som kommer »i förändrade villkor», behöver ej håller kvarstanna å anstalten /lösdrivarelagen § 13/, vilket givit en möjlighet för anstaltsledningarna att i praktiken tillämpa ett slags villkorlig frigivning för intagen, som lyckats erhålla en anställning eller kan komma i ordnade förhållanden före den tidpunkt, han eljest skolat frigivas.

Av sistnämnda stadgande ser man särskilt tydligt, att tvångsarbetet ej är något vanligt frihetsstraff, att lösdriveriet i Sverige ej är »kriminaliserat». Tvångsarbete ådömes ej heller av allmän domstol utan av administrativ myndighet: länsstyrelse eller poliskammare.

De närmare bestämmelserna om en tvångsarbetares vård och behandling återfinnas i en Kungl. Stadga 1920 för statens tvångsarbetsanstalter och i samband med dem anordnade alkoholistanstalter.

Av intresse är i detta sammanhang stadgandet i § 33 om en verklig besvärsmätt hos anstaltsstyrelsen över ett av direktören fattat beslut om disciplinär bestraffning.

Vissa frihetsberövanden i samband med fattigvårdslagstiftningen torde här böra noteras. Enligt 73 § i lagen om fattigvården 1918 är den, som gjort sig förfallen till bettleri eller lösdriveri, men med hänsyn till behovet av fattigvård ej kunnat ådömas tvångsarbete, icke berättigad att lämna fattigvårdsanstalt, där han är intagen, med mindre grundad anledning finnes att antaga, att han utanför anstalten skall ärligen försörja sig. Beslutande myndighet är härvidlag fattigvårdsstyrelse.

Den, som försummat sin försörjningsplikt mot närstående, må kvarhållas å fattigvårdsanstalt eller å de, i allmänhet för varje landslingsområde, inrättade arbetshemmen under högst ett år (Fattigvårdslagen 71 § jämf. med 33 §). Fattigvårdsstyrelse förelägger härvidlag vederbörande att fullgöra arbete å arbetshem, men en särskild styrelse för hemmet beslutar om hans intagning.

Vägrar någon, som intagits å fattigvårdsanstalt eller arbetshem att fullgöra anvisat arbete eller rymmer han eller gör sig skyldig till mindre gott uppförande, kan han ådömas tvångsarbete (Fattigvårdslagen 74 och 75 §§). Därest vederbörandes arbetsförmåga är ringa eller om han endast ådömts 1 månads tvångsarbete, kan han därvid intagas i »länets kronohäkte», d. v. s. allmän straffanstalt. Beträffande sådan intagen gäller »i tillämpliga delar» bestämmelserna i 11 § verkställighetslagen, d. v. s. han behandlas i huvudsak som bötesfänge (Fattigvårdslagen 76 § och K. K. 1918 om tvångsarbets förrättande i vissa fall i kronohäkte).

Personer, som i högre grad äro hemfallna åt alkoholmissbruk, berövas likaledes sin frihet. Vi ha här en lag 1931 om behandling av alkoholister /alkoholistlag/. I 1 § angivas de närmare förutsättningarna för att en person skall kunna behandlas enligt lagen. Det räcker sålunda ej med hemfallenhet åt alkoholmissbruk, utan det fordras ytterligare att någon av vissa uppräknade kvalifikationer föreligger. Internering å alkoholisanstalt, varom länssty-

relse beslutar, tillgripes ej, därest tillrättaförande på annat sätt kan äga rum /jfr. 13 §/.

Intagningen av vanartig ungdom /under 21 år/ å skyddshem, är tydligen även en form av frihetsberövande, då det tvångsvis göres en inskränkning i de friheter, som personer i samma ålder må kunna åtnjuta. /Jfr. lag 1924 om samhällets barnavård/.

Ännu tydligare framträder detta förhållande vid det utbyte av vanligt frihetsstraff mot intagning i allmän uppfostringsanstalt, som för ungdom mellan 15—18 år kan äga rum. /Jfr. 5 kap. 3 § S. L. samt lag 1902 om verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran vilken lag inom kort skall ersättas av en lag 1937 om tvångsuppfostran/.

Vid de former av frihetsberövande, som vi hittills behandlat, har orsaken till statens ingripande varit något den omhändertagnes förfarande, vilket, enligt vad lagreglerna synas förutsätta, kan läggas honom till last.

Stort intresse erbjuda dock de ingripanden, som ske oberoende av om dylikt förhållande föreligger, då här synpunkten av samhällets skydd i förening med uppfattningen om dess plikt att sörja för dem av sina medborgare, som ej kunna tillvarataga sitt eget bästa, framträder med större tydlighet.

Vi ha här främst att observera det ingripande, som sker mot de sinnessjuka, vilket ingripande regleras av sinnessjuklagen 1929. Sinnessjuk person kan nämligen intagas å sinnessjukhus mot sin vilja, därest på visst sätt utfärdad vårdattest av legitimerad läkare eller tjänsteläkare dock ej läkare å det sinnessjukhus, varest intagning begäres — företes.

För att sinnessjuk skall kunna kvarhållas å sinnessjukhus erfordras, att sinnessjukläkaren vid en inom 14 dagar verkställd undersökning funnit, att vederbörande intagne är i behov av sinnessjukvård /sinnessjuklagen 10 och 51 §§/. Beträffande tiden för frihetsberövandet gäller, att det ej skall vara längre än behov av vård är förhanden.

Därest tvång är nödvändigt för hans kvarhållande, må sådant kvarhållande ej ske, därest han blivit så pass återställd, att han ej är i direkt behov av vård å sinnessjukhus, ehuru hans kvarhållande skulle för honom vara lyckligt /17 §/. Beträffande kriminella patienter beslutar sinnessjuknämnden /20 §/.

Vi observera, att vid intagningen det egentliga avgörandet ligger hos *en* läkare, den som utfärdar vårdattesten, men att intagning måste ske på initiativ av vissa närstående personer eller offentlig myndighet. Över kvarhållandet å anstalt bestämmer i regel sjukvårdsläkaren. Den s. k. sinnessjuknämnden, ett kollegium av lekmän och läkare, samt överinspektören för sinnessjukvården, till vilka myndigheter den intagne kan fritt avsända framställningar, kunna även förordna om utskrivning av den frihetsberövade.

Genom att dessa förutsättningar för intagning och utskrivning stadgats, har man ansett sig, med den sannolikhet, som rimligen kan fordras, ha givit medborgaren skydd mot obefogade frihetsberövanden. Man måste här erkänna, att svårigheterna att bereda den enskilde medborgaren skydd mot obehöriga ingrepp äro ovanligt stora. Som grund för frihetsberövandet gälla här förutsättningar, som äro föremål för personliga omdömen, och endast få personer med särskild utbildning kunna anses kompetenta att fälla dessa omdömen.

Vid ett sjunkande av standarden i den samhälleliga organisationen eller statsmaktens övertagande av maktlystna och hänsynslösa människokategorier föreligger därför särskilt här en fara för den enskilda medborgarens frihet.

I detta sammanhang torde även de frihetsberövanden, som kunna ske i samband med tillämpningen av epidemilagens och »Lex veneris» bestämmelser böra omnämnas.

Enligt epidemilagen 1919 är person, som lider av någon av de i lagen uppräknade epidemiska sjukdomarna skyldig

att intagas å epidemisjukhus och stadgas i lagens 28 § ansvar för tredska härutinnan.

Enligt lag 1918 om åtgärder mot utbredning av könsjukdomar 22 § kan könssjuk person, därest han ej ställer sig givna anvisningar till efterrättelse, genom polismyndighets försorg inställas till undersökning eller intagas å sjukhus.

Mycket har skrivits och diskuterats om orsaken till att staten ingriper mot den enskilde med så kraftiga medel som frihetsberövanden, och vid olika tider har man poängterat olika orsaker såsom avgörande för statens ställningstagande. Sålunda har, särskilt med hänsyn till det frihetsberövande, som faller mest i ögonen, fängelsestraffet, uppstått s. k. straffrättsteorier. Sålunda talar man om »vedergällningsteorien», där synpunkten vid straffets utkrävande och gradering är uppfattningen att ett brott — därvid man teoretiskt likställer moraliskt brott med juridiskt brott, eller uppfyllandet av vissa brottsrekvisit — fordrar en repression i form av ett lidande, som utkräves av den brottslige och som så att säga försonar brottet.

Man talar vidare om olika preventionsteorier, därvid orsaken till statens ingripande säges vara syftet att förhindra brott. Allteftersom föremålet för denna statens verksamhet antages vara den brottslige själv eller övriga personer i samhället — de så att säga latent brottslingarna — talar man om specialpreventionsteorien eller generalpreventionsteorien.

Här må även nämnas uppfostringsteorien, som delvis torde få anses ingå i specialpreventionsteorien. Orsaken till statens ingripande emot den brottslige är enligt denna den allmänna plikt, som staten anses äga, att taga hand om de medborgare, vilkas uppfostran varit underhållig eller eljest misslyckats.

I praktiken gör sig ingen av dessa teorier gällande i sin renhet. Vår svenska strafflag av år 1864 med talrika senare ändringar företer spår av dem alla. Dock synes, särskilt i

vad avser dess ursprungliga lydelse, vedergällningsteorien ha dominerat. Det är här att observera, att även om jurister eller sociologer inlägga en viss betydelse i ett statens ingripande — för närvarande synes härvid specialpreventionsteorien dominera — kan den allmänna uppfattningen vara en helt annan och i praktiken inverka på lagarnas tillämpning.

Ur positivrättslig synpunkt kan man helt enkelt konstatera, att samhället fordrar ett inskridande mot personer, som i högre grad äro obenägna eller oförmögna att underkasta sig de gränser för den enskildes handlingsfrihet, som detsamma uppställt, och i sitt handlande kunna manifesteras detta. Nämnade förhållanden anses konstaterade, då s. k. brottsrekvisit, eller eljest stadgade förutsättningar för statsingripande, föreligga. Dessa brottsrekvisit eller förutsättningar äro ur denna synpunkt helt enkelt bevispresumtioner för en viss inställning hos den enskilde i samhället.

Man har på senare tid sökt skapa allt flera former av sanktioner mot asocialiteten, särskilt sökt att få fram flera former av frihetsberövande. Här må erinras om internering, förvaring och ungdomsfängelse.

Vi ha även ett lagförslag ularbetat om ännu en ny straffart, alkoholistfängelse, varigenom man vill giva samhället ett lämpligare redskap än de nuvarande straffformerna utgöra, för att komma tillrätta med de åt alkoholmissbruk hemfallna människorna. Genom en obestämd strafftid, genom en kraftig inriktning å nykterhetsbefrämjande faktorer under interneringstiden samt genom en effektiv »eftervård» söker man här nå detta syfte.

Dessa antydningar ge en föreställning om en av de vägar, som man torde kunna komma fram på inom penitentiärvetenskapen. Det är att ytterligare uppdelas brottslingarna i olika kategorier och giva dem en efter deras sinnesart och tidigare levnadsförhållanden anpassad behandling.

En annan väg är att utsträcka den övervakande myndigheten till tiden utanför anstaltsmurarna och ej helt släppa fångarna fria. Vi ha för närvarande tvenne institut, som i detta samband förtjäna intresse, nämligen villkorlig dom och villkorlig frigivning. Vid villkorlig dom ådömes straff, men den felande behöver ej undergå detsamma, om han under viss tid förhåller sig väl. Begår han ny brott, som förskyller straff, får han undergå både det gamla och det nya straffet. Vanligen ställes han under övervakning /lag 1918 om villkorlig straffdom/. Vid villkorlig frigivning efterskänkes sista delen av strafftiden, därest den frigivne under en viss tid förhåller sig väl. Vid fall av mindre gott uppförande återföres han till fängelset och får undergå återstoden av straffet /lag 1906 om villkorlig frigivning/.

Förmodligen kunna dessa båda institut ytterligare utbildas. Det är säkerligen i många fall ej alldeles nödvändigt att tillgripa en så kraftig form av frihetsberövande som inneslutning i anstalt, ehuru det för majoriteten av de inlagda torde vara fallet. I vissa fall torde en skärpt kontroll från samhällets sida med ett hotande frihetsstraff för att effektivisera densamma kunna vara till utomordentlig nytta för svaga viljors ledande.

En fara föreligger dock ovillkorligen med dessa obestämda domar, den fara som föranlett det gamla kravet, att var och en skall dömas av ordinarie domstol och endast med stöd av stiftad lag kunna ådömas straff. Det är faran för att de maktägande skola missbruka sin makt. I goda och fredliga tider, då allt inom samhället handlägges och ordnas med den mest noggranna omsorg, är allt gott och väl. Men erfarenhetsmässigt kan det inträffa, att förhållandena ändras och att lojhet, våld eller godtycke träda i högsätet. I sådant fall utgöra de fasta ovillkorliga straffdomarna, ådömda av ordinarie domstolar, ett skydd mot godtycke såväl för den hederlige, som för brottslingen, synnerligast om reglerna för domstolsordningen och strafflagens grundprinciper äro så fast förankrade i folkmed-

vetandet, att det synes de maktägande riskabelt att ändra desamma. En sådan synpunkt framföres dock ytterst sällan i diskussionen om frihetsstraffen, ehuru den ingalunda är betydelselös. Vi ha ju, som ovan visats, åtskilliga rättsinstitut, genom vilka en människa, utan de ordinarie domstolarnas medverkan, kan berövas sin frihet.

Med ett än så genialiskt system av straff och andra frihetsberövanden lär man dock aldrig helt kunna utrota brottsligheten. I ett högtstående samhälle är dock kampen mot kriminaliteten i stort sett en kamp mot det onda, mot egoismen och den ohejdade lysten utan hänsyn till nästans berättigade krav, och ingen lär väl bestämt kunna säga, att dessa krafter försvagats genom tiderna.

Samhällsmakten visar också stundom en benägenhet att utsträcka sitt inflytande och minska de enskilda medborgarnas frihet. Vid en viss tidpunkt kan det synas de maktägande önskligt att genomtvinga vissa regelbundenheter i undersåtarnas handlande mot ett stort antal medborgares vilja. Det ligger då nära tillhands att genom stränga straff söka förmå de motspänstiga till underkastelse. Därvid uppstå ofta nya brottstyper och säregna kategorier av brottslingar.

Man kan ej annat än önska, att kampen mot brottsligheten så mycket som möjligt må bli en kamp mot de verkligt onda och skadegörande krafterna i samhället.

Fængselsvæsen.

Fångvården i Finland år 1935.

Vid början av år 1935 var fångantalet i hela landet 8.759 och vid årets slut 8.367. Minskningen utgjorde således 392 (vid slutet av år 1936 var fångantalet 7.367). Under berättelseåret emottogs till fängelserna inalles 27.244 fångar. Av de vid årets slut kvarblivna fångarna voro:

ransakningsfångar	673
tukthusfångar	5038
till tvångsinrättning överförda recidivister ..	44
fängelsefångar	1123
bötesfångar	490
arbetsfångar	939
häktade för lösdriveri	50
transportfångar	10
Summa	8367

I arbetsfångarnas antal ingå, utom lösdrivare, även 643 sådana fångar, vilka, sedan de utstått frihetsstraff för brott mot lagarna om alkoholdrycker, i stöd av lagen av den 9 januari 1934, förordnats att hållas i allmänt arbete.

Under berättelseåret frigövos villkorligt 4.322 fångar. Av de under året övervakade, sammanlagt 9.835, förverkade 349 sin villkorliga frihet på grund av förseelse i uppförande samt 564 på grund av nytt brott.

Antalet årligen tillkomna fångar, som med fängelse försonat böter under åren 1931—1935 utgjorde:

	bötesbeloppet:
år 1931 ... 36.818	23.163.836 mk
» 1932 ... 23.136	13.881.321 »
» 1933 ... 19.158	10.245.427 »
» 1934 ... 19.586	9.837.483 »
» 1935 ... 15.211	7.345.430 »

Uti fängelserna har under året hållits inalles 1.534 finskspråkiga och 37 svenskspråkiga gudstjänster. 228 fångar genomgingo skriftskola. Antalet skriftade uppgick till 853 och antalet konfirmerade till 154.

Fångarna hava erhållit undervisning i följande omfattning:

primärundervisning	924 fångar	
folkskoleundervisning	1316	»
fortsättningsundervisning	2268	»
enskild undervisning i celler .	1641	»

Under året har för fångarna hållits 1.431 uppfostrande och lärarika föredrag. Bokutlåningarnas antal ur fängelsebiblioteken utgjorde 276.887. Av bibliotekens bokbanden voro:

finskspråkiga	87.973
svenskspråkiga	9.485
på andra språk	2.787

För skolning av vaktchefer och vaktförman föranstaltades en lärokurs, vilken räckte $3\frac{1}{2}$ månad och hölls uti centralfängelset i Helsingfors $15\frac{1}{2}$ — $31\frac{1}{5}$ 1935. I kursen deltog 17 personer, bland dem två kvinnor. Såsom vilkor för deltagandet uppställdes tidigare med framgång avlagd fångknektexamen och i fångvård prövad duglighet. Undervisning meddelades i fångvårdslära, psykiatri, hälsolära, pedagogik, samhällslära, svenska, gymnastik samt bokföring och ekonomi, varjämte praktisk övning meddelades under ledning av flere tjänstemän vid centralfängelset. Vid slutexamen godkändes 15 deltagare.

Kursen för fångknektar fortsattes på sätt de under de föregående åren blivit omorganiserade. Under året arbetade endast skolan för kvinliga fångvaktare vid centralfängelset i Tavastehus. Läroämnen vid denna $3\frac{1}{2}$ månaders kurs voro fångvårds-, samhälls- och hälsolära samt pedagogik ävensom finska, räkning och praktisk utbildning i fångvårdsarbete. Betingelsen för deltagande i kursen voro god hälsa, 23—30 års ålder, folkskolekurs, avtjänad värneplikt och minst 6 månaders praktik i fångknektsgöromål. I skolan, som började sin verksamhet i februari, intogs sammanlagt 15 elever, vilka alla avlade godkänd slutexamen. Såsom lärare vid sagda knektsskolor har fungerat vid fångvården anställda tjänstemän.

I fängelserna inträffade under år 1935 inalles 13.445 sjukdomsfall, för vilka fångar vårdats å fängelsernas sjukavdelningar eller i sjukceller. Av dessa hade 6.421 inträffat före ankomsten till fängelset och 7.024 under fängelsevistelsen. 3.341 fångar vårdades å fängelsernas sjukhusavdelningar eller i sjukceller. Av de sjuka hava 42 avlidit, och var de till följd av sjukdom avlidnas antal sålunda 0,31 procent av totalantalet insjuknade samt 0,12 procent av alla de i fängelseinrättningarna under året förvarade 36.012 fångarna.

Resultatet av de vägningar, som under året verkställes av fångar (14.233) utvisar att

35.97 %	av männen och 45.84 %	av kvinnorna vunnit i vikt.
32.97 »	» » » » »	35.34 » » » » »
31.06 »	» » » » »	18.82 » » » » »
		förlorat i vikt.
		förete oförändrad vikt.

Genom förordningen av den 25 januari grundades reservfängelset i Kunnunsuo såsom ordinarie centralfängelse. I fängelset uppfördes en bostadsbyggnad av tegel för fyra tjänstemannafamiljer samt fortsattes banvalls- och brobyggnadsarbetena å banan Tuomioja—Muukko. 24 ha jord uppröjdes i odlingsbart skick. Å det blivande centralfängelset i Sukeva kom cellbyggnaden, för 150 fångar, under vatten-tak och å Kestilä koloni uppfördes en bostadsbyggnad för två familjer. 82 ha jord uppröjdes i odlingsbart skick. Den odlade arealen utgjorde å Kunnunsuo 840 ha och å Sukeva 850 ha.

Å det blivande centralfängelset i Riihimäki fortsattes inredningsarbetena i administrationsbyggnaden, som förbinder cellflyglarna med varandra. Å Sammalisto lägenhet (200 ha) uppfördes ett tröskhus och ett redskapsskjul.

De i fängelsernas besittning befintliga odlingarnas areal utgjorde under år 1935 sammanlagt 2.857 ha.

Genom riksdagens beslut av den 9 april 1935 om användning av fångarbetskraft för kolonisationsverksamheten beviljades för detta ändamål 7 milj. mark. Den 15 maj vidtog reservfängelserna i Karvia och Köyliö, den 15 augusti reservfängelset i Hvittis och den 1 november reservfängelset i Pelso med sin verksamhet för uttorkning och nyröjning av i deras besittning överlämnade kärrområden (resp. c. 3.500, 1.500, 3.000 och 15.000 ha), samt för byggande av

nödiga bostäder för blivande innehavare av kolonisationslägenheter. Vid de tre förstnämnda reservfängelserna bragtes fängbaracker för sammanlagt 750 man och nödiga ekonomiebyggnader under berättelseåret i beboeligt skick. Vid reservfängelset i Pelso slutfördes grundningsarbetena till motsvarande byggnader före vinterns inbrott och fångarnas provisoriska bostäder försågos med nödiga anordningar.

Samtliga kostnader för fångvården utgjorde under år 1935 86.311.052 mk. 25 p. och inkomsterna av arbetsverksamheten 22.164.784 mk. 20 p., av fångvårdens lägenheter 8.097.868 mk. 55 p., samt andra inkomster (av naturaförmåner, som åtnjuts av personalen, m. m.) 1.490.297 mk. 95 p. eller inkomster sammanlagt 31.752.950 mk. 70 p. Arbetsverksamheten har icke kunnat gottskrivas med i fängelserna av fångarna utförda årsreparations- och tillbyggnadsarbeten samt uppröjningsarbetena å nyodlingsmarker. Värde av dessa arbeten ingår således icke bland inkomsterna.

Utgifterna för varje fänge pr. dag voro under berättelseåret 24 mk. 40 p. därav utgick för avlöningar 9:93, för kosthållning 3:70, för gång- och sängkläder 1:48, för spar- och pliktpenningar 0:53, för sjukvård 0:10 o. s. v. Totalutgiften för varje fänge har blivit betäckt genom särskilda inkomster med 8 mk. 14 p.

Statsrådet tillsatte år 1935 en kommitté för att undersöka möjligheterna att för museiändamål avstå det medeltida Birger Jarls slott i Tavastehus, som, ehuru därtill fullkomligt olämpligt, i 100 år använts såsom kvinnofängelse, emot att de invid fängelset liggande militärkasernerna finge övertagas av fångvården. I sitt vid årets slut avgivna betänkande tillstyrkte kommittén åtgärden. Ändringsarbetena å kasernerna för fängelseändamål stiga enligt gjorda beräkningar till 2 milj. mark medan ett nytt fängelse för ca. 600 kvinnliga fångar stige till omkring 16 milj. mk. Saken har dock tillsvidare fått vila.

I centralfängelset i Tavastehus finnes sedan några år en liten avdelning för barn under 2 år, som följt sin moder i fängelset. För att till Tavastehus kunna överflytta kvinnor med små barn från andra fängelser, har det blivit nödvändigt att förstora avdelningen, som nu kan mottaga 30 alumnor. Avdelningen förestås av en skolad barnsköterska, som meddelar mödrarna undervisning i barnavård och tar hand om barnen under den tid mödrarna arbeta i verkstäderna.

Genom förordningen av den 25 januari inrättades vid fängsvårdsväsendet en fängelsepsykiatertjänst. I förordningen angående fängsvårdsväsendet av den 7 oktober 1936 stadgas närmare, att det åligger fängelsepsykiatern att för uttredande av brottslighetens orsaker och för bekämpande av brottsligheten undersöka fångar, vilka undergå frihetsstraff, samt att jämväl framställa härav föranledda förslag till ändamålsenlig anordning av verkställigheten av frihetsstraff. Till fängelsepsykiater utnämndes under berättelseåret medicinallicentiaten Martti Eero Kaila.

A. P. Arvelo.

Litteratur.

Wechselnde Beurteilung von Straftaten in Kultur und Recht. Band I: Die Kindestötung. Af Dr. jur. *Manfred Schwarz*. (Philo Verlag und Buchhandlung, Berlin 1935, 251 S.)

Det er ganske naturligt, at Barnemord bliver den Forbrydelse, der først tages under Behandling i en Afhandlingsrække med det angivne Emne, da Forbrydelsen gennem Tiderne har været Genstand for højst forskellig Vurdering. Forf., der kun behandler Udviklingen indenfor de tyske Retsomraader, fremhæver, at Opgaven for ham har haft en særlig Tillokkelse derved, at Ændringen i den straffetretlige Bedømmelse ikke er fremkommet som Resultat af en rolig og stilfærdig Udvikling, men efter voldsomme og lidenskabelige Drøftelser og Kampe, der satte dybe Spor i Lovgivning, Videnskab og Litteratur i en af den tyske Kulturs Glansperioder: det 18. Aarhundrede. Der foreligger i de tallose Skrifter fra denne Epoke et meget righoldigt og interessant historisk Materiale; men dette har, som Forf. fremhæver, ikke tidligere været Genstand for en mere indgaaende Behandling udfra et strafferetligt og kriminalpolitisk Synspunkt.

Indledningsvis skildrer Forf. i sit 1. Kapitel i store Træk Udviklingen i de tyske Lande i det 16. og 17. Aarhundrede med Udgangspunkt i »Carolina« (1532), der behandlede Forbrydelsen som et kvalificeret Tilfælde af Drab og i Overensstemmelse med de fleste samtidige og efterfølgende tyske Straffelove i Art. 131 foreskrev Drukning eller levende Begravelse som Straf. Efterhaanden trængte dog den mildere Henrettelse med Sværd igennem i mange og betydelige Retsomraader, men fra omkring Midten af det 17. Aarhundrede bliver Forbrydelsen — formentlig paa Grund af dens stigende Hyppighed — Genstand for en forstærket Reaktion, dels gennem skærpede Henrettelsesmaader og stigende Anvendelse af Tortur, dels ved en Udvidelse af Forbrydelsens

Omraade til ogsaa at omfatte uforsvarlig Omgang ved Barnefødsel, og endelig ved Indførelse af Tilsynspligt for Præster, Jordemødre m. fl. med Hensyn til ugifte Kvinder, Anmeldelsespligt med Hensyn til hemmeligholdt Svangerskab og lignende Foranstaltninger.

Hovedinteressen knytter sig dog til Fremstillingen af Udviklingen i de følgende Perioder: Oplysningstiden og »Sturm und Drang«-Perioden. Allerede i 1734 gjorde Augustin Leyser sig til Talsmand for den Opfattelse, at Barnemord maatte behandles som et privilegeret Tilfælde af Slægtnings-Drab, idet han som Privilegeringsgrund henviste til Moderens ledende Motiv: Frygten for Vanære; han fik imidlertid absolut ingen Tilslutning fra Juristernes Side. Oplysningstidens Teoretikere vilde vel ikke anerkende den hidtidige Lære om Straffen som retfærdig Gengældelse overfor den syndige Forbryder, men hævdede, at dens Berettigelse alene laa i dens Hensigtsmæssighed som Afskrækkelsesmiddel. Man klassificerede Forbrydelserne efter deres objektive Betydning for Staten og satte Straffen i Forhold til det truede Retsgodes Værd. Udfra denne Opfattelse kunde man ikke føres til en mildere Betragtning af Barnemordersken; men den Grundtanke, at Straffen er en Reaktion, der kun har sin Berettigelse i sin Hensigtsmæssighed som det nødvendige Onde, man maa gribe til, naar intet andet hjælper, fik alligevel sin store Betydning. Dette Synspunkt førte nemlig til, at man nu i Modsætning til tidligere særligt vendte Blikket mod Forbrydelsens Aarsager og dens Forebyggelse ved Fjernelse af disse Aarsager; for første Gang kan man altsaa tale om Begrebet Kriminalpolitik. Man erkendte, at der i saa Henseende burde foretages omfattende Foranstaltninger til Beskyttelse af de ulykkelige Kvinder, der var fristet til den omhandlede Forbrydelse. Den centrale Skikkelse i denne Periode i Tyskland er Kong Frederik den Store, der ikke blot teoretisk beskæftigede sig stærkt med Problemerne, men ogsaa gik i Spidsen med Foranstaltninger til Afværgelse af Forbrydelsen. Forf. gennemgaar — lidt omstændeligt — disse Foranstaltningers Skæbne i en Række tyske Stater; det drejer sig bl. a. om Hitlebørnsanstalter, Fødselsstiftelser, Opsigts- og Anmeldelsespligt især m. H. t. Tjenestepigers Svangerskab, Afskaffelse af den borgerlige Utugtsstraf (Preussen 1765) og Ophævelse af Kirkeboden (Preussen 1746). Medens man saaledes alvorligt bestræbte sig paa at bekæmpe Forbrydelsens

retlige, økonomiske og sociale Aarsager, forandrede man ikke det principielle Synspunkt med Hensyn til Straffen; vel indskrænkede eller afskaffede man udfra denne Tidsalders hele humane Indstilling Tortur og barbariske Henrettelsesmaader, men, hvis en Kvinde trods de trufne Hjelpeforanstaltninger dog begik Barnemord, betragtedes Dødsstraffen paa ingen Maade som for haard en Straf. Barnemord betragtes altsaa stadig ikke som et privilegeret Drabstilfælde. Frederik den Store ændrede i 1740 da ogsaa kun Straffen fra Drukning i Sæk til Henrettelse ved Sværd. Den Kritik, der fra visse Sider fremsattes mod Dødsstraffen, havde ogsaa kun Hensyn til, om denne var en hensigtsmæssig Straf, eller om man hellere skulde vælge afskrækkende vanærende Straffe (offentlig Piskning o. l.), et Synspunkt der f. Eks. førte til en svensk Lovgivning af 1778.

Af en bemærkelsesværdig Indflydelse paa Opfattelsen af Forbrydelsen Barnemord var den Interesse som Skonlitteraturen i den saakaldte »Sturm und Drang«-Periode fremkaldte for denne ved at gøre den til et højt yndet Emne for Digte, Dramaer og Fortællinger. Især i Tiden 1775—81 fremkom et Utal af Værker af denne Art med Hovedværker som Lenz' Drama »Die Soldaten« og Leopold Wagners »Die Kindermörderin«; en Kulmination i Genren er Goethes Gretchen-Tragedie. Naar det imidlertid af tidligere Forskere har været hævdet, at den vigtigste Tilskyndelse til denne Digtning skulde være Ønsket om en Formildelse af Straffen, saaledes at Digterne altsaa skulde have kriminalpolitiske Formaal, tager Forf. stærkt Afstand fra denne Anskuelse. Digterne behandler nemlig ikke Problemet i sin Almindelighed, men kun som det ytrer sig indenfor den snævre Kreds, hvorfra de selv er udgaet: den borgerlige Middelstand, og Barnemords-Sujettet benyttes kun som et effektivt Middel i den Borgerstandens Frigorelseskamp, der var Bevægelsens Kærne, idet det gav Anledning til at belyse den paastaaede Mod sætning mellem Hof- og Adelsstands slappe Moral og det ærlige og troskyldige Borgerskab.

En meget stor Plads i Afhandlingen (S. 150—208) benytter Forf. til indgaaende at gøre Rede for Mannheimer-Prisopgavens Historie. I Oplysningstiden yndede man at gøre Spørgsmaal om Strafferetsreformer til Genstand for Prisopgaver, og i Aaret 1780 stilledes af Juristen Ferdinand von Lamezan i Mannheim en Prisopgave med Spørgsmaalet: Hvilke er de bedst anvendelige Midler til at bringe

Barnemord til Ophør? Der indkom ikke mindre end 400 Besvarelser. Forf.' Fremstilling hviler paa 24 af disse Arbejder. Blandt Forfatterne er Mennesker af de mest forskellige Livsanskuelser og af højst forskellig Uddannelse m. m. Mange er juridiske Embedsmænd, men kun een juridisk Professor, desuden deltager Læger, Litterater, Teologer og mange andre. Kun een Deltager har — paa Grund af sin store Indsats paa andre Omraader — bevaret sit Navn fra Forglemmelsen: Johann Heinrich Pestalozzi. Værkerne var af meget forskellig Kvalitet, mange ganske ubetydelige eller lavet af Projektmagere. Her skal blot anføres nogle faa Bemærkninger om Deltagernes Syn paa Straffeproblemet; de er alle Modstandere af den kvalificerede Dødsstraf, og Flertallet endog af den almindelige Dødsstraf, men med meget forskellig Begrundelse; kun 2 Forfattere begrundet deres Standpunkt med Henviſning til, at de overhovedet principielt er Modstandere af Dødsstraf. De fleste af Forfatterne undersøger ogsaa de Motiver, der driver Kvinderne til Forbrydelse; foruden Frygten for Vanære fremhæver man — i Modsætning til Skønlitteraturen — økonomisk Hjælpeløshed som en vigtig Faktor. Det i senere Tiders Overvejelser saa væsentlige Tilregnelighedsproblem dukker op hos nogle Forfattere omend foreløbigt meget uklart, idet man kun under formindsket Tilregnelighed henfører vedvarende Sygdom eller Abnormitet, medens ingen tager den forbigaaende nedsatte Tilregnelighed under selve Fødselen i Betragtning.

Medens Mannheim-episoden havde sat Tanker og Ideer i Drift, var det forbeholdt en følgende Tid (Begyndelsen af det 19. Aarh.) at bringe den nødvendige Afklaring af Problemerne. Herom handler Forf.s sidste Kapitel. Det, der udkrævedes, var en Ændring af det strafferetlige Grundsynspunkt. Oplysningstidens udprægede Generalpræventions-synspunkt maatte først forlades, og Opmærksomheden i højere Grad rettes mod Forbryderens Farlighed end mod Forbrydelsens objektive Karakter. Fra Filosoffernes Side havde Kant krævet Straffens Udmaaling efter Skyldens Størrelse, og omkring Aarhundredskiftet vandt den specialpræventive Betragtning forholdsvis hurtigt og let Herredømmet indenfor den officielle Retsvidenskab. Dette var af saa meget større Betydning, som Aarhundredets første Halvdel var en udpræget Straffelovgivningernes Periode. For Barnemords Vedkommende maatte denne Kursændring føre til

Privilegering, og det blev da ogsaa kun det teoretiske Spørgsmaal om, hvorledes Privilegeringen skulde begrundes, hvorom Diskussionen nu stod. Grolman og Feuerbach genoptog Leyzers Standpunkt, at anerkende Frygten for Vanære som Privilegeringsgrund, men ogsaa kun dette Motiv, i Mod sætning til Kleinschrod og andre, der tillagde Frygten for økonomisk Nød samme Vægt. I Teorien sejrede Feuerbach, men i Lovgivningen kom hans Lære til at ligge under. I de fleste tyske Lande var man allerede i Slutningen af Oplysningstiden ophørt med at eksekvere Dødsstraf for Barnemord, og i de nye Straffelove blev den normale Straf for Forbrydelsen overalt Tugthus, og det er karakteristisk, at man i Straffelovsudkastene foruden paa Frygten for Vanære og Nød lægger Hovedvægten paa den ved Fødselsakten fremkaldte formindskede Tilregnelighed. Striden ebbede herefter ud, og da i 1869 Udkastet til den nordtyske Forbunds-Straffelov blev skrevet, optoges som en Selvfølge Barnemord som et privilegeret Tilfælde af Drab.

Der ligger bag Afhandlingen et overordentligt stort og omfattende Arbejde. Det store Kildemateriale virker undertiden noget tyngende paa Fremstillingen, der kan blive noget omstændelig, hvortil ogsaa medvirker den valgte Systematik, der i sin Sondring mellem Videnskab, Lovgivning, Retspraksis, Litteratur o. s. v. medfører en Del Gentagelse; men paa den anden Side bidrager de meget detaillerede Oplysninger til at give Læseren Indtrykket af en udtømmende Behandling af Emnet.

Erik Westerkjær.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalbiologie und
Strafrechtsreform, 1937, Hft. 1—6.

I Januarheftet redegør *Rodewald* for Indholdet af en Forordning af 10/10 1936, som Rigsjustitsministeriet har udstedt angaaende Kastration og Kastrationsundersøgelser i Tilknytning til den tyske Lov af 24/11 1933 om Bekæmpelse af farlige Voldsforbrydere og om Sikrings- og Forbedringsforanstaltninger. Denne Lov hjemler jo Adgang til Tvangskastration af Sædelighedsforbrydere, og Forordningen fastlægger de Regler, der skal gælde for Foretagelsen af lægeligt Skøn angaaende en saadan Foranstaltnings Hensigtsmæssighed og Nødvendighed i det konkrete Tilfælde og for de Efterundersøgelser af de kastrerede, der skal skaffe fremtidig Belæring om Udfaldet, dets Nytte og dets eventuelle Ulemper for de paagældende, Punkter, hvorom der endnu kun findes sparsom og tildels hypotetisk Viden. Der er udarbejdet skematiske Hefter (»Vordruckbogen«) til Udfyldelse som Grundlag for Skønnet over, om Indgrebet bør ske, for Beretningen om Indgrebets Foretagelse og Forløb, og for de obligatoriske Efterundersøgelser, hvilke sidste skal foretages 4 Gange, nemlig henholdsvis 1 Maaned, 1 Aar, 3 Aar og 5 Aar efter Kastrationens Udførelse. Duplikater af disse »Bogen« skal indsendes og registreres paa et Antal kriminalbiologiske Centraler, hver for sin Del af Riget. Forundersøgelsen skal bl. a. tilstræbe at klarlægge den Tiltaltes individuelle Seksualkonstitution saa udtømmende som muligt, medens Efterundersøgelserne yderligere skal tage Sigte paa, hvorledes det ved Indgrebet ændrede Seksualliv har virket paa den opereredes hele sociale Indstilling og Forhold. Det er foreskrevet, at ogsaa i de Tilfælde, hvor Afgørelsen ikke falder ud til Kastration, skal Forundersøgelsesheftet i Duplikat sendes til Centralen,

for at man derigennem kan faa en Oversigt over de Grunde, som har ført de sagkyndige til at udtale sig imod Indgrebet og saaledes indvinde værdifuldt Materiale for Indikationsspørgsmaalets Besvarelse.

Michel (Graz) skriver i det følgende Hefte en kortfattet Artikel om Roveriforbrydelsen, støttet paa Undersøgelser — dels psykiatriske, dels aktmæssige — som han har foretaget med Hensyn til 165 Personer, der enten afsonede Straf eller var under Tiltale for denne Forbrydelse. Paafaldende er det store Antal af unge Forbrydere indenfor denne Kategori; af de 165 var ikke mindre end 79 under 20 Aar (fra 14 til 19, 11 kun 15, 21 kun 16), og af de 86 voksne var 51 ikke over 25 Aar, kun 3 var over 40. At arvelig Belastning, særlig i Form af kronisk Alkoholisme i Ascendensen, slette Milieu-forhold og Psykopati kunde paavises hos en stor Del af Materialet, vækker ikke Forundring. Forf. imødegaaer den af *Wulffen* fremsatte Udtalelse om, at Tyvens Resoluthed og Vovemod fremtræder forstærket hos Roveren, med en Henvisning til, at denne sidste yderst sjældent giver sig i Kast med Personer, hvis Styrke er ham overlegen, men i Reglen netop søger sit Offer blandt ældre og svagelige, berusede, Kvinder og Børn. Blandt de 165 var der flere kroniske Alkoholister, 2 kroniske Morfinister og 1 Kokainist. Forstraffene viste sig at falde med c. $\frac{3}{5}$ paa Ejendomsforbrydelser og c. $\frac{2}{5}$ paa Angreb mod Person, fra Ærefornærmelser indtil Drab. Mere end Halvdelen, nemlig 93, af de undersøgte havde haft Hjælper til Forbrydelsens Udførelse. I 10 Tilfælde drejede det sig om Røveri med Drab, i mange Tilfælde var Røveriet kombineret med Seksualforbrydelser. Betegnende for denne Forbryderkategori var deres Forhold i Strafanstalten: 35 Voksne og 42 af de unge fik tildelt Disciplinærstraffe, navnlig for fræk, doven, ulydig, voldsom, raa og brutal Opførsel. Forf. fremhæver i sin sammenfattende Afslutning, at Røveri er en for mandlig Ungdom speciel Forbrydelse, 130 af de 165 var ikke over 25 Aar, og han ser heri den skæbnesvangre Indflydelse af Pubertetsudviklingen hos mange Mennesker, især blandt Psykopaterne; den sjælelige Pubertetsperiode varer betydelig længere end den legemlige og menes først at være afsluttet med det 24. Aar. Blandt 570 unge Forbrydere, som i Syvaaret 1929—35 blev indsat i Ungdoms-afdelingen i Strafanstalten for Mænd i Graz, var 77 eller 13,5 % dømt for Røveri.

Om »Justiz und Eidetik« skriver *Schmeining* i Martsheftet. Eidetik (af græsk *Σῆδος*, Billede) er et Forskningsfelt, der er opdyrket af den tyske Psykolog *Jaensch* og hans Elever. Ved eidetisk Anlæg forstaas en Evne til at »se« Ting, som ikke er tilstede i Rummet. Enhver kan jo ved at tænke paa et Menneske, en Genstand, en Begivenhed se mere eller mindre klart og mere eller mindre kortvarigt det paa-gældende Objekt for sit »indre Øje«, men netop kun som et indre Synsbillede, der ikke kan forveksles med det virkelige Syn af en forhaandenværende Ting. Men Eidetikeren ser Tingen projiceret ud i Rummet, »ser« altsaa virkelig noget, som ikke er at se. Forf. anfører en Række Eksempler, hvoraft skal nævnes følgende: En 11-aarig Skolediscipel fik til Opgave næste Dag at fortælle, hvorledes en Korsedderkop laver sit Spind; han studerede derfor et saadant Dyrs Arbejde og gav den følgende Dag i Skolen en nøje, livlig, næsten dramatisk Beskrivelse deraf; herunder saa han stadig opmærksomt paa den sorte Tavle i Klassen, og da Læreren spurgte ham om Grunden hertil, svarede han, at der saa han bedst Edderkoppen og Nettet, og forklarede nærmere, at han paa Tavlen saa Dyret bevæge sig frem og tilbage under sit Arbejde. Det drejede sig her om et »Syn« af noget, der var iagttaget nøje Dagen før. Men i et andet Tilfælde blev en 8-aarig Dreng i Skoletimen opfordret til at fortælle noget om Brandvæsnets Arbejde og »oplevede« derved en Ildebrand, saa Flamme, Brandmænd og Sprøjter og fortalte i stærk Ophidselse om sine Syner, der af ham føltes som nu virkelig gjorde iagttagelser. Andre Eksempler, ogsaa fra voksne Mennesker, gengives i Artiklen. Her er ikke Tale blot om sjældne Evner til at iagttage og huske, men om tilsyneladende virkeligt Syn; ej heller om Hallucinationer paa Baggrund af ved Sygdom forstyrrede Sanser, det drejer sig om legemlig og sjælelig sunde Individuer. Nærmere Undersøgelser har vist, at eidetiske Anlæg ofte foreligger fra den tidlige Barndom, men allerede ved det 10. Aar bliver sjældnere forekommende og hyppigst forsvinder med det 14. Aar, dog at det i sjældnere Tilfælde holder sig eller vaagner op igen under Puberteten. Overgangen til og Sammenhængen med de saakaldt »fremsynte«, der ser Ligtog, Brande og lignende som Varsel om forestaaende Begivenheder, staar endnu hen i det uvisse. Det eidetiske Anlægs Udbredelse er undersøgt i forskellige Egne af Tyskland med meget afvigende Resultater: I Sachsen f. Eks.

har man næsten ikke fundet Børn med dette Anlæg, i andre Landsdele er det fundet i indtil 50% Tilfælde.

Den forensiske Betydning af Kendskabet til saadanne Anlægs eller Evners Tilstedeværelse er en dobbelt: paa den ene Side kan Anlægget muliggøre, at et Barn formaa at give en yderst virkelighedstro og nøje detailleret Forklaring om en Oplevelse, fordi Barnet ligefrem kan »allæse« det skete af sit imaginære Synsbillede; paa den anden Side bestaar der en stor Fare for, at Barnet »ser« og i god Tro beretter som oplevet Ting, det har hørt af andre eller tillantaseret sig og nu ser reproduceret for sig i »levende Billeder«.

I denne Sammenhæng vil jeg anføre et Tilfælde fra en ved Østre Landsret for nylig paadømt Sag, hvor det enten drejer sig om et Barn med en imponerende Evne til at iagttage og huske, eller om et eidetisk anlagt Barn, der kan »gense« det oplevede — hvilken af Delene, det drejer sig om, staaer hen som uoplyst: En $5\frac{3}{4}$ Aar gammel Pige blev af en hende ukendt Mand lokket op i dennes Lejlighed i en fremmed Gade og der behandlet uterligt, uden at der dog skete hende nogen egentlig Skade. Derefter lod han hende alene gaa ned paa Gaden for at vente paa ham, men da han ikke kom, blev hun, efter at have løbet noget om i Kvarteret, staaende grædende paa Gaden, hvorefter Politiet tog sig af hende og fik hendes Moder tilkaldt til Politistationen. Her forklarede Barnet straks følgende: Hun var fulgt med Manden op i Huset under Løfte om at faa en Foræring, og han tog hende med ind i Soveværelset, hvor der paa Sengen sad en Dukke med grøn Kjole og en lille Hat, Dukkens Haar sad fast paa Hatten, naar man tog denne af, dens Kjole var fin med Flæser; Mandens Korridor »gik lige ud, ikke som hos os selv, hvor der er saa mange Døre«. I Soveværelset stod et Par store Senge sammen med Hovedgærdet mod Væggen, Sengene frit fremme i Stuen; Møblerne var brune, der var et Sengetæppe over Sengene af samme Slags, som hendes Forældre har, og et Møbel med Spejl paa, men ikke rundt som paa hendes Mors Toiletbord, men spidst. I Køkkenet var et langt Køkkenbord uden Linoleum, og derpaa stod en Opvaskebalje.

Efter flere forgæves Forsøg paa ved Udfølgning af Barnet at finde den paagældende Lejlighed, lykkedes det at identificere Huset og Opgangen; ved Eftersyn af Gadekartoteket over Sædelighedsforbrydere konstaterede Politiet nu, at en

for saadan Forbrydelse straffet Person boede i Opgangen. Barnets Beskrivelse af hans Hjem passede til Punkt og Prikke, og paa Forehold tilstod han sig straks skyldig. Det er værdt at bemærke, at Barnet forklarede, at hun ikke var »saa længe« i Lejligheden, at Gerningsmanden hævdede, at Opholdet kun varede c. 10 Minutter, og at Oplysningerne om, hvad der passerede, ikke giver Grund til at tro, at Varigheden skulde have været stort længere.

O. Haack.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. 56. Bd. Hft. 6, 57. Bd. Hft. 1—2.
 Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 7, Nr. 4—7.
 Tidsskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland. 1937, Hft. 2—3.
 Nær og Fjern (Dansk Fangeblad). Nr. 319—26.
 Tidsskrift for Rettsvidenskap. Aarg. 50, Hft. 1—2.
 Tidsskrift för Sveriges Advokatsamfund. Aarg. III, Hft. 2.
 The journal of criminal law and criminology. Vol. XXVII, Nr. 6
 Vol. XXVIII Nr. 1—2.
 Defensor legis. 1937, Nr. 4—7.
 Erik Schwinge & Leopold Zimmerl: Wesensschau und konkretes Ordnungsdenken im Strafrecht. Bonn (Ludwig Röhrscheid) 1937.
 Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform. 28. Aarg., Hft. 6—8.
 Beretning om Københavns Politi samt om Retsplejen i offentlige Sager i København og om Københavns Fængselsvæsen for Aaret 1936.
 Finlands officiella statistik XXIII: Brottsligheten år 1934, III: Personer, som undergå straff. Helsingfors 1937.
 Kvartalsstatistik över personer som intagits i straffanstalterna, 1936, 4. Kvartal, 1937, 1. Kvartal. Helsingfors 1937.
 Kvartalsstatistik över brott, som kommit til polisens kännedom, 1934, 4. Kvartal. Helsingfors 1937.
 Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark 1936. Udgivet af Direktoralet for Fængselsvæsen. Kbhv. 1937.
 Ben Karpman: The individual criminal. Vol. I. Washington, D. C. (Nervous and mental disease publishing Co).
 Política obrera y legislación del trabajo del gobierno de Buenos Aires. Trabajo rural y vivienda obrera. Fasc. IX. La Plata 1937.
 Svensk Juristtidning. Aarg. 22, Hft. 5.
 Brynolf Honkasalo: Nulla poena sine lege. Helsingfors 1937.
 Lov og Ret i Berlingske Aftenavis 1927—37. Redigeret af Henrik Sachs. Kbhvn. (Berlingske Bogtrykkeri) 1937.